Alexandru SALCĂ

În zeghe, printre sfinţi

memorii II

Editura Transilvania Expres Braşov, 2000

In Sträflingskleider, zwischen Heilige. Memorien

In striped uniform, among Saints. Memoirs

Culegere: Benedek Ildikó Tehnoredactare: Adriana Monda
Coperta: Adriana Monda. Desenul de pe copertă este semnat de Eugen Moga

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale

SALCĂ, Alexandru În zeghe, printre sfinţi: memorii II/Alexandru Salcă Braşov: Editura Transilvania Expres, 2000. 288 p.; il.; 20 cm.

ISBN 973-99565-4-8

821.135.1 - 94 343. 8 (498) „1956/1964” (0:82-94)

© Alexandru Salcă. Toate drepturile asupra ediţiei rezervate

Motto:

Catedrala cu sfinţi în zeghe „Eu, Valeriu Oprişan, nu sunt nebun.
Azi-noapte, când toţi dormeaţi, am avut o vedenie. Am înţeles Temniţa. Am văzut moartea şi Învierea Temniţei. Am văzut pământul deschizându-se şi înghiţind închisoarea. Pământul a luat pământul înapoi. Cu surprindere, am văzut apărând în loc o biserică. La început, era mică. Încetul cu încetul, a crescut asemenea unei flori.
Când a ajuns mare cât temniţa noastră am intrat cu sfială în ea. Fraţilor, nu sunt nebun! V-am găsit în biserică rugându-vă. Catapeteasma era obişnuită, având pe ea sfinţii care ne-au ajutat de atâtea ori.
Dar, pe pereţi, nu mi-a venit să cred... Pe cine vedeam în icoane? Erau de-ai noştri, îmbrăcaţi în zeghe. Pe unii i-am recunoscut uşor, pe alţii mai greu. Aveau toţi aură de sfinţi.
În spate, în iezerul cel de foc, i-am văzut pictaţi pe unii dintre cei care ne hăituiesc sufletele. Nu erau toţi acolo. Unii erau cu voi. Hristos era răstignit între directorii închisorii. Moiş era pe crucea din dreapta, senin. L-o fi iertat Dumnezeu. Nu pot să uit pereţii cu sfinţi în zeghe! Nu pot să uit că pe feţele lor se vedea izbăvire. Nu rezistăm degeaba! Undeva, acolo sus, se scrie Patericul.

18 februarie 1954

1954. ELIBERAREA

După 5 ani, 5 luni şi 18 zile sunt pus în libertate de la Colonia Stadion prin Colonia Peninsula, judeţul Constanţa. În dimineaţa zilei de 8 mai 1954 suntem opriţi de la lucru opt persoane, toţi cu condamnări expirate de mult timp. Anunţaţi să ne facem bagajele şi să ne luăm ce avem la magazie. Am înţeles că vom fi eliberaţi. Ne bucuram că mergem acasă, dar nu aşa cum era firesc în asemenea situaţie. Eram cu părintele Nicolae, de la Gala, judeţul Alba. Părintele mă mai întreba: „Oare ne vor da drumul acasă sau ne duc în altă parte?”. Părintele era foarte frământat de gândul la ce va găsi acasă: copiii, soţia, parohia şi era firesc să fie aşa. În puşcărie eram robi şi robul nu are drepturi, ci numai obligaţii. Ne rămăsese doar un singur lucru: să ne păstrăm demnitatea. În rest, călăii noştri aveau ei grijă să ne muncească fără simbrie şi să ne arunce o strachină de lături şi un coltuc de mămăligă. Eu nu aveam aceste probleme, nefiind căsătorit. Mă gândeam că voi găsi ceva de făcut. Cu aceste gânduri am plecat spre grefa de la Peninsula, dar nu înainte de a-mi lua rămas bun de la colegii de suferinţă. Erau alături la plecare ing. Ioan Stănică, arh. Puşchilă, ing. Cornea, dr. Georgescu şi mulţi alţi colegi. Personal, eram foarte îngrijorat şi nu aveam certitudinea că voi ajunge în libertate. Plecam cu posibilitatea unei condamnări în valiză. Cu mai multe luni înainte m-am pregătit de plecare, mi-am făcut valiza cu pereţii dubli, în care mi-am pus lucrurile ce aveam să le aduc acasă, aproape toate poeziile lui Radu Gyr, multe din ale lui Nichifor Crainic, rezumate ale conferinţelor prof. univ. Axente Sever Popovici o filosofie, rezumatul lecţiilor de astronomie ale prof. Radu Ştefan, de la Cluj. Apoi scrisori ale unor colegi către familiile lor, cum ar fi soţia părintelui Simion Pop din Reghin, Maria Stănică din Reghin şi la mulţi alţii, precum şi alte lucruri: medalioane şi cruciuliţe. În timp ce camionul ne ducea la Peninsulă, emoţiile creşteau; nu-mi găseam locul. Căutam să nu mi le trădez faţă de ceilalţi şi mă rugam lui Dumnezeu. Cred că şi cei rămaşi în colonie, care aveau scrisori la mine aveau aceleaşi emoţii şi se rugau pentru mine. Ajunşi la colonie şi lăsaţi liberi în faţa grefei, de unde urma să ne luăm biletele de eliberare şi să lăsăm ultimele

amprente digitale şi palmare. Sublocotenentul Dan, un moţ, ne-a făcut toată această operaţie. A urmat apoi percheziţia, de care mă temeam aşa de mult, dar am trecut cu bine. Bătăile inimii s-au normalizat şi mi-am recăpătat încrederea. Mai rămăsese un hop de trecut. Lupu, ofiţerul politic, un om întunecat şi perfid o cu acesta mai avusesem eu de lucru la Capul Midia, în toamna anului 1952 cu balada lui Radu Gyr, „Mănăstirea Argeşului", de unde o am, de unde hârtie, de unde creion? „Am găsit-o şi pace". Apoi, la Stadion alte asemenea culpe. Am fost introduşi la el unul câte unul şi care cum ieşea era urcat în camionul ce urma să ne ducă la gara Constanţa. Eu am fost penultimul.
Lupu, cu figura sa încruntată, mă privea iscoditor. După salut îmi răspunde, ceea ce el nu făcea niciodată faţă de un bandit. Acum eram un om liber. Aproape că mai era o formalitate, în aparenţă simplă, dar totuşi umilitoare. Rupe el tăcerea: „Ei, acum te duci acasă, vezi ce faci, să nu vii înapoi!". Am tăcut, nu aveam ce să-i răspund, apoi îmi întinde o hârtie să o citesc şi să o semnez. Pe măsură ce citeam, mă gândeam la ce ascunde valiza mea. Iată, în linii mari, ce conţinea acea hârtie care era completată cu numele meu:
„Declaraţie Subsemnatul ... mă olig ca, ajuns în libertate, să nu spun ni mănui de unde vin, prin ce închisori am trecut, cu cine am fost împreună, ce am văzut acolo, cine m-a anchetat şi că îi voi denunţa organelor de securitate pe toţi aceia care vin să-mi propună să uneltim contra ordinii sociale, astfel voi suferi rigorile legii."

Am semnat această declaraţie şi i-am înapoiat-o. Am spus „Bună ziua", după care Lupu zice: „Trimiteol pe popa ăla!". A intrat părintele, îngândurat. Eu mi-am luat valiza şi am urcat în camion. Au terminat repede cu toţi, dar pe părinte l-a reţinut circa 30 de minute. Răvăşit şi trist, s-a urcat în camion şi s-a aşezat lângă mine. „Frate Alexandre, ăştia ştiu tot. Mi-a pus o sumedenie de întrebări în legătură cu Învierea de Sfintele Paşte, ştia cine ne-a adus Sfânta Împărtăşanie, cum s-a desfăşurat spovedania". Cineva a spus totul. Pe cine să învinovăţim? Toată lumea a participat. Unii au fost cu organizarea şi aceştia au lucrat cu persoane civile, printre care şi sanitarul, şi un miliţian. Nici astăzi nu se ştie cine a fost infiltrat între noi. În gara Constanţa am luat un personal spre Bucureşti. În tren, lume multă, care era preocupată cu problemele ei. Ceva mai schimbată, nu a sesizat prezenţa noastră, nici noi nu i-am băgat în seamă. Ajunşi la Bucureşti, ne-am risipit. Eu am

rămas cu părintele Nicolae până la Braşov. Fiecare era cu grijile lui. Părintele, cu grija surprizelor, ce eventual îl aşteptau. Eu cu grija valizei şi, de asemenea, îmi făceam planuri cum să mă prezint la destinatarii scrisorilor, ce metode să folosesc să nu cad în vreo cursă. Am ajuns în Braşov şi m-am despărţit de părintele care, cu gândurile lui, se îndrepta spre Alba Iulia. Eu am tras la fratele tatei, Simion, pe strada Temelia nr. 2. De la Canal veneam cu un carnet de cec, aveam pe el aproximativ 1.200 - 1300 de lei. Nu mai aveam haine, eram îmbrăcat într-o salopetă primită de la colegul Ovidiu Beşliu, din Lopătari, Buzău. Unchiul mi-a zis că am nevoie de haine, că nu pot merge pe stradă în salopetă. m-a informat că el nu are nevoie de cartelă cu puncte, iar cea pe care o are mi-o dă să-mi iau ceva îmbrăcăminte. Chiar a doua zi am mers împreună la magazin şi, pe un număr de puncte, mi-am luat un costum bleumarin, la doi nasturi. Pentru mine era plăcut. În acest costum voi fi arestat peste doi ani. Tot atunci mi-am luat cămăşi, pantofi şi ciorapi. Am cheltuit toţi banii pe haine de strictă necesitate. Apoi, conform indicaţiilor lui Lupu, m-am prezentat la miliţia de sector, care m-a luat în evidenţă şi mi-a făcut buletin. În Braşov aveam şi un frate, dar era plecat la părinţi, la ţară, să facă nuntă la sfârşitul acelei săptămâni.

PLECAREA LA PĂRINŢI

Vineri am plecat spre Reghin cu scrisorile inginerului Stănică şi ale părintelui Simion Pop. În după-amiaza acelei zile m-am prezentat la doamna Stănică. M-am înfăţişat cu mare emoţie, a primit scrisoarea. Nu mai ştia nimic de soţul ei de şase ani. Aveau şi un băieţel, Marian, care nu-şi cunoştea tatăl. După un timp l-a chemat să-l văd, dar cu rugămintea să nu ştie că tatăl său este în închisoare. Cum era firesc, am respectat dorinţa mamei. Era un băieţel blond, cam firav şi ambiţios. După multe întrebări şi răspunsuri ne-am despărţit cu ochii în lacrimi şi cu promisiunea, din partea mea, că voi mai veni să mai stăm de vorbă. Am evitat cu grijă să-i spun că soţul ei este bolnav de hepatită. De altfel, va constata singură după două-trei luni, când va veni acasă. Avea ciroză. Apoi, de la doamna Stănică am aflat adresa doamnei Pop, pe care am găsit-o foarte curajoasă şi încrezătoare în viitor. Avea patru copii de crescut şi îi era foarte greu. O mai ajutau părinţii. Cu doamna Pop mă voi întâlni mai des în casa familiei Petre Sfera,

o familie de luptători curajoşi. După ce am predat scrisorile, am plecat în satul natal, unde am ajuns sâmbătă, la ora prânzului. În casa părinţilor mei erau mari pregătiri de nuntă. Fratele meu, Miron, se căsătorea. Se săturase să mai aştepte reîntoarcerea mea, deşi eu eram cel mai mare şi, conform obiceiului local, ar fi trebuit să mă însor eu şi apoi el, dar şi-a luat inima-n dinţi şi nu a mai aşteptat. Momentul sosirii mele acasă a fost un eveniment. Din comuna mea eram singurul care se întorcea acasă şi, la o aşa ocazie, toată acea lume care se ocupa de nuntă a uitat de ea şi se ocupa de mine. Nu puteau să-şi creadă ochilor că băiatul cel mare al lui badea Iuliu a venit acasă şi că este, relativ, sănătos. Eu făceam toate eforturile să par în formă. Toate mătuşile au venit plângând şi mirându-se că mai exist, spunându-mi cum, în fiecare duminică, îngenuncheau împreună cu mama la biserică, rugânduo se pentru întoarcerea mea. Cred că rugăciunile mamei mele şi ale lor m-au salvat. Dacă mă frământa ceva în închisoare, acesta era gândul la mama, pe care o ştiam firavă şi bolnăvicioasă. Mă rugam mult să trăiască, ca să o revăd. Şi m-a ajutat Dumnezeu să o revăd relativ sănătoasă, ca o femeie care a născut şi crescut nouă copii, iar la bătrâneţe să-şi plângă copilul cel mare plecat în Gulag, fără nici o veste, care să o mângâie. Ba era şi umilită de cei decăzuţi moral din sat, care erau unelte oarbe ale comuniştilor şi care l-au trimis pe fratele cel mic în unităţile de muncă, considerând că nu este demn să facă armată, pentru că are un frate deţinut politic.

A doua zi a fost nunta. Nu mă puteam adapta veseliei care îi cuprinsese pe toţi ceilalţi. Gândurile mele alergau la cei rămaşi să înfrunte suferinţa şi de care eram legat de mii de fire tainice. Erau mulţi dintre colegii mei care au lăsat afară logodnice şi unele mai aşteptau încă fără speranţă. Teroarea aplicată de călăi a făcut din noi nişte apatici. Intrarea în normalitate presupunea răbdare şi voinţă, ca să te sustragi acelor complexe adunate zi cu zi şi, totuşi, să-ţi păstrezi firea cinci ani şi jumătate. Am râs în ascuns ca să nu fiu văzut de temnicer, care te întreba de ce-ai râs: „Râzi de noi?”, după care se lăsa cu lovituri ca să nu mai râzi. Sau, dacă încercai o explicaţie, aveai parte de carceră, în care râdeam de orice. Am şi plătit pentru râs, pentru că nu era voie să fii vesel. Cu timpul am fost marcaţi de un fel de tristeţe. Intrasem într-o accentuată interiorizare, mai ales că printre noi mişunau unii care te trăgeau de limbă dacă erai naiv sau prea liber la vorbă. Toate acestea, împletite cu suferinţa, ne-au făcut să ne închidem în

noi şi să avem mai multe amintiri triste. Mi-au murit mai mulţi camarazi, care au produs un gol în sufletul meu. Exemple sunt cu duiumul: bunii mei camarazi, cum ar fi Vultur - lăsat să moară, refuzându-i-se medicul la Colonia Peninsula; profesorul Ioan Bordeianu de la Liceul „Andrei Şaguna” o mort de inaniţie la Colonia Midia şi câţi alţii împuşcaţi sau ucişi în reeducări. Acestea au fost motivele care mă făceau trist şi mă îndemnau să-i privesc cu blândeţe şi înţelegere pe nuntaşi. Aveam teamă să mă bucur de bucatele puse pe masă şi mai ales de băutură sau bunătăţile ce se serveau la nuntă. Era mai bine să fiu cumpătat. Ajuns acasă, primul vizitator a fost securistul Alexandru Anca, de la Securitatea din Reghin. Nu i-am răspuns la bineţe şi nici nu i-am dat mâna. A vorbit ceva cu tata şi a plecat. După plecare, tata m-a certat de ce nu i-am vorbit, că doar e din satul nostru. „Ei bine, tată, nu ştii ce criminal este acest nemernic. Ştii că, la Braşov, locuiam în gazdă cu Matache Anghel şi ce prieteni eram. Acesta l-a arestat în Reghin fără motiv şi l-a bătut cumplit. Prietenul meu a rămas cu ficatul distrus şi cu plămânii sângerând. După un timp a murit la Aiud. Cum aş putea eu să-i strâng mâna criminalului care l-a ucis pe cel mai bun prieten?”. Tata a înţeles şi a schimbat vorba. În zilele ce au urmat, multă lume m-a vizitat din comunele vecine, din curiozitate. Se minunau de anii de suferinţă şi sperau ca eu să le spun când vom scăpa de comunişti. Observam la ei speranţa. Am rămas la părinţi o lună, timp în care am început să mă întremez. Timpul mi-l petreceam cu vizite la prieteni ori rude. În acest timp am cunoscut şi câteva domnişoare, învăţătoare de la şcoala generală. Erau cuminţi şi cochete. Împreună făceam mici excursii în împrejurimile comunei. Eu nu aveam vicii, nu beam, vorbeam respectuos şi asta mi-a adus simpatia fetelor. După o lună voi pleca la Braşov să-mi caut de lucru. Aşa se încheie primul contact cu lumea, care începuse să nu mai fie liberă.

DIN NOU LA BRAŞOV

Pe la începutul lunii iunie m-am reîntors la Braşov, după o lipsă de şase ani. Nu aveam locuinţă, nu aveam de lucru. Am tras la fratele meu Miron, care m-a găzduit. Apoi, prima grijă a fost găsirea unui loc de muncă. Am solicitat aceasta la Forţele de Repartizare a Braţelor de Muncă. Am fost repartizat în oraşul Săcele, la „Electroprecizia”. Am găsit acolo nişte cunoştinţe care

doreau să mă ajute, dar problema grea era biroul de cadre, care lucra cu Securitatea. Dacă treceai proba de acesta erai angajat. Biroul cadre de la „Electroprecizia” era condus de un muncitor maghiar, Farkas. Aveam o cerere semnată de un şef de sector, cu care m-am prezentat la Cadre, unde am fost supus unui interogatoriu: unde am mai lucrat şi de ce am părăsit locul de muncă. În faţa acestor întrebări am scos biletul de eliberare din închisoare şi i l-am întins. A făcut ochii mari şi mă privea insistent. Mi-a adresat alte întrebări, cum ar fi „Cât ai făcut? Cât ai stat?”. La toate acestea am dat un răspuns scurt şi anume: „Domnule, nu vă pot da nici un răspuns. La plecarea din colonia de muncă am semnat o declaraţie că nu voi spune nimănui nimic despre locul unde şi cu cine am fost, ce am făcut”. La auzul acestor explicaţii a rostit un „da” sec şi a spus secretarei să-l cheme pe cel care mi-a semnat cererea. Acesta era un vechi prieten de-al meu, acum mare comunist. Acesta a venit vădit emoţionat. Şeful l-a întrebat: „Îl cunoşti pe dânsul?”. Răspunsul a fost diplomatic: „Îl cunosc ca bun meseriaş, altceva nu ştiu despre el”. Rămas cu şeful, mi-a spus că îmi aprobă angajarea, cu promisiunea că îmi voi vedea de treabă şi nu voi face propagandă ostilă regimului. m-a avertizat că va pune informatori pe urmele mele şi voi ajunge de unde am venit. I-am spus să fie liniştit, că eu nuoi voi face greutăţi. Cu aprobarea lui am mers la comitetul sindical. Preşedintele era tot un maghiar, Keresztes. Aceleaşi întrebări: „Unde aţi lucrat? De ce aţi plecat?”. I-am dat şi lui biletul de eliberare. La citirea biletului a avut o reacţie de compătimire, care m-a impresionat: „Cât aţi făcut?”. „Şase ani” - i-am răspuns. În acel moment şi-a dus mâinile la cap şi a exclamat: „Vai, vai, domnule, eu semnează la dumneavoastre se fiţi angajat”. Cu aceste semnături m-am prezentat la Serviciul Personal. Aici alte întrebări, plus acte: buletinul, actul de calificare profesională, extras de naştere. După toate aceste verificări am fost trimis la sectorul doi, în meseria de strungar în fier. M-am prezentat şefului, care mă cunoştea. El m-a dus la un maistru, tot maghiar. Acesta mi-a dat în primire un strung, ca să pot începe lucrul. Îmi mai trebuia un aviz, acela al şefului de grupă sindicală. Mi-a semnat şi acesta. Am început activitatea care se va desfăşura alternativ, schimbul I şi II. Această uzină avea peste 2.000 de angajaţi, majoritatea calificaţi la locul de muncă, prin cursuri de trei luni şi şase luni. Aceştia erau tineri aduşi din împrejurimi, majoritatea femei. Aici se executa echipament pentru autocamioane şi tractoare, precum şi

motoare electrice. Personalul tehnic era de bună calitate, dar muncitorii erau, în majoritate, slab pregătiţi. Erau pradă uşoară în mâna comuniştilor. Executau, fără discernământ, tot ce li se cerea de către activiştii de partid, care erau şi lideri sindicali. În cei doi ani, cât am lucrat la această uzină, mi-am făcut şi prieteni, atât în rândul personalului de conducere, cât şi între muncitori. Mă preocupa viaţa tinerilor, între care erau şi copii buni, nealteraţi încă de ideile comuniste. Unii din ei făceau liceul la seral, erau şi câţiva la facultatea de inginerie, curs seral. Aceştia erau ceva mai răsăriţi. În discuţiile ce le aveam ocoleam cu grijă partea sensibilă, deşi se ştia că vin de la închisoare, că am fost condamnat politic. Ce fel de politică am făcut, nu spuneam nimic despre ideile mele politice. Obiectivul meu era să nu fac politică la locul de muncă, ci să-mi fac serviciul corect şi să nu mi se poată aduce observaţii. Şi am reuşit acest lucru. Eram plătit după munca ce o prestam şi după calitatea ei. Maiştrii mei erau numiţi de către partid şi nu prea se împăcau cu meseria, aşa că le făceam eu treaba. Întreprinderea era condusă de un director basarabean-lipovean, controlat de un consilier rus. Acesta era ca un stăpân; toţi se temeau de el.

Dar pe atunci problemele oamenilor mă preocupau mai puţin. Problema principală pentru mine era să-mi întemeiez şi eu o familie. Aveam 32 de ani şi, deşi nu aveam nici o bază materială în afară de salariu, care se ducea tot pe mâncare, chirie şi ceva îmbrăcăminte, doream acest lucru. Nu tu locuinţă, unde să-ţi duci soţia, să-ţi cumperi mobilă şi câte altele. Dar cum socoteam că dacă nu-ţi întemeiezi o familie nu eşti nimic în societate, să am copii o aşa visam eu. În luna cât am stat la ţară am cunoscut-o pe domnişoara Viorica Grama. Era învăţătoare în satul vecin. Ne-am împrietenit repede. Avea cam aceleaşi idei ca şi ale mele despre lume şi viaţă. Amândoi eram greco-catolici, idei politice nu avea, numai dorinţa de a întemeia o familie bazată pe dragoste şi pe principiile moralei creştine. În afară de corespondenţă, în zilele de sâmbătă şi duminică, fugeam până la ea. Viorica avea numai mamă şi şase fraţi, tatăl ei murise. Mama ei era o femeie bună, o iubea foarte mult, de aceea îşi punea unele probleme cum va suporta despărţirea de fiica ei, dar cea mai mare grijă era faptul că eu am fost deţinut politic. Viitoarea soacră credea că dacă o dată am fost condamnat, nu îmi voi putea aranja o situaţie şi s-ar putea să o duc greu sau să mai fiu arestat şi o s-o las singură şi, poate, cu copii. În drumurile ce le făceam la Reghin îi vizitam pe prietenii mei de acolo, inginerul Stănică, Ilie Crişan, părintele Simion Pop şi mai

ales pe Petre Sfera, pe care l-am cunoscut după ieşirea din închisoare, în 1954. Sfera era căsătorit în Reghin cu Paulina Ichim, care a fost soţia unui legionar ucis de securitate la Mediaş, rămas cu doi copii mici. Sfera era din Banatul sârbesc. Şi el era legionar neidentificat, se putea mişca în voie şi ştia ce are de făcut. Pe aceşti copii ai camaradului ucis i-a îngrijit ca pe ai săi. Voi mai reveni la Sfera.

RELUAREA LEGĂTURILOR

După rezolvarea serviciului şi obţinerea unei locuinţe, am început să-mi caut camarazi de închisoare. I-am întâlnit pe unii prieteni la biserică, aşa cum procedau şi cei din diaspora. Mergeau la biserică şi acolo era imposibil să nu găseşti pe cineva. Tot aşa şi noi, mergeam la Biserica „Sfintei Adormiri" sau „Sf. Nicolae". Îmi amintesc cum l-am întâlnit pe nenea Ionică Boian, la sfânta biserică, în vara anului 1954. După sfânta liturghie ne-am plimbat şi am trecut în revistă evenimentele la zi. Ion Boian era din judeţul Gorj, comuna Copăcioasa, rămas orfan de tată în primul război mondial. A fost crescut de mama sa, dar, aceasta fiind o femeie săracă, de copil l-a trimis la muncă. A lucrat în Bucureşti ca necalificat şi ca hamal, ca să câştige o bucată de pâine şi să-şi ajute şi mama. După ce a făcut armata s-a angajat la închisoarea din Craiova ca gardian. Aici a lucrat mai mulţi ani. Fiind un tânăr inteligent, s-a înscris la liceu, la fără frecvenţă, şi în timpul liber învăţa. În timpul cât a fost gardian, după greva de la Griviţa din 1933, i-a avut în pază pe comuniştii Doncea, Vasilichi, Petrescu şi Ana Pauker. După ce şi-a luat bacalaureatul şi-a dat demisia şi a venit la Braşov. Aici s-a angajat funcţionar la Fabrica de Avioane. În 1940, când şcolile superioare s-au refugiat de la Cluj, s-a înscris ca student la Academia Comercială. Dar, în 1941, pleacă pe frontul din Răsărit. Pe front se distinge şi este decorat. În luptele de la Cotul Donului este grav rănit şi trimis la un spital german din Polonia. După vindecare revine la Braşov, nemaiputând merge pe front, fiind lăsat la vatră. Îşi va continua studiile şi îşi ia licenţa în ştiinţe economice. Boian nu era înregimentat în nici un partid politic, însă, ca fiecare oltean, era bun român. În anii de după război a activat în rezistenţa anticomunistă. El îşi făcuse un depozit de medicamente în Braşov şi, la cererea doctorului Sonea, legionar, l-a ajutat cu

medicamente pentru legionarii din închisoare, motiv pentru Securitate să-l aresteze, în 1948, şi să-l condamne la cinci ani închisoare. Este trimis la Canal să-şi execute pedeapsa la Colonia Peninsula. După chinurile roabei ajunge la construcţii. Fiind îndemânatic, învaţă repede să facă sobe din cărămidă tip teracotă. Această meserie îi va fi de folos după întoarcerea din închisoare. Prin Boian îl voi cunoaşte pe juristul Victor Mihăilescu, legionar de prin 1936. Acesta era bolnav de plămâni. Din cauza anilor grei de suferinţă, Mihăilescu era de prin Teleorman, şi el orfan de război. A făcut liceul cu greutate, trebuia să muncească ca să se poată întreţine. A fost un tânăr conştiincios. După terminarea liceului se înscrie la Facultatea de Drept din Bucureşti. Ca student, se luptă cu lipsurile materiale, dar nu se dă bătut. După ce îşi ia licenţa în drept vine la Braşov şi se angajează la Administraţia Financiară. Se căsătoreşte şi se stabileşte definitiv în Braşov. Evenimentele anului 1940 îl găsesc la datorie, implicându-se în activitatea legionară, ca oricare legionar. Nu ocupă nici o funcţie, este un idealist incorigibil; vrea să vadă că se face ceva. După patru luni apar evenimente nedorite. După 23 ianuarie este căutat de noile autorităţi. Se dă la fund pentru scurt timp, dar legionarul din el nu-i dă pace. Conştiinţa îl împinge să se prezinte la procuror, care a rămas surprins de gestul lui Mihăilescu. În împrejurările de atunci, când legionarii erau vânaţi oriunde se găseau, Mihăilescu este reţinut şi trimis în judecată. Va fi condamnat la 15 ani muncă silnică pentru aşa-zisa rebeliune. Este trimis la Aiud, unde rămâne până în anul 1946, când cere revizuirea condamnării. Este achitat şi pus în libertate. Se întoarce acasă, la soţie, care, în toţi aceşti ani, l-a aşteptat şi l-a ajutat. Era bolnav, dar nu învins. Nu s-a dezis de idealul său. La numai doi ani este arestat şi trimis într-o colonie de muncă la Canal. Aşa bolnav, este supus la lucrări de săpat şi cărat cu roaba. În 1954, este eliberat şi iarăşi se întoarce la soţie bolnav. Când l-am cunoscut, într-o duminică din vara anului 1954 la ieşirea din Biserica „Sfintei Adormiri”, era vesel şi comunicativ. Nenea Boian a avut grijă să mă prezinte, astfel câştigându-i încrederea. Ne întâlneam în fiecare duminică, apoi relaţiile s-au extins şi am început să-i fac vizite, ca să ne comunicăm gândurile şi impresiile, să facem schimb de cărţi bune, pe care le citeam, iar apoi le comentam. Nu urmăream un scop politic anume. De la început am văzut în el un om echilibrat, pe care l-am apreciat cu sfaturile lui pertinente. Acest cerc, Boian-Mihăilescu-Salcă, s-a extins, venind în anturajul nostru şi alţi

foşti camarazi de închisoare. Ca oameni care eram marginalizaţi de regimul comunist, aveam totuşi şi noi nevoia de a comunica cu semenii noştri şi ne-am limitat cercul numai la foşti deţinuţi politici. Noi nu puneam nimic la cale vizând răsturnarea ordinii de stat. Aveam destulă maturitate politică ca să putem descifra evenimentele, lăsam timpul să decidă. Dar nimic nu ne putea împiedica ca să nu ştim unul de celălalt şi, la nevoie, să ne ajutăm. Va veni în cercul nostru Ion Ion, născut în apropiere de Câmpulung Muscel, cu care mă cunoşteam din închisoarea Braşov. Eram buni amici. Ion Ion era cu comentariile politice, un om foarte bun. De mic copil a rămas fără tată, mama l-a crescut şi l-a dat la şcoală. După bacalaureat a venit la Academia Comercială din Braşov, unde îşi ia licenţa şi se angajează contabil la C.F.R. Încă din 1945 ia contact cu rezistenţa anticomunistă şi se manifestă public împotriva sistemului. Marea încercare a lui va fi la alegerile din 1946, el fiind delegat la secţia de votare C.F.R. din partea P.N.Ţ.-ului. Comuniştii au vrut să înlocuiască urna, dar Ion Ion s-a luptat cu ei şi a salvat urna. După formarea guvernului a fost epurat de la C.F.R. Necazurile s-au ţinut de el şi, în 1948, Securitatea îl arestează, fiind trimis în judecată pentru un fapt banal. Tribunalul îl condamnă la cinci ani, trece prin Aiud şi ajunge la Canal. Îşi lasă acasă soţia şi pe micuţa lor fetiţă, Delia. Suportă terorile închisorilor şi, în 1954, revine la familia lui. O găseşte pe Delia în curte, jucându-se în nisip, care, spre surprinderea lui, lasă joaca şi exclamă „Tată!” şi fuge la acest zdrenţăros şi-i sare în braţe. Ne întâlneam destul de des. Securitatea urmărea toate aceste întâlniri ale noastre şi le mai şi fotografia.

Luca Călvărăsan, din apropierea Sibiului, vine în Braşov prin 1940 şi se înscrie la Liceul Industrial „Astra”. Eu l-am cunoscut în 1944 în casa lui Matache Anghel. Era fedecist, venea însoţit de colegul său, Şovăială, care va fi ucis prin 1950 în Munţii Făgăraş. În gruparea lui Gavrilă, Luca era frate de cruce, foarte corect; de când ne-am cunoscut ne-am împăcat foarte bine. În 1948 el a plecat în armată şi de acolo a fost arestat şi adus la Securitatea din Braşov. După cercetări l-au depus la Penitenciar, camera 5. Eu voi fi depus tot la aceeaşi cameră, în care vom sta împreună un an. După condamnarea de trei ani este trimis cu elevii la Târgşor, apoi la Canal, la Capul Midia. În 1952 sosesc şi eu acolo şi sunt repartizat la baraca 6, unde îl găsesc. Ne vom continua şi acolo activitatea împreună cu alţi tineri legionari, înfometaţi de călăul Borcea. După şase luni ne

vom despărţi din nou, ca să ne revedem în Braşov, după doi ani. El lucra la Uzina de Autocamioane. Ne-am găsit tot la biserică. Ne-am bucurat extrem de mult. De la această dată ne vom vedea de două-trei ori pe săptămână, ne comunicam unul altuia toate informaţiile ce le deţineam, le comentam şi, ce era important, le trimiteam şi celorlalţi. Luca era foarte apreciat de toţi colegii. Avea o ţinută demnă şi rezervată. Vorbea ce trebuia şi când trebuia, menţinea legături cu fraţii de cruce din alte localităţi, mai cu seamă la Sibiu. În Braşov era un apropiat al lui Victor Mihăilescu, pe care îl aprecia şi căruia îi lua în serios părerile. Urmăream evenimentele politice, mai ales că în acea vreme se observa o ameliorare a relaţiilor Est-Vest, care se părea că şi la noi avea ecou, iar noi ne întâlneam fără a ţine seamă de ochiul securiştilor. Luca mai avea şi alte legături de care eu nu ştiam şi nici nu eram interesat. Dar să trecem şi la alte persoane, care cred că sunt interesante.

Nicolae Biriş, maistru zugrav din Şchei, era mai în vârstă, fiind arestat în 1948 în aşa-zisul „grup al răzleţilor”, cu Vasile Dâmbu, cu Radu Şutu şi alţii pentru ajutor legionar. A fost condamnat la cinci ani. La arestare lasă acasă soţia şi doi copii. Nu după mult timp, soţia divorţează şi lasă copiii singuri. Biriş ajunge la Canal, de unde se întoarce în 1953, găsindu-şi copiii singuri. Se apucă de lucru împreună cu ei şi caută să-i aducă pe drumul cel bun. Ne întâlneam şi cu el, dar mai rar, căci el lucra foarte mult să-şi ajute copiii, să le facă mâncare, să le spele. Acest om a fost aşa de mult influenţat de ideile legionare încât, în orice împrejurare se afla, el îşi expunea ideile fără teamă şi cu toată sinceritatea. Datorită acestui fapt, aveam unele rezerve faţă de el. Deşi era în grupul nostru, eram totuşi rezervaţi. El întreţinea relaţii cu Mihăilescu, care îl tot dădăcea să nu vorbească cu oricine, dar nu s-a putut abţine. Prietenul lui bun era Florea Marinescu, român din Bulgaria. Acesta a venit în România la începutul anilor ’30 să urmeze cursurile liceale la Liceul Internat din Iaşi. Cum Iaşiul era un puternic centru legionar, este şi el contaminat de aceste idei. Prin anii ’37-’38 termină liceul şi, cum Mişcarea Legionară intră în clandestinitate, în 1938 vine la Braşov, cu Mihai Munteanu şi Ioan Agapie. Marinescu se angajează la C.F.R. ca tehnician şi, nu după multă vreme, se căsătoreşte cu o fată din Şchei. În scurt timp apucă la copii, îşi menţine legăturile cu Agapie şi Munteanu, dar, în acelaşi timp, se dedică familiei. Soţia lui era foarte evlavioasă, frecventa curent Biserica „Sf. Nicolae”. Marinescu adoptă şi el această viaţă creştinească şi împreună

îşi educă copiii în frica de Dumnezeu. Îi dau la şcoală, fac facultatea şi se realizează profesional. În 1948, Marinescu, care nu a renunţat la prima dragoste o politica, este arestat şi condamnat la trei ani şi va ajunge la Canal. După arestarea lui, soţia îşi va lua şi rolul de tată, continuând să-şi educe copiii. Marinescu se întoarce în 1951 şi este fericit de modul cum soţia lui a făcut faţă tuturor necazurilor şi este fericit de modul cum soţia lui a fãcut faţã tuturor necazurilor şi, mai ales, de educaţia copiilor. Închisoarea nu l-a descurajat şi, prin Ion Ion, se apropie, în 1955, de grupul nostru. Soţia lui face multe călătorii la Mănăstirea Vladimireşti, la maica Veronica şi la părintele Ioan, parohul mănăstirii. Prin soţia lui Marinescu vom primi acel manifest, al Vladimireştilor, adresat Patriarhului Iustinian Marina. În urma acestui manifest se adunau mii de pelerini din toată ţara să îi asculte pe maica Veronica şi pe preotul Ioan. Era o adevărată mişcare ecumenică contra Patriarhului Iustinian. Noi, la Braşov, vom citi şi comenta manifestul şi îl vom răspândi. Securitatea intră în alertă şi interoghează femeile care se duceau la Vladimireşti. Arestări nu s-au făcut, dar Securitatea căuta să prezinte lucrurile tendenţios. Se lansează zvonuri că acolo ar fi un cuib de legionari, că maica Veronica ar fi o femeie uşoară. Cei de la Securitate căutau, prin orice mijloace, să împiedice poporul să ia parte la slujbele religioase de acolo. De altfel, în 1955 au şi fost arestaţi preotul Ioan, maica Veronica şi alte călugăriţe. Cele rămase nearestate au fost împrăştiate în toată ţara, iar mănăstirea a fost desfiinţată cu binecuvântarea Prea Fericitului Iustinian.

Mihai Munteanu, nenea Mişu, un om simpatic, venit de la Iaşi la Braşov din cauza prigoanei, era fiul unui învăţător din Bivolari, Iaşi. De copil a rămas fără tată şi a fost crescut de fratele mai mare, care era preot în Iaşi. Munteanu face Liceul Internat din Iaşi. După absolvire, devine student la politehnică, el intrând şi în Mişcarea Legionară. Ca student stă la căminul de la Râpa Galbenă, alături de studenţi vestiţi în acele vremuri, ca Bănică Dobre, Ilie Stângă, Tudor Cucu. I-a cunoscut şi pe cei mari: Ion Banea, Corneliu Codreanu, fiind bine apreciat de toţi, fiind un tânăr talentat. Este remarcat de ceilalţi şi se face cunoscut şi în Braşov. De îndată ce vine în Braşov, îl găseşte pe Tudor Cucu, care era inginer la Fabrica „Astra”. Acesta îl ia în Secţia militară de recepţie. Mişu lucrează zece ani în această comisie. În 1940, când vin legionarii la putere, este numit primar la Huşi. După rebeliune, revine la locul lui de muncă şi mai

lucrează până în 1948, când va fi căutat de Securitate, dar dispare. Munteanu îi ajutase pe legionarii din închisori şi pe familiile lor. În Uzina „Astra” era un grup de muncitori care au făcut parte din grupul de rezistenţă condus de Gheorghe Gheorghiu şi Traian Pop. Securiştii l-au căutat să-l aresteze, în iulie 1948, cineva l-a avertizat şi s-a făcut nevăzut. Soţia lui era supravegheată permanent. Era şi însărcinată în ultima lună. După două-trei săptămâni a şi născut un băiat. Munteanu a aflat că are un moştenitor şi ardea de nerăbdare să-l vadă, aşa că a decis să se ducă acasă pe furiş să-şi vadă băieţelul. Dar Securitatea nu dormea şi a dat buzna în urma lui, luându-l de lângă copilaşul de numai 15 zile. Acest lucru l-a afectat foarte mult pe Munteanu, lăsându-şi soţia fără nici un sprijin material şi fără o slujbă. Pentru ea a fost foarte greu, trebuia să crească copilul şi nu avea cu ce. s-a angajat femeie la curăţatul WC-ului public din Piaţa Sfatului, singurul loc de muncă oferit de comunişti. După cinci ani, Munteanu revine de la Canal şi îl găseşte pe Adrian, fiul lui, la grădiniţă. Se va ocupa de băieţel şi de soţie cu multă atenţie, el, Munteanu, fiind o fire sensibilă, cu preocupări literare. El se va ataşa grupului nostru şi era nelipsit la unele ocazii familiare, zile onomastice, botezuri etc., ocazii cu care îşi va etala înclinaţiile lui artistice, delectându-ne cu recitări de poezii, cu discursuri ocazionate de eveniment, cu glume şi epigrame. Munteanu era şi foarte evlavios, atent să nu supere pe cineva. Era mult îndrăgit de noi toţi. Un alt ataşat al grupului nostru era domnul Costică Pestrea, nenea Costi, un om mai în vârstă. A fost proprietarul unei mari blănării din Braşov. Şi nenea Costi venea la biserică, se plimba cu noi, mai mergeam la câte o ţuiculiţă. Era foarte prietenos, ne iubea foarte mult. Avea şi nenea Costi o mare durere: îşi pierduse fiul pe frontul de Răsărit, unde fusese ofiţer. Ca mulţi alţi ofiţeri tineri, avea şi el idei naţionaliste. Nenea Costi avea şi o fiică cu care locuia împreună şi care era căsătorită cu avocatul Burducea, fost şi el deţinut politic. s-a întors acasă după şase ani de lagăr, găsindu-şi soţia strămutată cu trei băieţaşi prin Oltenia. Au fost nevoiţi să se lupte cu mari greutăţi materiale. Avocatul Burducea s-a întors grav bolnav de TBC şi cu greu s-a restabilit ca să-şi reia obligaţiile de familie. Îl întâlneam destul de des însoţit de doamna Constanţa, soţia grijulie, ca să nu i se întâmple ceva. Domnul Burducea era un om sobru şi suporta cu stoicism greutăţile prin care a trecut în lagărul morţii de la Târgu Ocna. În acest lagăr au murit numeroşi buni români, în lipsa oricărei asistenţe medicale.

Altul era Ioan Răducanu, inginer de la Autocamioane Braşov, pe care îl cunoşteam din 1948, când am fost împreună la închisoarea din Braşov, celula 5. El făcea parte din lotul lui Traian Pop, de la aceeaşi uzină. Între noi s-au stabilit relaţii amicale. În 1949 el s-a eliberat, iar eu am rămas mai departe în închisoare. Ne-am revăzut după 1954, când am revenit şi eu în libertate. Ne întâlneam ocazional pe stradă şi comentam evenimentele la zi, fără a avansa un comentariu într-o direcţie anume. Îi purtam respectul cuvenit, fiind şi mai în vârstă decât mine. Avea familie şi doi copii. Nu-l mai reprimiseră pe postul său de proiectant de la „Autocamioane" şi lucra la „Hidromecanica". Răducanu era un proiectant de excepţie. Născut în comuna Simileasca, Buzău, din părinţi ţărani, şi-a făcut studiile în Bucureşti. În Braşov vine în anii '37-'38. Avea idei naţionaliste moderate. Prima oară a ajuns la închisoare pentru ajutor dat unor nevoiaşi. Acum era mai prudent şi îşi alegea prietenii cu multă grijă. Prin 1956 aveam să constat ceva surprinzător, şi anume că îl frecventează pe Victor Mihăilescu şi că acesta îl informează despre unele lucruri strict confidenţiale dintre mine şi el. Eu aveam totală încredere în amândoi, dar mă neliniştea faptul că a fost încălcat consemnul. Pentru mine şi pentru noi toţi, Răducanu a fost un om de onoare şi devotat unei cauze drepte. Voi mai vorbi de el.

ANUL 1955

După ce m-am ocupat pe rând de câţiva prieteni de-ai mei, braşoveni, se cuvine să-i reamintesc şi pe cei din alte părţi. Încă din 1954 am început să corespondez cu prieteni din ţară, în Bucureşti cu inginerii Petre Stănescu, Marin Dobre, Eugen Burlacu, profesorul Grigore Zamfiroiu, căpitanul René Constantinescu; la Slatina cu dr. Constantin Ionescu; la Sibiu cu Ilie Berghezan, Ilie Popa, Tudose Popa; la Reghin cu inginerul Ioan Stănică. Dar înainte de toate, cea mai importantă dorinţă a mea era căsătoria. Voiam şi eu să-mi întemeiez o familie, să am copii. Eram convins că un om fără familie este ca un pom fără roade. Încă din 1954 am pus ochii pe fata care, în 1955, îmi va deveni soţie. Ea se numea Viorica Grama şi era din satul vecin, Şerbeni. La data cunoştinţei ea era învăţătoare în comuna noastră. Mie îmi plăcea, dar eram un nimeni în societate. Nu aveam încă o ocupaţie care să-mi permită să întreţin o familie. Doar abia venisem de la închisoare, nu tu servici, nu tu

îmbrăcăminte, nu tu situaţie socială. Părinţii, secătuiţi de cote, de unde să mă mai întreţină şi pe mine când mai aveau acasă încă patru copii în şcoală? Cu această carte de vizită, total nefavorabilă pentru mine, am încercat să mă apropii de domnişoara Viorica. Ţin să remarc că ea a avut o situaţie net superioară faţă de mine; tatăl ei fusese funcţionar la Primărie şi aveau o stare materială bună, fiind respectaţi de toată lumea. I-am studiat caracterul şi am constatat că în mare parte ne asemănăm, că şi ea îşi doreşte un cămin fericit, un soţ fără patima beţiei, fără vicii, un soţ cu frica de Dumnezeu. Eu eram grec-ocatolic, iar ea la fel. Rămânea doar să ne apropiem sufleteşte. I-am cunoscut şi familia, care mi s-a părut foarte cumsecade. Cu aceste gânduri am plecat la Braşov, ca să-mi caut de lucru şi să-mi rezolv multe probleme, în special locuinţa. La început am locuit la fratele meu. Deşi preocupat de aranjarea serviciului, am găsit timp să-i scriu. Parcă prin scrisori eram mai curajoşi să ne spunem ce simţim şi ce gândim. Nici aleasa inimii mele nu s-a lăsat mai prejos. Ne scriam la trei-patru zile cu afecţiunea caracteristică dorinţei noastre de a fi împreună. Eu am considerat că mai presus de orice sentimente de dragoste, să-i împărtăşesc şi partea negativă a mariajului nostru, în special latura pericolului unei eventuale rearestări şi riscurile la care s-ar expune, putând rămâne singură şi poate şi cu copii, urmând a înfrunta multe greutăţi de ordin material şi moral. La toate acestea mioa răspuns cu un curaj nesperat de mine, că dacă se întâmplă ceva va fi alături de mine şi tot ce ne dă Dumnezeu trebuie să primim. Am continuat să ne scriem şi, cel puţin o dată pe lună, îmi găseam timpul necesar să merg să o văd şi să încercăm împreună să punem la punct problemele legate de căsătoria noastră. Pe parcurs ne-am ales naşii. Eu am dus-o pe Viorica la familia inginerului Stănică, să o cunoască. Stănică dorea foarte mult să ne fie naş. Încă din închisoare am convenit să mă cunune. S-a arătat mulţumit de alegerea făcută de mine. Cu altă ocazie, Viorica m-a dus la naşul ei şi al familiei, părintele Iuliu Pop, fost preot grec-ocatolic, acum lucra în calitate de contabil, în Reghin, fiind arestat în repetate rânduri, până a părăsit comuna, condiţie impusă de Securitate. Familia părintelui Pop era una de luptători ardeleni pentru Unirea din 1918; tatăl său, învăţătorul Ioan M. Pop a fost prezidentul Comitetului Naţional Român din Sânmihai, delegat la Alba Iulia şi apoi senator de drept. După binecuvântarea naşilor am trecut la pregătirile de nuntă şi la fixarea datei logodnei şi a nunţii. Am fixat data de 21 mai, ziua Sfinţilor Constantin şi Elena, să facem

logodna acasă la Viorica. Ea s-a ocupat de toate, eu eram la Braşov. Am venit cu o zi înainte cu verighetele şi ceva cadouri. Sâmbătă a venit preotul acasă, la viitoarea mea soţie, şi, în prezenţa naşilor, a părinţilor, fraţilor şi a altor rude şi invitaţi, ne-a binecuvântat după datina creştină şi ne-a pus în deget inelul de logodnă, după care au urmat masa şi dansul. Au participat în jur de 70 de persoane, astfel consumându-se un act solemn din viaţa noastră, dându-i semnificaţia creştină şi morală. A doua zi, duminica, după ce s-au retras naşii şi rudele, am mers la părinţii mei, la fraţii logodnicei, iar luni eu am revenit la Braşov, fiind condus la gară de Viorica şi tatăl meu, nu înainte de a stabili ziua nunţii. De comun acord am fixat ziua de 14 august 1955 pentru nuntă şi 11 august pentru cununia civilă. Când am ajuns la Braşov am împărtăşit prietenilor mei evenimentul şi ne-am bucurat cu o bere. Nu mi-am abandonat relaţiile cu toţi amicii mei, ba pe cei din alte oraşe i-am anunţat prin scrisori. Eu am trecut la finalizarea pregătirilor de nuntă. Acelaşi lucru îl făcea şi logodnica mea, treaba ei fiind mult mai grea, deoarece nunta urma să se facă la casa părinţilor ei. Timpul trecea foarte repede. Eu mai mergeam până la ea ca să ne punem de acord. În sfârşit, timpul a trecut şi ziua mult aşteptată a sosit. Pe 10 august m-am dus gata pregătit, iar în 11 august am mers la Primărie şi, însoţiţi de părinţi, ne-am cununat. În data de 14 august am făcut cununia religioasă la biserica din satul soţiei. Apoi au urmat masa şi dansul la casa logodnicei mele. La nuntă au participat toate rudele şi prietenii noştri, fiind mai mult de 200 de persoane. Luni, a doua zi, petrecerea a continuat la părinţii mei. Tata nu vroia să se lase mai prejos decât socrii mei, mai mult, o iubea mult pe viitoarea mea soţie.

A trecut nunta şi zilele următoare ne-am plimbat şi am făcut vizite pe la rude şi prieteni, apoi am revenit în Braşov, la serviciu. Dar totuşi cel mai important pentru mine era obţinerea unei locuinţe. Ajutat de familia Grigorescu, am găsit o casă în Săcele. Era o casă veche, dar aveam avantajul că eram singuri în curte, apoi avea şi mobilă. După puţin timp mi-am adus soţia, cam nedumerită la început în privinţa casei, dar totul a trecut. Nu era ca la mama, dar eram împreună. De acum eram şi eu un om cu familie. Făceam vizite la rude şi prieteni, dar evitam cu grijă subiectele politice care ar fi putut să o neliniştească pe soţia mea. Relaţiile cu colegii au continuat, dar întâlnirile erau mai scurte şi mai rare. Observam că uneori soţia rămânea pe gânduri când făceam vizite la foştii colegi de suferinţă. Mă mai atenţiona cu discreţie: „Vezi, Sandule, să nu aveţi iarăşi

necazuri!”. Eu o asiguram să fie liniştită, că nu va fi nimic, lucrurile s-au mai liniştit, numai că ea a avut dreptate. A devenit mai grijulie când a rămas însărcinată, în rest nu aveam ce ne reproşa, totul era perfect. Doar că prea mulţi foşti mă vizitau şi îmi scriau. Eu eram o fire neastâmpărată, căutam informaţii, îmi plăceau discuţiile politice, pe care le urmăream la posturile de radio străine şi în ziare, le colectam de la alte persoane. De multe ori soţia îmi spunea că citesc prea mult şi uit de ea. Vestea că vom avea un copil m-a bucurat foarte tare şi m-a făcut să mă gândesc şi la viitor. Soţia nu lucra în Braşov, nu au mai încadrat-o în învăţământ. Aveam numai un salariu şi aveam nevoie de multe. Atunci am închiriat un atelier mecanic, unde se executau multe lucrări pentru o întreprindere de filatură. Şi de aici luam un salariu, deoarece lucram după programul de la întreprindere. Se pare că Securitatea urmărea periodic întâlnirile noastre, iar noi, deşi eram conştienţi de acest lucru, îi sfidam. A fost o mare greşeală a noastră. Securitatea a căutat să infiltreze între noi unii informatori bine acoperiţi dintre foşti deţinuţi, oameni care în timpul detenţiei au avut o comportare bună. Aceste constatări le vom face abia în timpul anchetelor. Încă din 1954 a venit la conducerea Securităţii Braşov colonelul Gheorghe Crăciun cu o misiune specială, aceea de a lichida grupul celor din Munţii Făgăraşului. El a orientat toată activitatea Securităţii Braşov în zona Făgăraş. De noi se ocupa mai puţin. Deşi capturarea celor din munţi s-a făcut în toamna anului 1955 secretul a fost perfect asigurat. Abia după arestările din 1955-1956 am aflat de capturarea celor din munţi. Prin zona Făgăraş circula zvonul că au fost salvaţi şi duşi în străinătate. Grupul nostru din Braşov îşi vedea de ale sale. Oarecum imprudenţi, fiecare dintre noi mai stam de vorbă şi cu alţii, fără să urmărim un scop anume. Doar schimburi de păreri, de informaţii, nu exista între noi ceva organizat, cu un program de activitate anume. Recunoşteam în personalitatea lui Victor Mihăilescu omul cel mai potrivit care, atunci când va fi necesar, să devină sfătuitorul grupului nostru şi să-i dăm ascultare. În acest caz aplicam un principiu: şeful nu se alege, el se impune prin calităţile sale. Neexistând între noi reguli precise, cu un calendar exact de activitate, lucram fiecare cum credeam, fără a ne lua măsurile necesare de prevedere. Astfel, apare printre noi un prieten a lui Nicolae Biriş. Este vorba de Ioan Moldoveanu, fost coleg de închisoare cu Biriş. Moldoveanu este ţăran emancipat din Dobrogea, un legionar habotnic. El lucra ca muncitor la releul de televiziune din Bucegi, punctul Coştila şi şi-a adus aminte de

prietenul său de la Canal. Duminica, fiind liber, venea la Braşov. Din vorbă-n vorbă cu Biriş, a spus că el are cărţi legionare îngropate şi o să i le aducă, ceea ce a şi făcut. Biriş nu s-a mulţumit să le citească numai el, le-a transmis şi mai departe, până s-a aflat unde trebuia. Pe Moldoveanu nu-l pot acuza de rea-credinţă. El era cinstit, la fel şi Biriş, doar că ei considerau că Biblia este prima carte care nu trebuie să lipsească din casa românului şi a doua era cartea „Pentru legionari", de Corneliu Codreanu.

În vara anului 1955, soţia domnului Boian, cel mai în vârstă dintre noi, a născut un băieţel, căruia i-a dat numele de Decebal. Tatăl copilului era în al nouălea cer, spunând în toate părţile că de acum, fie ce-o fi, că are cine-i duce numele mai departe. La botezul copilului au fost mulţi invitaţi, alături de grupul nostru. Cu acea ocazie, Mişu Munteanu a ţinut un discurs presărat şi cu aluzii la lupta de rezistenţă şi acesta s-a auzit şi sus. Noi trăiam cu iluzia că aceste ocazii, ca botezul, zilele onomastice, nu pot pune în pericol siguranţa statului, dar oamenii securităţii credeau altfel. În toate vedeau un pericol pentru ordinea socială. De altfel, tot ce nu era dirijat şi controlat de ei era crimă de uneltire contra ordinii sociale. Ca măsură de siguranţă s-a trecut la urmărirea noastră. Deseori, pe cei de la filaj îi simţeam după noi. Mai târziu şi-au perfecţionat metodele cu microfoane şi altele. Noi ignoram toate aceste semnale, care, mai târziu, ne vor aduce necazuri. Un anchetator va spune: „Voi vă manifestaţi ca pe vremea voastră şi nu ţineţi seamă că mai suntem şi noi".

1956 - ANUL DEZASTRULUI

La sfârşitul anului 1955 eram cu toţii optimişti. Am sărbătorit Crăciunul creştineşte şi românеşte, colindânduone între noi. Am făcut şi Revelionul în aceeaşi stare de optimism, fără să bănuim că sfârşitul noului an va fi un dezastru pentru noi. În Rusia era la conducere Hruşciov, care făcea impresia că doreşte o umanizare a regimului sovietic. Se făceau pregătiri în vederea celui de-al XX-lea Congres al P.C.U.S. Toate agenţiile de presă occidentale preziceau că vor avea loc mari schimbări în politica U.R.S.S. Şi noi, românii, ne puneam speranţele într-o liberalizare a regimului, dar toate au fost numai deşertăciuni pentru poporul român. La noi nimeni nu avea curajul să ia public atitudine împotriva regimului comunist, care controla întreaga societate, atât politic şi economic, cât şi cultural. Intelectualii

noştri, în majoritatea lor, erau foarte timoraţi, iar unii de-a dreptul slugarnici, atitudine care era răsplătită cu recompense grase de către comunişti. Mulţi scriitori au deţinut funcţii în stat şi în partid. Public nu a avut nimeni curajul să protesteze atunci când Mihail Roller a falsificat istoria poporului român sau când capodopere ale literaturii române au fost epurate împreună cu autorii lor. Domniile lor se complăceau în vilele luxoase, puse la dispoziţie de partid şi mai ales la Castelul Pelişor din Sinaia. Aceste favoruri, pentru a se putea inspira mai bine în realizarea unei literaturi realist-socialiste. Nu au făcut scriitorii nici un demers pentru eliberarea confraţilor care erau supuşi unui regim de exterminare în temniţele comuniste. Dacă ar fi să-i amintim doar pe câţiva: Vasile Voiculescu, Ion Caraion, Nichifor Crainic, Radu Demetrescu Gyr, Robert Cahuleanu (pseudonimul lui Andrei Ciurunga), Constantin Noica, marele istoric Gheorghe Brătianu şi câţi alţii. Să nu-i uităm pe cei din exil: Mircea Eliade, Emil Cioran, Aron Cotruş, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca. Ultimii doi au adus în anii Războiului Rece mari servicii opiniei publice româneşti, prin emisiunile postului de radio „Europa Liberă”. Încă din 1956 ascultam în fiecare zi aceste emisiuni care dădeau speranţe oamenilor, care menţineau moralul şi speranţa. Îmi amintesc întrebarea anchetatorului, căpitan Dumitru Vera: „Ce părere ai despre comentariile lui Ierunca în legătură cu Piteştiul?”. I-am răspuns că am ascultat acele comentarii, dar că la Piteşti s-au petrecut lucruri mult mai oribile. Nu aceeaşi situaţie era în Ungaria, unde luase fiinţă un cerc cultural „Petöfi”, în care intelectualii unguri au pus în discuţie legitimitatea sistemului. Se ţineau întruniri şi se căutau soluţii pentru redresarea morală şi culturală a Ungariei. Acest nucleu de intelectuali a pregătit Revoluţia din octombrie 1956. În Polonia lucrurile nu stau pe loc, aici muncitorii s-au mişcat, cerând revendicări sociale. Pe 20 februarie 1956 se deschid, la Moscova, lucrările celui de-al XXolea Congres al P.C.U.S. La congres au participat foarte mulţi invitaţi din lumea întreagă, şefi de partide comuniste, muncitoreşti şi social-democrate. După dezbaterile de rutină a urmat o şedinţă secretă, în care Hruşciov a denunţat cultul lui Stalin şi a prezentat crimele acestuia împotriva poporului rus, acuzând „gravele devieri de la principiile de partid, de la democraţia de partid şi de la legalitatea revoluţionară”. A căutat să demonstreze că nu a fost aşa mare conducător militar, cum pretindea, că războiul a fost câştigat de mareşali şi generali. Alături de Hruşciov era şi mareşalul Gheorghi Jukov, fost comandant al frontului central din

Vest. Prin acest raport secret, Hruşciov urmărea destalinizarea şi înlocuirea cultului personalităţii. Aceste informaţii le auzeam la posturile de radio străine, disparate şi trunchiate. Ruşii nu dădeau presei informaţii, deoarece se strecurau pe culoarele centrului unde avea loc congresul. Prima informaţie a transmis-o secretarul general al Partidului Comunist din SUA, Gus Hall, apoi luările de poziţie ale lui Pietro Nenni, preşedintele Partidului Socialist Italian şi Palmiro Tagliatti, secretarul general al C.C. al Partidului Comunist Italian şi ale lui Georges Marchais şi Jacques Duclos de la P.C. Francez. Aceştia au criticat dezvăluirile lui Hruşciov la adresa lui Stalin. Şi de această dată am dat dovadă de necunoaştere a comunismului. Una înţelegeau ei prin destalinizare şi alta noi. Ei, ruşii, au făcut mici înlocuiri de lideri pe ici pe colo. Cea mai spectaculoasă a fost înlocuirea lui Lavrenti Pavlovici Beria, „buzduganul" cu care îi lovise Stalin. În acest timp, împreună cu ceilalţi prieteni din Rezistenţă, comentam evenimentele cum se percepeau în forurile conducătoare ale partidelor comuniste. Aproape toţi au început destalinizarea. Numai PCR nu avea nimic să-şi reproşeze. La noi toate erau bune, chiar şi crimele comise de Gheorghiu-Dej contra tovarăşilor săi de luptă, Foriş şi Pătrăşcanu. În celelalte ţări comuniste s-au făcut reabilitări şi înlocuiri în comitetele centrale. În Ungaria a fost schimbat cel mai feroce stalinist, Mátyas Rákosi.

IDEALISMUL NOSTRU

În toiul evenimentelor din Rusia, noi, cei din Braşov, ne-am înteţit contactele, sperând că lumea occidentală se va cutremura de cele dezvăluite de Hruşciov şi va uza de superioritatea sa militară şi economică şi va curma acest genocid al popoarelor din răsăritul Europei. Dar această lume care ne-a vândut la Yalta s-a limitat doar la declaraţii de consum pentru marele public şi şi-au continuat nestingherit relaţiile cu cei mai cruzi criminali ai istoriei. Omul de rând tot spera într-o minune cerească, care întârzia. Să revin la ale mele. La începutul lunii iunie 1956 m-am mutat cu serviciul la C.F.R. Aici aveam condiţii mai bune de lucru şi un plus de avantaje: călătorii gratuite pe tren, lucrul în regie mult mai lejer. Cum eu lucram de toate, am fost bine primit, lucram şi pe maşini-unelte. Am ajuns la acest atelier de mecanizare, care îşi avea sediul la gara mare, datorită

insistenţelor inginerului Elisei, şeful mecanizării, un om cinstit şi bun specialist. A mai contribuit şi colegul meu de închisoare, Victor Urdea, fost condamnat în 1948 la cinci ani închisoare în lotul C.F.R. Braşov. Îl ştiam băiat bun atât la închisoarea Braşov, cât şi la Canal. Aceeaşi convingere o aveau şi ceilalţi colegi. Cu timpul, voi ajunge la alte concluzii, dar era târziu. Spre sfârşitul lunii iunie mi-am dus soţia la ţară, la mama soacră, deoarece se apropia timpul să nască. Cum aici era toată ziua singură, nu avea cine să o ajute. Eu fiind ceferist, mă deplasam la ea în fiecare sâmbătă. De altfel, în 5 iulie 1956 a dat naştere unei fetiţe. Acest eveniment ne-a umplut casa de bucurie. Soţia a rămas la ţară până în luna septembrie, iar eu mă gospodăream singur. Timpul liber mi-l petreceam cu camarazii mei, Călvărăşan, Mihăilescu, Boian, Ion Ion, Mişu Munteanu şi alţii. Ne vedeam de ale noastre. Subestimam pericolul ce ne ameninţa. Nu credeam că vremurile lui 1948 se vor mai întoarce. Ne socoteam oameni liberi, fără intenţii de a pune în pericol siguranţa statului. Aşa cum ceilalţi cetăţeni puteau să participe la nunţi, botezuri, zile onomastice sau alte datini, tot aşa şi noi căutam să ne ducem viaţa în mediul nostru, fără a-i influenţa pe alţii de afară. Numai că acest comportament îi irita pe cei de la Securitate, deoarece ei doreau să ştie tot ce gândim. În timp, ei şi-au recrutat ceva informatori şi i-au introdus printre noi. Aceştia proveneau tot dintre foştii deţinuţi politici. Astfel, prin luna iulie 1956, apare în Braşov Mircea Ionescu, fost student la medicină, originar din Câmpina. Ionescu este arestat în vara anului 1948 pentru activitate legionară şi este condamnat. După eliberare se stabileşte în Braşov şi este angajat la Uzina „Steagul Roşu” ca muncitor necalificat la Secţia Debitare. În uzină se întâlneşte cu Constantin Grigorescu, veche cunoştinţă a sa, dinainte de arestare. Au locuit pe aceeaşi stradă cu familia Ionescu, familie onorabilă, tatăl fiind funcţionar la Primărie. Grigorescu a fost şi el legionar, iar Mircea Ionescu pe atunci era F.D.C.-ist. Se simpatizau reciproc. În Câmpina, Mircea era văzut ca un băiat serios. Grigorescu făcuse şi el patru ani de închisoare, de unde s-a întors cu fruntea sus şi era convins că Mircea s-a comportat la fel, aşa că nu s-a ferit de el. Într-o zi mi l-a prezentat. Întâlnirea a fost scurtă şi a rămas să ţină legătura între ei la „Steagul Roşu”. Trebuie spus că această uzină era un fel de centru de plasare a celor eliberaţi din închisori. Securitatea îi plasa aici, unde aveau un serviciu bine organizat, de supraveghere. Când Grigorescu l-a întâlnit pe Mircea Ionescu avea în imagine un tânăr studios şi respectuos, chiar un luptător

convins al Rezistenţei. El nu ştia ce schimbări s-au produs în viaţa lui Mircea în timpul detenţiei, nu se cunoştea evoluţia lui în procesul reeducării de la Piteşti şi Gherla. Unul singur îi cunoştea trecutul din detenţie, dar acesta a tăcut de teamă ca şi cel căruia îi spune să nu fie şi el de-al lor. Acesta era Octavian Mogoş, care, trecând prin reeducarea de la Gherla, le cunoştea metodele. Şi aşa, din credulitate şi teamă, Mircea Ionescu a reuşit să se infiltreze în rândul nostru fără să se pună problema verificării lui. S-a apropiat de Luca Călvărăsan, care, din principiu, nu îşi permitea să suspecteze pe cineva de rea-credinţă. Între ei s-a înfiripat un fel de amiciţie şi încredere reciprocă. Şi asupra lui Mircea Ionescu voi mai reveni.

În cele două luni cât soţia a fost la ţară eu am făcut nişte deplasări în interes de serviciu la Sibiu, Mediaş şi Târgu Mureş. În aceste deplasări am întâlnit şi vizitat mai mulţi colegi de la Canal. Aceştia toţi erau încrezători că odată lumea se va elibera de tirania bolşevică. La Reghin mă vedeam mereu cu Petre Sfera, acesta plecând în vara anului 1956 în Banatul sârbesc, la părinţii săi, unde a stat ceva mai mult timp. La întoarcerea sa ne-am revăzut, eu fiind dornic să aflu noutăţi din ţara vecină, iar Sfera dispus să mi le împărtăşească. Am discutat mult şi am aflat noutăţi interesante. Mi s-a părut că sârbii judecă mai liberal, apoi am aflat că a întâlnit acolo legionari liberi care au legături cu cei din Apus. Spre a întări cele spuse a scos o revistă a legionarilor din diaspora, numită „Exilul românesc”. Am luat-o cu emoţie şi am început să o răs- foiesc. Mi se părea ceva extraordinar. Nu bănuiam atunci cât voi suferi din cauza acestei reviste. Sfera mi-a lăsat-o cu condiţia să nu o dau la nimeni, condiţie acceptată de mine, numai că nu am respectat-o. După ce am citit-o de mai multe ori şi am memorat-o, am relatat conţinutul ei domnului Victor Mihăilescu, şeful nostru acceptat, precum şi bunului meu prieten Luca Călvărăsan. Ce spuneam eu erau lucruri nemaiînchipuite, de necrezut şi atunci am trecut peste consemn şi i-am dat revista domnului Mihăilescu, să vadă negru pe alb. Am procedat greşit, iar urmările au fost dureroase şi pentru mine, şi pentru Sfera. La câteva zile după ce am comis păcatul îl întâlnesc pe stradă pe inginerul Ioan Răducanu, cu care am fost coleg de celulă în prima mea detenţie. După primele amabilităţi aduce vorba despre unele articole conţinute în „Exilul românesc”. Am rămas surprins. Mă întrebam de unde are aceste informaţii. Atunci nu ştiam că-l cunoaşte pe domnul Mihăilescu, dar voi afla la anchetă. „Îmi spuneţi lucruri interesante”, zic eu, la care el zâmbeşte cu subînţeles. Adică, eu

nu aş fi străin de aceste noutăţi. Ne-am despărţit şi eu m-am dus la domnul Mihăilescu şi l-am întrebat dacă a dat cuiva acea revistă. Domnia sa mi-a răspuns că nu, atunci eu i-am spus că ar putea să mai fie în oraş vreun exemplar, pentru că cineva mi-a relatat informaţii identice cu cele conţinute în „Exilul românesc”. Apoi i-am zis că va veni Luca Călvărăsan să o ia. Luca a luat-o şi a păstrat-o la o soră a lui, că a citit-o cu un mare interes ştiu, dar că a comentat-o cu cineva nu am ştiut.

ÎNTOARCEREA SOŢIEI

La începutul lui septembrie am plecat în concediu la soţie, acasă. În acest concediu am făcut şi botezul fiicei noastre, în Reghin, într-un cadru familial, în casa naşilor noştri. Am vrut să o botezăm în cultul nostru grec-ocatolic, de aceea nu am invitat persoane din afara familiei. Cultul grec-ocatolic fiind interzis, am făcut apel la părintele Anca, care nu trecuse la ortodocşi şi care, ca majoritatea preoţilor grec-ocatolici, oficia cununii şi botezuri în catacombe. După ce ne-am terminat treburile pe la ţară, ne-am întors la casa noastră şi eram aşa de fericiţi de fetiţa noastră, pe care o alintam pe rând, şi eu, şi soţia. Nu plecam dimineaţa la serviciu până când nu o mângâiam. Era atâta mulţumire la noi în casă, care nu peste mult timp va fi curmată brutal şi care se va transforma într-o durere cumplită. Fiica noastră, Cornelia, fiind prea micuţă nu va şti nimic din toate acestea, doar biata soţie va fi lovită în toate speranţele şi năzuinţele ei de viitor. După întoarcerea noastră vor veni în vizită la noi foştii mei colegi de suferinţă, cu soţiile. Se vor bucura şi ei alături de noi că de acum suntem o familie fericită. Familia Grigorescu, care locuia în apropiere, venea la noi aproape în fiecare zi. Aveau şi ei o fetiţă, care în 1948, când tatăl a fost arestat, avea doar câteva luni. Şi acum, când ieşea de la şcoală, dădea o fugă să se joace un pic cu Neli, cum o dezmierdam pe a noastră. Nuţi nu bănuia că micuţa cu care se juca va avea acelaşi destin. Eu mergeam şi veneam de la treburile mele, începusem să fiu îngrijorat. În ţările vecine se petreceau evenimente deosebite, mai cu seamă în Ungaria, unde, după înlăturarea lui Mátyas Rákosi, lumea a prins curaj şi voia mai multă libertate. Noul primominstru, Imre Nagy, vine în întâmpinarea noului curent de libertate. Populaţia îl aclamă, tineretul jubilează, membrii biroului politic sunt alături de el. Rusia sovietică intră în alarmă de gradul zero. Ne aşteptam la o

victorie a forţelor democrate, dar ne-am înşelat. Şedeam toată seara cu urechea la aparatul de radio să nu scap nimic, luam notiţe, apoi, a doua zi, le comentam cu prietenii. Îl informam pe domnul Mihăilescu asupra evoluţiei evenimentelor. Aveam convingerea că dacă Ungaria reuşeşte, se va extinde acest vânt de libertate şi la noi. În toiul acestor evenimente veneau oameni care te întrebau: „Noi ce facem, stăm aşa, cu braţele în sân?”. Nu ştiai ce să răspunzi, pentru că nu ştiai dacă cel ce-ţi pune întrebări o face că este sincer sau e trimis să te iscodească. Cei care ne cunoşteam ne vedeam mai des. În prima fază aşteptam o reacţie din partea Occidentului, dar care se reducea la condamnări verbale, lipsite de consecinţe practice. Poporul maghiar era hotărât să o rupă cu comunismul şi cu dominaţia sovietică, dar singur, fără ajutor străin, nu putea realiza nimic. Discutând cu domnul Mihăilescu despre complicaţiile ce pot apărea şi, de comun acord cu Călvărăsan şi ceilalţi, am convenit să ne vedem mai rar, ca să nu-i provocăm. În acest scop am stabilit nişte parole prin care confirmam că suntem încă liberi. Am ales cutia poştală dintr-un anumit loc şi pe ea, cu creta, făceam un semn discret. Celălalt îl ştergea şi-l făcea pe-al lui. Dacă lipsea semnul însemna că ai fost arestat. În cele ce am arătat despre Ungaria, precum şi de acum încolo mă bazez pe memorie şi nu pe documente.

Anul 1956 a adus mişcări muncitoreşti la Poznan, în Polonia, care au fost reprimate şi care au dus la schimbări la vârf în partid. La noi, Gheorghe GheorghiuoDej sta liniştit, poporul român nu-i crea probleme, nu avea nimic de spus. Deşi în mediul rural se făceau mari presiuni asupra ţăranilor pentru definitivarea colectivizărilor, rezistenţa era încă mare. Ţăranii se opuneau încă acestei forme de nivelare a lor. Abia în 1962 vor reuşi să încheie această operă de distrugere a proprietăţii la sate. Făcând din ţărani argaţi fără simbrie, tot produsul muncii lor era preluat de stat, în contul aşa-ziselor investiţii şi al plăţii utilajelor mecanizate şi seminţelor. Din ce rămânea se calcula şi pentru ei după zilele muncite, ceea ce niciodată nu le ajungea să trăiască. Aşa stând lucrurile, au început să fure din câmp, aidoma ruşilor. Ţăranii aveau copii şi aceştia cereau mâncare. Foarte mulţi ţărani au părăsit satul, căutându-şi de lucru la oraşe, ca mână de lucru necalificată. Încet-încet se vor goli satele de bărbaţi şi de tineret, la munca câmpului vor rămâne numai bătrâni şi femei. În acea vreme, activiştii de la raion mişunau prin sate. Aceştia erau muncitori din fabrici, care erau membri de partid şi aveau puteri discreţionare asupra ţăranilor. Ei lucrau

cu secretarul de partid şi cu şeful miliţiei locale. Toţi aceştia erau supravegheaţi de instructorul de la raion şi de securistul arondat, căruia toţi îi dădeau informaţii, în urma cărora unii dintre ţărani erau duşi la postul de miliţie şi bătuţi, iar alţii erau luaţi cu duba şi duşi la Securitate. Acesta era climatul anului 1956.

Sacrificarea naţiunii maghiare

Transformările ce se produceau cu rapiditate în Ungaria au impresionat întreaga lume. Chiar şi la noi toate discuţiile erau axate pe curajul poporului maghiar şi pe verticalitatea lui Nagy Imre şi a colaboratorilor săi. Toţi discutam numai de aceste evenimente şi toţi le ţineam pumnii, ne bucuram de succesele lor, de dorinţa de a fi liberi. Nagy Imre a întreprins unele demersuri diplomatice la O.N.U. El vroia neutralitatea Ungariei şi evacuarea trupelor sovietice. În demersurile sale era sprijinit de conducerea armatei, de generalul Pál Máleter, ministrul Apărării, care era un susţinător al noii revoluţii maghiare. Aşa cum avea să declare Nagy Imre, „aceasta este adevărata revoluţie a poporului maghiar". Ruşii, recte Nikita Hruşciov, îi chemau pe unguri la discuţii. O delegaţie condusă de Nagy Imre s-a dus la Moscova. Din acea delegaţie au făcut parte generalul Máleter şi, proaspătul eliberat din închisoare, Kádár János. Acesta fusese condamnat de Rákosi pentru deviaţionism şi executase opt ani de temniţă. Includerea lui Kádár János a fost de rău augur pentru echipa lui Nagy Imre. Kádár s-a înţeles cu ruşii ca să formeze un guvern anti-Nagy, care să colaboreze cu trupele de ocupaţie sovietice. De acum drumul ruşilor era deschis pentru intervenţia în forţă în Ungaria. Au urmat doar detaliile de punere în aplicare a planului elaborat. Un rol important l-a jucat Iuri Andropov, viitorul preşedinte al Uniunii Sovietice, pe atunci ambasador la Budapesta. Mai întâi a fost vizita lui Mikoian la Budapesta, apoi atragerea într-o cursă a generalului Máleter la Comandamentul Militar Sovietic, pentru convorbiri şi arestarea lui acolo, în comandament. Toate acestea le aflam de la posturile de radio „Europa Liberă", „Vocea Americii", „Radio Londra" şi „Radio Paris". „Radio Bucureşti" nu sufla o vorbă, la fel şi ziarele româneşti nu ştiau nimic. Doar serviciile de

Securitate culegeau informaţii de zor; toţi informatorii erau puşi la lucru. În fabrici au apărut ofiţeri de securitate, muncitorii fiind supravegheaţi permanent. Guvernul nu s-a pronunţat încă oficial în legătură cu ceea ce se întâmpla în ţara vecină. Grupul nostru, format din foşti deţinuţi politici, dacă la început a privit cu bucurie curajul ungurilor de a se elibera de sub dominaţia sovietică, în urma evoluţiei evenimentelor şi a izolării Ungariei de către marile democraţii ale lumii, a fost cuprins de un soi de lehamite faţă de tot ce înseamnă Carta Naţiunilor şi drepturilor omului. Ca o concluzie, am convenit să ne urmăm crezul nostru nealterat, să privim spre viitor cu speranţa că dacă noi am fost sortiţi ca o generaţie de sacrificiu, vor veni alte generaţii care vor relua lupta de unde am întrerupt-o noi, cei de azi, şi să fim pregătiţi pentru orice eventualitate. Ne-am continuat activitatea conştienţi de riscurile ce ne ameninţă. De acum nu mai puteam da înapoi, eram prea vizaţi de Securitate. Aşa cum arătau evenimentele din ultimele zile, inevitabilul s-a produs. În ziua de 23 octombrie 1956, după o vizită secretă a lui Hruşciov la comandamentul sovietic din afara Budapestei, ordinul de zdrobire a revoluţiei maghiare a fost dat. Tancurile Armatei Roşii s-au revărsat în toată Ungaria şi mai cu seamă asupra Budapestei. Urmăream încremeniţi de durere sălbăticia Armatei Roşii, care trăgea în toate direcţiile şi vâna tot ce îi ieşea în cale: femei, copii, bărbaţi. Nu cruţau pe nimeni; au asediat clădirea Parlamentului, acolo erau mulţi oameni. Au tras cu tunurile, au ras din temelii muzee, săli de cultură, în care se refugiase lumea speriată. Pe străzi tancurile sovietice călcau cu şenilele oameni nevinovaţi. Dar şi eroismul cetăţenilor a fost pe măsură, ei atacând tancurile: le incendiau cu arme improvizate. Soldaţii ruşi s-au dedat la jaf, la violuri, au fost jefuite magazinele din oraşe, violate fetele de la internatele şcolilor. În acea zi de 23, Nagy Imre se refugiază la Ambasada Iugoslaviei. Pentru moment, Tito îi asigură protecţie, iar cardinalul Ungariei, Minszenti, se refugiază la Ambasada Statelor Unite. În acelaşi timp, populaţia îngrozită ia calea exilului, fugind în Austria şi Cehoslovacia, Iugoslavia, oriunde, numai să scape de urmăritori. La vremea aceea se estima că în jur de 500.000 de unguri ar fi trecut frontiera, care mai târziu s-au stabilit în Canada, Statele Unite şi Australia. Invazia Ungariei de către Armata Roşie a dat naştere la sentimente de revoltă şi de compasiune la majoritatea românilor, atât în centrele muncitoreşti, cât şi în centrele studenţeşti. De îndată ce ruşii au atacat, în Ungaria s-a găsit şi „Scânteia”, oficiosul P.C.R. să declare în numele guvernului că în

Ungaria are loc o contrarevoluţie a elementelor hortiste şi că sprijină Guvernul Kádár, care la acea oră funcţiona în afara Budapestei, la comandamentul sovietic. Odată tonul fiind dat, s-a trecut la întruniri în marile uzine, unde activişti de la partid explicau legitimitatea intervenţiei sovietice în Ungaria.

În vremea aceea, Braşovul avea mulţi foşti deţinuţi care ispăşiseră mai mulţi ani de condamnare şi stăteau liniştiţi. Acum, ceea ce se petrecea în Ungaria i-a scos din pasivitate şi căutau să intre în legătură cu alţi colegi de-ai lor. Aşa a fost cazul lui Stanislav Şeremet, originar din Basarabia, judeţul Soroca. Părinţii lui, învăţători într-o comună din judeţul Soroca, în 1940, când ruşii au ocupat Basarabia, au fost împuşcaţi, iar cei doi copii ai lor au fost duşi la rude, la Iaşi. Stanislav urmează Şcoala Normală din Iaşi, iar sora lui o altă şcoală. Arestările ce au loc la Iaşi în 1948 îl implică şi pe Stanislav Şeremet, care este condamnat la patru ani pentru participare la frăţiile de cruce, apoi, după condamnare, este trimis la închisoarea de elevi de la Târgşor, lângă Ploieşti. În această închisoare cunoaşte o mulţime de elevi din toată ţara. Era un băiat apreciat de toţi colegii de detenţie. El avea o mare durere: uciderea părinţilor săi şi purta în suflet dorinţa de a-şi răzbuna părinţii. Tot la Târgşor îl cunoaşte şi se împrieteneşte cu Luca Călvărăsan. În zilele acelea fierbinţi ale sfârşitului de octombrie 1956 se întâlneşte, în ultima duminică a lunii, cu Călvărăsan la ieşirea din biserica din Piaţa Sfatului. Bucuros că s-au întâlnit, ştiindu-l pe Călvărăsan un camarad de nădejde, îi expune planul său. În ce consta acest plan? În acele zile se îndreptau spre Ungaria numeroase garnituri cu tancuri şi autocamioane, tunuri şi multe trupe. Aceste trupe veneau din Ucraina via Constanţa la Ploieşti şi pe Valea Prahovei, la Predeal, Braşov, spre Ungaria. Şeremet s-a gândit că ar putea face ceva să blocheze, măcar pentru un timp, aceste deplasări de trupe spre Ungaria. El preconiza montarea unui dispozitiv în zona tunelului dintre Timişul de Sus şi Predeal, făcând să deraieze trenul cu armată şi tancuri ruseşti.

La vremea aceea eu nu-l cunoşteam pe Şeremet, nu ştiam că se află în Braşov. Cert este că discuţia a avut loc şi că au mai fost informate şi alte persoane. Ceva straniu s-a petrecut. Cum a aflat Securitatea de această convorbire dintre două persoane? Una din cele două persoane a împărtăşit cuiva cele discutate şi acela era un informator al Securităţii. Eu nu l-am văzut pe Călvărăsan în săptămâna 1-7 noiembrie. Dacă-l

vedeam, poate mi-ar fi spus, iar pe Şeremet nu-l cunoşteam. Totuşi, voi avea o mare surpriză. În acest timp eram urmărit de acasă la serviciu şi de la serviciu până acasă. La fel era urmărit şi Călvărăsan, precum şi ceilalţi prieteni de-ai noştri. Securitatea se temea ca nu cumva Şeremet să-şi pună planul în aplicare. Ei văzând că nu ne mai întâlnim, au decis să-l aducă la mine acasă pe Mircea Ionescu, în seara zilei de 7 noiembrie. Pe acesta îl văzusem o singură dată, timp de zece minute, în staţia de tramvai de la Hidromecanica. Acesta a bătut la uşă, eu am deschis şi l-am întrebat „Cine sunteţi?". „Mircea Ionescu", mi-a răspuns. Mi l-am reamintit imediat şi l-am poftit în casă. În mijlocul camerei soţia era cu fetiţa în braţe, iar eu nu de mult venisem de la lucrările mele. Nu apucasem nici să luăm masa. Ionescu intră şi se duce direct la soţie şi începe să se joace cu mânuţele fetiţei. Apoi se întoarce brusc la mine şi îmi spune: „Vreau să vorbesc ceva cu dumneavoastră". Se îndreaptă spre uşă şi eu îl urmez în curte. Cum am închis uşa, începe să-mi spună: „Ştiţi că prietenul dumneavoastră, Călvărăsan, împreună cu alţii, pregăteşte un complot pe calea ferată? Vor să arunce în aer trenurile cu trupe ruseşti şi tunelul de la Predeal". Pentru moment am rămas descumpănit. „Nu cred aşa ceva! Călvărăsan este un om normal şi nu poate gândi aşa". „Ba da, el mi-a spus şi eu am alergat la dumneavoastră să vă rog să-l opriţi". Ce îmi spunea era ca un duş rece. În final, îi spun să fie liniştit, pentru că nu va fi nimic. Nu cred că cineva poate fi aşa de nejudecat ca să comită un asemenea act, ce ar pune în pericol viaţa atâtor foşti deţinuţi politici şi mai cu seamă a legionarilor, care ar fi primii vizaţi. A stăruit mult să vorbesc cu Călvărăsan, apoi a plecat. Întors în casă, soţia mă întreabă cine-i ăsta şi ce vrea. Eu, care eram tulburat de cele auzite, i-am răspuns „o cunoştinţă de-a mea". De data aceasta, soţia are o viziune şi îmi zice: „Sandule, acest om ne va aduce un mare rău la casă". Am rămas uimit şi am întrebat-o: „Ce te face să crezi asta?", la care soţia îmi răspunde: „Tu i-ai văzut chipul şi privirea? E un om vinovat. Fii foarte atent, deoarece prin ăsta ne vine nenorocirea". Am rămas şi eu pe gânduri, căutând să o liniştesc că este un om cumsecade. Ce era mai grav era faptul că eram convins de bunele lui intenţii, că doreşte să prevină o catastrofă. Au trecut trei zile, până l-am întâlnit pe Călvărăsan şi l-am întrebat ce-i cu povestea asta. El mi-a răspuns că a fost doar o vorbă care s-a văzut că este irealizabilă, să nu mai vorbim de ea.

Această întâlnire a noastră a fost supravegheată de Securitate. Ei bănuiau că noi vom comenta cele ce mi-a relatat Mircea Ionescu şi aşa a şi fost. În data de 11 noiembrie este invitat la Securitate Ion Ion, anchetat câteva ore, apoi este pus în libertate şi supravegheat. Ion Ion face imprudenţa de a trece pe la mai mulţi să le spună că a fost la Securitate şi cercetat. Ne atrage atenţia să fim prudenţi că Securitatea ştie totul. Dar nici unul dintre noi nu am luat în serios avertismentul ca să facem o verificare a cărţilor şi a hârtiilor, ceea ce puteau fi luate drept corpuri delicte la o eventuală arestare.

Joi, 15 noiembrie 1956 sunt arestat. De dimineaţă, în jurul orei 6.00 am plecat la serviciu, nu înainte a a-mi săruta fetiţa şi soţia. Nu aveam nici o presimţire. Ajuns la serviciu, am plecat la biroul de voiaj, unde aveam ceva de lucru. La întoarcere am făcut ceva cumpărături pentru acasă. În jurul orei 11.00 am revenit la atelier. La 12.00, pauza de masă, cu comentarii politice, în care Ungaria era subiectul zilei. Pe la ora unu vine inginera secţiei şi îmi spune: „Domnule Salcă, sunteţi chemat la regională, unde se spune că s-a stricat casa de bani, s-a blocat". „Doamna inginer, eu nu mă pricep la case de bani; trimiteţi pe altul". „Nu, pentru că ei pe dumneata te vor!". Atunci mi-a picat fisa şi am dedus că la mijloc este vorba de un truc al Securităţii şi am fost categoric: „Nu merg, doamnă". Şi a plecat nemulţumită. După câteva minute vine din nou. „Domnule Salcă, vă rog să vă duceţi, vă aşteaptă şeful acolo!". „Doamnă, v-am spus că nu merg şi spuneţi-le celor ce mă cheamă că dacă vor să mă aresteze, să vină aici, între colegii mei de muncă. Doamna a plecat şi pe la ora două au venit patru vlăjgani în civil, dintre care trei au intrat la mine, în atelier, şi unul a rămas afară. Toţi colegii au întrerupt lucrul şi priveau la ei. Unul mi se adresează: „Domnule Salcă, mergeţi cu noi pentru zece minute. Vă luăm o declaraţie şi vă aducem înapoi". Cunoşteam metoda din 1948, când tot aşa am fost luat pentru zece minute şi m-am întors după şase ani. În acel moment, colegii mei de echipă s-au apropiat de ei, fiecare având în mână câte o sculă: un ciocan, o cheie, o bucată de material, amenințându-i şi spunându-le: „Sandu nu merge nicăieri. Este muncitor de-al nostru! Plecaţi de aici ticăloşilor!". Văzând că gluma se îngroaşă şi spiritele sunt agitate, am intervenit pe lângă muncitori ca să se liniştească, că îşi vor face rău lor. În ceea ce mă priveşte, ei tot mă vor aresta, dacă nu acum, după ce voi pleca de aici. Apoi am luat servieta cu ceea ce cumpărasem şi i-am dat-o lui Victor Urdea, omul lor, să o ducă la soţia mea şi să-i spună că sunt arestat. Urdea a dus

servieta acasă, la soţie, şi a informat-o de arestarea mea. Eu am plecat din atelier cu cei trei securişti, cel de-al patrulea fiind şofer. Încadrat pe bancheta din spate de doi dintre ei. În câteva minute am ajuns la Securitate, am fost introdus în corpul de gardă, acolo mă aştepta un tip înalt, cu ochelari cu ramă de aur, foarte elegant, îmbrăcat într-o haină de piele neagră. Cum am pătruns în acel birou, mi se adresează: „Salcă, ştim că nu ai fost de acord cu aruncarea trenurilor sovietice în aer. Trebuia să vii să ne spui ! Acum vei plăti alături de ceilalţi". Am rămas trăsnit, abia acum mi-am dat seama că Mircea Ionescu este informatorul lor. Nu am mai putut spune nimic. Acest civil, al cărui identitate o voi afla mai târziu, îi spune maiorului, care stă în picioare, să-mi facă percheziţie, iar el iese. Maiorul cheamă un plutonier care mă dezbracă la chiloţi şi îmi ia hainele la puricat. Îmi ia ceasul de la mână, verigheta, cureaua de la pantaloni, şireturile de la pantofi, banii, buletinul, ordinul de serviciu, stiloul şi toate hârtiile de prin buzunare. Întocmeşte un proces verbal şi mă pune să-l semnez, apoi îmi zice să mă îmbrac. M-m executat. „Ei, acum, să cântăm la pian" şi mă duce la o măsuţă unde era o tuşieră. Îmi ia el pe rând degetele de la mâini şi mi le dă prin tuş, apoi pe o hârtie. După această operaţie îmi pune pe ochi nişte ochelari de tablă şi mă duce la celula cinci, unde nu era nimeni, doar patru paturi de fier suprapuse. Celula avea cam cinci metri lungime şi 180 cm lăţime, avea un geam fals o beton pe dinăuntru şi sticlă afară. Rămas singur, m-au năpădit gândurile. Mă frământam în fel şi chip, nu găseam soluţii pentru soţie şi fetiţă. Ce se fac singure în Săcele, deoarece soţia nu lucra, oare cum se vor descurca? Le-am lăsat ceva bani, dar cât le vor ajunge? Şi dacă va fi şi soţia arestată, cui va lăsa fetiţa? Din aceste gânduri am fost deranjat în jurul orei 20.00 de un plutonier care mi-a pus ochelarii şi m-a dus în biroul în care am mai fost. Acolo, acelaşi civil cu haină de piele mă aştepta: „Ei, Salcă, eşti gata? Să mergem la percheziţie!". Eu răspund scurt: „Eu nu merg". „Cum nu mergi?". „Foarte bine. Eu nu merg". S-a resemnat şi mi-a spus: „Dar ce va spune soţia?". „Daţi-mi o hârtie, să-i scriu câteva rânduri, să-mi trimită unele lucruri". Spre mirarea mea, mi-a dat hârtie şi creion şi am scris: „Dragă Viorica, dragă Neli. Eu sunt arestat, nu ştiu când mă voi întoarce. Tu trimite o telegramă mamei tale, să vină la tine. Te rog trimite-mi ciorapi de lână, bocanci, pulover gros, două cămăşi, două izmene, pastă şi periuţă de dinţi, săpun şi prosop. Vă sărut cu multă dragoste, Sandu". Ei au mers la percheziţie, i-au dat biletul soţiei şi mi-au adus lucrurile solicitate. Au încheiat un proces-

verbal de percheziţie în faţa a doi martori. În acest proces de percheziţie scria că au găsit o carte a episcopului Ioan Suciu, intitulată „Eroism”, un număr mare de scrisori de la diferiţi legionari, 30 de poezii ale poetului legionar Radu Gyr, un caiet cu însemnări, multe fişe cu conspecte şi „Cărticica şefului de cuib”. Am dedus că i-au dat biletul soţiei, că mi-au adus lucrurile cerute.

„Cărticica şefului de cuib” are povestea ei. Cu câteva zile înainte, colegul de serviciu Victor Urdea mi-a băgat-o în servietă, mi-a zis „ţi-am pus ceva”, dar nu mi-a explicat ce. La plecare am luat servieta şi am întins-o la celălalt loc de lucru. Acasă ajungeam târziu şi mă ocupam de radio, soţia îmi pregătea masa şi servieta pentru ziua următoare. A găsit cartea învelită şi a pus-o acolo unde ţineam cărţile. Eu am uitat şi a stat acolo aşa, învelită, până au venit la percheziţie. Arestaţii se tot plângeau că în timpul percheziţiei li se plasa câte un pistol, un manifest sau o carte. Mie mi-au plasat-o cu câteva zile înainte de arestare prin Urdea. Cum a decurs percheziţia nu aveam cum să ştiu, pentru că nu am participat la ea. Îmi va spune soţia după opt ani, când voi fi eliberat. Arestarea mea i-a provocat un şoc, din care cu greu şi-a revenit. A fost distrusă sufleteşte. nu-şi mai găsea liniştea, când haidamacii de la Securitate au escaladat gardul şi au invadat curtea. S-a speriat şi s-a repezit la fetiţă, ca să o ia în braţe, crezând că vin după ea s-o aresteze. Era hotărâtă să nu meargă nicăieri fără copilă, ceea ce a şi făcut peste o lună, când a fost arestată. S-a dus cu fetiţa de cinci luni la Securitate. Acum plângeau amândouă. Când securiştii au înconjurat casa şi au bătut în uşă să le deschidă, au năvălit în casă peste o femeie cu un copil de patru luni în braţe şi au început să răvăşească totul prin camera de dormit şi prin bucătărie. Nu a rămas sertar nerăsturnat, chiar şi pătuţul copilului l-au scotocit, aruncând salteaua pe jos. În tot acest timp o insultau pe soţia mea: „Te-ai măritat cu un bandit, Nu ştiai că a fost în puşcărie, că este legionar? Ori şi tu eşti la fel ca el!”, la care ea a răspuns: „Soţul meu nu este bandit!”. „Ai curajul să vorbeşti? Uite ce am găsit la el! O să te ducem şi pe tine lângă el, iar copilul îl dăm la leagăn, să iasă om din el, nu bandit ca voi!”. La urmă au adus două vecine de vizavi care urmăreau de după perdea forfota din curte şi maşinile din stradă. Aceste femei au fost puse să semneze procesul-verbal de percheziţie cu ceea ce au găsit. Au plecat cu tot ce au găsit, soţia rămânând distrusă, cu casa răvăşită. S-a apucat să-şi pună lucrurile la loc. Tot aranjând a mai găsit şi ea o carte, „Mişcarea legionară şi muncitorimea” de Traian Herseni.

Cum a dat de ea a rupt-o şi a băgat-o în foc. Ce s-a petrecut în noaptea aceea în sufletul ei e greu de povestit. Să te vezi dintr-o dată cu viitorul distrus şi cu un copil mic în braţe, pe care să-l creşti... Ştiu doar ce gândeam eu, căci numai la ele îmi era gândul. Nu mă interesa că mă condamnă şi cât voi sta în închisoare. Mă îngrijora soarta lor şi a părinţilor noştri. Eram supărat că noi nu am făcut ceea ce au făcut ungurii, să fi murit în luptă, nu să fim vânaţi ca nişte iepuri şi băgaţi în cuşcă. Am jurat că dacă voi mai fi liber vreodată, îl voi ucide pe Mircea Ionescu, cel care ne-a vândut. Apoi am început să mă rog pentru soţie şi fetiţă, să le întărească Dumnezeu să poată suporta. Au fost clipe care m-au afectat mult şi în tot timpul detenţiei eram cu ele în gând. Dar la Securitate nu eşti lăsat să vegetezi, erai tot timpul sâcâit de paznicii de pe coridor şi apoi de anchetatori. Anchetele se făceau de regulă noaptea, cele de zi erau mai liniştite şi se pregăteau noaptea, când lucrau numai şefii anchetatori şi echipele de bătăuşi.

Ancheta

De-a doua zi am fost dus la interogatoriu. Anchetatorul a fost un locotenent major. Până la biroul lui am fost dus de un plutonier, care, la ieşirea din celulă, mi-a pus ochelarii de tablă. Apoi m-a luat de braţ şi m-a condus, nu ştiam în ce direcţie. Când am ajuns la scări mi-a spus în şoaptă: „Atenţie la scări!”, m-a urcat la etaj, apoi m-a rotit de vreo două-trei ori, ca să nu-mi dau seama de direcţia de mers. Acolo se bifurcau mai multe coridoare. S-a oprit în faţa unei uşi, a bătut şi apoi m-a introdus înăuntru. Mi-a luat ochelarii şi a ieşit. La o masă şedea ofiţerul anchetator. Am zis „Bună ziua”, el uitându-se la mine şi arătânduomi într-un colţ al biroului o măsuţă, în spatele ei un scaun. Mi-a zis să iau loc. M-am îndreptat spre scaun, am pus mâna pe el să mi-l aranjez. Am constatat că nu se mişcă, pentru că era fixat în şuruburi de parchet, la fel şi măsuţa. Îşi luaseră măsuri de siguranţă băieţii, nu cumva să facă vreunul mai nervos uz de ele. M-am aşezat şi el zâmbea cu subînţeles. Şi-a aranjat hârtiile, şi-a scos stiloul şi a început interogatoriul: „Cum te cheamă?”. Apoi anul şi locul naşterii, numele părinţilor, ocupaţia, domiciliul, studii, serviciul militar, starea civilă, numele soţiei, copii, originea socială a tuturor, dacă ai mai fost condamnat şi pentru ce, prin ce închisori ai trecut, ce politică ai făcut, dacă ai fost membru de partid, dar părinţii şi soţia. Şi

ultima întrebare dacă sunt legionar şi de când. La această întrebare am răspuns că nu am fost legionar. Acest interogatoriu a durat mult. Tot îmi punea întrebări de genul „Ce te-a făcut să nu ţii cu clasa muncitoare, că din datele declarate reiese că ai origine socială sănătoasă? Ai făcut şase ani şi nu te-ai reeducat?”. „Nu aveam de ce să mă reeduc. Acolo se făceau crime, nu reeducare. Apoi, eu nu făcusem nimic ca să fiu condamnat. M-au luat aşa, la grămadă, cum se făceau arestările în 1948”.
„Vezi, noi nu luăm pe nimeni fără dovezi, omul are dreptul la apărare”.
Toate acestea erau vorbe goale. Aceiaşi torţionari, dar sub alt nume. Mi-a dat hârtia s-o citesc şi să o semnez. Atunci am văzut că se numeşte Traian Urzică, locotenent major de Securitate. Apoi a sunat, a venit plutonierul cu ochelarii şi m-a dus la celulă. După masă am fost scos la medic, îmbrăcat în civil, care m-a dezbrăcat, m-a consultat la inimă, la plămâni, mi-a luat tensiunea, care, din cauza stresului era crescută, la fel şi pulsul. A completat un buletin medical şi m-a mai întrebat de ce boli am suferit. L-am auzit spunânduoi maiorului „Duce”, dar nu am priceput nimic. Voi înţelege mai târziu. Medicul recomanda care sunt limitele rezistenţei fizice, ceea ce se transmitea anchetatorului.

După această vizită medicală s-a trecut la ancheta propriu-zisă. Am început ancheta cu lt. major Traian Urzică. Acest ofiţer era blond, cu statura înaltă, bine legat. Ancheta a început cu sabotajul pe calea ferată. Avea materialul pregătit, atât întrebările, cât şi răspunsurile. Dacă nu erai de acord la formularea răspunsului, se înfuria tare şi se lăsa cu păruială. Nu avea nici o dovadă că eu aş fi participat la discuţiile lui Şeremet, Călvărăsan şi ale altora, dar insista foarte mult să recunosc că Călvărăsan m-a pus la curent cu „planul Şeremet”. Oricât am stăruit că eu am fost informat de omul lor, Mircea Ionescu, o ţinea pe a lui. Nu a vrut să consemneze ceea ce spuneam eu. Fiind pus în încurcătură, m-a trimis să mă mai gândesc şi să-mi aduc aminte. În celulă eram singur şi nu găseam soluţia. Le-am intuit intenţiile, pentru că ei nu vroiau adevărul şi că urmăreau neimplicarea lui Mircea Ionescu. A venit seara, m-am culcat şi am adormit. Dormeam îmbrăcat, pentru că era frig. Cum dormeam aşa, am fost trezit de nişte bătăi puternice în uşă. M-am trezit speriat, în picioare între paturi. Se deschide uşa şi apare un plutonier râzând, cu ochelarii în mână: „Ai visat urât? I-ai şi hai!”. Cât a fost ora nu puteam şti. Aşa,

buimac de somn şi speriat, mă duce la etaj. Mai mă împiedicam de scări. Ajuns sus, sunt introdus într-un birou cu fotolii, cu canapea, cu covor persan. Înăuntru erau doi inşi în civil, unul înalt şi altul mai scund, bine legaţi. Se vedea că sunt bine hrăniţi şi vânjoşi. Rămas în picioare, cel mai solid se ridică de pe canapea şi se repede la mine, mă loveşte cu pumnii pe unde nimereşte: cap, faţă, piept, burtă. „Cum, măi, banditule, nu vrei să recunoşti şi ne acuzi pe noi că l-am trimis la tine pe banditul ăla, cine-o fi el? Păi noi, Securitatea, de astea ne ocupăm?”. Mă lasă ăsta şi mă ia celălalt, care mă prinde de păr, mă trage în jos şi cu dreapta îmi cară la pumni la gât şi ceafă până ameţesc şi cad pe covor. Când mi-am revenit m-au avertizat că dacă nu recunosc ceomi cere anchetatorul, mă vor supune la alte probe. Au chemat plantonul şi m-au trimis în celulă. Dar cine erau aceşti doi? Cel mai voinic era maiorul Stelian Alexandrescu, anchetatorul şef. Se pare că a fost pe front şi a venit cu Divizia „Tudor Vladimirescu”. Un om pervers şi foarte rău. Ca inteligenţă nu excela, cu ajutorul bâtei a ajuns maior şi mai apoi colonel. În prezent este pensionar şi locuieşte în Piaţa Enescu nr. 9 şi îşi consumă frumoasa pensie cu conştiinţa că el a servit ţara şi atunci când, prin tortură, impunea luptătorilor din rezistenţă şi celor din Munţii Făgăraşului să-şi semneze condamnarea la închisoare ori la moarte. Celălalt era căpitanul Mircea Rusu, mai în vârstă, crud şi viclean. Se pare că provenea din vechea poliţie. Era foarte băşcălios. În cele şapte luni de anchetă, voi fi dus deseori la el pentru metode de convingere. Îmi spunea: „Sandule”; nu uita niciodată să nu o pomenească pe soţia mea şi pe fiica Cornelia. Toate acestea le făcea deliberat, urmărind efectul psihologic. Îmi zicea: „Sandule, s-a ales praful!”, apoi îmi cânta cântece legionare. Pe parcursul amintirilor mele din Securitate îi voi mai întâlni pe cei doi. Ajuns în celulă, după cunoştinţa cu cei doi nu m-a mai luat somnul. Mă dureau capul, gâtul, maxilarele. Eram răvăşit. Fiind singur, nu mă vedea nimeni cum arăt. A doua zi sunt din nou dus la Urzică. Aceeaşi poveste: „Când şi ce ţi-a spus Călvărăsan de sabotajul pe calea ferată?”. Nu m-a întrebat de ce am buzele umflate şi sângerânde. I-am spus: „Domnule anchetator, v-am spus cum am aflat de acest zis complot. Dacă dumneavoastră ştiţi altfel, scrieţi ce vreţi acolo şi eu vă semnez, că ori am aflat de la Ionescu, ori de la Luca, tot aceeaşi condamnare o voi primi”. „Ei vezi că am făcut bine că te-am lăsat să te mai gândeşti”, adică, m-a dat pe mâna celor doi torţionari. A ticluit el o declaraţie. El formula întrebările şi tot el răspunsurile. La urmă, mi-o întinde să

o semnez. I-am semnat-o şi a fost mulţumit, iar eu umilit. Cu această ocazie, am constatat că Securitatea din 1956 foloseşte aceleaşi metode din 1948, care sunt mai productive. Acest locotenent major Traian Urzică a rămas anchetatorul meu mai multe luni. El nu lucra după capul lui, avea de fiecare dată fişe primite de la şefii lui, după care se orienta. La început nu mi-am dat seama de proporţiile arestărilor, dar pe măsură ce avansau anchetele îmi voi da seama de numărul mare de arestări. Urzică mă va chestiona în legătură cu Luca Călvărăsan. În repetate rânduri declaraţiile mele nu coincideau cu ale lui şi invers. Îl băteau pe Luca să recunoască ce am declarat eu, iar pe mine să confirm ce a spus Luca. În fond, nişte fleacuri. Ce importanţă avea faptul că ne-am întâlnit la teatru sau la biserică? Dar pentru ei declaraţiile trebuia să fie identice. Urzică se ajuta în anchetă şi de notele celor de la filaj şi de ale informatorilor. O greşeală a fost şi a noastră, deoarece noi nu am prevăzut aceste arestări şi nu ne-am înţeles ce să declarăm. Cu toate acestea, nici unul dintre noi nu a putut fi determinat de presiunile fizice, morale sau de promisiunea că i se va reda libertatea, să declare că am fi fost organizaţi în scopul răsturnării regimului comunist. Nu s-au găsit dovezi că am fi adunat cotizaţii sau că am fi ţinut şedinţe după ritualul legionar. După experienţa fiecăruia ştiam ce anume fapte sunt pedepsite de Codul Penal. În schimb, nu ştiam că faptul de a te întâlni cu un om cu care ai suferit ani grei de închisoare se consideră crimă de uneltire contra ordinei sociale (comuniste) şi se pedepseşte cu ani grei de închisoare sau, în unele cazuri, cu moartea. Pe această linie urmăreau anchetatorii să orienteze ancheta.

O problemă în care m-a anchetat lt. major Urzică Traian a fost şi cazul de la Mănăstirea Vladimireşti, un centru de spiritualitate ortodoxă, condusă de Maica stareţă Veronica şi parohul mănăstirii, preot Ioan, azi stareţul Mănăstirii Reci, judeţul Mureş. Urzică mi-a prezentat un material să-l recunosc. Era manifestul de la Vladimireşti, ce a circulat în Braşov în anul 1955, an în care a fost desfiinţată mănăstirea şi o parte din călugăriţe au fost condamnate la muncă silnică pe viaţă, iar o parte au fost trimise în diferite locuri din ţară cu D.O. sub sancţiunea legii, că dacă părăsesc locul vor fi condamnate de la 15 la 25 de ani muncă silnică., iar preotul Ioan a fost condamnat la muncă silnică. Am recunoscut manifestul pe care mi-l dăduse Ion Ion. El îl avea de la soţia lui Marinescu. Femeile au adus manifestul, care era critic faţă de Patriarhie. Despre conţinutul şi cauzele care au dus la apariţia lui nu s-a discutat nimic. În

schimb, Urzică era foarte pornit împotriva stareţei, Maica Veronica, acuzând-o de tot ce era mai rău, şi anume că întreţine relaţii sexuale cu preotul Ioan şi cu alte persoane din afara mănăstirii, că este legionară şi a adăpostit în incinta mănăstirii criminali legionari. Despre părintele Ioan aceleaşi acuzaţii. Apoi, că Securitatea a luat măsuri de lichidare a acestui focar de imoralitate şi i-au trimis acolo unde le este locul, iar femeilor care frecventau acel lăcaş li s-a explicat în ce capcană au căzut. „De altfel, noi nu ne amestecăm în treburile bisericii. Patriarhia ne-a cerut să facem ordine la Vladimireşti". Mi-am dat seama că urmăresc defăimarea călugăriţelor care erau binecunoscute de populaţia ţării şi în special de locuitorii satelor din apropiere. Aceşti oameni se duceau să se roage, nu să comploteze împotriva guvernului şi, datorită căldurii sufleteşti a măicuţelor şi a preotului, numărul celor ce-l căutau pe Dumnezeu cel bun şi milostiv creştea mereu. Aceasta i-a înspăimântat pe cei de la Patriarhie şi pe patronii lor de la Departamentul Cultelor, care au apelat la Securitate şi la Tribunal. Nu m-au surprins cele spuse de Urzică. Am dedus că ceea ce spune el face parte dintr-o campanie regizată de Securitate împreună cu cei de la Culte şi difuzate prin oamenii lor de legătură.

La Securitatea Braşov toţi anchetatorii repetau aceeaşi placă. Eu eram destul de stresat, încercând să desluşesc care din prietenii mei se aflau arestaţi şi îmi revizuiam continuu în ce au constat legăturile noastre, ce anume surprize pot apărea. Eram singur în celulă şi obligat să stau la marginea patului, cu palmele pe genunchi. Pe vizetă eram supravegheat des de către plantoanele de pe coridor. Dacă se întâmpla să mai aţipesc, plantonul dădea puternic cu pumnul în uşă. Aceste plantoane aveau pâslari, ca să nu fie auzite, dar, cum fiecare om are mersul lui, începi să-l recunoşti după mers, fie şi silenţios, nu-i nevoie să-l vezi. Şeful arestului era maiorul Toth Ştefan, care locuia în vila Popovici. El mai venea la mine în celulă, se uita la geam, îmi mai ridica salteaua, mai vorbea cu mine. Îi făcea mare plăcere să-mi spună că este „dreptist", adică student la Drept. Eram de aceeaşi vârstă. Îmi zicea că este frate vitreg cu Vasile Luca. Acest maior răspundea de soarta noastră, de hrană, de curăţenie. Hrana era puţină şi fără proteine: dimineaţa un surogat de cafea de orz, pe care nu-l beam când eram singur. Îmi era frică de droguri, pentru că ei obişnuiau să pună în cafea bromură pentru calmarea sistemului nervos şi alte droguri care să-ţi creeze o stare de euforie şi anihilarea voinţei. Se foloseau şi astfel de procedee. Cu fiecare zi ce trecea anchetele erau tot

mai stresante. Eram dus şi la alţi anchetatori, care îi aveau în anchetă pe unii dintre camarazii mei.

Dar să trec la cazul cel mai grav pentru mine. În jurul datei de 1 decembrie sunt dus în biroul în care am fost în altă noapte. Acolo, aceiaşi securişti: maiorul Alexandrescu şi căpitanul Rusu. După ironiile lui Rusu, „Ce faci, Sandule, cum te simţi la noi?", eu nu răspundeam nimic, ci aşteptam să văd care-i „bomba" ce urma să explodeze, pentru că degeaba nu m-au dus acolo. Se deschide uşa şi apare colonelul Crăciun. Cred că era trecut de ora 24.00. Când mă vede, zice: „Tu eşti Salcă?", cu vocea lui de bas, „Eşti cam slăbuţ!" - îşi dă cu părerea, apoi zice: „O să te lămurească tovarăşii de ce eşti aici" şi pleacă. Maiorul Alexandrescu îmi pune o întrebare care m-a năucit: „Ia spune-ne ce revistă legionară ai avut tu şi unde este?". Am rămas mut. Era lucrul la care mă feream cel mai mult. „Hai, vorbeşte!". „Nu ştiu nimic de aşa ceva". Capul îmi vâjâia şi mă miram de unde ştiu şi ce ştiu ei. Mă temeam pentru Sfera că va fi arestat şi cum o să mă explic în faţa lui. Doar îi promisesem că nu o voi da nimănui. Unde este acum revista? O ştiam la Luca. O fi găsit-o la percheziţie? „Hai, spune odată!". Eu repetam mereu: „Nu ştiu nimic!" şi dăi cu pumnii, cu picioarele, mă trăgeau de păr, de urechi, până au obosit. Eu zăceam jos, cu batista la gură şi nas, să-mi şterg sângele. M-au obligat să mă ridic şi Alexandrescu a ieşit. După câteva minute se întoarce cu un maior, procuror, un tip înalt, bine legat. Era procurorul Grigore Stoica, care ţinea în mână revista „Exilul Românesc". Procurorul se uită la mine şi zice: „Ăştia nu ştiu să bată, să te fereşti de mâna mea! Spui că nu ştii nimic, dar asta ce-i?" şi s-a dus. Rămas numai cu cei doi, aceştia au început pe un alt ton: „Măi, vezi că noi suntem în posesia revistei. Te încăpăţânezi degeaba, până la urmă tot va trebui să spui, că nu te lăsăm!". Istovit de bătaie şi cu corpul delict la ei am recunoscut că am avut o asemenea revistă şi că am dat-o lui Mihăilescu şi de la el a trecut la Luca Călvărăsan. Era târziu, în noapte, şi nu aveam idee de oră. Unul din ei l-a anunţat pe Crăciun. Acesta a venit radios: „Ei, v-am spus eu că aici era cheia. Duceţi-l jos, veţi continua mâine!". Fiind dus de planton jos, am cerut să intru la WC, unde m-am spălat de sânge. Am scuipat şi pe jos sânge, ceea ce a fost văzut de planton. Acesta, dimineaţa, l-a chemat pe maiorul Toth şi i-a arătat. Maiorul a venit repede la mine în celulă şi, cam agitat, m-a întrebat: „Sandule, ce-i cu sângele de la WC?", iar eu i-am răspuns: „Întrebaţi-l pe şefu'". Nu a mai zis nimic şi a plecat. Mi-a făcut impresia că mă compătimeşte.

Îngrijorarea mea

După această anchetă dură şi cu rezultate proaste pentru mine, am căzut într-o stare depresivă. Mă judecam în fel şi chip; eram tot timpul trist. Uitasem de ai mei, mă gândeam că Sfera va fi arestat şi mă întrebam ce vor face copiii lui şi soţia, care nu are serviciu. „Eu până acum am rezistat şi nu a fost nimeni arestat din cauza mea. Poate că acum m-a pedepsit Dumnezeu, pentru că nu am fost destul de înţelegător în situaţii similare". Aşa cum zise Crăciun: „Continuaţi mâine!". Dimineaţa aşteptam cu inima strânsă ca să văd ce va mai urma. Dar a trecut ziua şi nu m-a mai chemat nimeni. Au trecut mai bine de zece zile, timp în care m-am mai liniştit. Dar lucrurile nu şedeau pe loc, toţi lucrau. La două-trei zile după ares- tarea mea, soţia şi-a luat fiica şi a dat o fugă la Reghin şi s-a oprit la familia Sfera, anunţând arestarea mea. Deci, Sfera a avut timp suficient să-şi aranjeze treburile. Atunci nu ştiam de isprava soţiei, care a fost „filată" când a intrat la Sfera. Peste două săptămâni soţia va fi arestată şi cercetată pentru ce a căutat la Sfera şi alte probleme. Când am citit la dosar declaraţia soţiei, i-am mulţumit lui Dumnezeu că lucrurile au ieşit bine şi fără intervenţia mea. Teama mea era că Sfera era un pion avansat care nu trebuia sacrificat. Prin plecarea lui în afara ţării a intrat în contact cu cei din străinătate. Nu ştiam nimic concret, dar mă temeam. Sfera a fost arestat la jumătatea lunii decembrie, în acelaşi timp cu soţia mea. Comportarea lor în anchetă a fost la înălţime. După ancheta din noapte, a doua zi aşteptam să fiu chemat din nou, dar au trecut vreo zece zile şi nu m-a mai întrebat nimeni nimic. Băieţii erau foarte ocupaţi cu noi arestări în rândul făgărăşenilor şi al altor cetăţeni, care simpatizau cu revoluţia ungară. Dacă pe mine mă neglijau, nu acelaşi lucru s-a petrecut cu Călvărăsan. Îmi va povesti după câteva luni, când vom fi băgaţi împreună într-o cameră la Aiud. Lui i s-a cerut să le dea revista. El a recunoscut că a luat-o de la Mihăilescu, dar nu mai ştie ce a făcut cu ea. A fost bătut cumplit de maiorul Alexandrescu şi căpitanul Rusu. În ajutorul lor a venit şi colonelul Crăciun, care a fost foarte crud. Cum Luca avea un frate în Canada, se gândeau la eventuale legături. Colonelul Crăciun nu vedea decât legionari paraşutaţi şi spioni. Îi cerea lui Luca să spună legăturile lui cu legionarii lui Horia Sima, legături ce existau doar în mintea lui Crăciun. Personal, acest colonel l-a maltratat pe Luca. La un moment dat

s-a repezit la gâtul lui Luca, sugrumându-l şi urlând: „Te omor, banditule!”. După mai multe zile de tortură a zis că le spune unde este revista dacă colonelul Crăciun îi promite că nu va aresta persoana în casa căreia a pus-o într-o valiză, fără ştirea acelei persoane. Dornic să recupereze materialul, Crăciun a promis şi s-a ţinut de cuvânt. Parcă într-o revistă stă toată primejdia care ameninţă securitatea statului român. De altfel, sunt cunoscute arestările unor oameni de cultură români, care, ducându-se la Paris, au cumpărat cărţi de Mircea Eliade şi Emil Cioran, fapt pentru care au fost arestaţi şi condamnaţi.

Un nou venIt

În dimineaţa zilei de 5 decembrie 1956 se deschide uşa celulei şi este împins un om în jur de 50 de ani, care tremura şi era foarte speriat. Plantonul îi scoate ochelarii şi pleacă, iar noul venit rămâne înţepenit locului şi nu ştia ce-i cu el. Văzânduol aşa timorat, i-am zis: „Haideţi şi staţi aici, pe pat”. Foarte timid mă întreabă: „Îi voie?”. „Da, este voie, dar să staţi aşa ca mine, cu mâinile pe genunchi. Când aţi fost adus aici?”.
„Astă noapte au venit şi m-au luat de acasă. Dar unde sunt aici?”. „La Securitatea din Braşov. Dar de ce vă este aşa de frică?”. „Păi, când m-au dat jos din dubă şi m-au băgat într-o cameră, acolo erau mai mulţi militari care m-au împins de la unul la altul şi râdeau de mine. Apoi, când eram ameţit mi-au zis să mă dezbrac. M-am speriat aşa de tare, pentru că nu
ştiam ce vor să-mi facă. Am dat jos hainele de pe mine şi au început să caute prin buzunare şi pe la căptuşeală. Au scos tot ce au găsit şi au pus pe masă. Aveam un briceag, iar unul m-a întrebat: «Pe cine vrei să tai cu el, banditule?». Mi-au luat cureaua de la pantaloni şi şireturile, apoi mi-au zis să mă îmbrac. Când am fost gata, unul mi-a pus ochelari la ochi, dar eu i-am dat jos şi i-am zis: «Eu vede bine, nu trebuie ochelari»”. Omul era ungur. „S-au răstit la mine: «Lasă-i acolo, că noi ştim de ce ţi-am pus ochelarii», apoi m-au luat de braţ şi am plecat cu ei. Dar, când ieşeam pe uşă, unul zice: «Măi, nu-l băgaţi direct la aia rece, băgaţi-l la mai călduţă». În acel moment, nu ştiam că este prag şi am călcat în gol. M-am speriat şi am ţipat. Unul mi-a pus mâna pe gură şi râdeau. De aceea am fost aşa speriat”. „Acum liniştiţi-vă, suntem în doi şi mai putem vorbi unul cu altul. Dar să ne prezentăm.”. Omul se numea Kalman, din comuna Mureni, de lângă Sighişoara. Era ţăran ungur, cu trei-patru hectare de pământ, pe care şi-l muncea împreună cu familia, după spusele

lui şi era mulţumit. Averea lui era modestă. Avea o casă de locuit, un grajd cu şură şi alte acareturi pentru porci, păsări şi câteva oiţe. Mai avea vacă de lapte şi doi cai cu care-şi făcea muncile agricole. Omul îşi plătea cotele şi celelalte dări. Toate erau bune până în ziua de 4 decembrie 1956, când toboşarul i-a anunţat că după-amiază, la orele 17.00, toţi să se prezinte la Căminul Cultural la adunare, prezenţa fiind obligatorie. Vor veni nişte tovarăşi de la raion, cu probleme importante. Kalman, la cei 50 de ani ai săi, s-a dus la adunare cu alţi vecini. La cămin, mulţi oameni aşteptau să audă ce spun tovarăşii. Mai întâi a vorbit primarul, care i-a judecat pentru ruşinea că la ei în comună încă nu s-a făcut gospodărie colectivă şi că „a sosit timpul ca să luăm astăzi o hotărâre". „S-au deplasat aici, la noi, tovarăşi de la raion să ne dea o mână de ajutor, ca să ne urnim din loc". Au vorbit apoi cei de la raion, care le-au explicat binefacerile colectivizării, despre cum vor veni tractoarele, combinele, seminţele tratate, îngrăşămintele. Ei, ţăranii, vor munci mai puţin şi vor trăi mai bine, vor realiza recolte mai bogate. Pentru vite sau cai se va face o fermă anume. De ce să se chinuiască omul cu creşterea animalelor? Totul va fi ca în U.R.S.S. Ţăranii ascultau în linişte
şi nu ziceau nimic. Nu se înghesuiau să se înscrie în colectiv. Tovarăşii, văzând indiferenţa ţăranilor, au început să li se adreseze direct. Oamenii dădeau răspunsuri evazive, nici nu refuzau, dar nici nu se angajau. „Să mă mai gândesc". Îi veni rândul şi lui Kalman: „Dumneata, tovarăşe, te înscrii în colectiv?". Răspunsul a fost tăios: „Eu nu mă înscriu în colectiv, pentru că eu sunt în stare să-mi lucrez pământul, aşa cum l-am lucrat şi până acum. Acest pământ îl am de la părinţii mei şi nu-l dau nimănui. Dacă vreţi să mi-l luaţi, încercaţi numai! Cine intră la mine în curte eu îl tai cu toporul. Dacă nu mai am voie să-mi lucrez pământul, să-mi ţin familia, daţi-mi un paşaport ca să plec din România, în altă ţară". Cei din prezidiu au rămas năuciţi şi l-au poftit afară, spunându-i: „Îţi vom da noi paşaport!". Kalman a plecat şi după el alţii. Chiar în acea noapte au venit la el cei de la Securitatea Braşov. La ora 8.00 dimineaţa era în celula numărul 5, lângă mine. Am stat împreună vreo lună, ne împăcam foarte bine. Mai făceam şi glume, pentru că era un om plăcut şi glumeţ. S-a adaptat foarte repede. L-au dus de câteva ori la anchetă şi l-au bătut, dar el nu a negat ceea ce a spus. Când l-am întrebat ce mai zic ăştia făcea şi haz de necaz. „Fac ăştia la mine paşaport pentru Gherla" şi aşa a şi fost. L-au trimis la Tribunal, care l-a condamnat la zece ani închisoare în procedura de urgenţă şi asta

ca să-i sperie pe cei din sat. Mi-a părut rău pentru el, pentru că era un ţăran ce-şi iubea pământul şi nu-l interesa politica.

După câteva zile de pauză am fost scos din nou la anchetă, cu aceeaşi poveste: revista. Urzică mi-a spus că şi Sfera a fost arestat, dar la anchetă nici Sfera nu a spus lucruri care să-l implice pe el, dar nici pe mine, deoarece am fost pe aceleaşi explicaţii. De acum eram implicaţi în „afacerea Exilul Românesc" cinci persoane: Sfera, Salcă, Călvărăsan, Mihăi- lescu şi Răducanu, care văzuse revista şi o comentase cu Mihăilescu. Am rămas foarte surprins de implicarea lui Răducanu. În urma întrebărilor puse de Urzică am reuşit în parte să-mi dau seama de cei arestaţi. Erau vreo 10-12 persoane care au declarat că mă cunosc şi că am purtat discuţii cu caracter politic şi mai cu seamă făceam schimb de literatură. Ne împrumutam cărţi pe care, apoi, le mai şi comentam. Dar ceea ce urmăreau ei era cu totul altceva şi anume dacă eram organizaţi şi dacă aveam un şef. Mi-au luat declaraţii după declaraţii, ziua şi noaptea, cerându-mi să declar unde l-am cunoscut pe avocatul Mihăilescu şi ce dispoziţii îmi dă. Am parat toate aceste întrebări. Ei îl aleseseră pe Mihăilescu să-l pună în fruntea acestui grup, el fiind cel mai reprezentativ din grup şi ca pregătire. Apoi, ca legionar, fusese condamnat în 1941 de către Antonescu. A făcut închisoare până în 1946, când a fost rejudecat şi achitat. Dar era un om care a făcut Aiudul în compania multor conducători legionari. Colonelul Crăciun a pus ochii pe el şi a decis: „Ăsta trebuie să fie şeful!". Nu a ţinut cont că este bolnav, că nu are un plămân, nu poate lucra şi că trăieşte din salariul soţiei. Noi, cei careol vizitam, făceam tot posibilul să-l mai încurajăm, să-i mai aducem şi unele informaţii din viaţa politică. Nu puneam la cale acţiuni de subminare a regimului, o făcea el singur. Cu toate acestea, colonelul Crăciun gândea că mai are nevoie de inventarea unor comploturi pentru a-şi asigura steaua de general. Dar l-a urmărit ghinionul, deşi a dat cele mai multe dovezi de devotament faţă de regimul comunist, steaua nu a venit. Aşa că, Mihăilescu a fost sacrificat. Aşa, spăşit cum arăta la acea vreme, i-a pus în cârcă câte vrute şi nevrute. Se făceau presiuni asupra lui Ion Boian, la care, la percheziţie, s-au găsit unele obiecte lăsate în păstrare de către Mihăilescu şi anume nişte poezii de Radu Gyr, poezii ce, pentru colonelul Crăciun, echivalau cu o armă secretă cu care legionarii vor răsturna regimul comunist. Cu toate presiunile fizice şi morale asupra tuturor care l-au cunoscut şi l-au vizitat pe domnul Mihăilescu atunci când era bolnav, nu au reuşit să obţină o dovadă că eram

organizaţi şi că-l aveam pe Mihăilescu şef.

Faptul că la noi s-au găsit poezii şi unele cărţi cu conţinut legionar nu era suficient pentru constituirea unei organizaţii legionare. Mulţi dintre noi făcusem ani mulţi de închisoare, fiind acuzaţi de legionarism, dar care nu citisem nimic din ideile legionare. Până la intrarea în închisoare anchetatorilor le era mai comod să te catalogheze ca legionar. Şi procurorului îi venea mai uşor să te acuze, şi judecătorului să te condamne. Şi sarcina apărătorului era mai simplă, care te acuza şi el de frică să nu fie acuzat că apără un bandit. Eu nu văzusem până la intrarea în închisoare, în 1948, cărţile legionare. De la colegii mei de celulă am aflat că există aşa ceva şi, în mare, conţinutul lor. Mulţi dintre cei vârâţi în aşa-zisa organizaţie legionară Victor Mihăilescu nu erau legionari, dar nici membri de partid nu erau. Limbajul anchetatorului era specific întotdeauna, începea aşa: „Îl cunoşti pe legionarul X?”. Oricât susţineai că „Îl cunosc pe domnul X şi nu ştiu că a fost legionar sau ce politică a făcut în viaţa lui”. El, anchetatorul, nu renunţa la formularea lui. El scria „Îl cunosc pe legionarul X”. „Unde şi când loai cunoscut pe legionarul X?” şi tot el răspundea: „L-am cunoscut pe legionarul X în anul..., luna..., în atare împreurări...”. După ce termina de scris această declaraţie, o prezenta la semnat. Dacă nu o semnai urmau ameninţările şi presiunile, uneori fizice. În concluzie, anchetatorul îţi stabilea identitatea politică prin întrebările meşteşugite, introduse în declaraţie. Despre mine nu scria că sunt legionar, dar în declaraţia mea menţiona că „Îl cunosc pe legionarul X”.

15 decembrie 1956

După programul de dimineaţă aşteptam, ca de obicei, să fiu scos la anchetă. Când se deschide uşa şi eu, şi Kalman eram în picioare, aşteptam să vedem pe care ne va lua. Dar surpriză. În tocul uşii apare un om voinic, cu părul ciufulit, cu pieptul gol, roşu la faţă. Îşi scoate ochelarii şi-i întinde peste umăr caraliului, iar nouă, în loc de „Bună dimineaţa”, ne zice: „A şaptea oră sunt aici” şi păşeşte cu paşi siguri şi demn, apoi se prezintă: „Sunt Gheorghe Ramba din Voivodenii Mici, Făgăraş”, continuând discuţia, mai bine-zis prezentările. O nouă apariţie în cadrul uşii era un preot, de statură mică, foarte bărbos, care tremura din toate balamalele. Caraliul îi smulge ochelarii şi-l împinge în celulă. Ramba rupe tăcerea şi-i zice: „Dumneata eşti popă la Arpaş. Te-am văzut azi-noapte în dubă. Lasă, nu te speria, că eu

am mai fost pe-aici şi iar am ajuns acasă. Hai, ia loc şi dumneata aici, pe pat!”. Mai era un pat liber deasupra mea şi preotul şi-a pus ce avea la dânsul acolo. Acum eram patru şi am făcut prezentările. M-am prezentat şi eu, care eram cel mai vechi, aveam o lună de arest. Erau cu toţii curioşi să afle cum se poartă anchetatorii. nu-i cunoşteam şi aveam rezerve. La întrebarea de ce sunt arestat, am răspuns evaziv, că am mai făcut nişte ani de închisoare şi acum cu evenimentele acestea din Ungaria, m-au pus în „depozit”. Gheorghe Ramba de ocupaţie era cioban, un om deschis ca toţi ţăranii români, bine informat şi atent la toate. Îi spunea părintelui că în duba cu care au fost aduşi a mai observat şi pe alţii. Cunoştea bine traseul şi unde au mai oprit, prin sate, şi pe cine au mai luat. În total au adus în acea noapte, după aprecierile lui, vreo 30 de arestaţi. În zilele următoare vor fi şi ei scoşi la anchetă şi se vor lămuri de ce au fost arestaţi. Primul a fost ciobanul Ramba, care nu avea emoţii. Mi-a făcut impresia că nu ar avea motive prea serioase să-l reţină. S-a reîntors după vreo trei ore, abătut şi foarte dezamăgit. Parcă i se schimbase şi vocea, şi privirea. S-a aşezat pe marginea patului, fiind dus pe gânduri. Îi dispăruse veselia. După un timp se apropie de mine şi-mi spune: „Domnule Salcă, de data aceasta am încurcat-o”. „Nu te speria, nea Gheorghe, că ăştia te iau tare şi fac pe grozavii, dar nu ştiu mare lucru. Caută să te prindă cu o vorbă, ca apoi să o speculeze. Ţine-te tare, nu-i crede!”, l-am liniştit eu. „Ce să mă ţin tare? Acum ştiu totul. Nu mai merge. I-am păcălit eu de şase ori până acum, dar de data aceasta nu mai ţine, pentru că ulciorul s-a spart. De câţiva ani mă tot aduc la Securitate şi mă întreabă de fugarii din Munţii Făgăraşului, dacă i-am văzut prin munţi, dacă i-am ajutat. Eu aveam o stână pe la Lacul Bâlea. Le-am spus că i-am văzut şi că au venit la mine să-mi ceară brânză şi mălai, dar eu nu le-am dat, pentru că nu era a mea, ci a coperativei. Atunci şi-au luat ei, iar mie mi-au dat un bon, ca să mă decontez, ca să nu fiu acuzat că am vândut eu brânza. Dar să fiu cinstit, eu i-am omenit, pentru că-i cunoşteam şi ştiam că sunt oameni cumsecade, de prin casele de sub munte. Luptau contra comuniştilor. Unul dintre ei era funcţionar la Primărie, îl chema Jan Pop. Eu le-am povestit lor că i-am văzut şi că mi-au luat brânza şi au plecat, dar unde se ascund nu ştiu. Anchetatorul m-a lăsat singur şi, după un timp, s-a întors cu alţi şefi care m-au pus să le spun şi lor ce spusesem anchetatorului. Apoi, unul dintre ei mi-a zis: „Nene Ramba, eu văd că dumneata eşti cinstit, dar pentru că i-ai văzut şi ai vorbit cu ei şi nu ne-ai

anunţat noi te putem băga la închisoare. Uite, noi îţi vrem binele. Te lăsăm acasă cu o condiţie: atunci când mai vin la stână sau îi întâlneşti prin munte, ne anunţi imediat la Securitatea din Făgăraş". Am acceptat propunerea lor ca să scap de acolo. M-au pus să semnez un angajament şi am fost lăsat acasă. Când m-am văzut scăpat de acolo, am avut grijă să-l anunţ pe Jan Pop. Nenea Gheorghe va mai semna alte asemenea angajamente, fără să le respecte. Va continua să-i ajute pe cei din grupul Haşu-Gavrilă. Pe Jan Pop îl va găzdui în casa lui din Voivodenii Mici. Ramba le spunea celor de la Securitate că l-a văzut prin munte cu un an în urmă. Prin zona Făgăraşului se vorbea că grupul celor din munţi au trecut graniţa şi se află în străinătate, că dr. Burlacu ar fi vorbit la Radio Paris. Familiile unora dintre luptători au primit scrisori de la ei, expediate din Atena. Aceste scrisori au confirmat zvonurile care circulau, fiind lansate de colonelul Crăciun. După primirea scrisorilor, nenea Ramba s-a liniştit. Nu a mai fost chemat de Securitate. Ca el au răsuflat şi alţii care îi ajutase. Întors de la anchetă era prăbuşit, nu-i venea să creadă cele ce-i spusese anchetatorul, nu avea replică. Plin de amărăciune, îmi zice: „Domnule Salcă, eu ani de zile i-am ocrotit, i-am alimentat, i-am asigurat că vii nu vor cădea în mâinile lor. Şi uite că sunt arestaţi, iar Jan Pop a spus tot despre mine". Relatările ciobanului m-au întristat şi nu-l puteam ajuta cu nimic. Într-un târziu i-am zis: „Nene Gheorghe, dacă ăştia te încearcă şi nu-i nimic adevărat, ţine-te tare!". „Ce să mă ţin, că am recunoscut cum i-am făcut adăpost în podul casei şi cum l-am ajutat. Am făcut ca un creştin şi credeam şi eu, ca toată lumea, că americanii ne vor salva de comunişti". Nu ştiam ce să-i spun, nu auzisem că grupul celor din munţi a fost lichidat. Ştiam doar că colonelul Crăciun s-a angajat să-i lichideze, aşa că îi zic şi eu lui nea Gheorghe: „Acum că ai recunoscut că ai avut legături cu Jan Pop s-a agravat situaţia dumneavoastră. Nu ştiu cum o mai poţi îndrepta. Te vor condamna vreo doi-trei ani şi te vei întoarce iar la familie. „Ar fi bine să fie numai aşa", zice nenea Gheorghe. Pe el îl deranja foarte mult această colivie. Învăţat să trăiască liber în natură, îi venea greu acum. Vreo lună am fost colegi de celulă, apoi lui i-au încheiat dosarul şi l-au trimis la Tribunal. A fost condamnat la zece ani.

Părintele Dascălu, din Arpaş, era un om fricos. Sfinţia sa era o cunoştinţă veche a Securităţii de prin anul 1948, când a fost arestat pentru prima oară. Motivul era găzduirea fostului său profesor de la Teologie, Nichifor Crainic, care fusese ministru în Guvernul Antonescu şi era urmărit de comunişti pentru crime

de război. Prin anul 1945, Nichifor Crainic a venit la părintele Dascălu şi i-a cerut să-l găzduiască. Părintele, din respect şi prea multă consideraţiune pentru profesorul său, a acceptat fără a lua în calcul eventualele urmări neplăcute. În casa părintelui, fostul profesor s-a bucurat de întreaga ospitalitate, deşi părintele nu avea o situaţie materială lipsită de griji, având trei fetiţe mici şi soţia de întreţinut. Mult timp lucrurile s-au desfăşurat în perfectă armonie, până ce au apărut unele neplăceri. În timp ce părintele era dus cu treburi pe la Făgăraş ori Sibiu, domnul profesor Crainic a încercat să facă unele aluzii cu subînţelesuri doamnei preotese. Aceasta a suportat cât a putut mojiciile lui Crainic şi într-o zi i-a spus părintelui să-l ducă acolo unde ştie că dânsa nu-i mai poate suporta obrăzniciile. Părintele a înţeles situaţia şi s-a dus lângă Tg. Mureş, la părintele Sămârghiţan şi l-a rugat să-l primească pe Crainic, motivând că au mirosit vecinii prezenţa lui la el şi ar fi păcat să fie arestat. Părintele Sămârghiţan a fost de acord să-l primească pe Crainic şi s-a făcut transferul. Se pare că noua gazdă a fost mai înţelegătoare şi Crainic a rămas acolo până în 1948, când a fost arestat, împreună cu părintele Sămârghiţan. La anchetă s-a aflat că a fost găzduit şi de părintele Dascălu şi Securitatea îl arestează. Anchetat şi ameninţat că va fi trimis în judecată, părintele Dascălu, cu frica ce-l caracteriza şi îngrozit de urmările tragice pentru cele trei fetiţe şi soţie fără nici un ajutor material, cade la învoială cu diavolul (Securitatea) şi semnează un angajament, care, la prima vedere, nu i-a părut prea grav: să le spună şi lor ce mai este prin sat, cine are legături cu cei din munţi etc. Şi aceste informaţii trebuia să le dea unui ofiţer civil de la Securitate. Din două în două săptămâni se întâlnea cu ofiţerul în locuri diferite în afara comunei sau pe la Făgăraş, la filiala coperatistă, unde Securitatea avea un birou secret. Alteori la Olt, unde venea maiorul Cârnu de la Braşov în chip de pescar. La aceste întâlniri se făceau şi instructaje şi i se prezenta şi subiecţii care trebuiau supravegheaţi. Părintele Dascălu nu era un om insensibil, deoarece pe el l-a afectat mult acest joc dublu cu diavolul. Îşi dădea seama că nu face bine, dar nu avea curajul să termine acest joc. Îi era teamă. Auzise multe despre cei închişi, despre suferinţele lor, grija pentru fetiţe, care trebuiau date la şcoală. Cea mică era slăbiciunea familiei. O chema Cornelia. Surorile o dezmierdau Neli „Purceli” - era mai grăsuţă. În relaţia lui cu Securitatea, maiorul Cârnu a mers

foarte departe, cerându-i informaţii din taina spovedaniei, dacă cei ce vin la spovedanie nu spun că au legături cu cei din munţi sau că înjură partidul. Părintele i-a avertizat pe oameni să nu vorbească de politică în taina spovedaniei. Pe alte căi, părintele a fost verificat că nu spune tot ce ştie şi acum era arestat pentru nesinceritate. Părintele nu avea simpatii politice, era chiar adversar al legionarilor. Când a fost la anchetă, la căpitanul Rusu, după întoarcere mi-a făcut impresia că a primit misiunea de a mă descoase. Şi în celulă a provocat unele discuţii despre Pătraşcu, şeful Mişcării, la care eu i-am răspuns că nu am auzit de el şi nici nu mă interesează. Apoi, de Iuliu Maniu. „Da, ştiu de Maniu, dar nu am nimic cu politica lui" şi multe altele rămase fără răspuns. l-a supărat răspunsul meu, dar acolo eram foarte prudent. Am relatat aceste două cazuri mai diferite. Tragedia acestui preot, slujitor al Bisericii, care îşi păstorea turma încredinţată cu credinţă. Deodată în viaţa lui intervine o schimbare: ca preot nu putea să nu ajute un om care nu era un răufăcător. Era profesorul lui, care l-a învăţat să-şi ajute semenii în suferinţă, iar pe de altă parte erau schimbări în viaţa politică, nemaiîntâlnite până atunci. Oamenii oneşti erau acuzaţi de cotropitori pentru că şi-au făcut datoria conform legilor. Părintele Dascălu, prin canoanele bisericeşti, era obligat să ajute pe cel prigonit şi să nu-l denunţe. Putea să-l sfătuiască să se supună singur judecăţii, dar în cazul lui Crainic nu era necesar. Când Securitatea a luat cunoştinţă de fapta preotului, a făcut uz de cele mai josnice metode pentru a-l folosi în scopurile ei criminale. Deşi erau conştienţi că o faţă bisericească trebuie să vină în ajutorul celor osândiţi, au folosit cele mai inumane metode ca să-l aibă în slujba lor. Au folosit forţa, şantajul, minciuna, promisiunea că nu-l vor aresta. Văzându-l mai fricos, îl ameninţau continuu şi-l supuneau unor metode de spălare a creierului prin acele instructaje, din două în două săptămâni. La fel a fost hărţuit şi ciobanul, numai că el a fost mai tare. Aceşti oameni au fost siliţi să facă pe informatorii sub ameninţarea condamnării la închisoare. Părăsindu-i pe cei doi, revin iarăşi la cazul meu.

Arestarea soţiei

La începutul lunii decembrie a fost arestat Petre Sfera. Se reia ancheta, alte întrebări, alte declaraţii. Lt. major Urzică

punea probleme noi, care să se asemene cu ale lui Sfera. Norocul a fost că nici Sfera nu a spus alte lucruri noi, dar în a doua jumătate a lunii decembrie sunt dus şi băgat în biroul lui Alexandrescu, unde era şi căpitanul Mircea Rusu, un evreu, care mă ia de după cap şi-mi zice: „Sandule, noi ne-am gândit să-ţi facem o surpriză plăcută. Uite, îţi mijlocim o întâlnire cu Viorica". „Nu vreau să o văd!". „Pe Cornelia nu vrei să o vezi?". „Nu!". Atunci, Rusu se retrage doi-trei metri şi, împreună cu Alexandrescu, mă privea nedumerit. „Cum, măi, tu nu vrei să-ţi vezi soţia", zice maiorul Alexandrescu. „Nu vrei să o vezi pe Cornelia?", continuă Rusu. „Nu vreau să le văd", le răspund. „Tu eşti tată, măi?! Tu eşti un bandit! Noi îţi oferim şansa să le vezi şi să vorbeşti cu ele şi tu refuzi!". „Uite - sare Rusu o le punem să treacă pe trotuarul de vizavi şi te uiţi la ele pe geam". „Nu vreau să le văd". „Ăsta-i nebun o zice maiorul. Lasă-l tov. căpitan!" Pentru moment vedeam o singură intenţie a lor, aceea de a-mi înmuia voinţa. Ei, cei care ascultau pe la uşile celulelor ce discutăm şi au tras concluzia că eu îndur greu despărţirea de soţie şi mai ales dorul de fiica mea, care avea aproape cinci luni. Eu am ghicit repede planul lor. Ei sperau că o convorbire cu soţia mă va face mai docil şi vor veni cu unele momeli, că mă vor condamna la mai puţin în schimbul unui ajutor din partea mea. Or, refuzul meu hotărât le-a încurcat planurile. M-am mai gândit că au discutat cu soţia şi că au reuşit să obţină de la ea promisiunea că îmi va cere să ajut ancheta şi să vin acasă. Calculele mele în legătură cu soţia au fost eronate. Voi vedea la sfârşitul anchetei, când îmi vor da dosarul să-l citesc, că de fapt când ei îmi propuneau să-mi văd soţia, ea se găsea în arest împreună cu fiica noastră de numai cinci luni. Ei se gândeau la o confruntare şi nu ştiau care va fi reacţia noastră. Securitatea căuta nişte materiale care mi-au fost lăsate de unii colegi. Mă temeam mereu că o vor aresta şi aşa s-a şi întâmplat. Declaraţia ei dată în faţa maiorului Lazăr Maier m-a edificat asupra a ceea ce urmărea anchetatorul. Prin întrebările puse, „Ce ai căutat la familia Sfera, în Reghin?", răspunsul fiind „M-am dus să-i spun doamnei Sfera că soţul meu a fost arestat". „Cu ce scop ai făcut asta?". „Fără nici un scop anume; eram prietenă cu Paulina, soţia lui Sfera". „Ce sarcină ţi-a dat soţul tău să îndeplineşti dacă va fi arestat?" „Soţul meu nu se aştepta să fie arestat, el îşi vedea de treburile lui, nu lipsea de acasă". „Cine erau cei cu care avea legături şi veneau pe la el?". „Colegi de-ai lui de la serviciu". „Nu asta te întreabă ancheta. Erau legionari?". „Ce legionari? Nu ştiu ce sunt aceia legionari". În acel moment,

maiorul Lazăr Maier s-a înfuriat. Toate acestea mi le-a relatat soţia la întoarcerea mea acasă. Anchetatorul a început să urle la soţie şi să-i adreseze trivialităţi şi înjurături. La auzul acestor urlături, fetiţa, care era aşezată pe masa anchetatului, a început să plângă cât o ţinea gura. A plâns şase ore întruna, pentru că s-a speriat de nebun. Soţia nu ştia ce să facă, să liniştească copilul sau să fie atentă la nebun. Acesta o făcea legionară: „Te-ai căsătorit cu un bandit care a vrut să răstoarne guvernul cu alţi bandiţi ca el. Au vrut să arunce trenurile sovietice în aer. Locul tău este lângă el, bandiţilor! Iar pe acest nenorocit de copil îl vom creşte noi la cămin. Vom face om din el, devotat comunismului, nu duşman al poporului". Fetiţa continua să plângă tot mai tare, iar soţia nu o putea linişti. S-o alăpteze nu putea, că fiara era acolo şi nu-şi dezvelea sânul în faţa acestui sălbatic. Când îmi povestea toate acestea, fiica noastră avea opt ani. Am ascultat resemnat. Nu mai aveam puterea să urăsc şi să doresc răzbunarea, mai ales că, după câţiva ani, Dumnezeu sau faptele lui s-au răzbunat. Am fost invitat în casa unei rude, la sărbătorirea zilei de naştere. La masă eram cu soţia şi cu fiica. Nu erau mulţi invitaţi, dar printre ei mi-a atras atenţia o doamnă, contabilă la Alimentara. După accent era unguroaică şi era prietenă cu ruda mea. Aceasta era mai tristă şi nu prea vorbea. Soţia mea, care este o fire deschisă şi vorbăreaţă, a căutat să o antreneze în atmosferă. Din vorbă-n vorbă, femeia s-a destăinuit soţiei mele. „Vedeţi, dumneavoastră aveţi motive să fiţi fericită, pentru că sunteţi cu soţul şi cu fiica, dar eu sunt singură. Am avut şi eu o fiică frumoasă şi deşteaptă. Era studentă, avea 18 ani şi mi-a ucis-o un şofer pe trecerea de pietoni de la «Patria» şi nu o mai am. Cu soţul este altă problemă. El a murit în chinuri groaznice, de cancer. L-a bătut Dumnezeu pentru câte rele a putut face. El a fost colonel de Securitate; se numea Lazăr Maier". La auzul numelui, soţia a tresărit, dar nu a zis nimic. „Ştiţi, doamnă, ce viaţă grea am dus cu acesta? Venea noaptea târziu acasă, de cele mai multe ori beat şi vorbea în somn. Uneori avea coşmaruri, urla în somn: „Bandiţilor, vă împuşc!". Astfel aflam tot ce făcea la Securitate. Cred că toate nenorocirile mi se trag de la el, pedeapsa lui Dumnezeu". M-am bucurat că soţia nu a comentat în nici un fel amărăciunea acestei femei. Într-adevăr, am văzut în el un om rău şi dezechilibrat. Soţia mi-a spus, după ce am ajuns acasă: „Îmi pare rău de această nefericită. Soţul ei, când m-a pus în libertate, mi-a pus în vedere să părăsesc Braşovul, să nu mă mai întâlnesc cu legionari. Dacă nu plec, mă va trimite alături de soţul meu şi îmi vor lua fetiţa.

De teamă şi forţată de nevoi materiale, mi-am luat lumea-n cap şi m-am retras la ţară, la mama mea, care avea o pensie de urmaş din care am trăit trei persoane, mai bine de doi ani. Mă mai ajuta şi socrul meu, dar nu mult, pentru că a decedat. De cum am ajuns la ţară am şi fost luată în primire de şeful de post, care mă supraveghea şi raporta la Securitate orice mişcare de a mea. Am fost dusă şi la Securitatea din Reghin, să mă cunoască şi să-mi ia declaraţii ce fac, cu ce mă ocup, ce ştiu de soţul meu. Noi, soţiile de deţinuţi, aveam o soartă grea. Lumea a început să ne ocolească. Nu ne angajau în servicii, ne duceam viaţa cu multe lipsuri. Pe lângă noi sufereau şi copiii noştri, care nu se bucurau de câte o bomboană adusă de tatăl lor, când venea de la lucru".

O a doua arestare a soţiei a fost prin luna februarie 1957. Nici de data aceasta nu şi-a lăsat fiica acasă. Tot maiorul Lazăr Maier a anchetat-o, pentru o carte cu titlul „Mişcarea Legionară şi muncitorimea" a lui Traian Herseni. Cineva în anchetă a spus că această carte este la mine, dar la percheziţie nu au găsit-o. Au luat-o iarăşi pe soţie să le dea cartea. Soţia s-a ţinut tare pe poziţie: „Nu ştiu, nu am văzut-o", deşi ea o arsese după percheziţie. După o zi de ameninţări şi insulte au lăsat-o liberă. Într-un alt capitol voi reda umilinţele la care a fost supusă timp de opt ani şi, ca ea, mai toate soţiile foştilor deţinuţi.

Schimbarea anchetatorului

Prin luna ianuarie 1957 m-am pomenit în faţa unui căpitan, care îmi spune: „De acum eu voi fi anchetatorul tău. Te-am chemat să ne cunoaştem şi cred că vei fi sincer şi n-o să-mi faci greutăţi". L-am ascultat fără să rostesc un cuvânt. Acest căpitan se numea Dumitru Vera, la vreo 35 de ani, brunet, statura mijlocie, slăbuţ. Îi plăcea să vorbească mult în afara anchetei. Avea unele cunoştinţe de literatură şi istorie. Era macedonean şi foarte insistent în anchetă. Nu m-a bătut niciodată, dar se enerva şi nu se putea reţine să nu-mi adreseze cuvinte aspre, însoţite de etichetări nu tocmai măgulitoare: încăpăţânat, cretin, legionar, criminal şi câte altele. Eram conştient că el a fost ales să-mi definitiveze dosarul şi mai ales să mă caracterizeze. Îmi amintesc din discuţiile cu el:

„Măi, aşa cum te prezinţi, eşti un tip ... şi vei trăi mult. Dacă vin

americanii ce vrei să ajungi?". „Orice, domnule căpitan, numai poliţist nu". „Dar de ce nu vrei să fii poliţist?". „Păi, poliţiştii au o meserie ingrată. Ei trebuie să aresteze oameni, chiar şi rudele şi prietenii. Ei inventează orice vină ca să-i poată băga pe oameni la închisoare. Or, eu am altă formaţie morală şi, la urma-urmei, eu am o meserie". L-am văzut că se enervează şi am tăcut. După o scurtă meditaţie, îmi răspunde: „Tu vei fi norocos că ai făcut puşcărie şi vei primi un post de strungar, în timp ce ceilalţi muncitori vor fi şomeri. Vezi tu, în statul comunist toată lumea are de lucru". Şi de aici discutam diferenţa între socialism şi comunism. El căuta să-mi explice cum în socialism toată lumea are de lucru, că nu sunt şomeri, pe când capitalismul e bântuit de greve. Vei vedea cum va creşte nivelul de trai. Acum suntem angajaţi în reformă şi în investiţii, de aceea sunt salariile mai mici. Dăm fiecăruia după munca depusă, dar când vom ajunge la comunism va primi fiecare după nevoi. L-am privit cu subînţeles şi i-am zis: „Eu sunt adeptul lui Sombart şi anume: «Viaţa se trăieşte aici şi acum»". Cred că nici dumneavoastră nu credeţi că veţi trăi mai bine în cer. De altfel, după Marx conştiinţa trece prin stomac. Numai Iisus a săturat 5.000 de oameni cu doi peşti şi cinci pâini". „Ei, vezi că eşti retrograd? Ca tine sunt mulţi care se îndoiesc de succesele comunismului şi care seamănă neîncredere în societate. Sunt şi membri de partid care frânează mersul înainte; unii au socri chiaburi, alţii fraţi care se opun, cumnaţi şi alţi înrăiţi pe care îi acoperă. Sunteţi şi voi legionari care priviţi în afară, la Horia Sima, şi nu vă încadraţi în munca de construire a societăţii socialiste". „Domnule căpitan, eu cred că vă înşelaţi. Am fost corect, mi-am făcut datoria pentru salariul ce l-am primit, nu am sabotat, nu am tras chiulul. Am făcut şi unele inovaţii. Nu am participat la mitinguri, dar la şedinţele de sindicat am participat, fără să-mi iau angajamente. Se angajau cei care niciodată nu-şi realizau norma şi, spre ruşinea lor, erau membri de partid". „Noi ştim că îţi făceai datoria, că munceai corect, dar asta nu-i de ajuns. La noi, pe primul plan stă munca politică şi aici nu ai făcut nimic. V-aţi dus activitatea voastră legionară între voi şi nu aţi căutat să vă extindeţi în afara cercului vostru. Aceasta constituie o circumstanţă atenuantă". „Activitate o consideraţi dumneavoastră, dar noi nu. Am ieşit din temniţe şi lagăre după şase ani. Afară am găsit alte mentalităţi, altă lume. Unii se fereau de noi, alţii căutau să ne iscodească. Oameni fiind, aveam şi noi nevoie de comunicare şi am ales calea aceasta să comunicăm între noi, ca să nu-i facem pe alţii să sufere. Dar nici aşa nu a fost bine. Am fost supravegheaţi

îndeaproape, veneaţi după noi în biserică să vedeţi cu cine ne întâlnim acolo. Nu pentru asta mergeam noi acolo, ci îl căutam pe Dumnezeu". „La biserică, la zile onomastice, la botezuri voi uneltiţi contra clasei muncitoare". „Dar noi ce suntem? Domnule căpitan, este careva dintre noi moşier sau fabricant? Suntem fii de ţărani săraci, care ne iubim ţara, aşa credem noi". „Voi sunteţi trădători ai muncitorilor. Dacă v-am da pe mâna lor, v-ar linşa. Să vă mulţumiţi că vă ţinem aici şi vă protejăm de furia poporului. Încă nu s-a stins ura contra revoluţionarilor din Ungaria şi din Polonia. Clasa noastră muncitoare este cea mai avansată, stă strâns unită în jurul partidului". Aici m-a luat gura pe dinainte şi am întrebat: „Ce clasă muncitoare? Avem noi o tradiţie muncitorească, avem noi un proletariat industrial, cum au Cehia şi Polonia? După anii '30 am înjghebat şi noi o industrie în care lucrau muncitori veniţi de la ţară, din familii cu mulţi copii, dar care nu au rupt-o cu satul. Lucrau la oraş şi, din ce câştigau, îşi făceau case la ţară şi-şi cultivau pământul". Aici l-am scos din sărite şi a strigat la mine. „A avut dreptate partidul când te-a scos dintre muncitori. Eşti un element periculos. Trebuie să fii izolat. Văd că ai răspunsuri la toate". A sunat şi a venit plantonul şi m-a dus la celulă. Anchetele au continuat încă patru luni. Cu acest căpitan, în total am stat şapte luni în anchetă. În acest timp, am mai fost anchetat şi de alţii. Începusem să mă obişnuiesc cu ei, le cunoşteam toate ticurile. Cu toţii erau aroganţi, se simţeau stăpânii societăţii. Acest căpitan îmi va finaliza ancheta, îmi va lucra cu multă migală dosarul. El va aduna filă cu filă declaraţiile celorlalţi co-inculpaţi şi se va strădui să le dea forma din care să rezulte o motivaţie de inculpare. Treptat, bătăile s-au rărit. Îi mai apucau din când în când dracii pe maiorul Alexandrescu şi pe căpitanul Rusu. Eram dus la ei şi bătut că nu sunt sincer cu ancheta. Îmi amintesc că într-o noapte, prin ianuarie 1957, am fost dus la ei de un plutonier moldovean, care mă cunoştea. Fusesem vecini. Mi-am dat seama că îi pare rău că tocmai el mă duce la anchetă. Acolo eram aşteptat de cei doi, Alexandrescu şi Rusu. „Ei, stai aici de luni de zile şi nu spui nimic de Moldoveanu?". „Care Moldoveanu? Eu nu cunosc pe nimeni cu acest nume". „Nu-l cunoşti? Lasă că te facem noi să-ţi aduci aminte!". Şi m-au bătut crunt, au dat unde au apucat, până m-a podidit sângele şi pe gură, şi pe nas. Erau foarte furioşi că nu-l recunosc pe Moldoveanu. În realitate, numele îmi era cunoscut, dar cu el nu vorbisem niciodată, nu ştiam cum arată. Ştiam că stă pe vârful Coştila, în Bucegi, că lucrează la staţia releu al televiziunii şi că

duminica vine la Braşov, la prietenii săi de la Canal, Nicolae Biriş şi Victor Urdea. Aşa, plin de sânge, m-au trimis la celulă. Când am ajuns jos i-am cerut plutonierului să mă ducă la toaletă ca să mă spăl, ceea ce a şi făcut. Eu am murdărit pe jos cu sânge, iar plutonierul l-a anunţat pe maiorul Toth, care a venit în fugă. Era de gardă şi tot el era şeful arestului. Toth, când ajunge lângă mine mă întreabă: „Ce-i, Sandule, ce s-a întâmplat?". „Ce vedeţi", i-am răspuns. „Ai nevoie de ceva?". „Nu vreau nimic, domnule maior". „Atunci du-te la celulă şi stai liniştit". Ajuns în celulă, m-am aşezat pe pat cu faţa în sus şi cu batista udă la gură. Am stat aşa o jumătate de oră şi iarăşi vine plutonierul cu ochelarii. Eram epuizat. După ce-mi pune ochelarii mă ia de braţ şi plecăm. Când încep să urc scările, l-am întrebat „Unde mă mai duci?". „Eu v-aş duce afară, dar nu pot". Aveam emoţii, tremuram; şi plutonierul avea emoţii. Încet, am ajuns iarăşi la cei doi, îmi bătea inima să-mi spargă pieptul şi eram transpirat. „Ia loc pe scaunul din colţ!" o îmi strigă unul din ei. Nu după mult timp, se deschide uşa şi apare un ins slăbănog şi chel. Alexandrescu îl întreabă: „Îl cunoşti, cine-i?". „Nu-l cunosc, nu ştiu cine-i". „Poţi pleca", îi zice Rusu. Omul face stânga-împrejur şi iese. Poate sub presiune, omul a zis că mă cunoaşte, dar, puşi faţă-n faţă, nu m-a recunoscut. După plecarea lui m-au trimis şi pe la celulă. A doua zi a venit la mine şeful arestului, maiorul Toth, şi-mi zice: „Măi, Sandule, tu ai slăbit mult, ce-i cu tine?". „Parcă nu ştiţi...". A ocolit răspunsul şi zice: „Hai să mergem la medic să-ţi dea nişte întăritoare, ca să rezişti până la proces". M-a luat cu el şi m-a dus la un medic civil, care m-a dezbrăcat şi m-a consultat la plămâni şi la inimă, care bătea des şi puternic. Medicul nu mi-a zis nimic ce am, doar dacă am poftă de mâncare. „Am, domnule doctor, dar ce să mănânc?". „De dormit, dormi?". „Foarte prost. Când adorm, cineva dă cu pumnul în uşă şi sar speriat". Am fost dus la celulă şi, după o jumătate de oră, vine maiorul cu o sticlă de un litru cu untură de peşte şi-mi zice: „Uite, ţi-a trimis doctorul nişte untură de peşte, să iei înainte de masă câte o lingură şi o să te întăreşti". Am încercat să iau, dar era aşa de greţoasă că vomitam. Am pus-o într-un colţ şi acolo a rămas. Ducerea mea la medic cred că a avut un alt motiv, nu grija că eu am slăbit. Vroiau să-mi vadă inima, care, din cauza emoţiilor şi a stresului, bătea neregulat, cu extra-sistole şi cu pulsul accelerat. Câteva zile m-au lăsat în repaus.

Între timp, părintele Dascălu a fost mutat din celula mea. Nu am mai ştiut unde. În locul lui, maiorul Toth a venit cu un cetăţean la vreo 35 de ani şi îmi zice: „Sandule, am adus omul

ăsta aici că ne face probleme. Vrea să se sinucidă. Şi tu, care ai făcut atâţia ani de închisoare, să-l liniştească". A plecat şi mi l-a lăsat în celulă. Omul părea neliniştit, vizibil speriat. S-a prezentat: „Sunt Ioan Cantor, economist la Uzina «Steagul Roşu», în secţia Mecanic Şef, condusă de inginerul Cămărăscu. Locuiesc la Rotbav, sunt căsătorit cu o învăţătoare din Rotbav. Avem şi o fetiţă şi fac naveta la servici". Eu îl ascultam cu atenţie, la fel şi nenea Ramba. „Domnule Cantor, eu sunt aici de peste trei luni. Am şi eu soţie, tot învăţătoare, şi noi avem o fetiţă, acum de şapte luni. Soţia mea nu are post. Dumnezeu ştie ce fac. Eu nu le pot ajuta, pentru că situaţia mea este mult mai grea. Eu am mai fost condamnat şase ani şi acum, cu evenimentele astea din Ungaria, m-au arestat din nou. Nu ştiu ce s-artă mă aşteaptă, deşi nu am făcut nimic care să justifice arestarea. M-au adus aici pe mine şi pe alţii, care am mai fost arestaţi, asta ca să intimideze poporul. Dumneata, care nu ai mai fost condamnat, ai o situaţie mai uşoară şi nu te descuraja". „Bine, domnule, mă ţin din decembrie singur în celula de vizavi pentru un lucru de nimic. Am fost şi eu membru de partid, am lucrat cinstit şi iatăomă arestat. Să vă spun de la ce a pornit. Într-una din zilele lunii decembrie, au venit în secţia noastră nişte activişti de la Comitetul Judeţean şi au organizat un miting, la care au început să ne explice evenimentele din Ungaria, cum contrarevoluţionarii au scos capul şi au vrut să aducă înapoi capitalismul. În încheiere, ne-au cerut să ne înscriem la cuvânt. S-au înscris mai mulţi, dar fiecare cu problema lui. Toţi au ocolit problema ungară. Eu, ca să fiu la subiect, am întrebat: „Tovarăşi, vă rog să-mi spuneţi cine minte: Nagy Imre, când spune că aceasta este adevărata revoluţie maghiară, sau «Scânteia», care scrie că în Ungaria este vorba de o contrarevoluţie?". Unul dintre cei din prezidiu îmi zice: „Tovarăşe, rămâi la urmă, să-ţi explicăm". Am rămas, dar în loc de explicaţii mi-au luat unele date personale şi adresa. Apoi am plecat acasă, nedând nici o importanţă cazului. Am stat la masă, am mai ascultat radioul şi m-am culcat. În jurul orei 24.00 sunt trezit de bubuituri în poartă. Mă duc să văd cin-oi acolo. Surpriză! Dincolo de poartă era miliţianul din Rotbav şi Securitatea. Mi-au cerut să le deschid. Nu am avut încotro şi le-am deschis. Când au pătruns în locuinţa mea, soţia şi fiica noastră au sărit din pat speriate. Le-au împins într-un colţ şi au început să cotrobăie prin dulapuri, pe sub paturi, prin sertare. Fiind şi eu speriat, am întrebat „Ce cautaţi, tovarăşi". Unul, care părea a fi şef, îmi zice: „Mai încet cu «tovarăşe», banditule, ştim noi ce căutăm". După ce mi-au

răvăşit locuinţa şi au găsit într-un sertar un dosar cu mai multe note şi documente, cu dosarul în mână mi-au cerut să mă îmbrac şi să merg cu ei. M-am conformat, nu aveam ce face. În disperarea soţiei şi a copilului, am plecat şi m-au adus aici. Despărţirea de familie m-a şocat foarte mult şi am hotărât să mă sinucid. Nu mai puteam suporta. M-am gândit la tot felul de soluţii: am încercat să-mi ascut lingura, ca să-mi tai venele, dar m-au prins şi mi-au luat-o. Apoi mi-am scos plachiurile de la pantofi. Toată ziua mă urmăreau prin ochiul ăla din uşă. Am devenit foarte nervos. Ultima soluţie am găsit-o să dau cu tâmpla în cepul de la pat". „Şi ce rezolvai dacă mureai?, am replicat eu. Ei nu pierd nimic, în schimb va pierde familia dumitale. Am înţeles că ai o soţie pe care o iubeşti. Apoi ce va spune fiica dumitale când va afla ce ai făcut? Şi eu sunt în aceeaşi situaţie familială şi sper să-mi mai văd familia şi să mai fac ceva pentru ea. Dacă aceştia vor să mă omoare, n-au decât să o facă, dar eu nu-i ajut, nu le fac jocul. În altă ordine de idei, eu sunt creştin, ceea ce bănuiesc că şi dumneata eşti. Cum vom merge noi la Judecata de Apoi, dacă ne-am dat sufletul diavolului?". M-a ascultat cu atenţie şi emoţionat a spus: „Mulţumesc că m-au adus aici şi sper să mă ajute Cel de Sus şi să scap de gândurile astea negre". „Să ne rugăm lui Dumnezeu să ne ajute să trecem cu bine prin încercarea asta. Oamenii nu ne pot ajuta, nu va veni nimeni să depună mărturie în sprijinul dumitale. Eu nu-mi pot da seama de gravitatea acuzaţiilor ce ţi se aduc, dar, după cum spui, nu este ceva grav. Ai să scapi uşor". „Pe dracu', au adus nişte martori care mă acuză. Ştiţi, noi în birou discutam cam liberi de toate şi toate discuţiile sunt la dosar. Un inginer, Carp, a spus multe despre mine şi o tânără secretară, pe care eu o mai giugiuleam, o dezmierdam, a spus că eu aşteptam să se întâmple şi la noi ceea ce se întâmplă în Ungaria. V-am spus că la arestare mi-au luat un dosar cu multe note. Era un fel de jurnal. M-au pus păcatele să scriu toate hoţiile pe care le făceau cei de la partid, în colaborare cu inginerul Cămărăscu. Secţia noastră se ocupa cu toată întreţinerea compartimentelor uzinei. Noi aveam obligaţia să utilăm birourile cu obiecte de folosinţă, obiecte sanitare şi de scris: hârtie, creioane, stilouri, mobilier, perdele, covoare etc., apoi clubul uzinei, echipa de fotbal şi casele de oaspeţi. Sub această acoperire, şeful făcea multe ilegalităţi. Veneau bilete de la Comitetul de Partid în care se cerea să trimitem urgent la casa cutărui tovarăş obiecte sanitare sau perdele ori alte obiecte şi să le înregistrăm pe o comandă internă, că am înlocuit obiectele la

o secţie oarecare. Eu am început să ţin o evidenţă a acestor nereguli, mă revolta cum mai marii partidului erau aprovizionaţi cu tot ce doreau şi nu plăteau nimic. Sau câteodată s-au amenajat apartamente, ba i s-a construit şi o vilă în zona Livada Poştei unuia din minister, Manolescu. Până acum nu m-au întrebat nimic de acest dosar. Îi voi întreba eu". Şi, într-una din zile, când vine maiorul Toth în inspecţie, îl întreabă: „Domnule maior, ce-i cu dosarul care a fost ridicat de la mine?. Eu stau aici şi hoţii sunt bineomersi". Maiorul Toth răspunde: „O să verificăm şi dacă cele scrise acolo sunt adevărate, îţi promit că îi vom aduce aici". Nici dosarul nu a fost verificat, nici infractorii nu au fost arestaţi, dar Cantor a continuat să stea cu mine încă vreo lună, timp în care a renunţat la ideea sinuciderii. A fost trimis la Tribunalul Militar Sibiu şi condamnat la zece ani temniţă grea.

Mitropolitul Ioan Suciu

Nu l-am cunoscut personal, dar în anul 1946 a ţinut un ciclu de conferinţe la Biserica „Buna Vestire", grec-ocatolică, de pe strada Nicolae Iorga din Braşov. Împreună cu alţi confraţi grec-ocatolici am audiat aceste conferinţe. De remarcat că la acestea participau, alături de credincioşii grec-ocatolici, şi foarte mulţi intelectuali ortodocşi ai Braşovului. Conferinţele erau de nivel superior, religios şi completate cu rechizitorii drastice la adresa comunismului, ceea ce entuziasma auditoriul. Preoţii ortodocşi evitau orice polemică cu noua orânduire. La vremea aceea, nu am reuşit să citesc nimic din scrierile mitropolitului Suciu. În închisoare am auzit de o lucrare a sa, „Eroism". De cum m-am eliberat, în 1954, am căutat această carte şi am împrumutat-o. Am citit-o pe nerăsuflate şi m-a captivat. Am copiat-o, ca să o am ca îndreptar. La arestarea din 1956 mi-au confiscat-o şi acum căpitanul Dumitru Vera m-a anchetat în legătură cu această carte: de unde o am, ce interes prezintă pentru mine. Şi apoi, eu nu ştiu că acea biserică catolică nu mai există, oamenii au revenit la ortodoxism, că toţi ierarhii grec-ocatolici sunt în slujba spionajului papal? Bineînţeles că mi-am apărat cultul grec-ocatolic, răspunzându-i că asta este o conspiraţie sovietică, cu acordul autorităţilor ortodoxe române şi mai ales al Mitropolitului Nicolae Bălan. „Şi tu nu ai trecut la biserica ortodoxă?" „Nu am trecut. De altfel, când a apărut acel decret eram în puşcărie. Acolo am aflat când au început să apară în închisoare preoţi grec-ocatolici, care au refuzat să

treacă la ortodocşi. Mai veneau şi credincioşi care propagau cultul grec-ocatolic". Căuta el să-mi spună cât rău au făcut catolicii cu arderea pe rug a oamenilor de ştiinţă, cu Inchiziţia, cu cruciadele, cu ostracizarea lui Luther. Eu replicam cu Şcoala Ardeleană care ne-a adus conştiinţa latinităţii noastre, ne-a deschis gustul pentru cultura franceză şi germană, ba chiar şi ortodocşi de frunte au luat drumul spre centrele de cultură ale Europei. Ortodoxia rusă şi călugării de la Muntele Athos au exploatat destul poporul român până la Cuza. Aici era şi el de acord că popii şi biserica au ţinut poporul în ignoranţă şi că au împiedicat progresul. „Dar partidul comunist a trecut la luminarea poporului. Noua generaţie este crescută în ideile materialismului dialectic", „care nu duce niciunde, zic eu. Omul este creaţia lui Dumnezeu, el este spirit şi materie. Spiritul este de la Dumnezeu şi se întoarce la Dumnezeu, iar materia se descompune şi intră în circuitul materiei". „Te-au tâmpit ideile legionare cu misticismul lor. Păi crezi că după moarte te duci în Rai sau în Iad? Prostii ale popilor şi ale bogătaşilor. Raiul este aici, pe Pământ. Societatea comunistă va rezolva această problemă. Nu vor mai fi nici bogaţi, nici săraci". „Dacă compar situaţia dumneavoastră cu a mea, eu sunt în Iad, la celulă, iar dumneavoastră în Rai. Aveţi libertate şi tot ce vă doriţi. Eu nici să văd nu am voie, pentru că mă duceţi numai cu ochelari". „Dar Dumnezeul tău de ce nu te scoate de aici?" „Mă va scoate când va fi cazul". „Când vei plăti pentru activitatea criminală". „Domnule anchetator, eu nu am nici o activitate criminală. Faptul că am citit unele cărţi pentru nevoile mele sufleteşti nu poate fi crimă". „Asta te defineşte. Tu ai citit numai cărţi interzise. La tine s-a găsit «Cărticica şefului de cuib»". „Da, aşa este, dar aceasta a ajuns la mine cu bunăvoinţa agentului Securităţii, Urdea. Dar „Roza vânturilor" cum ai obţinut-o?". „De la anticariat, am cumpărat-o". „Văd că te-a captivat. Ai scos multe fişe din ea. Ce urmăreai cu aceste fişe?". „Dar văd că le-aţi verificat şi nu pomeniţi nimic de fişele cu Feuerbach, Marx şi Lenin". „Exact, acestea cu ce scop le-ai fişat?". „Cu acelaşi scop cu care am fişat pe Platon, Aristotel, Hegel, Kant, Kierkegaard sau Dostoevski, Gogol, Berdiaev". „Numai reacţionari ai citit. Nu ai citit scriitorii progresişti sovietici, «Pe Donul liniştit» şi «Pământ desţelenit» de Mihail Aleksandrovici Şolohov sau «Aşa s-a călit oţelul» de Nikolai Ostrovski". După aceste remarci ale mele, mi-am dat seama că habar nu are de aceşti mari filosofi şi că se simte jenat că nu poate discuta şi a reluat vechea lozincă: „Ştim noi ce urmăriţi, dar partidul a avut grijă să vă izoleze de

popor să nu-l otrăviţi cu ideile voastre. Voi ştiţi să puneţi problemele şi ne îngreunaţi munca. Noi am lichidat exploatarea omului. În republica populară toţi oamenii sunt egali. Acum fiecare este plătit după munca depusă". „À propos de egali, se pare că unii sunt mai egali decât alţii. Conducătorii partidului trăiesc în vile somptuoase, cu oameni de serviciu, cu pază, cu maşini luxoase şi tot ce vor". „Dar ei trebuie protejaţi de furia unui nebun. Voi, legionarii, aţi mai asasinat prim-miniştri". „Eu cred că asemenea metode sunt depăşite. Legionarii cunosc destul de bine schimbările care au intervenit în lume după al doilea război mondial". „Forţele reacţionare sunt încă puternice şi acţionează. Pentru acest motiv, noi ne protejăm conducătorii, ei nu trebuie să aibă griji materiale. Li se asigură totul ca să poată gândi în linişte la binele poporului. Conducătorii noştri nu-şi fac palate, ca burghezia". „Ei le iau gata făcute. Vila asta în care locuieşte domnul colonel Crăciun a făcut-o Mihail Popovici". „Până aici, banditule!". „Nu acuz, domnule anchetator, este numai o constatare. De fapt, şi eu am locuit în acea vilă în 1948, la beci, ca arestat". „Acum te trimit la celulă. Vom mai discuta, că avem multe de lămurit". Am plecat oare- cum dispus că am putut să-mi vărs şi oful. Cred că aceste discuţii făceau parte dintr-o strategie a lor, strategii ce urmăreau cunoaşterea modului nostru de gândire, pentru a-şi putea face o imagine şi care le folosea la caracterizarea noastră.

Poeziile

Într-o dimineaţă sunt dus la anchetă. Acelaşi căpitan, Dumitru Vera, sta la birou şi se juca cu stiloul Pelikan pe care abia îl primise. Îl tot răsucea şi-l punea în cutia lui. Se făcea că nu mă vede. Eu i-am zis „Să trăiţi!", că aşa ne obligau să-i salutăm şi să le zicem „dumneavoastră", iar ei ne spuneau „mă" şi „tu", indiferent de vârstă şi de pregătire. M-am aşezat la măsuţa bătută-n cuie şi aşteptam să mă întrebe ceva. Îl văd că îşi pune stiloul în cutie şi devine serios şi zice: „Ancheta te întreabă ce-i cu acele poezii găsite la percheziţie? De unde le ai?". Am ezitat puţin şi apoi am început să spun: „Domnule anchetator, la mine, la percheziţie, s-au găsit zeci de poezii de

Radu Gyr şi de Nichifor Crainic, câteva. Povestea lor este mai lungă şi dacă aveţi răbdare, eu vă explic". „Păi, dacă te-am chemat, să lămurim şi acest aspect". „Vedeţi, eu când lucram pe şantier, la stadionul din Constanţa, în anii 1953o-1954, munca era mai relaxată. Eu lucram la instalaţii şi punctul de lucru principal era fântâna arteziană. Acolo era o cameră de pompe, la subsol. După ce intram acolo nu ne mai deranja nimeni. În timpul detenţiei învăţasem multe poezii de Radu Gyr, Crainic, Eminescu, Goga, Coşbuc, Cahuleanu[1] şi Vlahuţă. Acolo mi-a venit ideea să le scriu pe ale lui Gyr şi Crainic şi să le scot afară. Cum acolo lucram şi cu ciment şi gips, aveam hârtie din saci şi aveam şi creion şi m-am apucat de scris. Toate aceste poezii le memorasem în timp şi nu voiam să le uit. Mă gândeam serios cum să le scot. Acestea au fost hrana mea sufletească de-a lungul anilor. Dacă mă prindea nostalgia tinereţii, repetam în gând poezii şi uitam. Apoi, un lucru important era exerciţiul memoriei, altfel ne îndobitoceam, aşa cum dorea administraţia". La întrebarea „Cum le-ai scos din închisoare?", am răspuns: „Din timp mi-am confecţionat o valiză din lemn cu pereţi dubli şi în golul pereţilor am introdus poeziile. Am avut grijă ca la o eventuală percheziţie să nu se observe că ar fi ceva acolo". „Cu cine ai făcut valiza?". „Singur. Am avut grijă să nu ştie nimeni. Pentru mine era foarte important să am aceste poezii în libertate". „Şi dacă le-ai adus acasă, ce ai făcut cu ele?". „Le-am păstrat şi le mai reciteam din când în când". „În afară de tine cine le-a mai citit?" „Le-am dat o singură dată lui Luca Călvărăsan şi după câteva zile mi le-a restituit. Altcineva nu le-a văzut. Au stat acolo între cărţile mele până la percheziţia făcută de Securitate şi care mi le-a confiscat, făcând din asta un cap de acuzare". „Dar acestea sunt interzise şi legea pedepseşte pe cei ce le deţin ori le răspândesc cu închisoare de la trei la zece ani. Aşa că, în privinţa asta eşti asigurat". „Mie îmi plac poeziile şi cântecele lui Radu Gyr". „Hai, cântăomi un cântec!". „Nu ştiu, domnule căpitan". „Cântă «Sfântă tinereţe legionară!»". „Ce, vreţi să ne audă domnul maior Alexandrescu, să facă un cuib cu noi?". „Atunci îţi cânt eu" şi mi-a cântat destul de bine. „Ei, îţi place? Să ştii că ştiu şi altele. Măi, Radu Gyr este un poet revoluţionar. Dacă-l aveam noi pe ăsta, sculam tot

[1] Andrei Ciurunga şi Robert Cahuleanu sunt pseudonimele literare ale lui Robert Eisenbraun (n. 28 octombrie 1920, Cahul, România Mare, azi în Republica Moldova - d. 6 august 2004, Bucureşti, România), poet, memorialist, martir în închisorile regimului dictatorial comunist român, deţinut politic la Canal.

tineretul la luptă. Apropo, ce zici de marşul acela «La luptă, muncitori!»? Aşaoi că-i grozav?" „Aşa ziceţi dumneavoastră". El, anchetatorul, folosea tot soiul de trucuri ca să mă poată acuza. „Dar despre scrisori nu mi-ai spus nimic. Ai acolo un maldăr de scrisori". „Da, este corespondenţa mea cu foştii colegi din închisoare şi pe care Securitatea mi-a ridicat-o de acasă. nu-i nimic în acele scrisori care să ameninţe securitatea statului. Sunt scrisori ocazionate de anumite evenimente personale". „Dar cum se face că ai scris numai la foşti deţinuţi? Nu era acesta un procedeu al vostru de a ţine legătura între voi, ca la un moment dat să ştiţi de unde să vă luaţi?". „Domnule căpitan, toate aceste scrisori veneau violate; se vedea bine că omul Securităţii, de la cenzură, nu prea era profesionist, ceea ce m-a determinat să mă prezint la poştă cu o plângere. Au dat-o din colţ în colţ «să vedeţi, că nu noi». Păi cine o fi învăţat să le refacă cum au fost? Deci, Securitatea citea înaintea mea scrisorile şi dacă ar fi fost ceva compromiţător îşi lua măsurile ce o interesau. Şi apoi, ca unul care a făcut atâta închisoare, m-aş apuca să scriu prin poştă lucruri nepermise? Păi, dumneavoastră aveţi aici grafologi care imită orice scris şi scriu ei în numele nostru". „Cum îţi permiţi aşa ceva?". „Păi, am stat cu unul la Canal, care se lăuda cu aşa ceva". „Hai să o încheiem pentru astăzi".

La următorul interogatoriu am continuat cu alte scrisori şi publicaţii interzise, după ei. Dar, deodată a trecut la posturile de radio „Paris", „Europa Liberă". „Ia răspunde, ascultai aceste posturi şi de ce te interesau?". „Eu ascultam aceste posturi în mod regulat, voiam să ştiu cum vede partea adversă problemele politice. „Cu cine comentai aceste informaţii?" „Cu prietenii mei, care erau dezamăgiţi de atitudinea occidentalilor faţă de intervenţia ruşilor în Ungaria". „Apropo, erai încă liber când Virgil Ierunca comenta la «Europa Liberă» fenomenul Piteşti? Tu ce crezi de cele afirmate de Ierunca?". „Întrebarea dvs. este foarte interesantă, dar nu înţeleg scopul ei. Eu, totuşi, vă răspund despre ceea ce cred. Virgil Ierunca prezintă de la distanţă aceste crime comise la Piteşti, dar care sunt departe de adevărate cruzimi ce s-au aplicat studenţilor de la închisoarea din Piteşti. De altfel, aceleaşi metode s-au folosit şi la Gherla. Ele nu au fost întâmplătoare, s-au mai folosit şi pe alte meleaguri. Poate aţi citit cartea lui Macarenko...". „Da, am citit-o, dar el acolo nu recomandă ce v-a recomandat vouă Horia Sima, să vă bateţi între voi ca să compromiteţi partidul clasei muncitoare". „Eu cred, domnule căpitan, că faceţi o glumă nu tocmai reuşită.

Dumneavoastră cunoaşteţi bine regimul de celulă. Ştiţi că nici musca nu poate pătrunde în ea fără aprobarea miliţianului. El, gardianul, bagă oamenii în celulă după o planificare a ofiţerului politic". „Care este legătura cu Securitatea?" „Securitatea hotărăşte cine cu cine să stea în celulă, tot ea îşi plasează informatorii prin celule care, din când în când, sunt scoşi la raport cu ocazia mutărilor periodice. În toate închisorile era acelaşi regulament de strictă supraveghere a deţinuţilor. Nu puteai să faci nimic ca să nu fi văzut de gardian prin ochiul acela afurisit din uşă. Nu poţi avea nimic asupra ta. Dacă eşti găsit cu un ac se confiscă şi eşti pedepsit cu izolare. Un capăt de creion şi o bucată de hârtie sunt mai primejdioase decât o grenadă. Nu este voie să ai cuţit ca să tai pâinea sau o foarfecă de tăiat unghii. Trebuie să le roadem cu dinţii. Şi atunci se pune problema cine a permis torţionarilor de la închisoarea Piteşti să aibă bâte în celule şi mai ales cine le-a procurat? Cine le dădea hârtie de scris şi cerneală lui Ţurcanu şi bătăuşilor săi? Unde erau gardienii când oamenii erau bătuţi cu cruzime şi se auzeau urlete şi gemete de durere? Oare nu se auzeau acestea de către gardieni, când în alte situaţii numai dacă strănutai ceva mai tare venea gardianul şi te atenţiona să nu mai faci aşa ceva, întrebând dacă ai cumva o parolă cu cei de la celulele vecine? Trebuia să vorbim în şoaptă. Or, la Piteşti şi Gherla, Ţurcanu avea liber în interiorul închisorii, iar gardienii îl salutau cu «Să trăiţi!». Cei care intrau pe mâna lui erau bătuţi până îşi pierdeau cunoştinţa, iar bătaia se făcea planificat până ce individul ajungea să nu mai fie stăpân pe voinţa lui. Ajungea un automat care, de frică, făcea tot ce i se comanda de către Ţurcanu şi ai lui. Inventa cele mai năstruşnice acuze despre el şi ai lui, despre mamă, despre tată, despre fraţi şi surori. Spunea tot felul de inepţii, crezând că îi va dovedi lui Ţurcanu că s-a autodemascat. Ce a făcut conducerea de la Piteşti când au fost scoşi din celulă oameni morţi, ucişi de banda lui Ţurcanu în văzul gardienilor, care stăteau pe coridor şi le furnizau ciomegele? Ba uneori interveneau şi ei. Mă întreb cum semna medicul închisorii actele de deces şi ce măsuri au luat conducerile penitenciarelor atunci când raportau decesele. Au verificat oare cauza? Vă plictisesc, domnule căpitan, cu poveştile mele". „Nu, nu mă plictiseşti. Vreau să ştiu şi eu versiunea voastră". „Domnule căpitan, în închisoare nu poate pătrunde nimeni, în afară de organele de control ale penitenciarelor, ale Ministerului de Justiţie, Ministerului de Interne şi reprezentanţii Securităţii. Or, ar fi absurd ca aceştia să fie acuzaţi că ar fi în serviciul lui Horia

Sima. Apoi, Ţurcanu, după ce-i dezumaniza pe aceşti nefericiţi, îi ducea într-o celulă cu masă, hârtie şi cerneală şi le lua declaraţii, mai abitir ca la Securitate. Dacă aceste declaraţii nu corespundeau cu informaţiile pe care le deţinea Ţurcanu, achetatul era din nou trimis la camera de demascare. De data aceasta, tortura era mai cumplită şi i se cerea să spună ceea ce au omis la Securitate: dacă au mai rămas bandiţi pe afară, ce legături are cu legionarii din străinătate, ce depozite de arme cunoaşte sau are el. Oamenii au inventat, alţii au spus dacă au ascuns undeva o carte ori un pistol. Toate aceste declaraţii se adunau de către Ţurcanu, fiind verificate şi predate ofiţerului politic. Acesta, la rândul lui, le preda organelor de anchetă şi acestea făceau investigaţiile de rigoare. Spun acest lucru, întrucât am aflat că la fosta locuinţă a lui Matache Anghel au venit de la Securitate cu o schiţă, deşi el murise în închisoare cu trei ani înainte, au urcat în podul casei şi au desfăcut podeaua după schiţă şi au găsit acolo o armă, multe documente şi cărţi. Această descoperire a fost urmare a demascărilor de la Gherla. Vasile Pestrea nu a mai putut răbda schingiuirile de la Gherla şi a declarat că are un depozit de arme, ascuns pe Tâmpa. Securitatea Braşov a răscolit pământul şi nu a găsit nimic. Adus la faţa locului, Pestrea a declarat că a inventat această poveste ca să scape de tortură. Gheorghe Gheorghiu a fost adus de la Gherla la Braşov să arate locul unde a îngropat lucrurile Paulei Agapie şi anume nişte obiecte din os, lemn, sculpturi şi iconiţe. Deci, Securitatea s-a folosit de aceste declaraţii. Şi apoi o întrebare care mi se pare logică: cum puteau Ţurcanu şi banda lui de torţionari să se deplaseze şi la alte închisori, cum ar fi: Gherla, Peninsula, Tg. Ocna şi Braşov? Pentru acelaşi scop: demascarea şi culegerea de informaţii. Unii dintre ei au continuat şi după eliberare să culeagă informaţii pentru Securitate, un exemplu fiind cel al studentului la Medicină, Mircea Ionescu, care, după ce a fost torţionar la Piteşti şi Gherla, s-a infiltrat în grupul nostru şi ne-a turnat. El m-a adus aici". În acest punct am încheiat discuţia despre Piteşti. În timpul monologului, căpitanul Vera a fost foarte atent la tot ce am spus. Scopul urmărit de anchetator nu mi-a fost clar, dar eu am profitat de interesul lui şi mi-am vărsat oful. Ancheta a durat în total şapte luni, primele două fiind foarte grele. Au folosit metode dure, apoi au fost mai relaxate, dar nu într-atât ca să nu simţi unde te afli. Din când în când te mai ameninţau şi vorbeau brutal. În timpul cercetărilor am fost scos uneori noaptea şi dus în biroul elegant, cu fotolii şi canapea pe care şedeau nişte figuri

care plezneau de sănătate şi de bine, foarte eleganţi. Erau civili. Maiorul Alexandrescu şi căpitanul Rusu erau întotdeauna de faţă, în picioare, şi mă prezentau. „Acesta este banditul Salcă. Împreună cu legionarii Mihăilescu, Călvărăsan şi alţi bandiţi ca ei au pus la cale o acţiune de sabotaj pe calea ferată şi Salcă a adus la Braşov revista legionară «Exilul Românesc»”. Unul din ei îmi zice: „Voi v-aţi gândit la consecinţele acestui act, în ce situaţie puneaţi guvernul? Şi apoi rămâneaţi descoperiţi şi sfârşeaţi cu toţii în faţa plutonului de execuţie. Şi aşa cred că unii vor avea parte de glonţ”. Îi priveam fără să schiţez vreun gest. Îi credeam în stare de orice. „Dar cu revista aceea ce-ai vrut să faci?” „Eram şi eu curios să citesc aşa ceva”. „Numai că această curiozitate costă. Şi acum ce-ai de gând să faci?”. „Să aştept condamnarea, domnule general!”. L-am făcut general ca să nu se supere. „Duceţi-l!”, le-a zis celor doi. Colegii de celulă mă aşteptau, nu dormeau. De câte ori era vreunul dintre noi anchetat noaptea, ceilalţi stăteam de veghe până se întorcea cel dus la anchetă. Şi asta pentru că ştiam că la adăpostul întunericului era posibil orice. Puteai fi scos din arest şi se înscena o evadare, iar echipele de torţionari lucrau numai noaptea. Când intrai în celulă, toţi ridicau capul şi te examinau. Dacă zâmbeai era semn bun şi se linişteau. Când erau probleme, te aruncai în pat, unde te zvârcoleai, te agitai şi nu te prindea somnul, iar gardianul te urmărea prin vizetă.

Ancheta Mihăilescu

În acest caz am fost cercetat încă în primele zile de către locotenentul major Urzică. Ancheta a fost foarte dură, cu intervenţia lui Crăciun şi a celor doi sadici, Alexandrescu şi Rusu. Crăciun, mai şiret, vorbea ca un părinte: „Vezi măi, Salcă, ce v-a făcut Mihăilescu? V-a adus aici, a făcut el o organizaţie şi a adus aici o mulţime de oameni. Fiind bolnav, el ştie că nu mai are mult de trăit. Vrea să moară erou. Să ne spui cum se numeşte organizaţia şi ce program are? Ce cotizaţie plătea el? Hai, vorbeşte, că ceilalţi au vorbit”. „Domnule colonel, eu aşa ceva nu ştiu şi nici nu am auzit că ar fi avut loc asemenea discuţii”. „Salcă, nu lua pe «nu» în braţe. Voi sunteţi mulţi arestaţi şi unul a spus una, altul alta. Şi vezi, aceşti tovarăşi le pun cap la cap şi iese organizaţia. Eu te sfătuiesc să recunoşti. Nu spui acum, nu spui mâine, într-o zi tot vei recunoaşte. Noi timp avem destul. O ciorbă vă dăm, o bucată de pâine, la fel. Aşa că, depinde de voi plecarea, în funcţie de rezultatele anchetei”, şi cu aceste sfaturi

a plecat, eu rămânând cu Alexandrescu şi Rusu. Aceştia îmi cereau să le spun despre organizaţia legionară Mihăilescu Victor. Mi-am dat repede seama că ei sunt hotărâţi să construiască o organizaţie şi caută un şef, care să fie şi legionar mai cunoscut. Cum noi nu am pus niciodată problema reorganizării Mişcării Legionare la Braşov, m-am ţinut tare pe poziţie, mai ales că ştiam ordinul lui Pătraşcu, transmis prin cei ce se eliberau, ca toţi legionarii să stea liniştiţi, să nu mai cadă nimeni. „Dacă nu vrei să vorbeşti, noi te trimitem la celulă. Ai auzit ce a spus domnul colonel? Noi avem timp", îmi zice Rusu. „Şi tu ştii că pedeapsa noi o dozăm aici, o putem face mai mare şi mai mică. Asta depinde de sinceritatea ta". „Domnule căpitan, primii douăzeci de ani sunt mai grei". „Să nu fie mai mulţi", îmi răspunde maiorul. A venit plantonul şi m-a dus la celulă, unde am rămas mult timp pe gânduri. Mă gândeam la hotărârea criminală a lui Crăciun de a-l sacrifica pe Mihăilescu un om cinstit, nevinovat şi bolnav, fără un plămân. Faptul că eu şi ceilalţi prieteni l-am vizitat pe acest om bolnav în spital, unde îl îngrijea doctorul Cojocaru cu multă pasiune şi conştiinciozitate, pentru colonelul Crăciun era crimă de uneltire contra ordinii sociale şi asociere în bandă. Noi, cei care îl cunoşteam îl înconjuram cu dragoste şi-l încurajam pe patul de spital şi apoi acasă, sub privirile iscoditoare al securiştilor, la un moment dat, aveam impresia că avea pază permanentă în jurul casei. Aceşti securişti viteji se temeau de un om bolnav, căruia îi mai rămăsese intactă doar mintea, având sufletul curat şi speranţa la Dumnezeu. Ştiam încă din 1948 că se consideră activitate contra statului ajutorarea unei persoane aflate în stare materială şi fizică critică, mai ales dacă persoana în cauză a fost cândva legionar sau era pe lista neagră a Securităţii.

Mii de oameni au fost condamnaţi la închisoare, pentru că au dat 100 de lei unor familii nevoiaşe sau o cutie de medicamente ori o bucată de pâine. Este cunoscut cazul colonelului Ştefănescu, fost preşedinte al Tribunalului Timişoara, care condamna fără milă oamenii la ani grei de închisoare. A făcut ceva matrapazlâcuri şi l-au condamnat şi pe el. Venit la Poarta Albă, lucra la roabă alături de alţii şi-i venea greu. Nu primise nici pachet, se uita cu jind cum mâncau ceilalţi. Un ţăran se apropie de el şi-i dă o bucată de pâine cu slănină şi se retrage. Colonelul judecător, după ce mâncă, se duce la ţăran să-i mulţumească şi să lege o vorbă cu el. Ţăranul era bănăţean şi, din vorbăon vorbă, ajung şi la motivul condamnării ţăranului. Ţăranul spune că a dat tot aşa o bucată de pâine unui fugar, „iar

dumneavoastră, domnule colonel, m-aţi condamnat pe şapte ani". Respectivul a plecat ca trăsnit la ofiţerul politic, cerânduoi să-l mute de acolo; a dispărut fără urmă. Dacă noi mergeam la Mihăilescu o făceam ca să-l consolăm, să-i mai dăm o rază de speranţă. Că noi mai discutam şi evenimentele politice, este adevărat. Era la modă ca atunci când te întâlneai cu cineva să discuţi fotbal sau politică. Şi noi discutam politică, deoarece pentru asta am fost condamnaţi. Discuţiile nu aveau, însă, un scop anume.

În ziua următoare am fost dus la anchetatorul meu, căpitanul Dumitru Vera, care îmi zice: „Tu tot îndrugi aici verzi şi uscate, numai de problema esenţială nu spui nimic". „Eu v-am răspuns la întrebările puse în măsura cunoaşterii lor. Eu nu pot inventa nimic", „Nu trebuie să inventezi, ci să spui numai adevărul în legătură cu organizaţia voastră contrarevoluţionară şi cu şeful ei, avocatul Victor Mihăilescu". „Eu nu am cunoştinţă de ceea ce mă întrebaţi şi nu cunosc bine ce-i aceea contrarevoluţionar. Aşa ceva nu am discutat cu nimeni şi nu am ce să vă răspund. Iar problema şefului nu s-a pus niciodată între noi. Mihăilescu este un muribund. Cred că v-aţi dat seama, dacă aţi vorbit cu el". „Iar îmi spui poveşti. Problema este foarte serioasă şi nu o lăsăm până nu o clarificăm". Aşadar, anchetele au continuat în zilele următoare pe această temă: organizaţia legionară şi şeful ei. Se vor face mari presiuni asupra mea, ca să-l recunosc pe Mihăilescu şeful nostru, idee pe care am respins-o, în ciuda tuturor argumentelor folosite de anchetatori. Cu toate acestea, anchetatorul Vera, după lungi discuţii pe tema Mişcării Legionare, susţinând teza comunistă, că aceasta a fost o organizaţie criminală, pentru că a comis atentate contra unor primominiştri, a ucis comunişti, pe bietul David Constantin sau pe Olga Bancic. La toate acestea am evitat să-i răspund. La o singură acuzaţie am răspuns, atunci când a venit vorba de Nicolae Iorga. Am zis aşa: „Cred că cei care au comis această crimă nu erau legionari, ci au făcut jocul cuiva. De altfel, v-au scutit pe dumneavoastră, că Partidul Comunist tot l-ar fi ucis", la care el a răspuns: „S-ar putea să ai dreptate, dar dacă aţi făcut-o, noi o exploatăm la maximum". În continuarea anchetei, căpitanul Dumitru Vera mi-a citit unele dintre declaraţiile lui Luca Călvărăsan, care, încă din vara anului 1955, a stabilit legături cu Victor Mihăilescu şi se întâlneau săptămânal în după-amiezile de luni. Aceste întâlniri aveau loc acasă la Mihăilescu şi că la aceste întâlniri au discutat despre problema unei noi orientări a Mişcării Legionare pe alte baze. Eu nu am participat la asemenea discuţii.

Apoi mi-a citat dintr-o declaraţie a lui Victor Mihăilescu, care, fiind întrebat asupra scopului în care a purtat discuţii cu caracter legionar cu diferite elemente, printre care şi Salcă Alexandru, ar fi declarat: „Interesul deosebit îl înţelegeam în sensul ca să se păstreze educaţia legionară, principiile şi ideea legionară, credinţa legionară". Nici aceste argumente nu mi-au schimbat atitudinea faţă de ideea că am fi fost organizaţi, faptul că ne întâlneam din când în când şi mai făceam câte un schimb de opinii nu însemna că puneam la cale răsturnarea regimului. Eram conştienţi de prezenţa trupelor ruseşti în ţară şi de nepăsarea Occidentului, care ne-a vândut.

Anchetele în cazul nostru au durat şapte luni. Prima anchetă am avut-o în 17.11.1956, iar ultima în 8.05.1957. A fost foarte greu, trăiam mereu cu teama ca nu cumva să apară lucruri neprevăzute, ştiute numai de noi. Deşi aveam încredere în experienţa tuturor în materie de declaraţii date în faţa anchetatorilor, nu puteam şti limitele rezistenţei fizice a fiecăruia. În general, toţi s-au comportat cu demnitate şi eroism în faţa schingiuitorilor. Nu ne-am lamentat în nici un fel în faţa lor, nici nu au fost cazuri de reproşuri la adresa vreunuia din cei implicaţi. Deşi la finalul anchetei voi constata că grupul nostru a fost întregit cu persoane pe care nu le-am cunoscut şi cu altele cunoscute, nu am fost întrebat de ele şi nici nu au vorbit de mine.

Studierea dosarului

Spre sfârşitul lunii mai am fost scos din celulă şi dus la un birou. Acolo mă aştepta un procuror militar cu gradul de maior, care se numea Grigore Stoica. Pe birou avea un dosar voluminos, cu numărul 7494, volumul 1, pe care scria: „Organizaţia subversivă legionară Mihăilescu Victor". Dosarul conţinea 460 de pagini, procurorul mi-l pune în faţă şi îmi spune să-l citesc şi să-l semnez. Când am auzit ce-mi spune, m-a dus imediat gândul la vreo capcană şi am zis: „Domnule procuror, eu nu pot citi într-o zi aşa un dosar mare. Şi apoi, dacă-l voi citi şi semna, aceasta nu schimbă cu nimic situaţia mea. Domnii anchetatori şi chiar domnul colonel Crăciun mi-au spus că pedeapsa se stabileşte de Securitate. „Fii serios o îmi răspunde o Tribunalul hotărăşte pe baza probelor. Aşa că, citeşte o zi, două, trei, până-l termini şi semnezi că ai luat la cunoştinţă de conţinutul dosarului". M-a lăsat cu plutonierul şi a plecat. Cum sunt curios din fire, m-am apucat de citit. Deşi declaraţiile mele

şi cu multe anexe începeau de la pagina 303 la 419, voi citi tot dosarul timp de trei zile. Mie mi-a fost dat doar volumul I, dar mai existau încă cinci volume, care conţineau „Arhiva operativă” o volumul II, „Acte procedurale” o vol. IV, în total şase volume, însumând peste 1.400 de pagini. Tot citind, am descoperit mai multe răspunsuri care erau deformate atât la mine, cât şi la ceilalţi coinculpaţi. Sub teroare am semnat şi ceea ce strecurau anchetatorii în declaraţii. Această anchetă a durat prea mult. Oamenii erau epuizaţi şi sătui de anchete. Doream cu toţii să se termine odată, fie ce-o fi. Primul dintre cei necunoscuţi de mine a fost Stanislav Şeremet, basarabean, de profesie învăţător. El este cel care a venit cu ideea de a arunca în aer trenurile cu trupe sovietice, care se îndreptau pe ruta PredealoBraşov, spre Ungaria, pentru înecarea în sânge a revoluţiei maghiare. Şeremet a comunicat planul său unui coleg de-al lui, care, la rândul său, a comunicat cu Mircea Ionescu, omul Securităţii, care se bucura de încredere printre foştii deţinuţi. Printre cei cu care a discutat Şeremet am găsit şi alte nume necunoscute de mine, Ovidiu Ţifrea şi Dumitru Teodorescu. Odată deconspirat planul Şeremet, s-a trecut la arestări. Şeremet a fost supus la torturi groaznice. Au fost aduşi ofiţeri specializaţi de la Bucureşti. A venit şi Alexandru Drăghici să asiste la anchetarea lui. Am citit cu atenţie declaraţiile lui Şeremet şi aşteptam cu nerăbdare ziua procesului, să-l văd. Mi-a plăcut francheţea lui în declaraţii. Din declaraţia lui Şeremet dată în faţa anchetatorului Alexandrescu citez: „Dorinţa mea a fost ca în Ungaria să învingă contrarevoluţia şi, văzând mai multe garnituri de trenuri încărcate cu tancuri şi ostaşi sovietici pe linia Timişului şi bănuind că se îndreaptă spre Ungaria, mi-a venit ideea că trebuie să întreprind ceva pentru a împiedica trecerea garniturilor de tren pe această linie”. Am putut constata cavalerismul lui Şeremet de a lua totul asupra sa. Într-o altă declaraţie, el explică de ce a ales această variantă. Redau din declaraţia sa: „Am plănuit această acţiune să o întreprind pe Valea Timişului de la Predeal spre oraşul Stalin, unde panta fiind abruptă, rezultatul ar fi cel dorit, pentru că gândeam că ar fi suficient numai deraierea locomotivei sau chiar a unui singur vagon în momentul trecerii sale pe un loc declinat”. Am reţinut toate acestea, deoarece eram şi eu implicat în această acţiune, deşi nu-l văzusem niciodată pe Şeremet. Unul din cei trei cu care a discutat Şeremet a comis o imprudenţă. l-a informat pe Mircea Ionescu despre acest plan, fără să-l ştie că era Iuda. Acesta a dat buzna la Securitate şi i-a informat. Cei de la Securitate au

trecut la o supraveghere severă a noastră a tuturor şi, apoi, la arestarea multora dintre noi. În acest dosar voi întâlni nume necunoscute, semn că lucrurile nu au mers cum trebuia şi nu s-a respectat consemnul stabilit. Domnul Mihăilescu, în anii ’41-’45, a cunoscut la Aiud nişte tineri admirabili, cuminţi şi foarte credincioşi crezului legionar. Aceşti tineri s-au ataşat fostului ministru legionar, Victor Biriş, şi au continuat lupta în închisoare împotriva regimului comunist. După eliberarea din 1954 aceşti tineri l-au căutat pe domnul Mihăilescu din respect faţă de dumnealui. Se vede că supravegherea casei Mihăilescu a fost continuă, altfel nu se explică prezenţa la locuinţa sa a lui Marin Răducă, un tânăr din Prahova, foarte bine instruit. Vorbea engleză şi franceză binişor. La arestarea sa în 1942 era ucenic blănar în Braşov, la Blănăria Pestrea din Piaţa Sfatului Braşov. În cei zece ani de închisoare a avut o comportare demnă, cu preocupări mai mult culturale decât politice. A avut noroc că a intrat sub influenţa lui Victor Biriş, care a format o adevărată şcoală în Aiud. În anii 1942-1948 în Aiud nu erau celulele încuiate ziua şi se putea circula în interior. Aşa că deţinuţii din acea vreme se ataşau unor personalităţi influente şi învăţau de la ele tot că se putea învăţa. În acei ani deţinuţii aveau voie la cărţi şi ziare şi se putea studia. Odată cu înfiinţarea Securităţii, în 1948, s-au adunat toate cărţile şi hârtia de scris, creioane, nu s-a mai permis intrarea în închisori a ziarelor, a corespondenţei şi a pachetelor. La cine se găsea o carte sau petic de hârtie era cercetat de ofiţerii politici bătuţi să mărturisească de unde le au, apoi trimişi la izolare îmbrăcaţi sumar şi cu hrană la trei zile şi aceea redusă. O hârtie sau un capăt de creion erau mai periculoase decât un exploziv. În aceste condiţii, Marin Răducă a reuşit să-şi facă din timp o valiză cu pereţi dubli şi să-şi asigure între pereţi unele cărţi la care ţinea foarte mult şi să le ducă cu el pe unde a fost mutat. Iar în cele din urmă, a reuşit să aducă această valiză afară, când a fost eliberat. Mi-a atras atenţia această manevră cu valiza a lui Răducă. Eu făcusem acelaşi lucru la Constanţa, iar Răducă, în cealaltă extremitate a ţării, la Aiud. Ca şi mine, Răducă a făcut să circule aceste cărţi care constituiau un material documentar preţios, dar, din păcate, el a ajuns în mâinile Securităţii din neglijenţa noastră. Răducă a adus o parte din material la Braşov, predându-l domnului Mihăilescu. Acesta, după consultare, l-a ascuns în pivniţa casei domnului Ion Boian, pe strada Cerbului nr. 18, unde a fost găsit cu ocazia percheziţiei făcute din Securitate, când domnul Ion Boian a fost arestat.

Alt personaj important asupra căruia m-am oprit a fost Toader Biriş, fratele fostului ministru Biriş. Toader era din Mediaş şi făcuse liceul la germani, bun cunoscător al limbii germane. El făcuse închisoare din vremea lui Antonescu, ca legionar. La închisoarea Aiud, în anii 1944-1946, au fost aduşi foşti miniştri ai Guvernului Antonescu şi crema generalilor armatei române. Toader, fiind o fire comunicativă, a intrat în relaţii cu toţi aceştia de la care a cules multe lucruri importante. Cu memoria lui extraordinară a ajuns să cunoască multe lucruri inedite de la generalii Aldea, Macici, Iacobici şi alţii. Dacă aş avea ceva să-i reproşez lui Toader Biriş, este faptul că nu s-a hotărât să pună pe hârtie toate acestea. Toate aceste personalităţi au decedat în Aiud. Toader a avut bune relaţii cu profesorul Mircea Vulcănescu, cu Radu Gyr, Nichifor Crainic şi prinţul Alexandru Ghica. De la toţi a cules câte ceva. Colegii îi ziceau „Enciclopedia Toader Biriş". Am fost curios să aflu cum a ajuns în lotul Mihăilescu. Toader avea o soră în Braşov şi mai stătea pe la ea. El a aflat de colegul lui de închisoare, Mihăilescu, că este bolnav şi i-a făcut mai multe vizite, ce nu au fost neobservate de copoii de la filaj. Toader Biriş, care nu venea la prietenul lui cu gânduri ascunse de a pune ceva la cale o răsturnarea regimului, ci din sentimente umane, fiind recidivist. În opinia Securităţii, a fost introdus în lotul Mihăilescu.

Al treilea personaj introdus între prietenii lui Mihăilescu este Ghiţă Trăistaru din Dâmboviţa, de profesie strungar, închis în timpul lui Antonescu după 12 ani de închisoare pentru vina de a fi făcut parte din F.D.C. Era un tânăr de 18 ani când Siguranţa lui Antonescu i-a întrerupt firul tinereţii cu grave consecinţe pentru viitorul vieţii sale. De data aceasta, Securitatea îl va mai trimite în închisoare pentru încă zece ani. Motivul arestării a fost vizitarea unui om bolnav cu care a petrecut mai mulţi ani la Aiud în vremea războiului. Suferinţele îndurate nu i-au alterat veselia şi umorul, oricând fiind gata să vină în ajutorul colegilor de suferinţă, să le reia o parte din umilinţele lor. Cu tristeţe voi citi declaraţia inginerului Ion Răducanu, care a făcut marea crimă că a citit la domnul Mihăilescu revista „Exilul Românesc" şi nu a dat fuga la Securitate, să le spună ce a citit. Avea acasă o soţie şi doi copii. Pentru citirea revistei va fi trimis în faţa Tribunalului Militar, iar securiştii au fost indignaţi că nu s-a făcut informatorul lor. Cu inginerul Ion Răducanu voi mai fi făcut un an de detenţie, în 1948o1949, când a ieşit din închisoare cu fruntea sus. Cu aceeaşi bărbăţie şi demnitate se va comporta şi în

această nouă încercare. Petru Sfera, din Reghin, cel care a adus în ţară revista „Exilul Românesc”, este resemnat în declaraţii. Nu se încurcă şi parează toate insistenţele anchetatorilor de aol implica în activităţi contrarevoluţionare sau legături cu emigraţia legionară din Iugoslavia şi Austria.

Un grup aparte

Din toate discuţiile pe care le-am avut cu bunul meu prieten Călvărăsan nu am reuşit să aflu de unele relaţii ce le-ar avea cu colegi de-ai noştri din Sibiu. El mergea des la Sibiu; acolo avea mama, fratele Nicolae şi surorile. Eu îl rugam să-i salute pe prietenii mei de suferinţă de la Canal, pe Ilie Popa, pe Balaban, Octavian Gusan, Ilie Berghezan, Tudose Popa şi mulţi alţii. Mă interesa mult luptătorul neînfricat, Şerban Galea, cu care am activat mulţi ani în rezistenţa anticomunistă din Braşov şi judeţ. După 1946, Galea s-a retras la Sibiu, de unde şi era. Galea avea familie şi un copil, pe nume Cornel, care a rămas la Braşov, la bunici. Arestat la Sibiu, în 1948, şi condamnat la şapte ani, a fost eliberat în 1955. Întors acasă, Galea a găsit soţia recăsătorită şi copilul în sărăcie. Ca un luptător, a luat viaţa aşa cum era. Urmărit îndeaproape de copoii Securităţii, a fost uşor reperat, deoarece din când în când se vedea cu fratele fostului său camarad Ion C., cu care a dus o luptă legionară intensă. Aşa că, apariţia lui în dosarul Mihăilescu a fost pentru mine de neînţeles. Securitatea, cu toate străduaniile făcute, nu a putut stabili unele legături politice, în afară de faptul că s-a interesat de camaradul său Ion C., care atunci se afla într-o ţară occidentală. Pe lângă el au mai fost aduşi, dar nu din vina lui Galea, încă trei persoane: Nicolae Călvărăsan o pentru că era frate cu Călvărăsan Luca, Stănilă Iacob şi Radu Ioan - ţăran din comuna Ruşi, judeţul Sibiu. Acesta din urmă era văr cu familia Călvărăsan. La arestare s-a găsit la Radu un pistol care a cauzat arestarea lui Ion Macrea şi Ion Mareş. Pe Macrea îl cunoaştem din partea I a acestei cărţi, el având atelierul de reparaţii auto din strada Lungă nr. 79 Braşov. A strâns în jurul său mulţi luptători din rezistenţă. Se putea câştiga o bucată de pâine la el. Macrea a scăpat de arestările din anii ’48-’49, deşi fusese legionar de prin anul ’37 la Sibiu, de unde a trebuit să fugă la

Braşov după lovitura de stat a lui Carol al II-lea. În Braşov s-a înrolat în grupul Radu Avram-Galea Şerb şi Matache Anghel. A fost foarte activ, dar nu a fost descoperit de vechea siguranţă şi a putut să lucreze, aşa cum îl descrie Radu Avram în memoriile sale, încă nepublicate (eu am citit acest manuscris, care are o mare valoare istorică pentru Mişcarea Legionară braşoveană). Securitatea, mergând pe urmele provenienţei acelui pistol găsit la Radu, a ajuns la Ioan Macrea şi la camaradul lui, Ion Mareş. Acesta din urmă părăsise Braşovul în anul 1947, stabilindu-se la Roman. Cum dintr-o declaraţie a reieşit că acel pistol a aparţinut lui Macrea, acesta a fost arestat, iar în urma presiunilor făcute de anchetatori a ieşit la iveală că undeva, pe strada Aurel Vlaicu, erau ascunse un număr de 12 pistoale cu calibrul de 9 mm şi o cantitate de cartuşe. Acestea au fost ascunse în podul fostei locuinţe a lui Ion Mareş, imediat după evenimentele din ianuarie 1941 de către Macrea. Nu ştiu cum s-a conservat în cei 15 ani, cât au fost păstrate între grinzi şi abandonate de cei doi. Proprietarul imobilului nu avea cunoştinţă că în casa lui se află acest depozit de arme. Deconspirarea lui a complicat mult situaţia grupului şi a fost un motiv în plus pentru anchetatori ca să facă presiuni asupra noastră şi să-şi poată justifica prelungirea anchetelor şi motivarea şi înăsprirea rechizitoriului. Aceste pistoale au fost prezentate în Tribunal ca arme. Cu ajutorul lor, noi am fi avut intenţia de a răsturna ordinea statală. Ghinioanele s-au ţinut de noi. La domnul Mihăilescu s-a găsit o cămaşă verde cu centură şi diagonală, păstrate de prin 1940. La Nicolae Biriş s-a găsit cartea „Pentru legionari” a lui Corneliu Zelea Codreanu. Cel mai vârstnic dintre noi, Boian Ion, economist, fără apartenenţă la Mişcarea Legionară, a fost introdus în acest dosar, doar că mai fusese condamnat în 1948 şi în închisoare ne cunoscuse pe mai mulţi cu care se întâlnea duminica după sfânta liturghie de la catedrala din Piaţa Sfatului. Nenea Ionică obişnuise să spună Crezul. Se pare că acest lucru i-a deranjat pe cei de la Securitate, care erau şi ei prezenţi la slujbele religioase pentru a face rapoarte despre cei ce frecventau bisericile. De altfel, procurorul, în actul lui de acuzare, a arătat că inculpaţii mergeau duminica şi în zilele de sărbătoare la biserică. Aceasta era considerată activitate legionară. După cum este ştiut, Mişcarea Legionară avea în programul ei apărarea credinţei şi a valorilor morale. Dar asta nu înseamnă că marea majoritate a poporului român nu făcea acelaşi lucru. Deci, voi vedea în declaraţiile lui nenea Ionică, că la percheziţia ce i s-a făcut au fost găsite nişte poezii, ceva obiecte, cruciuliţe din os şi

medalioane, confecţionate prin închisori şi lăsate de domnul Mihăilescu în păstrare la el. Aceste obiecte au fost băgate în nişte borcane şi smolite, au fost zidite în pivniţă, la nenea Ionică. Dar de acestea voi relata mai încolo. O mică paranteză: comuniştii erau atei, dar se temeau de Dumnezeu şi de cei ce credeau în Dumnezeu. La una din anchete, făcute de maiorul Alexandrescu şi căpitanul Mircea Rusu, după ce m-au ciufulit zdravăn că nu recunoşteam unele acuzaţii aberante, Rusu îi zice lui Alexandrescu: „Ăsta-i jurat, tovarăşe. De-aia nu vorbeşte. Să-i aducem un popă, să-l dezlege de jurământ". Am replicat şi eu: „Aveţi şi popi şi pe-aici?". Surâzând, Mircea Rusu răspunde: „Nu, mă, îţi aduc un popă adevărat". „Nu vă mai deranjaţi, că eu nu sunt legat prin jurământ de nimeni. Şi apoi ştiu ce a păţit verişoara mea cu doi popi din ăştia, cu grade. Prin vara anului 1949, vărul meu, Gheorghe Grama, Gioto, doctor în teologie şi istoria religiilor de la Academia „De Propaganda Fide" de la Roma, a fost trimis în ţară ca să ajute la menţinerea vie a cultului greco-catolic. Agenţii din Roma au observat lipsa lui de la Vatican şi au anunţat Bucureştiul. Securitatea a trimis doi ofiţeri travestiţi în preoţi uniţi în comuna Şerbeni, raionul Reghin. Comuna fusese greco-catolică. Aceşti securişti, cu sutane, s-au dat drept preoţi uniţi şi urmăriţi că nu au trecut la ortodocşi şi au cerut găzduire la familiile din comună. Au fost găzduiţi fără ca cineva să bănuiască ce urmăresc aceştia. Din om în om au ajuns şi la mătuşa mea şi la fiica ei. Din vorbă-n vorbă au ajuns şi la fratele de la Roma. Cu o perseverenţă diabolică, aceştia spovedeau femei şi bărbaţi în taină, să nu afle preotul ortodox. După o aşteptare de mai multe luni au reuşit să intercepteze o întâlnire a vărului meu cu sora lui şi au trecut la arestarea lui. Dus la Ministerul de Interne, iar după cercetări a fost depus la Penitenciarul Ocnele Mari. În închisoare a fost ucis de către ofiţerul politic. Am redat acest scurt episod pentru a se înţelege mai bine metodele folosite de Securitate în a-şi atinge scopurile. În structurile lor aveau ofiţeri preoţi.

Concluzii după citirea dosarului

La capătul a trei zile de la lecturarea acestui dosar, în care şi eu eram implicat, alături de alţi 23 de oameni şi care, fără voia lor, au fost încadraţi în aşa-zisa organizaţie legionară Mihăilescu Victor. Am rămas cu convingerea că în împrejurările noi apărute în urma evenimentelor din Ungaria, atât conducerea P.C.R., cât şi Securitatea statului au trecut la vânarea foştilor deţinuţi

politici. Pentru a pregăti procese politice cu scopul dovedit că se urmărea intimidarea populaţiei şi mai ales de a-şi ascunde spaima care i-a cuprins pe cei din fruntea bucatelor. Aceasta reieşea din întrebările tuturor şi anume „dacă reuşea contrarevoluţia din Ungaria, ce ne făceaţi voi nouă, ne spânzuraţi, ne împuşcaţi?”. Era o idee fixă la ei de a ne acuza pe noi de crime imaginare şi ei bravând în patrioţi. Este adevărat, la fiecare dintre noi s-a găsit la percheziţie o carte, o poezie, o scrisoare, dar toate acestea nu erau arme cu care se putea submina ordinea de stat. Chiar şi aceste pistoale descoperite pe strada Aurel Vlaicu nu mai erau utilizabile după aproape 30 de ani. Şi apoi, cu toate presiunile făcute de Securitate, s-a constatat că cei care le-au ascuns nici nu auziseră de Victor Mihăilescu. Aşa că această ipoteză cu schimbarea ordinei sociale a căzut, aşa cum a căzut şi acţiunea de sabotaj pe calea ferată, ce nu a depăşit faza de discuţii, fiind fără susţinători. Însăşi iniţiatorul ideii, Şeremet, s-a răzgândit. Dar cu toate acestea, anchetatorii au muncit timp de şapte luni ca să adune material probator în sprijinul susţinerii unui complot, dar fără succes. Dosarele organizaţiei subversive legionare Mihăilescu Victor sunt în număr de şase, primele patru conţin declaraţiile coinculpaţilor. Subsemnatul figurez cu declaraţii în dosarul nr. 1 de la pagina 303 la pagina 419, plus alte declaraţii în volumele 2, 3, 4; toate aceste dosare conţineau 1600 pagini format A4. În afară de acestea, mai erau două dosare în acte procedurale care conţineau şi ele 600-700 de pagini. Securitatea, care ştia că vom fi condamnaţi cu confiscarea averii, a pus sechestru pe bunurile proprii, chiar şi în localităţile de unde ne trăgeam fiecare, pentru a obţine foaia de avere, demersuri făcute degeaba, pentru că toţi eram săraci. Nu aveam case şi nici pământ, doar nişte hăinuţe şi ceva mobilă sărăcăcioasă. În urma noastră au rămas soţii fără lucru, copii fără taţi şi fără ajutor. De asemenea, mame cu ochii în lacrimi, părinţi nevoiaşi şi înfricoşaţi, supuşi cotelor înrobitoare. Şi toate acestea se petreceau la jumătatea Secolului XX. După ce am citit marea parte a declaraţiilor, pe lângă unele lucruri neplăcute, am avut şi motive de bucurie şi de apreciere pentru colegii mei din dosar: când am constatat că dintr-un număr de 23 coinculpaţi, nici unul nu a fost luda, cu toate intrigile anchetatorilor de a-i asmuţi pe unii împotriva altora. Cu toţii s-au comportat cu demnitate şi atenţi în a-şi apăra colegii de suferinţă şi a nu-i acuza. La sfârşitul dosarului, pentru fiecare era câte o ordonanţă de punere sub învinuire. Trebuia să completez că, după ce am citit dosarul

şi după ce am luat la cunoştinţă conţinutul lui, „îl semnez şi îl susţin”, frază cu care nu am fost de acord, întrucât declaraţiile, în marea lor majoritate, mi-au fost impuse prin violenţă. Văzând şi încadrarea juridică, „uneltire contra ordinei sociale” - Cod Penal art. 209, partea a III-a şi art. 325: „deţinere de publicaţii interzise”. Cel mai grav era faptul că m-au încadrat la D. 199/1950, art. 1 lit. „a”, care prevedea pedeapsa cu moartea. Când am văzut această încadrare am avut un şoc. I-am cerut supravegheto- rului să mă ducă la celulă şi să anunţe procurorul că eu nu pot semna condamnarea mea la moarte. Am fost dus la celulă şi am rămas pe gânduri. Credeam că ar fi posibil să fiu împuşcat. Mă gândeam la cei de acasă, la soţie, la copil, la mama, la tot ce era mai rău. Cum stăteam aşa deprimat, se deschide uşa şi intră procurorul Grigore Stoica, zâmbind: „Hei, Salcă, de ce nu vrei să semnezi ordonanţa?”. „Bine, domnule procuror, eu nu îmi voi semna singur sentinţa de moarte.”, la care el mi-a răspuns: „Eu nu am verificat încă, dar fii sigur că dacă s-a greşit, eu voi îndrepta eroarea”. „Eu în Securitate nu am încredere şi nu voi semna”. „Cum vrei, eu nu te oblig” şi m-a lăsat cu temerile mele, temeri care au durat câteva zile, din 13 mai 1957, când s-au terminat anchetele pentru mine. Eram complet epuizat, stresat peste măsură. Slăbisem foarte mult, iar din această cauză era preocupat şeful arestului, maiorul Ştefan Toth, care mă tot îndemna să rezist până la proces. Dumnezeu a hotărât altfel şi încă mă menţine în viaţă, iar maiorul s-a dus la cele veşnice, în braţele bunului prieten şi coinculpat, împreună cu mine fiind internaţi la Spitalul Judeţean Braşov Ion Ion. Toth îl arestase în 1956 pe Ion Ion, care pe faţă l-a iertat şi şi-a făcut semnul crucii, rostind „Să te ierte Dumnezeu”.

Anchetatorii şi şeful lor

În cele şapte luni cât am stat în anchetă, am cunoscut un număr de ofiţeri după grade şi nume care şi le dădeau. Cel mai înalt în grad era o veche cunoştinţă a deţinuţilor politici şi anume Gheorghe Crăciun, născut la 24.07.1913 în Minţiul Gherlei, judeţul Cluj, fiul lui Nicolae. Despre mamă nu se ştie nimic. În Poliţie a debutat în 1945 la Cluj, în calitate de chestor. De la început şi-a câştigat încrederea superiorilor şi a partidului. Într-

un alt capitol voi reda mai pe larg activitatea acestuia. Colonelul Gheorghe Crăciun a venit la Braşov în anul 1954, aşa cum explică el în volumul „Securitatea” de Neagu Cosma, după ce face pe victima şi se lansează că i se pregătea arestarea. Este chemat la Drăghici, tremurând şi galben ca ceara. Dar, surpriză: Alexandru Drăghici îi încredinţează cea mai grea misiune în care, până atunci, toţi şefii de Securitate au eşuat. Este vorba de luptătorii din Munţii Făgăraş. După cum spune Crăciun, întâlnirea a fost chiar distinsă, de faţă fiind Pintilie Gheorghe, alias Bodnarenko Pantalei, spion N.K.V.D. Iată ce îi spune Drăghici lui Crăciun: „Măi, Crăciune, avem în Munţii Făgăraşului o bandă care ne-a umplut de ruşine. Noi nu mai putem merge la Comitetul Central, pentru că toţi ne întreabă când vom termina cu cei de la Făgăraş. Noi am hotărât să mergi tu acolo, să preiei comanda grupului operativ”. Apoi, Drăghici îl trimite cu Pantalei. Agentul sovietic, care era expert în reprimarea Rezistenţei Naţionale, ca să-l instruiască în discuţiile cu Pintilie, acesta îi zice: „Dacă tu vrei, poţi să prinzi banda într-o săptămână. Nu i-a prins într-o săptămână, dar i-a capturat într-un an şi ceva. După modul cum a acţionat, Crăciun demonstrează dorinţa lui de a rezolva această problemă, sperând că dacă îi va lichida pe cei din Munţii Făgăraşului, crezând că la încheierea acestei misiuni, în afara recompenselor materiale, va obţine şi un grad de general. A lucrat metodic şi cu tenacitate, deşi avea la dispoziţie numeroase cadre de securitate specializate şi un batalion de astăzi, nu se putea face mare lucru. Localnicii s-au obişnuit cu securiştii şi cu ostaşii care le parau toate acţiunile. Atunci, şiretul colonel Crăciun a apelat la alte metode, el ştiind că toate infiltrările de până atunci au rămas fără rezultat. Mai ştia că populaţia locală nu-i trădează, ci, dimpotrivă, îi ajută. A ales metoda scoaterii lor din ţară, convins fiind că puterea de rezistenţă s-a redus mult şi majoritatea gazdelor au fost arestate şi că înşişi luptătorii răpuşi de stresul continuu doreau o ieşire salvatoare. Bolile se agravau, vârsta înainta. În ţară nu se întrezărea nici o rază de speranţă. Cu fiecare zi s-arta lor a devenit tot mai greu de su- portat. Pentru a-şi pune planul în acţiune a recurs la şantaja- rea unor oameni de încredere ai luptătorilor din munţi, care prezentau încredere în zonă. Pe unii i-a arestat, folosind împotriva lor cele mai sumbre ipoteze. Unii din cei arestaţi şi-au făcut repede un calcul simplu şi au acceptat propunerea tiranului, cu gândul că dacă vor ieşi afară vor fi de folos celor din munţi. Cu angajamentul asumat au fost eliberaţi. Prima lor grijă a fost să-i anunţe pe cei din munţi de arestarea lor şi de angajamentul

luat. Aceasta şi urmărea Crăciun. Oamenii care au fost informaţi erau mai de mult în serviciul Securităţii şi aveau nevoie de acoperire pentru planurile de viitor ale lui Crăciun. În mintea celor din munţi îşi făcuse loc ideea că aşa nu se mai poate şi se gândeau la o soluţie a plecării din ţară. Dar unde? În Iugoslavia nu se putea, deoarece era riscant. Puteau fi extrădaţi de Tito. Altă variantă era Grecia, dar trebuiau călăuze de încredere pe care colonelul Crăciun le avea pregătite. Acela era profesorul Grovu, care se bucura de încrederea celor din munţi şi omul lui Olimpiu Borzea. Grovu, sub controlul lui Crăciun a plecat în Dobrogea să studieze terenul şi a-i asigura pe luptători că totul este în ordine. Tot Grovu îl prezintă pe informatorul Costică Niculescu lui Olimpiu Borzea. Niculescu, după unele informaţii, era de loc din Constanţa. A fost condamnat de Antonescu ca fost membru al poliţiei legionare, fiind racolat de Securitate şi folosit la deconspirarea legionarilor. Olimpiu Borzea explică cum l-a cunoscut la Sibiu pe acest Costică Niculescu în prezenţa lui Grovu, care a stabilit detaliile scoaterii din ţară şi ducerea lor în Grecia. Borzea era un om de bună credinţă, dar naiv, crezând că va reuşi să înşele Securitatea şi, mai ales, dorinţa colonelului Crăciun de a se remarca în cel mai complicat şi greu episod din istoria luptătorilor din munţi, avea şi de ce să fie satisfăcut Crăciun, care, cu ajutorul unor trădători şi al unor oameni care au acceptat jocul dublu, această cacealma a dus la prinderea celor mai mari viteji ai munţilor. Timp de şapte ani nu au putut fi capturaţi, deşi au fost trimişi în capturarea lor mii de ostaşi şi ofiţeri. Aceşti viteji nu au putut fi învinşi în luptă dreaptă. Luptătorii din munţi aveau un simţ al lor care, acolo sus, îi ajuta să recunoască iudele care pătrundeau pe potecile munţilor cu care se înţelegeau, care parcă îi avertizau prin şoaptele lor: „Mutaţi-vă, că vin duşmanii noştri”. Se înfrăţiseră cu grotele şi pâraiele, cu crengile copacilor, cu foşnetul frunzelor. Munţii au fost de partea lor când au decis să-i părăsească. Au intrat în acţiune, trădarea ticăloşilor. Fariseul Crăciun a aruncat în luptă toate mijloacele de constrângere, şantaj, teroare şi atenţiile băneşti, plus arestarea unor persoane şi ţinute într-un secret absolut la Securitatea Braşov. În numele celor arestaţi, Securitatea trimitea scrisori, medicamente din Grecia, de la Grovu, şi de la dr. Burlacu, care habar nu avea de jocul colonelului Moiş, specialist în falsuri şi trucaje. Cei care au crezut că-l trişează pe Crăciun nu au citit Biblia, acolo scrie că nu poţi sluji la doi stăpâni, lui Dumnezeu şi lui Mamona.

În drum spre Grecia

Începând cu sfârşitul anului 1948 am simţit că duhurile înaintaşilor Iancu Jianu, Horia, Cloşca şi Crişan, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu ş.a. s-au mutat în Munţii Argeşului şi Făgăraşului, inspirându-i pe vitejii care au lăsat ocupaţiile lor şi au luat armele şi s-au instalat în munţi, de unde urmau să salveze onoarea României în faţa ocupantului sovietic şi a cozilor de topor ce intenţionau, de a distruge credinţa creştină şi toate legăturile trainice care ne-au păstrat unitatea spirituală şi statală, câştigate de-a lungul veacurilor cu mari sacrificii. Eram în închisoare când am aflat de grupul studentului Ion Gavrilă, care urcase în Munţii Făgăraşului. Alte grupuri erau în Munţii Argeşului, conduse de coloneii Arsenescu şi Arnăuţoiu; colonelul Uţă în Banat şi maiorul Dabija în Munţii Apuseni. După lupte grele date cu Securitatea, au căzut în urma trădătorilor şi a condiţiilor grele de aprovizionare şi adăpostire; la toate acestea s-a adăugat şi superioritatea numerică a urmăritorilor şi dotarea cu tehnică de luptă sofisticată, de care cei din Rezistenţă nu dispuneau. Dintre toate greutăţile din munţi, cel din Făgăraş a dat multă bătaie de cap Securităţii. Problema îi îngrijora şi pe cei din C.C. Atunci au căutat omul hotărât să lichideze acest nucleu al Rezistenţei. Se ştia în toată ţara de vitejia celor din Făgăraş. Miza era foarte mare. Populaţia era alături de ei, jubila când auzeau că pe potecile munţilor şi-au mai mâncat unii securişti carnetele de partid. Deci, după o matură chibzuinţă, Alexandru Drăghici l-a ales pe colonelul Gheorghe Crăciun. Acesta mai lichiase grupul din Apuseni, care luase fiinţă în 1948, sub conducerea maiorului Nicolae Dabija. Această organizaţie a purtat numele de Frontul Apărării Patriei Române şi a purtat lupte pe Muntele Mare, Cricău şi Mesentea cu trupele de Securitate. Au fost împuşcaţi conducătorii grupului, care nu au căzut în luptă. După o sumară judecată, în urma respingerii cererilor de graţiere a fruntaşilor lotului Dabija, execuţia s-a făcut prin împuşcare, la marginea cimitirului reformaţilor din Sibiu, în dimineaţa zilei de 28 octombrie 1949, sub supravegherea colonelului Crăciun şi cadavrele au fost aruncate într-o groapă comună, pe care condamnaţii au săpat-o singuri înainte de a fi executaţi. Îi menţionez aici pe cei şapte viteji: maiorul Nicolae Dabija, Ion Scridon, Traian Mihălţan, Titul Onea, Augustin Raţiu,

Gheorghe Opriţa şi Silvestru Bolfea. Deci, Crăciun era crud şi necruţător; cu ocazia împuşcării celor şapte din lotul Dabija lăudându-i pe soldaţii din plutonul de execuţie: „Tovarăşi, ne-am îndeplinit datoria faţă de clasa muncitoare". Cu figura lui de om primitiv, nu se impresiona în faţa unor cadavre. Mai multe amănunte s-au aflat abia în toamna anului 1994 când, după mărturiile ţăranului Ion Silaghi, sub conducerea procurorului militar braşovean Anton Socaciu, s-a procedat la deshumarea celor şapte. Colonelul Crăciun va face şi la Braşov şi în zona Făgăraşului acelaşi lucru: va trimite la moarte numeroşi luptători anticomunişti. Cred că acest colonel nu a urcat niciodată munţii să dea piept cu adevăraţii viteji. După cum singur declara în amintirile sale, că atunci când era chemat la superiorii săi, se îngălbenea şi tremura. Un astfel de om fricos din fire, ca să-l aprecieze superiorii, nu s-a dat înapoi de la nici o poruncă venită de sus. Pe deţinuţi îi trata cu duritate, având întotdeauna alături o gardă puternică, careoi asigura securitatea. Şiretenia era singura lui calitate. Se pare că i-a surâs şi norocul, pentru că dădea peste unii oameni naivi şi creduli, „jucându-se" cu aceştia de-a detectivii dubli. Prin joaca lor cu colonelul Crăciun, le-a luat şansa de a muri în munţii lor iubiţi, căzând eroic în luptă şi nu momiţi cu plecarea în Grecia. În timp ce se juca această farsă, şeful lor a plecat la iernat. Mă întreb dacă a avut cunoştinţă de acest plan cu Grecia şi şi-a dat consimţământul. Oare nu era cazul să prevadă şi reversul, dacă nu cumva este o cacialma, un şiretlic al Securităţii de a-i captura intermediarii dintre colonelul Crăciun şi luptători. Au fost ei înşişi convinşi că îndeplinesc o mare misiune. Regretabil este faptul că şi acum, după 40 de ani de la predarea luptătorilor Securităţii Rahova, unii ţin discursuri şi se consideră vajnici susţinători şi protectorii vitejilor din Munţii Făgăraşului, poate şi Grovu, dacă nu loar fi pedepsit blestemele mamelor şi ale soţiilor celor vânduţi. Ar poza în erou, aşa cum afirmă colonelul Crăciun, că el este o victimă a lui Drăghici şi a lui Moghiaroş şi că a fost trimis la Braşov împotriva voinţei sale. Dar pentru aceea nu a ezitat să-i trimită în faţa plutonului de execuţie pe aceşti viteji ai Ţării Făgăraşului. Dar această problemă va fi pe larg explicată de istorici atunci când vor avea acces la dosarele Securităţii. Cred că atunci unii vor renunţa să se erijeze în marii luptători ai munţilor şi cu toţii îi vom cinsti cum se cuvine pe martirii neamului: Gheorghe Haşu (Ghiţă), Laurian Haşu, Remus Sofonea (Brâncoveanu), Jan Pop (Fileru), Victor Metea, Ion Chiujdea (Profesorul), Gheorghe Şovăială, Niculae Stanciu, Gheorghe Duminecă (ultimii doi din grupul

Mogoş, suspectaţi pe nedrept de unii dintre luptători) şi mulţi alţii. Am fost foarte afectat de povestirile făgărăşenilor cu care am vieţuit prin celule. Dar, odată cu apariţia volumului „Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc”, am reuşit să-i înţeleg pe colegii mei de suferinţă şi rolul nefast jucat de colonelul Crăciun în această dramă, precum şi ajutorul dat de unele persoane, oameni de încredere ai celor ucişi. Îl părăsesc pe colonelul Crăciun, dar voi reveni mai pe larg când voi vorbi de activitatea lui la Aiud.

Plecarea la Sibiu

Exact nu reţin data când am plecat la Sibiu. Cred că a fost 25 iunie 1957. După şapte luni de anchetă, în jurul orei 9.00, vine la celulă maiorul Toth Ştefan şi îmi zice: „Sandule, ia-ţi bagajul că plecăm”. Mi-am luat cele două cămăşi, două perechi de chiloţi, două perechi de ciorapi, două batiste şi hainele de pe mine. Am plecat cu el în curte, unde aştepta o dubă, în care m-am urcat. Aceasta avea celule. Pe o parte şi pe alta erau nişte celule asemeni unor carcere. Am fost băgat într-una şi încuiat. Acelaşi lucru s-a petrecut şi cu ceilalţi colegi. După ce ni s-a atras atenţia că nu avem voie să vorbim, iar dacă avem vreo problemă să ciocănim uşor în uşă, dubele, escortate de o pază puternică, au pornit la drum, într-o direcţie necunoscută. Fiecare dintre noi credea altceva. Unii mai pesimişti credeau că ne duc undeva să ne lichideze, dar cei mai mulţi au bănuit că suntem duşi la proces, fie la Sibiu, fie la Cluj. Aproximativ la o jumătate de oră de la plecare, cineva a bătut la uşa celulei. Când plutonierul a deschis, omul a căzut peste el. s-a dat alarma şi convoiul s-a oprit. A apărut imediat maiorul Toth cu medicul. L-au coborât şi l-au întins la marginea şoselei, pe iarbă. L-am recunoscut după voce. Era nea’ Ionică Boian. După ce i-au făcut o injecţie şi i-au dat nişte pastile şi-a revenit. A recunoscut şi locul. Eram pe Valea Vlădeni. După ce şi-a revenit, l-au urcat în dubă şi ne-am continuat drumul. Alt incident nu am mai avut până la destinaţie. După vreo patru ore, dubele s-au oprit, dar nu ştiam unde. Auzeam forfotă mare în jurul nostru, apoi am fost scoşi, câte unul, din dubă în curtea unei clădiri plină de securişti

şi am fost introduşi în clădire, la parter, de unde am coborât la demisol. Acest demisol era inundat cu apă, cam 15 cm. Se circula pe nişte dulapuri puşi pe bolţari. M-au oprit la celula nr. 3, a descuiat uşa şi m-a vârât înăuntru. De pe prag a trebuit să sar în pat, deoarece şi în celulă era acelaşi nivel de apă. Celula avea doi metri lungime şi 1,20 metri lăţime. Pe pat era o pătură şi o saltea cu paie ude. M-am întins pe pat, în timp ce se răsucea cheia în uşă. M-au năpădit gândurile haotice. Mă gândeam acasă la soţie şi la fetiţă, la mama, dar nu mă puteam opri asupra unuia, că îmi apărea un alt gând. Oare ce se va întâmpla cu noi, cum ne vor judeca, ce acuze ne vor aduce, ce voi răspunde, ce condamnări ne vor da? Îmi stăruiau în memorie vorbele căpitanului anchetator Dumitru Vera: „Mă, pedeapsa o drămuim noi aici. Tribunalul nu face decât să confirme ceea ce noi propunem, doar şi ei sunt comunişti şi interesele lor sunt aceleaşi ca ale noastre, să vă distrugem”. Şi tot aşa, alergând de la un gând la altul, sunt trezit de răsucirea cheii în uşă. Un ofiţer îmi zice: „Vino!”. Inima începe să-şi accelereze bătăile. Nu-l ştiam pe acest ofiţer şi ceea ce vrea de le mine. Ca şi la Braşov, acelaşi secret. Mă duce sus, la parter, mă opreşte în faţa unei uşi şi mă bagă înăuntru. Acolo, în faţă, stătea în picioare un om în civil. „Bună ziua”, zic eu. Omul mă măsoară cu privirea şi zice: „Dumneata eşti Salcă?”. „Da”. „Eu sunt avocatul dumitale din oficiu. Numele meu este Găvozdea Andrei. Vreau să vă previn, pentru a vă putea apăra. Dumneata trebuie să fii sincer şi să-ţi recunoşti faptele, că de condamnat vei fi, dar interesul dumitale este să iei o pedeapsă mai mică. Ori, dacă nu mă ajuţi, eu nu-mi mai pot susţine apărarea. Tribunalul va ţine cont de sinceritatea dumitale şi eu voi putea cere circumstanţe atenuante”. L-am privit cu revoltă şi i-am zis: „Domnule, dacă sunteţi numai apărătorul meu, eu vă informez că nu pot susţine acele declaraţii pe care mi le-au impus cei de la Securitate cu bâta şi cu ajutorul drogurilor. Dacă credeţi că puteţi susţine punctul meu de vedere, vă rog să luaţi legătura cu familia mea”. „Domnule Salcă, eu vă pot apăra numai dacă acceptaţi să fiţi sincer”. M-am îndreptat spre uşă şi am ieşit. În spatele uşii, ofiţerul aştepta şi m-a condus la celulă. Eram foarte pornit pe acest aşa-zis apărător, care, timp de mai multe minute, s-a străduit să mă convingă să recunosc nişte declaraţii impuse prin tortură de anchetatorii Alexandrescu, Mircea Rusu, Traian Urzică, Dumitru Vera şi Lazăr Maier. Rămas din nou singur, am ajuns la concluzia că aici nu se caută adevărul şi că toţi sunt duşmanii noştri: Securitatea din ură, unii din lichelism, iar alţii de frică. Pe rând au fost duşi şi

ceilalţi colegi, după cum voi afla de la ei. Tuturor li s-au făcut aceleaşi recomandări de cei 13 avocaţi ai apărării. Cum stam cu gândurile mele, aud nişte ţipete puternice. Ăsta nu-i avocat, este ofiţer de securitate. Ce se întâmplase? Îl duse pe Şeremet la avocat. Când avocatul a început să-l lămurească, Şeremet s-a încruntat la el şi, văzând că are pantalonii kaki, a făcut o criză şi a început să ţipe: „Securistule, te dai avocat!" şi a ieşit ţipând. „Ticăloşilor! Vă faceţi şi avocaţi!". s-a dat alarma şi l-au vârât în celulă. După acest incident au încetat trucul cu „avocaţii".

O vizită înaltă

Data de 25 iunie a fost ultima zi înaintea procesului. Am fost bărbierit şi aşteptam liniştit în celulă. Am auzit vorbe la uşă. Cheia se răsuceşte şi apare în prim-plan un locotenent colonel, însoţit de maiorul Toth. M-am ridicat în genunchi pe pat, căci jos era apă şi nu puteam călca. Colonelul era foarte elegant, bărberit fresh. Arăta şi bine dispus, de statură înaltă, zâmbitor. Toth se gudura pe lângă el. Eu am rămas mirat, că-mi era cunoscut. După ce mă studiază, îmi zice: „Ce faci Salcă?". „Aştept, domnule colonel". „De ce mă priveşti aşa? Nu mă mai cunoşti?". „Nu vă cunosc, domnule colonel". Răspunsul meu l-a nemulţumit, iar maiorul Toth îmi bate obrazul: „Cum mă, Sandule, nu-l cunoşti pe tovarăşul colonel?". Mi-au întors spatele şi au plecat. Pe acest colonel îl cunoşteam, se numea Popa. El era şeful Securităţii Sibiu. În anii 1938-1945 am fost colegi de şcoală industrială şi după 23 august am fost şi colegi de serviciu la Uzina Voina Braşov. Atunci fiecare ne-am ales alt drum în viaţă. El a îmbrăţişat ideile comuniste şi a fost promovat de partid în serviciile Securităţii. Dintr-un element mediocru a înaintat în grad şi s-a bucurat de toate favorurile regimului. Eu am ales cealaltă cale, aceea a Rezistenţei Naţionale. Ne întâlnim după 12 ani, el plin de sine şi încrezător în steaua lui, iar eu un paria al societăţii comuniste, dar încrezător în viitorul de dreptate al neamului meu. Locul şi situaţia în care mă aflam nu-mi permitea să-l recunosc. Nu am fi putut duce o discuţie de la egal la egal şi apoi am bănuit că vizita lui nu era de curtoazie, ci poate că ascundea unele intenţii. De aceea nu l-am recunoscut. Ar fi însemnat să mă umilesc pe mine. Valoarea lui era dată de galoanele pe care le avea, iar valoarea mea se baza pe suferinţă, pusă în slujba unui ideal moral. Am răsuflat uşurat când am rămas iarăşi singur şi nu-mi venea să cred ce ascensiune a făcut în opt-nouă ani. Nu eram invidios pe el. Avea

o meserie care nu m-a atras. Dar comuniştii au procedat diferit de practicile normale, şi anume omul potrivit la locul potrivit. Ei au pornit de la alt concept, înlocuind competenţa cu supunerea oarbă, renunţând la interesul naţional şi al cetăţeanului în favoarea interesului partidului unic. În acest scop au promovat în funcţii elemente precum fostul meu coleg Popa. Am avut mai mulţi colegi care au fost promovaţi, dar care, din cauza lipsei unei pregătiri temeinice au capotat. Dar au fost buni în perioada de tranziţie de la statul de drept la cel dictatorial.

Procesul

În dimineaţa zilei de 27 iunie 1957 am fost scoşi de prin celule şi duşi la Tribunalul Militar, o secţie din Cluj, în deplasare la Sibiu. În clădirea Tribunalului am fost băgaţi toţi într-o sală, mai puţin şeful lotului, Victor Mihăilescu, care a fost izolat de ceilalţi tot timpul, atât înainte de proces, cât şi după. Chiar şi deplasarea de la Braşov a făcut-o cu o maşină specială, singur, însoţit de o pază puternică. Toată această mascaradă ordonată a colonelului Crăciun avea scopul de a ne intimida. În acea sală eram supravegheaţi de subofiţeri de securitate înarmaţi. Nu aveam voie să vorbim între noi. Din acea sală am fost duşi, câte unul, în sala de şedinţe, la interogatoriu. Eu am fost cam al zecelea. Nu am putut ghici criteriul stabilirii ordinii. Am fost dus de maiorul Toth, care m-a introdus în boxa acuzaţilor. Încă de la întoarcerea în sala de judecată am fost şocat de publicul numeros din sală, apoi de panoul din spatele preşedintelui. Era ca la teatru. Eu, în loc să fiu atent la preşedinte, mă uitam în sală, la public, poate dau cu ochii de soţia mea. Acest gest l-a înfuriat pe preşedinte şi s-a răstit la mine: „Uită-te la mine!”, apoi a început interogatoriul. s-a scris şi un procesoverbal de interogatoriu.

„Astăzi, 29 iunie 1957, Noi, magistrat maior de Justiţie Cojocaru Dragoş, preşedintele T.M.M. al reg. IIIoa M Cluj, procedând conform art. 269 C.J.M. în şedinţă publică la stabilirea identităţii inculpatului, al cărui proces se judecă astăzi, ... că se numeşte Salcă Alexandru, de profesie strungar, domiciliul în oraşul Săcele, strada Meilor nr. 1852, judeţul Braşov...”, după ce preşedintele i-a pus în vedere dovezile şi i-a cerut să spună ce este util apărării sale. Până aici este răspunsul meu, mai departe grefierul a răstălmăcit răspunsurile mele la indicaţiile preşedintelui. Nu apar în procesuloverbal şi întrebările puse de preşedinte, dar să continue aşa cum stă scris în procesul-verbal.

Inculpatul a dat răspunsurile reproduse în rezumat de către grefier, după cum urmează. Am auzit şi înţeles faptele de care sunt acuzat. Nu am făcut niciodată politică, nefiind încadrat în nici un partid, nici după 23 august 1944. Am mai fost condamnat pentru nedenunţare. Am simpatizat într-o oarecare măsură cu ideile legionare. Preşedintele insistă în întrebările lui dacă am fost legionar. Nu am vrut să-i dau satisfacţie şi am răspuns în doi peri. A insistat mult întrebându-mă: „Dacă nu eşti legionar, ce căutau la dumneata cărţi legionare şi poezii, apoi acele conspecte?". „Obiceiul meu era ca atunci când citeam o carte să iau notiţe, să consemnez ideile principale". „Păi, făceai un studiu?". „Nu-i vorba de studiu, ci de o comparaţie între ideile creştine, legionare şi cele marxiste. Dacă răsfoiţi acele însemnări, veţi observa aceasta. Securitatea a confiscat numai ceea ce moar putea implica: „Cărticica şefului de cuib", „Roza vânturilor" de Mircea Eliade, „Eroism" de episcopul Ioan Suciu şi poeziile lui Radu Gyr. Cu acestea nu am atentat la siguranţa statului". „Stai jos! Asta nu o hotărăşti dumneata, o stabilim noi". Cu acest magistrat nu puteai să-ţi arăţi nevinovăţia, deoarece era foarte dur. Judeca fiind condus de ura bolşevică. În cele trei zile cât a durat procesul, două au fost consumate cu interogatoriile. La jumătate din inculpaţi am fost de faţă. Când a sosit rândul lui Nicolae Biriş, care a susţinut că el este legionar, dar că nu recunoaşte nimic din acuzaţiile ce i se aduc. „Uite-l aici în sală pe maiorul Alexandrescu, care m-a bătut!". „Stai jos!", s-a răstit la el preşedintele. Cu greu l-a putut identifica. Ultimul a fost adus domnul Victor Mihăilescu, care era vădit obosit şi epuizat de ancheta lungă şi istovitoare. Faţă de el, preşedintele s-a arătat mai reţinut. Doar era şeful lotului. De altfel, şi apărătorul lui era un avocat vestit la Sibiu. Se numea Ivan Mihăilescu. A respins una după alta toate insinuările preşedintelui, care înghiţea în sec şi nervos, că nu-l putea încurca. Se adresează lui Mihăilescu, arătând spre panoul din spatele lui: „Dar cu pistoalele astea ce aţi vrut să faceţi?", la care Mihăilescu i-a dat un răspuns care l-a lăsat mut pe magistratul Dragoş Cojocaru: „Domnule preşedinte, pe Regele Carol l-am alungat cu pietre". Un răspuns scurt şi cu înţeles. (În 1989 comuniştii au fost alungaţi de la putere tot cu pietre, nu a fost nevoie de pistoale).

Acest proces a fost regizat în scop propagandistic pentru a justifica măsurile de represiune pregătite de Securitate contra tuturor celor ce mai sperau în libertate. Când am văzut sala plină de public, am tot întors capul ca să găsesc pe cineva cunoscut, dar nu am găsit pe nimeni. Tot acest public a fost bine selectat. În primele rânduri erau ofiţeri de securitate din Braşov, în frunte

cu colonelul Gheorghe Crăciun, şeful Securităţii, lt. colonel Mihaly (ungur), adjunctul lui, lt. colonel Moiş (ungur), anchetator, lt. colonel Ivan, lt. colonel Ispas o anchetator, lt. colonel Lazăr Maier (evreu) - anchetator, maior Alexandrescu Stelian - anchetator, maior Toth Ştefan (ungur) - şeful arestului, căpitan Rusu Mircea (evreu) - anchetator, căpitan Deithel Ernest (evreu) - de la filaj, maior Cârnu ..... - de la filaj, lt. maior Urzică Traian - anchetator, lt. major Teodoru - de la filaj, căpitan Dumitru Vera (macedonean) - anchetator, lt. Pop ..... - anchetator, lt. major Ioan Coja - anchetator. Din rândurile publicului făceau parte şi ofiţerii de la secţiile Securităţii din cadrul Inspectoratului. Erau secretari de partid din uzinele sibiene şi directori de gospodării colective, diferiţi activişti şi fruntaşi în producţie, o pază numeroasă formată pentru a împiedica intrarea în Tribunal. Componenţa judecătorilor era următoarea: preşedinte - maior de justiţie Dragoş Cojocaru; asesori: căpitan Constantin Folescu, căpitan P. Aurel Stănescu; procuror militar: căpitan de justiţie Virgil Liciu; secretar: Olaru Stelian. În sala de judecată, în spatele judecătorilor se montase, de către Securitate, un panou de 3x2 m, pe care sta scris cu litere mari: „Corpurile delicte găsite la organizaţia legionară Mihăilescu Victor". Nu putem nega că aceste obiecte au fost găsite la colegii noştri, trist este că s-a produs fisura şi neglijenţa noastră că nu le-am ascuns cum trebuie şi au circulat de la unii la alţii, deşi cărţile şi poeziile nu prejudiciau securitatea statului. Ceea ce a agravat situaţia grupului nostru sunt cele 13 pistoale descoperite în fosta locuinţă a lui Ion Mareş, care era plecat din Braşov de zece ani, abandonând aceste pistoale care se găseau în podul unei case de 16 ani. Uitaseră de ele şi cei care le-au pitit. Descoperirea lor a fost ca o mană cerească pentru Securitate. Cu ajutorul lor au făcut acel panou care a produs impresie printre muncitorii care în timpul când erau suspendate dezbaterile Tribunalului erau aduşi în grupuri să li se explice cum Securitatea Braşov a descoperit o bandă de legionari, care era pregătită cu arme şi materiale să provoace o contrarevoluţie asemeni celei din Ungaria. Desigur că din cârpeli s-a realizat acest panou uriaş, numai că totul a fost o înscenare, ceea ce reiese şi din caracterul secret al acestui proces. Securitatea nu a permis accesul liber al cetăţenilor la dezbateri şi nici presa nu a putut asista la proces. Dovada ororilor comise de criminalul Gheorghe GheorghiuoDej se explică prin caracterul lor secret. Poporul nu trebuia să ştie cum erau asasinaţi oamenii nevinovaţi şi care, în mod natural, aveau dreptul la libertate şi la opinii. Pe noi, cei judecaţi, în acele zile nu ne impresionau acele măsuri draconice. Acela a fost motivul pentru care noi ne-am angajat în luptă. Credeam în

biruinţa binelui asupra răului. Cred că a fost primul proces după avalanşa mare de procese politice din anii 1946o1948, când s-a făcut acest montaj propagandistic. Şi asta nu pentru marele public, ci pentru securiştii şi activiştii cu propaganda PCR.

Ultima zi a procesului

Tot timpul cât a durat judecarea procesului am fost cazaţi în localul Securităţii Sibiu. Securitatea a făcut aceasta pentru a ne impiedica să comunicăm unii cu alţii şi pentru a exercita presiuni morale şi chiar fizice. Metoda nu a reuşit să ne intimideze, dimpotrivă. Fiecare inculpat l-a înfruntat pe maiorul Cojocaru Dragoş în ultima zi a procesului. Procurorul militar, căpitan de justiţie Liciu Virgil, a cerut condamnarea bandiţilor aflaţi în boxă, fără a-şi susţine cu probe acuzarea. În continuare, voi reda o parte din rechizitoriul procurorului: „Învinuitul Salcă Alexandru a săvârşit infracţiunile P.P. de art. 209, partea a III-a, delict de deţinere şi răspândire de publicaţii interzise, P.P. art. 325 lit. „c", C.P. 3 o nedenunţarea pregătirii crimei de sabotaj, P.P. de art. 6 aliniat 3, combinat cu art. 6 aliniat 3, raportat la art. 1, lit. „d" din Decret 199/1950. Acest art. 6 lit. „d" prevedea pedeapsa capitală; în timpul dezbaterilor s-a renunţat la art. 6 partea a II-a şi s-a aplicat punctul 3 din rechizitoriu. Salcă Alexandru, legionar din 1945, făcând parte din gruparea F.D.C. Braşov, menţine legături cu o serie de elemente legionare din oraşul Stalin, printre care Luca Călvărăsan, Nicolae Biriş, Ion N. Ion şi alţii, pe care i-a cunoscut în timpul detenţiei. Cu aceştia el se întâlnea de obicei duminica la biserică, cu care ocazie comentau în mod duşmănos evenimentele politice internaţionale şi interne. În acest sens, la interogatoriul din 27 noiembrie 1956 el a declarat: „Discuţiile noastre erau axate în special pe evenimentele politice internaţionale şi se purtau într-o atmosferă potrivnică regimului de democraţie populară, al cărui duşman eram". Din acest paragraf reiese că eu aş fi declarat că purtam discuţii duşmănoase faţă de regimul de democraţie populară, al cărui duşman eram. Eu, care am trecut prin atâtea anchete, nu puteam face asemenea greşeli. Aceste fraze au fost formulate de lt. major Urzică Traian şi care, supunându-mă unor metode de convingere cu ranga şi alte metode de tortură, am semnat. Nu pot să nu fiu corect. Eu nu iubeam comunismul şi-i doream prăbuşirea, dar aceasta nu o declaram în scris, în faţa anchetatorilor. Acestea au fost consemnate în dosarul vol. I, fila 309. În continuare, procurorul spune: „Salcă Alexandru

recunoaşte la interogatoriul din 3 decembrie 1956, că fiind în posesia unor poezii legionare pe care a reuşit să le scoată din închisoare, la eliberarea sa, le-a transmis, în vara anului 1955, coînvinuitului Călvărăsan Luca, care ulterior i le-a restituit şi au fost găsite la percheziţie cu ocazia arestării (dosar vol. IV, fila 66 şi dosar anexă 1, fila 35). Iar o altă parte de poezii le-a trimis unor legionari din Bucureşti prin Călvărăsan". Procurorul continuă: „Învinuitul Salcă Alexandru contestă faptul că ar fi acceptat propunerile lui Biriş Nicolae de a desfăşura activitatea legionară. Recunoaşte însă că a avut relaţii strânse cu el şi că a primit de la Biriş Nicolae, spre studiu, „Cărticica şefului de cuib", care a fost găsită la domiciliul său cu ocazia percheziţiei domiciliare (dosar vol. IV fila 66) şi că la rândul său a difuzat diferite publicaţii legionare în rândul unor elemente legionare (dosar vol. I, fila 331). Acea „Cărticică a şefului de cuib" a fost plimbată de colaboratorul Securităţii, Urdea Victor, pe la mai mulţi foşti legionari. Ultimul am fost eu cu trei-patru zile înaintea arestării. Am arătat mai înainte povestea acestei cărţi, ea trebuia găsită la mine. Eu mi-am dat seama de trucaj şi i-am spus lt. major Traian Urzică că personal îl cunoşteam pe Nicolae Biriş, dar nu am discutat cu el probleme legionare şi nici nu am primit de la el această carte şi că mi-a fost strecurată într-un moment de neatenţie în geantă de colaboratorul lor, Urdea. De atunci nu m-a mai întrebat nimic de carte. Continuăm acuzaţiile. În vara anului 1955, prin Călvărăsan Luca a stabilit legături cu coînvinuitul Mihăilescu Victor şi s-au înţeles ca, săptămânal, în după-amiezile libere de luni să se întâlnească la Mihăilescu Victor acasă. În aceste întâlniri ei au discutat despre problema unei orientări noi de activitate legionară şi nu cu salut legionar şi rugăciunea etc., ci schimb de vederi în spirit legionar asupra problemelor de actualitate pentru menţinerea credinţei legionare. În legătură cu aceasta, coînvinuitul Mihăilescu Victor, la interogatoriul din 25 ianuarie 1957, fiind întrebat asupra scopului în care a purtat discuţii cu caracter legionar cu diferite elemente, printre care şi Salcă Alexandru, el a declarat: „Interesul deosebit îl înţelegeam în sensul ca să se păstreze educaţia legionară, principiile şi ideea legionară, credinţa legionară (dosar vol. I, fila 39). În cadrul aceleiaşi activităţi subversive legionare, învinuitul Salcă Alexandru a primit pentru studiu de la coînvinuitul Mihăilescu Victor broşura legionară „Mişcarea legionară şi muncitorimea", pe care a dosit-o la locuinţa sa. Învinuitul Salcă Alexandru recunoaşte faptul că, fiind în legătură cu coînvinuitul Sfera Petre, în cursul lunii octombrie

1956, a primit de la acesta revista legionară, intitulată „Exilul Românesc”, care se editează de legionarii aflaţi în Germania occidentală, pe care a predat-o coînvinuiţilor Mihăilescu Victor şi Luca Călvărăsan. De asemenea, la rândul său i-a predat lui Petre Sfera lucrarea intitulată „Răspunsul Vladimireştilor”, care are un conţinut duşmănos la adresa regimului democrat din Republica Populară Română, compusă în martie 1955 de către preotul legionar Iovan, condamnat la muncă silnică pe viaţă pentru instigare la crimă şi complicitate la omor, precum şi pentru activitate legionară. Această lucrare, învinuitul Salcă a primit-o de la coînvinuitul Ion N. Ion, prin Biriş Nicolae. În cadrul legăturilor pe care Salcă Alexandru le-a întreţinut cu Mihăilescu Victor, a transmis acestuia, personal sau prin Biriş Nicolae, mai multe fiţuici completate cu „ştiri” ascultate de el la emisiunile posturilor de radio imperialiste. În timpul evenimentelor din R.P.U., coînvinuitul Călvărăsan Luca i-a comunicat lui Salcă Alexandru intenţia sa de a săvârşi acţiuni diversioniste asupra trenurilor ce transportau ajutoare pentru înăbuşirea contrarevoluţiei din R.P. Ungară, iar în urma discuţiilor pe care le-au purtat împreună privitor la această acţiune, Salcă Alexandru şi-a exprimat părerea că aceasta n-ar împiedica transportarea mai departe a ajutoarelor, ilar, pe de altă parte, acţiunea ar periclita situaţia legionarilor în general. Faptele arătate mai sus sunt recunoscute de învinuitul Salcă Alexandru şi dovedite cu arătările coînvinuiţilor Călvărăsan Luca (dosar, vol I, fila 421-570), Mihăilescu Victor (dosar vol. I, fila 7-85), Biriş Nicolae (dosar vol I, fila 578-638), Răducanu Ioan (dosar vol. II, fila 359-408) şi Sfera Petre (dosar vol. II, fila 299-357), precum şi procesuloverbal de percheziţie din 15 noiembrie 1956 (dosar vol. IV, fila 66).

Acestea au fost, după procuror, motivele trimiterii în faţa tribunalului comunist, tribunal care a acceptat toate ticluirile anchetatorilor şi întărite de procuror, un slugoi al regimului. Aceleaşi acuzaţii absurde au fost aduse şi celorlalţi colegi din aşa-zisul proces, oameni de o probitate morală ireproşabilă, de cruzimea şi slugărnicia preşedintelui, maior de justiţie Cojocaru Dragoş. Aş putea spune că a fost călăul românilor ardeleni. El a judecat înaintea noastră lotul învăţătorului Faliboga[2], din judeţul

[2]Începută în noiembrie 1956 şi terminată şapte luni mai târziu, ancheta esfăşurată de Procuratura Militară din Târgu-Mureş în cazul Faliboga s-a soldat cu 70 de arestări. În cadrul procesului care s-a desfăşurat la Sibiu, Ion Faliboga, Gheorghe Maier şi Ioachim Vlad, consideraţi conducătorii grupului, au fost condamnaţi la moarte. Ceilalţi 67 de

Mureş, un lot format din intelectuali care au fost condamnaţi la pedepse drastice, muncă silnică pe viaţă 25-20-15 ani, aproximativ 40 de oameni. După acest grup de buni români a urmat lotul Mihăilescu Victor, format din următorii: Mihăilescu Victor, şeful lotului, jurist, condamnat la 25 de ani pentru uneltire şi la 10 ani pentru deţinere de publicaţii interzise; 5 ani - nedenunţarea sabotajului pe calea ferată; 10 ani - degradare civică. Cu aceleaşi motive au fost condamnaţi şi ceilalţi, dar să exemplificăm prin lista ce urmează, adică şi prin sentinţa nr. 1198/57:

1. Mihăilescu Victor, condamnat la 25 de ani pentru uneltire, 10 ani - deţinere de publicaţii interzise, 5 ani - nedenunţarea sabotajului pe calea ferată, în total 40 de ani, din care execută 25.
2. Şeremet Stanislav, condamnat la 25 de ani muncă silnică, pentru iniţierea complotului pe calea ferată.
3. Moldoveanu Ioan, condamnat la 25 de ani, pentru uneltire, 10 ani - deţinere şi difuzare de publicaţii interzise, în total 35 de ani, din care execută 25.
4. Salcă Alexandru, condamnat la 20 de ani, pentru uneltire, la 10 ani pentru deţinere şi difuzare de publicaţii interzise, la 10 ani - sabotaj pe calea ferată, în total 40 de ani, din care execută 20.
5. Călvărăsan Luca, condamnat la 20 de ani pentru uneltire, la 10 ani - deţinere şi difuzare de publicaţii interzise, 10 ani - sabotaj pe calea ferată, în total 40 de ani, din care execută 20.
6. Biriş Nicolae, condamnat la 20 de ani pentru uneltire, 10 ani - deţinere de publicaţii interzise, în total 30 de ani, din care execută 20.
7. Boian Ion, condamnat la 15 ani pentru uneltire, la 10 ani pentru deţinere de publicaţii interzise, în total 25 de ani, din care execută 15.
8. Ion N. Ion, condamnat la 15 ani pentru uneltire, 10 ani - deţinere şi difuzare de publicaţii interzise, în total 25 de ani, din care execută 15.
9. Marinescu Florea, condamnat la 15 ani pentru uneltire, 10 ani - difuzare de publicaţii interzise, în total 25 de ani, din care

---

inculpaţi au fost condamnaţi la pedepse variabile, dar au beneficiat cu toţii de graţierea acordată de Dej în 1964. Mulţi dintre ei n-au mai apucat însă amnistia, dar cei care au avut şansa să se întoarcă din puşcării s-au simţit marginalizaţi într-o societate care, volens-nolens, acceptase compromisul cu comunismul.

execută 15.
10. Munteanu Mihai, condamnat la 10 ani pentru difuzarea publicaţiilor interzise; execută 10 ani.
11. Biriş Toader, condamnat la 10 ani pentru difuzarea de publicaţii interzise; execută 10 ani.
12. Răducă Marin, condamnat la 10 ani pentru difuzarea de publicaţii interzise; execută 10 ani.
18. Trăistaru Gheorghe, condamnat la 10 ani pentru difuzarea de publicaţii interzise; execută 10 ani.
19. Călvărăsan Nicolae, condamnat la 10 ani pentru deţinere de publicaţii interzise; execută 10 ani.
20. Radu Ioan, condamnat la 10 ani pentru deţinere de publicaţii interzise; execută 10.
21. Galea Şerb, condamnat la 10 ani pentru difuzarea publicaţiilor interzise; execută 10.
22. Ţifrea Ovidiu, condamnat la 5 ani pentru nedenunţare sabotaj pe calea ferată; execută 5.
23. Teodorescu Dumitru, condamnat la 5 ani pentru nedenunţarea complotului pe calea ferată; execută 5.
24. Răducanu Ioan, condamnat la 5 ani pentru deţinerea de publicaţii interzise; execută 5.
25. Sfera Petru, condamnat la 10 ani pentru difuzarea de publicaţii interzise; execută 10 ani.
26. Mareş Ion, condamnat la 5 ani pentru deţinerea de arme; execută 5 ani.
27. Macrea Ion, condamnat la 5 ani pentru deţinerea de arme; execută 5 ani.
28. Stănilă Iacob, condamnat la 3 ani pentru nedenunţare; execută 3 ani.
Despre aceste condamnări vom afla în 2 iulie la Penitenciarul Sibiu, unde am fost depuşi după încheierea mascaradei, care nu ar fi fost completă fără jocul irozilor ce formau apă- rarea.

Ceva despre apărare

Ca să se poată juca piesa până la capăt, regizorul a împărţit rolurile:

1. completul de judecată;
2. acuzarea;
3. noi, victimele;
4. apărarea, formată din 13 avocaţi care şi-au făcut serviciul faţă de cei care i-au numit în această postură.

Ceea ce prevedeam s-a adeverit. Apărătorii s-au transformat în acuzatori, ajutându-l pe Dragoş Cojocaru să nu greşească în drămuirea anilor acordaţi cu dărnicie. Fiecare avocat s-a străduit să evidenţieze crima săvârşită de clientul său faţă de societatea care le-a acordat toate posibilităţile de afirmare, dar clientul lui nu a înţeles vremurile noi pe care actuala conducere a ţării se străduieşte să le aducă poporului român. Dar să prezentăm pledoaria apărătorului inculpaţilor Salcă Alexandru şi Sfera Petru. „Avocat Găvozdea Andrei arată că faptele imputate acestora sunt dovedite în sarcina lor şi, în consecinţă, cere a se aprecia asupra pedepselor ce se vor aplica, ţinându-se seama că au fost sinceri şi că şi-au exprimat regretul pentru faptele săvârşite. Cere aplicarea de circumstanţe atenuante pentru faptul că au fost sinceri în ceea ce priveşte infracţiunea de nedenunţare imputată lui Salcă Alexandru. Solicită achitarea, susţinând că lipsesc elementele constitutive ale infracţiunii. Inculpatul Şeremet Stanislav, arătând la interogatoriul luat că a revenit asupra ideii de acte de diversiune avută iniţial". Noi nu aşteptam din partea apărării să se bată pe texte de lege, să demoleze acuzaţiile procurorului care erau foarte şubrede şi nu se susţineau cu probe. Erau bazate numai pe declaraţiile coinculpaţilor obţinute de anchetatori prin tortură. Nu erau probate cu martori. La o studiere atentă a dosarelor se observa uşor neconcordanţa între declaraţii. O scuză li se poate acorda apărătorilor, aceea că nu erau aleşi de noi şi nu erau plătiţi. Fuseseră numiţi din oficiu. Sarcina lor era aceea să ajute Tribunalul să nu scape nepedepsit vreun duşman al poporului. Ideea de justiţie burgheză era, după aprecierile anchetatorului Dumitru Vera, greşită: decât să fie condamnat un om nevinovat mai bine să scape zece vinovaţi. „Noi, comuniştii, nu suntem proşti ca voi, decât să scape un vinovat, mai bine condamnăm zece nevinovaţi". Apoi, avocaţii aveau nevoie de mult timp ca să studieze peste 1.600 de pagini. Contactul cu acuzaţii a fost de cel mult trei minute şi s-a axat pe sfaturi date de acestora să fie cooperanţi şi sinceri, adică ceea ce urmărea Securitatea. Cred că sarcina nu le-a fost uşoară. Unii din ei erau membri de partid, alţii poate aveau probleme cu autorităţile şi, nu în ultimul rând, frica să nu fie acuzaţi că pactizează cu duşmanii poporului. În aceste condiţii, era mai normal să nu accepte ro- lul de figuranţi într-o cauză în care erau obligaţi să susţină o cauză pe care nu o puteau

îndeplini conform conştiinţei apărătorului. s-a încheiat acest proces aşa cum a început, în mare secret, fiind timoraţi tot timpul de Securitate.

Condamnarea şi plecarea la Aiud

În aceeaşi zi am fost mutaţi de la Securitate la Penitenciarul Sibiu. Am fost băgat în celula nr. 20, etajul întâi, cu Ovidiu Ţifrea, judecat şi el cu noi în lot. Ţifrea se tot întreba ce caută el în acest proces, pentru că el nu ştie nimic din cele ce i se impută în legătură cu planul lui Şeremet. Ţifrea, originar din comuna Hetiur, de lângă Sighişoara, a făcut liceul în Sighişoara şi în 1948 a fost arestat împreună cu un lot de elevi, colegi de liceu. Motivul arestării - a făcut parte din organizaţia F.D.C. din liceu şi condamnat la trei ani pentru uneltire şi depus la Penitenciarul Târgşor. Acolo i-a cunoscut pe Şeremet şi Călvărăsan. Ţifrea a avut în închisoarea Târgşor o comportare demnă, fără compromisuri, ceea ce l-a făcut apreciat de ceilalţi colegi de suferinţă. După închisoare el s-a stabilit în Braşov. Aici s-a mai văzut ocazional cu foştii lui colegi, fără a pune în discuţie probleme de activitate politică. Totuşi, fiind observat în anturajul foştilor colegi de suferinţă, Securitatea l-a arestat şi chestionat în „acţiunea Şeremet", dar nu s-a putut dovedi nimic în sarcina lui, totuşi l-au condamnat la cinci ani, aşa, ca să fie. Ajunşi împreună la celula 20, ne-am cunoscut. Şederea noastră împreună ne-a mai relaxat după chinurile îndurate la Securitate, parcă eram în altă lume, nu ne mai punea nimeni ochelari la ochi. Ziua ne duceau 15-20 de minute la aer, iar restul timpului îl petreceam în celulă discutând şi făcând glume cu nişte ţigănci din celula vecină. Era o gaură pe lângă sobă, care coresponda în celula vecină. Eu eram mai îngrijorat, dar nu arătam. Colegului Ţifrea nu prea îi păsa, pentru că se ştia nevinovat. Ţigăncile obraznice şi hoaţe se zbenguiau toată ziua şiol chemau pe colegul Ovidiu la vorbitor. Se uitau unul la altul. Ţigăncile erau scârboase în expresii, îşi ridicau fusta în faţa găurii şi aşa, cu o voce rugătoare: „Hai, măi, aratămi-o şi tu!". Râdeam şi eu de rugăminţile lor scabroase, dar această distracţie nu a durat mult, că pe 2 iulie a venit în celulă grefierul de la Tribunal să ne comunice sentinţele. Ne întreabă numele şi apoi citeşte hotărârea Tribunalului. Cu unanimitate de voturi, Tribunalul îl condamnă pe Ţifrea Ovidiu la cinci ani închisoare corecţională. „Faci recurs?", întreabă grefierul, la care Ţifrea răspunde, vădit afectat de condamnarea nedreaptă ce i-a fost aplicată: „Ce rost

mai are să fac recurs?”. Grefierul îl îndeamnă să facă. Trece apoi la mine şi dă citire verdictului. Cu unanimitate de voturi, Tribunalul Militar, Secţia III Cluj, în deplasare la Sibiu, îl condamnă pe Salcă Alexandru la 20 de ani de muncă silnică pentru uneltire contra ordinei sociale. Îl mai condamnă la zece ani închisoare corecţională pentru deţinere şi difuzare de publicaţii interzise; îl mai condamnă la zece ani de temniţă grea pentru nedenunţarea acţiunii de sabotaj pe calea ferată şi zece ani degradare civilă, plus 5.000 de lei cheltuieli de judecată. „Faceţi recurs?”. „Fac!”. Mi-a dat o hârtie să semnez recursul, aşa ca să fie forma îndeplinită. Nu am motivat în nici un fel cererea de recurs. Aşa, foarte liniştit, am zis şi eu grefierului: „Văd că mi-aţi înşirat vreo trei condamnări, în total 40 de ani. Nu cred că voi reuşi să-i fac”. „Nu vă speriaţi, veţi face pedeapsa cea mai mare, de 20 de ani. Pedepsele mai mici se contopesc şi rămâne numai cea mai mare”.

Fiind luaţi prin surprindere şi nu s-a dat sentinţa în şedinţă publică, aşa cum prevedea legea. Poate că se temeau de o reacţie spontană din partea noastră. Eu şi Ovidiu, rămaşi singuri, ne uitam unul la celălalt. Nu mai gândeam nimic, nici nu era nimic de comentat. După câteva minute am reluat discuţia. „Nu-i nimic, Ovidiu, tu vei face cei cinci ani; trec repede. Eu însă nu voi face cei 20 de ani din două motive: 1. nu voi rezista 20 de ani, iar 2. după ce se mai liniştesc lucrurile ar putea interveni ceva graţieri şi aşa pot să mai scap de aici. În ceea ce-i priveşte pe americani, aceştia nu vor face nimic pentru salvarea noastră. Am văzut ce atitudine au adoptat faţă de Ungaria. Nu au intervenit ca să oprească măcelul sălbatic al Armatei Roşii, s-au limitat la proteste verbale. Pe Ivan îl doare în cot de aceste proteste. Ce reprezentăm noi pentru ei ca să ne salveze? Noi suntem pentru ei nişte legionari, mâncători de jidani şi în America jidanii conduc. Chiar şi aceştia se bucură că comuniştii ne lichidează. Am văzut că lui Ovidiu i se umeziseră ochii şi am tăcut. Mi-am continuat gândurile întins pe pat, la fel şi Ovidiu. Câte nu mi-au trecut prin cap, familia, în primul rând soţia, fetiţa, mama şi toţi ceilalţi din familie. Soţia s-a căsătorit cu scopul de a avea un cămin, să fie fericită lângă soţul ei. Ce va spune când va afla că am fost condamnat 20 de ani, ce hotărâre va lua? Avem un copil, ce trebuie crescut şi educat. Am trăit 15 luni împreună şi eram fericiţi. Naşterea fetiţei ne-a unit şi mai mult. Parcă am fost blestemat să las în urma mea numai suferinţă. Mama mă înduioşa cel mai tare. După ce m-a plâns cinci ani, 1940-1945, cât am fost în refugiul din Ardealul de

şase ani, 1948-1954, cât am fost în temniţele comuniste, acum o iau de la început cu alţi 20 de ani. Mă gândeam, oare mai poate suporta atâtea lovituri? Când m-am căsătorit s-a bucurat foarte mult, dar era temătoare şi îmi zicea: „Ai grijă de tine, să nu mai păţeşti ceva! Acum nu mai eşti singur, poate veţi avea şi copii; mă tem tare pentru tine. Tu nu vezi, mamă, cine a ajuns în partid? Cei mai slabi (în sensul de ticăloşi), oameni din sat. Ăştia ne-ar mânca. Pe tatăl tău îl tot împung: «Ce mă, fiul tău a vrut să fie ministru?» şi nu le poate zice nimic. Tace şi vine necăjit acasă. Floriţa, îl ştii bine, când intră în bufet se laudă cu Ion al lui, care-i director la Gostat, al doilea director la bancă. Tatăl tău când îl vede pe ăsta, intră în bufet. S-a apucat Floriţa să spună prin sat că al lui Salcă umblă prin Reghin şi pe la Mureş, că are legături cu legionarii de pe aici. Ai grijă ce vorbeşti cu el! Ăsta este pârâcios. A fost şi pe vremea ungurilor. Ăştia l-au băgat şi pe taică-tu în lagăr, iar eu am rămas singură cu şase copii. Numai Dumnezeu ştie cum am trăit doi ani. Tu nu ştii, erai refugiat. Ai grijă să nu mai păţeşti ceva. Viorica e fată bună, dar îi va fi greu”. Au năpădit-o lacrimile şi nu a mai vorbit. Acum îmi veneau în minte toate astea şi se derulau în memorie ca un film pe ecran. Condamnarea am lăsat-o la o parte. Nici nu m-am speriat, nici nu am bravat. Oricum, de ea nu aveam cum scăpa. Cunoşteam prea bine comunismul şi metodele lui, singura alternativă era speranţa şi credinţa în Dumnezeu. Mi-am zis, îmi voi apăra demnitatea, rezistenţa la provocările ticăloşilor, îmi voi continua convingerile politice şi religioase. Nu am încercat să bravez, dar nici nu m-am lăsat copleşit de povara anilor de condamnare care urmau să dureze până în 1976, luna noiembrie, ziua 9. Deşi şocul a fost puternic, aparent a trecut repede şi m-am manifestat normal. Totuşi, ceva interior îmi amintea mereu de cei dragi. Primele ore am uitat de Ovidiu şi la fel şi el. Se retrăsese în intimitatea lui. Încet ne-am reluat viaţa în celulă, care a avut o durată lungă. După vreo zece zile, aşa prin surprindere, ne-au scos în curtea închisorii, la atelierul de fierărie, unde au fost aduşi toţi cei cu pedepse mai mari de 15 ani. Acolo erau mai mulţi gardieni şi ţigani cu ciocane, nituri şi brăţări, cum le ziceau ei. Ţiganii erau şi politicoşi. Îmi zice unul mustăcios: „Hai, domnu’, stai jos şi pune piciorul aicea, pe nicovală!”. Apoi îmi fixează pe picioare nişte brăţări din fier, fixează niturile şi le nituieşte. Apoi, cu brăţările fixate mă dă de o parte şi ia pe altul. Ca să merg nu era posibil. Făceam nişte paşi de câţiva centimetri. După ce am fost echipaţi cu brăţări, am fost

aruncaţi în dubă şi cu o pază puternică am pornit pe drumul golgotei, spre Aiud. După vreo două ore am ajuns la închisoarea Aiud. Auzisem multe despre acest infern, dar acum intram pentru prima dată. Am fost duşi în faţa unei clădiri şi coborâţi din dube. Nişte hoţi ne-au tăiat niturile de la brăţări. Această operaţie a fost cu zgârieturi şi brutală. Apoi am fost introduşi în clădire şi repartizaţi la două camere mai mari. Eu am nimerit în cameră cu cei mai apropiaţi prieteni ai mei, Luca Călvărăsan, Ion N. Ion, Boian Ion, Nicolae Biriş, Şerban Galea, Stanislav Şeremet. Abia aici i-am cunoscut pe Marin Răducă, Ioan Moldoveanu, Gheorghe Trăistaru şi Toader Biriş. Componenţa camerei a fost alcătuită parcă la comanda noastră. Am fost ţinuţi aici 15 zile în aşa-zisa carantină, izolaţi de vechii locatari. Această şedere împreună a fost folositoare. Ne-a prilejuit ocazia de a ne împărtăşi cele întâmplate în anchete. Nu au fost reproşuri, avea fiecare drama lui şi s-a discutat colegial. Nu pot trece peste suferinţele şi frământările de ordin afectiv moral al fiecăruia. Toţi am lăsat acasă o familie cu probleme, soţia, copiii, părinţii, fraţii şi surorile. Cel mai în vârstă dintre noi, Boian Ion, a lăsat acasă soţia şi doi copii, fiica studentă la teologie şi un băieţel numai de doi ani, plus o mamă de 80 de ani, care depindeau de ajutorul său. Era îngrijorat de soarta lor, nu aveau nici o sursă de venit. Noi, acolo, aveam o ciorbă nenorocită şi o bucată de turtoi zilnic de 300 de grame, cu care supravieţuiam. Grija noastră era ce fac cei de acasă, ce pun pe masă copiilor. Suferinţa lor era cumplită. Soţia lui Boian nu avea serviciu. Această situaţie îl îngrijora mult, dar nu dispera. Toată nădejdea îi era în Dumnezeu. Soţia lui Ion N. Ion a rămas acasă cu o fetiţă, Delia, de şapte ani şi soacra soţiei. Soţia era contabilă la CFR. Ion mai făcuse cinci ani de închisoare şi soţia a rămas cu Delia, de câteva luni. El era îngrijorat de ce va urma. Soţia l-a avertizat să aibă grijă ce face că nu-l mai aşteaptă. Şi s-a ţinut de cuvânt. Ion Ion nu s-a lăsat înfrânt, a acceptat realitatea dură. Îşi mai vărsa oful din când în când pe tirania roşie. Prietenul meu, Călvărăsan Luca, era afectat nu de mărimea pedepsei, ci de faptul că toată familia lui era în suferinţă. Fratele lui era în celula vecină, la fel şi vărul lui, Radu. Acasă surorile lui au fost supuse presiunilor Securităţii. Luca era un om liniştit, discuta calm şi chibzuit, era în relaţii amicale cu toţi colegii. Luca era un legionar convins, fără a face concesii. Nici el nu-şi punea nădejdea în americani. Credea cu tărie în renaşterea spiritualităţii româneşti. Pe parcursul anilor petrecuţi în Aiud, Călvărăsan Luca a avut mult de suferit din partea ofiţerului politic şi mai ales din partea tătucului

Crăciun, care-l avea în evidenţa lui de la Braşov. În Aiud l-a persecutat în special pentru opoziţia lui la reeducare. Acesta l-a făcut pe Crăciun să-l declare nebun şi să-l ducă la o cameră unde erau întroadevăr oameni bolnavi de nervi. Acolo a trăit zile cumplite, dar a rezistat şi acestei încercări diabolice. În această cameră l-am cunoscut pe curajosul Şeremet, ne-am împrietenit repede. El era foarte comunicativ şi nu se supunea regulilor restrictive ale temnicerilor. Deşi geamurile erau acoperite cu obloane din scândură, să nu putem vedea afară în curte, Şeremet a făcut o gaură în oblon prin scoaterea unui cep dintre scândură şi îi vedea pe cei ce se plimbau. Apoi a cercetat pereţii şi, prin ciocănituri, s-a luat legătura cu multă prudenţă, că nu-i cunoşteam pe cei de alături. Şeremet era un tânăr necăsătorit, foarte optimist. Vedea căderea comunismului, nu-l impresiona pedeapsa de 25 de ani. Nicolae Biriş, zugrav de meserie, căsătorit, cu doi băieţi mari, unul din ei, cel mare, a fost arestat şi el. Biriş era foarte îngrijorat în privinţa familiei. Nu se aştepta la arestare şi la o pedeapsă aşa mare. Un legionar fanatic, care nu vedea o altă formă de politică. Asta l-a ajutat să reziste cu credinţă în idealul său, care-i era confuz, însă era gata să moară pentru el. Biriş avea un suflet curat şi era gata oricând să-şi ajute semenii. El era bun amic cu Nelu Moldoveanu, colegul nostru de lot, ţăran din judeţul Constanţa. S-au cunoscut la Canal şi s-au legat unul de altul. Şi Moldoveanu avea aceeaşi formaţie politică. Un singur lucru îi unea: credinţa nelimitată în Legiune şi Căpitan. Moldoveanu era şi un practician religios, habotnic, se aşeza în genunchi, îşi împreuna mâinile şi se ruga zgomotos, apoi îndemna pe fiecare să se roage fierbinte, deoarece „numai aşa vom scăpa de aici”. El nu avea familie, nu avea copii. Pentru lupta legionară a sacrificat totul. Moldoveanu, se poate spune că era legionar de profesie. El se considera misionar pe faţă. Nu ţinea cont că în jurul lui sunt şi informatori. Un vechi prieten al meu era Galea Şerb; nu-l mai văzusem din 1946. Am fi dorit să ne vedem în altă situaţie, dar şi aici ne-am bucurat că ne vedem şi am trecut în revistă cei 11 ani scurşi de la despărţire. Galea fusese arestat la Sibiu în 1948 şi a executat şapte ani la Gherla. În acest interval de timp, soţia lui s-a recăsătorit. Pentru el a fost o grea lovitură. Aveau şi un copil. Eu o ştiam pe soţia lui de prin 1944. Era o luptătoare dârză. Urca munţii cu rucsacul în spate, alături de soţul ei şi de ceilalţi luptători, aprovizionânduoi pe cei din munţi. Nu s-a plâns niciodată de nimic. Toţi o admirau pentru curajul şi devotamentul ei. A rezistat cât a putut. Viaţa i-a fost grea.

Rămasă singură cu copilul, copleşită de greutăţi, nu s-a mai putut descurca şi a ales altă cale. Galea s-a resemnat şi nu-i imputa nimic. Nici nu a căutat să aibă vreo explicaţie cu ea. De altfel, el spunea: „Eu am pornit pe un drum fără întoarcere. Din 1938 sunt numai prin închisori. S-o fi săturat şi ea. Noi nu am avut un Crăciun liniştit, la fel nici Sfintele Paşti. Ce să mai zic? Am stat un an şi iarăşi am plecat la luptă. Era mai bine dacă noi nu ne căsătoream până nu terminam treaba". Şi, într-adevăr, legionarii ieşeau dintr-o puşcărie şi intrau în alta, duşmăniţi de toate regimurile şi de majoritatea partidelor. Nu i-a putut supune nimeni, oricâte gloanţe s-au tras asupra lor răsăreau mereu alţii. Cel puţin aceasta era convingerea lui Galea. El credea că tot răul este întreţinut de forţe oculte, care conspiră împotriva Legiunii şi care îşi au centrul de comandă în Occidentul vândut iudeo-masonilor. Eu nu prea credeam în povestea asta şi într-o zi i-am spus. El a rămas tare dezamăgit de mine. Dacă el avea dreptate sau eu, este greu de spus, mai ales că luptele studenţeşti din ţara noastră au avut parte şi de succese, începute la Iaşi. Imediat după Unire au reuşit să stăvilească numărul mare de studenţi evrei şi să crească numărul studenţilor români cu acea formulă „numerus clausus", susţinută de unii dintre oamenii de cultură din acea vreme, ca Alexandru C. Cuza, Ion Codreanu, prof. dr. Nicolae Paulescu şi mulţi alţii. Şi oamenii politici de talie europeană au fost alături de revendicările studenţeşti, asemeni lui Vaida Voevod, care a fost mai radical decât studenţii cu formula „numerus nulus". Deci, noi am declanşat lupta. Cum era şi normal, realizasem visul tuturor românilor, Marea Unire. Această unire ne-a adus mari bucurii, dar şi mulţi duşmani, atât în interior, cât şi în afară. Se petrecuseră schimbări mari. Primii care s-au ridicat împotriva tânărului nostru stat au fost comuniştii, care, cu ajutorul tovarăşilor din Rusia, au încercat să contamineze puţina noastră clasă muncitoare din Moldova şi din Transilvania. Politicienii din acea vreme nu vedeau pericolul comunist. Doar tineretul s-a ridicat şi un grup de muncitori de la atelierele C.F.R. Nicolina, din Iaşi, unde un grup de comunişti rusofoni au înlăturat steagul tricolor, înlocuindu-l cu steagul roşu cu secera şi ciocanul. Un muncitor, Constantin Pancu, creştin şi bun român, a îndepărtat steagul comuniştilor, repunând la loc tricolorul românesc. De dincolo de Nistru veneau mereu propagandişti ruşi cu manifeste, care îndemnau populaţia să se ridice împotriva noului stat român. În opinia lor eram un stat imperialist. Acelaşi lucru îl spuneau şi bandele lui Bela Kuhn, care formaseră în Ungaria o

republică a comuniştilor şi aceştia trimiteau agenţi în Transilvania, care-i îndemnau pe maghiari la nesupunere faţă de autorităţile române. Aici, Armata Română, sub comanda generalului Dragalina, a distrus această republică, redând Ungariei libertatea şi instaurând ordinea dincolo de Tisa. Pentru tineretul studenţesc lupta a fost mai grea şi de lungă durată.

Lupta tineretului român

Nu intenţionez să vorbesc despre istoricul luptei de afirmare a acestui tineret care a pornit numai cu sufletul curat şi cinstit pentru Marea Unire a tuturor românilor sub conducerea Regelui Ferdinand şi a Reginei Maria, „Mama răniţilor". În lumea politică de atunci s-a uitat repede jertfa celor 800.000 de români pentru ţară şi ale căror familii îndoliate, cu copii orfani, trăiau în sărăcie. Se impunea o soluţie pentru ameliorarea situaţiei. Oamenii politici îşi făceau jocurile lor. Singur, Regele Ferdinand şi-a respectat cuvântul. Majestatea Sa a promis ostaşilor pământ, le-a dat. După Cuza a făcut cea mai mare reformă agrară. Pe fondul acestei crize au apărut tot felul de escroci; comerţul a încăput pe mâna evreilor şi a străinilor, la fel şi bruma de industrie. Aceştia nu aveau milă de poporul sărăcit de urmările războiului. În plus, cei ce au rămas în teritoriile ocupate erau minoritari: evrei, turci, bulgari şi nu li s-au prădat gospodăriile. Bieţii români, întorşi acasă, nu mai aveau nimic. Colaboraţionişti din teritoriile ocupate au pus repede mâna pe funcţiile administrative şi politice. Copiii lor au ocupat locurile în universităţi şi, cum era normal, tineretul român a declanşat lupta, care a pornit din Moldova, a cuprins Ardealul şi s-a extins în Capitală. După ce nu s-au înţeles cu bătrânul Cuza, şi-au luat soarta în propriile lor mâini şi au continuat lupta tinerească, plină de idealuri măreţe. Lupta a fost dură din cauza reacţiei vechilor politicieni care doreau să nu se schimbe nimic. Până în 1930 a fost perioada de formare şi de fixare a principiilor călăuzitoare, ideea de bază fiind credinţa în Dumnezeu şi slujirea idealului naţional, combaterea corupţiei, introducerea corectitudinii în politică, combaterea demagogiei, a nepotismului, respectul faţă de muncă, o muncă pusă în slujba neamului, nu numai a satisfacerii propriului interes. Se cerea şi patronatului să fie darnic faţă de cei care realizează profituri, numai aşa vom stăvili dominaţia ideilor marxiste, care îi îndemna pe muncitorii nepregătiţi. Toate se desfăşurau normal până la venirea Regelui Carol în ţară. Carol al II-lea nu şi-a respectat

angajamentele asumate să-şi refacă familia şi să rupă orice legături cu duduia Lupeasca. Se pare că duduia a sosit chiar înaintea sa. La întoarcerea lui Carol au contribuit şi neînţelegerile din Consiliul de Regenţă. Liberalii, care erau potrivnici venirii lui Carol, au fost primii care s-au pus la dispoziţia lui, probabil că lojile masonice au primit directive să-l susţină. Însuşi Carol era mason cu grad mare. Iuliu Maniu, care a contribuit cel mai mult la aducerea lui Carol, a căzut în disgraţie, mai ales când s-a opus ca Lupeasca să vină în ţară. I.G. Duca, care s-a opus zgomotos întoarcerii lui Carol, ba a făcut afirmaţia că dacă îi va întinde mâna, să-i fie tăiată, nu după mult timp a devenit prim-ministru şi, la îndemnul lui Titulescu, care era un apropiat al Regelui, a dizolvat mişcarea de tineret din România, în 10 decembrie 1933. Ce a urmat se ştie. Dar acest tineret nu a renunţat la idealurile sale, s-a reorganizat din nou, venind în rândul lor cei mai de seamă intelectuali şi personalităţi politice ale ţării. Carol, care sta la pândă cu camarila, a pus la cale o nouă organizaţie de tineret, Străjeria, cu care să contracareze F.D.C.-ul care lua amploare în licee şi şcolile profesionale. Era necesară Organizaţia Frăţiilor de Cruce întrucât acea generaţie de la ’22 ajunsese la vârstă înaintată. Frăţiile de Cruce au fost net superioare Străjeriei care era condusă de „marele străjer” Carol şi de Teofil Sidorovici, dispuneau de fonduri din partea statului. Aveau numeroase tabere de distracţie, uniforme atrăgătoare. De partea cealaltă, Frăţiile de Cruce nu erau subvenţionate de nimeni. Erau atraşi numai tineri buni la învăţătură. Pe primul plan era educaţia moral-creştină. Se mergea regulat la biserică, se organizau drumeţii cu scop educativ. Perioada ’34-’37 a fost una de încercare pentru Mişcarea Legionară şi de tatonare a autorităţilor, culegerea de informaţii şi întocmirea de fişe şi dosare. Dacă Carol nu a reuşit să-şi subordoneze această mişcare, a trecut la lichidarea ei şi nu numai a democraţiei din România. Regele s-a înconjurat de cele mai docile elemente, Armand Călinescu, Gavrilă Marinescu, gen. Ion Bengliu ş.a. Nereuşita liberalilor în alegerile din noiembrie 1937, când voturile au fost date dreptei, orice ar spune comentatorii 16,5% oficial a fost mult, ţinând cont că alegerile au fost organizate de liberali şi care aveau exerciţiul falsificărilor. Această realitate l-a speriat pe Carol şi a trecut la contramăsuri. Prima soluţie adoptată de Carol a fost aceea de a încredinţa formarea guvernului formaţiunii politice conduse de Cuza şi Goga, care obţinuseră 9% în alegeri faţă de PNŢ, cu 27% şi Totul pentru Ţară cu 16,5%. Carol a sărit peste cele două partide, contrar

uzanţelor. Cuza-Goga nu au înţeles scopul lui Carol şi s-au lăsat prinşi în plasa întinsă. Guvernarea lor a fost de scurtă durată, 39 de zile, atâta timp cât i-a fost necesar lui Carol ca să pregătească lovitura de stat de la 11 februarie 1938. Regele, ca să păcălească poporul, l-a numit prim-ministru pe Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Miron Cristea, un bătrân fără experienţă în politica murdară a lui Carol. Corneliu Codreanu, care urmărea toate mişcările, a decis să o ia înaintea Regelui, dizolvând formaţiunea al cărei conducător era. Fostul guvern de pregătire a noii alegeri în cele 40 de zile a dus o campanie furibundă contra legionarilor cu încăierări, oferind motivele loviturii de stat. Cea mai monstruoasă coaliţie între Carol şi capul bisericii a dus la abolirea libertăţilor şi dizolvarea partidelor politice din România. Atunci s-a instaurat dictatura regală, care a trecut din dictatură în dictatură timp de 50 de ani. Carol s-a folosit de autoritatea Bisericii, ca să dezlănţuie prigoana contra legionarilor şi de autoritatea marelui savant Nicolae Iorga. Acesta l-a sfătuit pe rege să desfiinţeze comerţul legionar care îşi câştigase o bună reputaţie în rândul clienţilor. Iorga a scris un articol, dacă îmi aduc bine aminte: „Printre străchini şi pahare se pun la cale atentate”. În urma acestui articol, comerţul legionar a fost desfiinţat şi toate bunurile confiscate. Aceasta a dus la mari pierderi materiale, întrucât multe produse erau achiziţionate pe credit şi mulţi oameni rămâneau fără locuri de muncă. Îndemnul lui Iorga l-a descumpănit pe Codreanu, care i-a scris o scrisoare lui Iorga, reproşându-i pentru sugestia domniei sale de a recomanda desfiinţarea comerţului legionar şi care, cu ani în urmă îl îndemna să organizeze acest comerţ şi acum cerea desfiinţarea lui. Codreanu îi reproşează că este necinstit sufleteşte. Cum la acea dată Iorga era rezident regal, a sesizat Parchetul pentru ofensă adusă autorităţii. Codreanu a fost judecat şi condamnat la şase luni închisoare. Pentru Carol şi camarila sa a fost o pleaşcă, avându-l pe Codreanu închis s-au apucat de lucru şi au înscenat un proces de înaltă trădare, condamnându-l la 10 ani temniţă grea. Acum, fricosul de Carol putea petrece liniştit alături de Irodiada (Lupeasca). Deşi Codreanu fusese izolat de masa de legionari, temerile, precum şi ura adversarilor lui politici nu s-au stins. Îi urmăreau pe fiecare legionar susţinătorii ideilor de stânga, camuflaţi în diverse asociaţii lansau tot soiul de atacuri şi acuzaţii pe seama legionarilor. Aceasta încă din timpul războiului din Spania, când trupele republicane trăgeau cu mitraliere în biserici, în faţa lui Christos. La acest război civil

au participat şi brigăzi de voluntari comunişti. În faţa acestei situaţii, legionarii nu puteau rămâne nepăsători. Şi atunci o echipă din cei mai reprezentativi legionari, sub comanda lui Ionel Moţa, a plecat pe frontul din Spania. Legiunea „Arhanghelul Mihail" trebuia să fie alături de cei ce apărau credinţa în Christos. În această luptă au căzut cei mai buni, Ionel Moţa şi Vasile Marin. Durerea a fost mare pentru întreg tineretul român. Dovada: însoţirea cortegiului funerar care, de la intrarea în ţară şi până la Casa Verde, în Bucureşti, a fost întâmpinat în toate gările de mare mulţime de oameni. Apoi, hotărârea lui Codreanu de a coborî pe Valea Oltului la Florica, unde este înmormântat ctitorul României moderne, Ionel Brătianu. Înmormântarea, care a avut loc la Casa Verde, a strâns în jurul catafalcului zeci de mii de oameni veniţi din ţară şi Bucureşti. Au fost prezente şi unele ambasade la Bucureşti. Această jertfă a contribuit mult la creşterea prestigiului Legiunii în opinia publică românească. Aşa cum scrie Lucreţiu Pătrăşcanu, Codreanu nu a folosit acel prilej de a pune mâna pe putere, căci toată ţara era alături de el. Codreanu nu voia să vină la putere printr-o lovitură de stat. El dorea ca lucrurile să evolueze normal şi să respecte regulile jocului. Acest val de simpatie i-au atras şi mai mult ura vrăjmaşilor. Se pare că la acest complot teribil împotriva curentului naţionalist român au concurat multe forţe interne şi externe. Pe de o parte, cei cu idei de stânga, care s-au cuibărit în Partidul Naţional Ţărănesc, cum ar fi Armand Călinescu, Mihail Ralea, Andrei Ghelmegeanu şi alţii. Lojile masonice cu Mihail Sadoveanu şi cei de la ziarele „Dimineaţa" şi „Adevărul", spionajul englez, francez şi chiar cel german.

Urmările dictaturii lui Carol al II-lea

Codreanu, condamnat cu concursul lui Iorga, se găsea acum în mâna lui Carol şi a ministrului de Interne. Aceştia, cu ajutorul lui Mihail Moruzov, au înscenat acel proces de trădare a ţării faţă de Germania. Codreanu făcuse o declaraţie în care spunea că în cazul venirii la putere, în 48 de ore România va fi alături de Axa Roma-Berlin. Astfel de declaraţii au făcut şi Cuza-Goga, că politica lor externă este alături de Germania şi semnul lor electoral era zvastica. Numai că ei aveau voie de la Carol, iar pentru Codreanu nu. Şi alţii se declarau fideli Angliei şi Franţei şi chiar colaborau cu serviciile secrete ale acestor ţări şi nimeni nu s-a sesizat. După condamnarea lui Codreanu au început o amplă prigoană împotriva legionarilor. Au fost înfiinţate lagăre la

Miercurea Ciuc, la Vaslui, unde au fost internate cele mai proeminente personalităţi politice legionare. Astfel au fost internaţi circa 300 de fruntaşi, ca Nae Ionescu, Mircea Eliade, Mihail Polihroniade. Rând pe rând au căzut toţi cei numiţi de Codreanu să preia conducerea Mişcării. În urma acestei vânători de legionari, o parte au plecat din ţară, în Germania. Au ajuns acolo Alexandru Constant, Victor Vojen, Ion Dumitrescu-Borşa, Miti Dumitrescu, Nicolae Pătraşcu, Horia Sima şi alţii. După condamnare, Codreanu a fost depus la închisoarea Râmnicu Sărat, împreună cu ceilalţi legionari condamnaţi în cazul Duca şi Stelescu. La această închisoare aveau un regim sever de izolare. Exista, totuşi, o posibilitate de comunicare prin şeful grupului de avocaţi, Horia Cosmovici, care se deplasa la penitenciar pentru a-şi consulta clientul. Horia Cosmovici era un legionar de mare încredere şi Căpitanul îi încredinţa unele misiuni. Fiind conştient că Regele Carol şi camarila lui vor să-l suprime, a făcut apel către legionari să nu se lase provocat de poliţie şi jandarmerie pentru a curma arestările. În grija mare pentru viaţa Căpitanului, unii comandanţi i-au sugerat să-l scoată de acolo şi să-l ducă în Italia. Propunerea a fost respinsă imediat de Codreanu. În ţară continuau arestările de fruntaşi legionari. În această situaţie, Codreanu şi-a numit succesorii la cârma legiunii, indicând într-o oarecare ordine numele lor. Aşa cum a precizat Horia Cosmovici, a fost recomandat şi Horia Sima, profesor de limba română, având gradul de comandant legionar, un personaj destoinic, foarte curajos şi bun cunoscător al luptelor de culise. Cum ceilalţi au fost arestaţi şi nu mai puteau lucra, Horia Sima a luat comanda Mişcării încă din 1938. El l-a luat alături şi pe Nicolae Pătraşcu, tot profesor de română, ambii făgărăşeni. Ei s-au străduit să menţină mişcarea în activitate şi au reuşit. În 1939, Miron Cristea a murit şi în locul lui a fost adus ca prim-ministru Armand Călinescu. Acesta s-a angajat faţă de Regele Carol că va lichida Mişcarea Legionară, deşi toate măsurile luate de Carol îi vizau pe legionari. Invocând pretextul unei înţelegeri între Partidul Naţional Creştin şi legionari, Carol al II-lea şi-a pus în aplicare planul său de instaurare a unui regim personal. Anularea ţinerii alegerilor parlamentare şi demiterea Guvernului Goga, ca şi noua Constituţie din 27 februarie, care-i legifera puterea personală. Toate acestea l-au pus într-o situaţie foarte grea pe C.Z. Codreanu. Conştient că atacul principal va fi îndreptat împotriva grupării sale, la 21 februarie 1938, C.Z. Codreanu a adresat o circulară către legionari, ziarişti, autorităţi şi publicul românesc, în care se arăta: „Am

convocat încă de acum o săptămână pe ziarişti pentru mâine, marţi, 22 februarie a.c., ora 8.00 seara, în scopul de a încerca să fac unele declaraţii politice privind atitudinea noastră ca partid în faţa noilor împrejurări. Deoarece miercuri, 23 februarie, este ultimul termen pentru facerea declaraţiilor de către funcţionari şi înaintarea demisiilor din partide. Mă văd silit a face aceste declaraţii astăzi, pentru ca ele să ajungă în timp util membrilor noştri". Iată aceste declaraţii pe care le fac în numele forului conducător al Mişcării Legionare: „Anunţăm membrii că, începând cu data de astăzi, 21 februarie 1938, Partidul «Totul pentru Ţară» nu mai există". Întreaga conducere a căzut de acord că raţiunea de existenţă a partidului a încetat. Toţi cei legaţi până în prezent juridiceşte de acest partid, funcţionari de stat sau nefuncţionari, sunt dezlegaţi de toate aceste legături, luânduoşi completa libertate de acţiune. Toate funcţiile, şefi de regiuni, de judeţe etc. sunt desfiinţate, sediile se închid şi se dau proprietarilor. Motivele care ne-au determinat la această hotărâre sunt:
Decretul Regal nr. 870 din 17 februarie cuprinde următoarele dispoziţii:
a) funcţionarii statului nu pot face politică, nu mai pot face parte din partide;
b) cei ce sunt funcţionari, adică restul de cetăţeni, dacă acţionează politiceşte, sunt sancţionaţi;
c) conducerea este sancţionată dacă mai dă circulări, ordine, dispoziţii. Deci, suntem aruncaţi din raportul de drept în raportul de forţă. Pe acesta, însă nu-l primim. Noi am înţeles să acţionăm în cadrul legii, manifestându-ne credinţele noastre. Dacă aceasta n-o putem face şi dacă orice manifestare de credinţă ne este interzisă, raţiunea de existenţă a partidului nostru a încetat.
Noi nu voim să întrebuinţăm forţa. Nu voim să întrebuinţăm violenţa. Ne este suficientă experienţa din trecut, când fără voia noastră am fost atraşi pe calea violenţei. La orice violentare noi nu mai răspundem în nici un fel. Suportăm chiar şi atunci când întreaga naţiune este tratată ca o turmă de animale inconştiente. Lovitură de stat nu vrem să dăm.
Prin existenţa însăşi a concepţiei noastre, noi suntem contra acestui sistem. Ea înseamnă o atitudine de bruscare, de natură exterioară, pe când noi aşteptăm biruinţa noastră de la desăvârşirea în sufletul naţiunii a unui proces de perfecţiune omenească.
Nu vom întrebuinţa aceste mijloace, pentru că tineretul de astăzi are prea adânc înfiptă conştiinţa misiunii sale istorice şi a

răspunderii sale pentru a face acte necugetate, care să împingă România într-o Spanie însângerată. Generaţia noastră întreagă vede bine mănuşa care i s-a aruncat. Mănuşa aruncată va rămâne jos. Noi refuzăm s-o ridicăm. Ceasul biruinţei noastre încă noa sunat. E încă ceasul lor.
Dacă generaţia bătrânilor noştri crede că e mai bine aşa cum a procedat, noi nu avem să ne amestecăm pentru a le da lecţii. Ei poartă răspunderea în faţa lui Dumnezeu şi a istoriei. De altfel, părerile mele, simple păreri, asupra ultimelor evenimente, vor fi fixate într-o scrisoare adresată unuia din miniştri actualului cabinet. În acelaşi Decret Regal se vizează comerţul legionar, pentru a nu da naştere la nici o posibilitate de conflict. Cu multă durere renunţăm şi la activitatea comercială. Întregul comerţ legionar se lichidează. Şefii de întreprinderi vor anunţa personalul din timp pentru a se putea plasa în altă parte. Cei 70 de copii întreţinuţi de noi vor fi trimişi acasă, nemaiputând suporta cheltuiala întreţinerii lor. În timpul liber care ni se deschide, îndemn pe toţi tinerii să studieze cât mai profund în direcţia meseriei lor".

În concluzie, Codreanu a dat această circulară în dorinţa de a uşura situaţia legionarilor şi a nu-i spune represaliilor pe care le prevedea. Aşa cum cercurile politice din tabăra opusă Germaniei considerau Mişcarea Legionară ca aliată a Germaniei, făceau totul să o distrugă. Avându-l pe rege de partea lor şi care i-a încredinţat lui Armand Călinescu această misiune, fiind ministru de Interne se continuă provocările la adresa legionarilor, organizând comploturi, sabotaje şi alte manifestări de nesupunere. Toate acestea urmăreau să justifice măsurile represive care continuau fără discernământ. În acelaşi timp, pe plan internaţional situaţia se agrava. Germania îşi impunea voinţa în Europa, dar Carol al II-lea se grăbea să termine cu legionarii. La sfârşitul anului 1938, după ce a trimis emisari să sondeze atitudinea marilor puteri faţă de România, s-a hotărât să întreprindă el însuşi o vizită oficială la Londra. Aici a pus problema garanţiilor, dar englezii aveau ei nevoie de garanţii. s-a întors cu mâna goală, vizitează apoi Parisul, unde spera într-un ajutor în armament, dar fără succes. Apoi îşi continuă călătoria în Germania, dar fără ministrul de Externe şi o parte din delegaţi. La convorbiri a participat şi Urdăreanu. Discuţiile lui Carol cu Hitler şi Göring nu au fost numai economice, ele având şi o tentă politică. Germanii se interesau de soarta legionarilor şi mai ales a lui Codreanu. Hermann Göring îi spune, încă din 6 noiembrie, lui ... Constantinescu: „O chestiune delicată mai

trebuie atinsă: Germania nu are nici o intenţie să se amestece în problemele lăuntrice româneşti. Dar Führerul a fost personal amărât de tratamentul prea aspru aplicat lui Codreanu. Poate fi ţinut ca prizonier de stat (Staatsgefangener) oricât şi oriunde e nevoie, dar chiar la ocnă”...
Din această replică se observă că germanii vorbesc în doi peri, lăsându-i lui Carol cale liberă în reprimarea lui Codreanu. Putem aprecia că încă înaintea plecării Regelui în turneul său ar fi stabilit strategia uciderii căpeteniilor legionare. Şi asta ţinând seama de faptul că o asemenea operaţiune avea nevoie de oameni verificaţi şi instruiţi în atentate. Operaţiunea a fost condusă personal de Armand Călinescu.

Crimele din noaptea de 29/30 noiembrie 1938

La 29 noiembrie 1938, Carol al II-lea a sosit în ţară. În aceeaşi zi, generalul Ion Antonescu a fost demis de la comanda Corpului II Armată sub motivul că „prin acte oficiale a depăşit cadrul acţiunilor sale legale, manifestând atitudini cu caracter politic neîngăduit”. Motivul real îl constituiau însă relaţiile sale cu C.Z. Codreanu, guvernul încercând prin aceasta să asigure controlul asupra forţelor armate şi evitarea antrenării acestora într-o eventuală tentativă de revoltă. În cursul aceleiaşi zile, regele a primit în audienţă ministrul Afacerilor Străine, N. Petrescu-Comnen. Iată cum relatează acesta întrevederea: „Punându-mă la curent cu conversaţia ce o avusese în Germania, suveranul spuse că Hitler vorbise mai mult chestiuni de ordin general, pe care mi le enumera cu amănunte, trecând în mod uşor asupra Gărzii de Fier. Cu Göring însă vorbise franc şi amănunţit. Göring îi păruse suveranului că fusese însărcinat de Führer să examineze această chestiune în amănunţime, abordând chiar el chestiunea Codreanu. Regele căuta să demonstreze că Germania şi Italia săvârşesc, în primul rând, o gravă eroare când socotesc că Garda este o mişcare similară cu naţional-socialismul sau cu fascismul. Suveranul a căutat să-l convingă pe mareşalul Göring că această mişcare este o adevărată mişcare bolşevică cu tot alaiul său ideologic şi cu toate metodele sale teoretice, că nu-şi au inspiraţiile la Roma sau Berlin, ci mai degrabă la Moscova. Apoi, suveranul insista asupra impresiunii ce exista la noi, că Reich-ul ar sprijini şi moral, şi material mişcarea, lucru ce nu făcea decât să prelungească frământările din ţară şi să creeze un grav malentendu între

cele două ţări. Göring răspunse că guvernul Reichoului îşi făcuse o dogmă să nu se amestece în treburile interne ale nimănui, că Führer-ul nu se interesează mai mult de Codreanu decât de altă personalitate din România, având în vedere că acesta şi grupul său au fost cei care au manifestat mai multă înţelegere şi mai multă prietenie faţă de-al treilea Reich decât oricare altă grupare românească. E firesc ca şi conducătorii Reich-ului să privească cu oarecare simpatie această mişcare el, Göring, însă, atât în numele Führer-ului, cât şi al său personal, îl asigură pe suveran că nu înţelege nici un moment să facă vreo intervenţie în favoarea acestei mişcări, înţelegând să se abţină cu desăvârşire de la orice act ce ar putea semăna cu o imixtiune în chestiunile interne ale României. Göring nu a ezitat, totuşi, să-l întrebe pe Rege ce are de gând să facă cu gardiştii. Suveranul răspunse că unii dintre ei îşi împlinesc pedeapsa la care au fost condamnaţi de instanţele judiciare, iar alţii se găsesc cu domiciliul forţat la unele mănăstiri. Göring şi-a exprimat mai mult o părere decât o dorinţă în termeni extremi de vagi, un fel de rugăminte că poate ar fi înţelept dacă soar putea ca legionarii, atât condamnaţii, cât şi cei internaţi în lagăre, să fie trataţi cu omenie" (din memoriile lui N. Petrescu-Comnen).

Suprimarea unor şefi ai Mişcării Legionare

Spre surprinderea Berlinului şi a multor politicieni din ţară, Carol al II-lea a dat ordin ca în noaptea de 29/30 noiembrie 1938 să fie lichidaţi Corneliu Z. Codreanu şi alţi 13 legionari. În comunicatul Parchetului Militar al Corpului II Armată ne informează: „În noaptea de 29/30 noiembrie a.c. s-a făcut un transfer de condamnaţi de la închisoarea Râmnicu Sărat la Bucureşti-Jilava. În dreptul pădurii ce corespunde kilometrului 30 de pe şoseaua Ploieşti-Bucureşti, pe la orele 5.00, automobilele au fost atacate cu împuşcături de către necunoscuţi,care au dispărut şi în acel moment transferaţii, profitând de faptul că transportul se făcea cu automobile break tip jandarmi, deschise, pe timp de noapte şi pe ceaţă densă au sărit din maşini, îndreptându-se cu vădită intenţie de a dispare în pădure. Jandarmii, după somaţiile legale, au făcut uz de armă. Au fost împuşcaţi Corneliu Zelea Codreanu, condamnat la zece ani muncă silnică şi şase ani interdicţie; Constantinescu Nicolae, Caranica Ion, Belimace Doru, autorii asasinatului comis asupra lui I.G. Duca, condamnaţi la muncă silnică pe viaţă, Caratonase

Ioan, Bozântan Iosif, Curcă Ştefan, Pele Ioan, State Grigore, Ioan Atanasiu, Bogdan Gavrilă, Vlad Radu, autorii asasinatului comis asupra lui Mihail Stelescu, condamnaţi la muncă silnică pe viaţă Georgescu Ştefan, Trandafir Ioan, condamnaţi la câte zece ani muncă silnică pentru asasinat asupra lui Stelescu. Atât Parchetul Militar al Corpului II Armată, pe teritoriul căruia s-a întâmplat cazul, cât şi Parchetul Civil, fiind înştiinţate, au venit la faţa locului şi au constatat în mod oficial moartea celor de mai sus numiţi. Prin încheierea de procesoverbal de către medic s-a autorizat înmormântarea cadavrelor, rămânând mai departe în cercetarea cazului. Comandantul militar, după propunerea Parchetului şi pentru motive de ordine publică, a aprobat ca înmormântarea să se facă la subcentrul militar Jilava, fapt ce s-a executat în dimineaţa zilei de 30 noiembrie a.c. prin îngrijirea închisorii Jilava („Universul" din 2 decembrie 1938).

În lucrări editate în ţară şi peste hotare se acreditează ideea asasinării căpeteniilor legionare prin ştrangulare în dubele Siguranţei. Aşa cum relatează Florea Nedelcu în opera citată, pagina 412, şi Mihail Sturdza, op. cit. p. 131o133, G.I. Duca, „Cronica unui român în veacul XX", vol. II, München 1948, p. 217. G.I. Duca scria: „Abia înapoiat în ţară, s-a hotărât prin urmare să lovească în plin şi astfel înscenând o încercare de evadare a căpeteniilor Gărzii, când au fost transportaţi de la închisoarea Râmnicu Sărat, unde se aflau deţinuţii după ultimele evenimente, i-a ucis pe toţi, până la ultimul om".

După ce am văzut comunicatele Parchetului în legătură cu această crimă regală şi graba cu care a fost pusă în aplicare se deduce clar participarea lui Armand Călinescu şi a lui Urdăreanu. Nu era nici o motivaţie a transferului în grup de la Râmnic la Jilava. Procesele erau încheiate de multă vreme. Şi apoi, toate deplasările se făceau de penitenciare cu dubele lor şi deţinuţii erau predaţi cu forme legale de transfer. În nici un caz nu era treaba jandarmilor. Comunicatul armatei a II-a că au fost atacaţi de nişte necunoscuţi este cusut cu aţă albă, de vreme ce nu ne spune cine sunt aceştia. Se înţelege bine misiunea. Ar fi fost normal ca să fie vreunul din atacatori prins şi să aibă loc schimburi de focuri, să cadă şi vreun jandarm rănit. Apoi, cum se explică încercarea de evadare când toţi prizonierii erau închişi în dube şi legaţi de spătarul băncilor de mâini şi de picioare şi fiecare având în spate câte un jandarm, iar împuşcăturile trase de la aceeaşi distanţă şi toate în acelaşi loc şi mortal. Nu a fost nici unul lovit în picioare. Într-o asemenea învălmăşeală se puteau împuşca şi soldaţii între ei, mai ales că afară era încă

noapte şi, cum spune raportul Parchetului, mai era şi ceaţă. Dar să-l lăsăm pe plutonierul Sârbu să ne relateze evenimentele. Mihail Sturdza redă în lucrarea sa declaraţiile jandarmului Sârbu date Comisiei de anchetă a Curţii de Casaţie din Bucureşti: „În noiembrie 1940 am plecat în noaptea aceea din Bucureşti cu două maşini dube de la Prefectura de Poliţie. Eram însoţiţi de maiorii de jandarmi Dinulescu şi Macoveanu. Ajunşi la Râmnicu Sărat, am tras la legiunea de jandarmi. Aici, maiorii Dinulescu şi Macoveanu au luat contact cu maiorul de origine evreu Scarlat Roşianu, comandantul Legiunii de Jandarmi din Râmnicu Sărat. În lipsa unui ordin precis, jandarmii nu i-au mai luat pe legionari. Toţi am fost băgaţi în maşini. Imediat ne-am întors spre Bucureşti, dar în acelaşi timp soseşte din urmă maiorul Dinulescu, care ne-a rostit ordinul: „Înapoi la Râmnicu Sărat!”. Ne-am întors, dar ne-am oprit în comuna Băltaţi, la câţiva kilometri de Râmnicu Sărat, unde am fost cantonaţi pe timpul nopţii. Aici ni s-a dat vin de băut, ţigări scumpe şi gustări alese. În zorii zilei am pornit spre Râmnicu Sărat. Ajunşi la închisoare, am fost băgaţi toţi jandarmii într-o celulă, unde maiorii Dinulescu şi Macoveanu ne-au dat instrucţiuni asupra modului cum aveam să-i executăm pe legionari. Punând în genunchi pe şoferul unei maşini, i-a aruncat un ştreang după gât, pe la spate, arătând cât de uşor se poate executa astfel. Totul a fost gata în câteva minute. Jandarmii au ieşit apoi câte unul afară, în curtea închisorii şi fiecăruia i s-a dat în seamă câte un legionar. Mie mi-a dat pe unul mai voinic, mai înalt. Am aflat mai târziu că acesta era Căpitanul, Zelea Codreanu. I-am dus apoi la maşini. Aici legionarii erau legaţi cu mâinile de banca din spate, iar cu picioarele de partea de jos a băncii din faţă, în aşa fel că nu se puteau mişca nici într-o parte, nici într-alta. Aşa au fost legaţi zece într-o maşină şi patru în cealaltă. Eu am fost în prima maşină, în cea cu zece legionari, în spatele Căpitanului şi fiecare jandarm era aşezat în spatele legionarului ce-i fusese încredinţat. În mâini aveam ştreangurile. Am pornit. În maşina mea era maiorul Dinulescu, iar în cealaltă maiorul Macoveanu. Era o tăcere de mormânt, căci nu aveam voie să vorbim nici noi între noi, nici legionarii între ei. Ajunşi în dreptul pădurii Tâncăbeşti, maiorul Dinulescu, care stabilise cu noi printr-un cod de semnale, momentul execuţiei, a prins la un moment dat lanterna sa electrică, stingând-o şi aprinzând-o de trei ori. Era momentul execuţiei, dar nu ştiu de ce n-am executat nici unul. Atunci, maiorul Dinulescu a oprit maşina, s-a dat jos şi s-a dus la maşina din spate. Acolo, maiorul Macoveanu fusese mai

autoritar. Legionarii erau executaţi. Căpitanul şi-a întors puţin capul către mine şi mi-a şoptit: „Camarade, dă-mi voie să le vorbesc camarazilor mei”. Dar, în aceeaşi clipă mai înainte ca el să fi terminat această rugăminte, maiorul Dinulescu a pus piciorul pe scara maşinii şi, păşind înăuntru cu revolverul în mână, a rostit printre dinţi:
„Executarea!”. La aceasta,jandarmii au aruncat ştreangurile.Cu perdelele trase, maşinile şi-au continuat drumul până la Jilava. Când am ajuns erau orele 7.00 dimineaţa, aici ne aşteptau colonelul Zeciu, Dan Paşcu, comandantul închisorii, colonelul Gherovici, medicul legist locotenent-colonel Ionescu şi alţii. Groapa era făcută. Traşi din maşini, legionarii au fost aşezaţi apoi cu faţa în jos şi împuşcaţi în spate pentru a se stimula astfel împuşcarea pe la spate în timpul evadării de sub escortă. După aceasta au fost aruncaţi în groapa comună. La câteva săptămâni, însă, aceiaşi jandarmi, tot noi, am fost duşi din nou la Jilava. Desfăcând groapa, am aruncat peste ei o soluţie dizolvantă şi arzătoare, cincisprezece damigene de vitriol. După aceasta, am fost puşi să dăm declaraţii cum că legionarii, fugind de sub escortă, au fost împuşcaţi. Apoi am fost adunaţi într-o încăpere a închisorii Jilava, unde colonelul ne-a ţinut un discurs, spunând: „V-aţi făcut datoria. Voi nu sunteţi asasini de rând”. La câteva zile după aceasta eu am fost chemat în cabinetul colonelului Gherovici, care, văzându-mă, mi-a spus: „Tu eşti voinic. Ai fi putut să omori trei deodată”. Mi-a întins apoi o hârtie pe care aveam s-o semnez, spunând că am primit suma de 20.000 de lei drept ajutor de boală. I-am răspuns că „nu sunt bolnav, domnule colonel”. Colonelul mi-a spus: „Mă, Sârbule, nu vezi cât arăţi de rău şi să-ţi păzeşti gura, căci altfel ţi-o astup cu pământ”, arătându-mi cu mâna un pistol Mauser pe birou. Am fost trimis apoi, ca şi ceilalţi jandarmi, în concediu”.

După ce am văzut modul în care s-a pus la cale odioasa crimă şi cum s-a executat, după relatările jandarmului Sârbu, ne-am edificat complet despre imoralitatea politică în care se complăcea regele şi anturajul său.

Reacţiile presei, ale istoricilor, precum şi ale politicienilor români

Presa din toată ţara s-a alăturat corului susţinătorilor regelui, trecând cu uşurinţă peste această crimă. Nici Iuliu Maniu, nici Gheorghe Brătianu, care la alegerile din 1937 au

semnat un pact cu Codreanu, nu au luat poziţie faţă de acest abuz de putere al lui Armand Călinescu la ordinul suveranului. Unul singur dintre membrii guvernului a aflat a doua zi, din alte surse, despre crima din 29/30. Neputând crede una ca asta, a telefonat la Preşedinţie, de unde i s-a răspuns că aşa este. Stupefiat, ministrul de Externe, N. Petrescu-Comnen, s-a dus la primul-ministru, exprimându-şi nedumerirea faţă de acest act criminal care va aduce mari prejudicii României, atât pe plan intern, cât şi în relaţiile externe, mai ales în relaţiile cu Germania. Era supărat că toată strădania sa de a ameliora relaţiile cu Germania, prin încheierea de acorduri economice care aveau şi clauze politice, se duce de râpă. Germanii nu erau de acord cu întemniţarea lui Codreanu şi celorlalţi legionari. N. Petrescu-Comnen a apreciat clar că momentul ales de Carol a fost defavorabil intereselor României. În momentul când Ungaria avea pretenţii teritoriale faţă de România, o politică mai echilibrată faţă de Germania ar fi putut îndepărta Ungaria de nemţi şi balanţa să atârne în favoarea noastră, mai ales că Germania era dispusă să ne acorde garanţii teritoriale. În această perspectivă sumbră a viitorului României, ministrul de Externe s-a dus la Urdăreanu, sfătuitorul regelui, şi a cerut explicaţii în legătură cu masacrarea legionarilor. Explicaţiile lui Urdăreanu nu l-au convins şi l-a anunţat că îşi dă demisia. A fost primit la rege căruia, după ce i s-au expus consecinţele ce vor decurge pentru ţară, în urma acestei măsuri regale, şi-a prezentat demisia. Regele a rămas încremenit, nu se aştepta la aşa ceva. După câteva minute de gândire i-a spus că în această conjunctură nu este bine să îşi dea demisia şi că toate comentariile îi vor fi defavorabile regelui. A rămas să se gândească. După câteva săptămâni a fost chemat la Rege, care îl aştepta în picioare. I-a întins amândouă mâinile, felicitându-l pentru serviciile aduse ţării şi i-a dat o decoraţie, spunându-i: „Acum sunt în măsură a vă satisface dorinţa şi vă numesc ambasador la Vatican”.

În ţară tensiunea era tot mai încordată, populaţia îngrijorată. Nu se mai putea aştepta la nimic bun. Legionarii erau urmăriţi, unii trimişi în lagăre, alţii concentraţi, o parte refugiaţi peste hotare. Chiar şi cei din alte părţi erau timoraţi. Legile erau tot mai restrictive. Regele a înfiinţat primul partid unic din România, „Frontul Renaşterii Naţionale”. Toţi demnitarii erau obligaţi să se facă membri ai acestui partid. De altfel, toţi funcţionarii publici erau obligaţi să se înscrie în F.R.N.. Acest partid îl depăşise ca număr pe cel al lui Ceauşescu. În primăvara

anului 1939 avea peste 4.000.000 de membri. Cu toată prigoana lui Armand Călinescu, legionarii nu au abandonat lupta, care a luat o nouă turnură. Se punea problema pedepsirii lui Călinescu. În acest scop, o echipă din Germania a sosit în ţară. Se ştie că la 6 martie 1939, patriarhul Miron Cristea moare şi în locul lui este numit ca prim-ministru A. Călinescu, care mai deţinea şi portofoliile Apărării şi Internelor. Echipa care urma să-l pedepsească pe Călinescu era condusă de avocatul Miti Dumitrescu din Ploieşti. Din echipa mai făceau parte încă opt legionari. Aceştia s-au constituit într-o instanţă de pedepsire a lui Călinescu, întrucât autorităţile statului au permis explicaţiile criminalilor care i-au ucis pe Codreanu şi pe ceilalţi 13 care-şi executau condamnările la Închisoarea Râmnicu Sărat. Conform tuturor regulamentelor de protecţie a celor condamnaţi, conducerea penitenciarelor răspundea de securitatea condamnaţilor. Dacă este să facem pe cineva răspunzător de abuzurile comise în acea vreme, acela nu este altul decât guvernul, care a declarat război tuturor partidelor din România şi, în mod special, Mişcării Legionare, care, deşi s-a autodizolvat, Camarila regală a trecut la ofensivă făţişă contra foştilor legionari. În faţa acestui război era normal ca legionarii să îşi ia măsuri de apărare, avertizând autorităţile statului că dacă nu pun capăt ilegalităţilor şi crimelor, ei, legionarii, se vor apăra şi îi vor pedepsi pe cei răspunzători de crime. Întrucât cei puşi să aplice şi să respecte legea nu o făceau, nu se sesizau în faţa abuzurilor şi se conduceau după ordine verbale ale lui Carol al II-lea, Armand Călinescu şi Gavrilă Marinescu, legionarii au fost siliţi să treacă la contraofensivă. Camarila fiind preocupată de petreceri şi plăceri, nu a luat în calcul şi posibilitatea răzbunării Căpitanului. Şi aceasta nu s-a lăsat prea mult aşteptată, astfel „echipa de eroi”, condusă de Miti Dumitrescu, în ziua de 21 septembrie 1939, orele 14.00, l-au pe- depsit pe „călăul” Căpitanului şi a celor 13. Au făcut-o în amiaza-mare, la lumina zilei, şi în văzut lumii. Apoi, după ce şi-au făcut datoria, au plecat la postul de radio, unde au anunţat toată ţara.
Închei această paranteză, necesară - în opinia mea - înţelegerii faptelor multora dintre colegii din penitenciarul Aiud.

Eu şi legionarii. După 50 de ani

Privind în urmă la toate câte au fost şi cât am pătimit, se pune, logic, întrebarea: care sunt rezultatele acestor suferinţe? Greu de răspuns; îmi place ideea lui Petre Ţuţea: „Dumnezeu m-

a ales ca să sufăr pentru neamul meu"; eu cred că mă număr în rândul acestora. Popoarele sunt supuse uneori unor rătăciri în istoria lor sau unor influenţe străine dezvoltării normale a vieţii tradiţionale sau înrobirii de către duşmani din afară. Şi noi, românii, am avut parte de asemenea necazuri, venite din toate părţile. Le-am îndurat toate fără să ne pierdem credinţa în Dumnezeu şi în misiunea istorică pe care o avem de îndeplinit. De fiecare dată s-au găsit, în neamul nostru, oameni care să dea alarma la răul ce ne ameninţa şi au dus lupta de apărare. Dintre toate invaziile, cea din 1944 a fost cea mai primejdioasă. Vrăjmaşul nostru din totdeauna s-a folosit de metode nemaicunoscute de noi până atunci. Ruşii, în decursul istoriei au folosit mai multe variante pentru a-şi impune dominaţia asupra popoarelor vecine, dar fără succes. După revoluţia din 1917, realizată cu ajutorul Germaniei, Lenin şi, mai târziu, Stalin şi-au pus în gând să cucerească lumea cu ajutorul proletariatului internaţional. În acest scop, în ţara noastră au pus bazele unui minuscul partid comunist, care propaga ura de clasă, lichi-area proprietăţii private, combaterea ideilor naţionale şi a bisericii. Din cauză că aceste teorii propagandistice nu aveau aderenţă în masa românilor, oamenii politici au tratat cu indiferenţă aceste manifestări. Odată cu începerea războiului şi cu agresiunea sovietică asupra Basarabiei şi a Bucovinei, autorităţile române au intrat în panică şi au început să difuzeze ştiri groaznice din imperiul sovietic. Ostaşii români, întorşi de pe front, relatau şi ei despre mizeria în care se zbate acest popor, despre rolul politrucilor, care hotărau soarta oamenilor. Toate aceste informaţii au băgat spaima în cetăţeni; cei mai timoraţi erau ţăranii la gândul că le va fi luat pământul şi toată agoniseala. Până la 23 august 1944 eram un tânăr plin de viaţă, munceam, mă distram, făceam excursii cu băieţi şi fete, mergeam la baluri, dansam. Urmăream ce se întâmplă pe front, mă bucuram de succesele armatei române. La fabrică făceam branduri cât mai bune pentru front. Din seara zilei de 23 august 1944 viaţa mea s-a răsucit cu 180^0. Nu am putut să mă adaptez noilor situaţii. Aducerea ruşilor în ţară m-a făcut să-mi caut colegi la locul de muncă, să ne opunem comuniştilor, care au început să scoată capul - destul de timid la început, apoi, pe măsură ce înaintau ruşii, tot mai obraznici - la locul de muncă aveau loc discuţii tot mai aprinse; comuniştii ameninţau. Cei din tabăra anticomunistă eram mai mulţi. Nu s-a pus problema ce hram politic poartă fiecare. Eram de-a valma: ţărănişti, legionari, liberali şi fără de culoare politică. Eu eram foarte activ în această rezistenţă, dar

pe parcurs am observat că sunt susţinut de legionari, de doiotrei ţărănişti şi de trei liberali. Legionarii mă împingeau înainte, bucuroşi că risc şi ei pot sta în umbră. Rând pe rând, şi ţărănişti, şi liberali au bătut în retragere, rămânând singur cu legionarii. Cum nu eram cunoscut ca legionar, nici nu eram urmărit de poliţie. Necazurile au început mai târziu. Personal, nu am făcut parte dintr-un cuib în care se făcea şcoala legionarului şi depunerea jurământului. În munte, ca fugar, am fost împreună cu legionari, arestat am fost tot cu legionari. La închisoare am fost tot cu legionari şi ţărănişti, fără să fi devenit de-al lor cu totul. Suferinţa a fost aceeaşi pentru toţi, după cum şi scopul era unic: lichidarea deţinuţilor politici, psihică şi fizică. În general, nu am avut ce le reproşa atunci şi nici acum, în libertate. Nu poţi, totuşi, să nu fi de acord cu unele principii general valabile. Cine nu este de acord cu morala în politică, cu garantarea proprietăţii, cu eradicarea corupţiei, cu renunţarea la politica de forţă şi la politica dâmboviţeană, de şmecherie şi minciună? Lichidarea comunismului cu toate racilele lui, încurajarea oamenilor dotaţi să se realizeze în ţară, sprijinirea bisericilor Ortodoxă şi Unită? Legionarii s-au schimbat mult în raport cu trecutul. În cei 15 ani de detenţie am trăit majoritatea timpului numai în compania legionarilor. Raportul de simpatie a fost de bune relaţii, apoi, legionarii erau buni camarazi, îi ajutau pe ceilalţi cu bunăvoinţă, îşi dădeau din hrana lor. Când unii erau bolnavi, se ajutau frăţeşte, nu erau egoişti. Îşi ajutau şi călăii. La Canal, unde primeau pachete, le mâncau în comun cu cei ce nu primeau. Personal, am fost mult ajutat şi, la rândul meu, am ajutat şi eu pe alţii. Spiritul de camaraderie era foarte dezvoltat. Securitatea s-a luptat mult să semene zâzanie între ei prin amestecarea noastră în celule. Erau unii care susţineau că numai legionarii sunt vinovaţi că suntem acolo. Asta era diversiunea lansată de Securitate, ca să ne învrăjbească. În această situaţie, nu aveai de ales. Ori cu Iuda, ori cu camarazii de suferinţă, care erau băieţi simpatici, cu preocupări deosebite, nu se văicăreau, suportau cu demnitate. De la mulţi dintre ei aveai ce învăţa. Primii şase ani au trecut într-o atmosferă plăcută, eram şi tineri, nu dădeam atenţie mizeriilor făcute de caralii. La intrarea în închisoare nu ştiam nimic din trecutul legionarilor. Aici am căutat să cunosc şi eu cine sunt şi ce urmăresc aceşti oameni. Timpul lung de detenţie mi-a permis să întâlnesc şi cunosc o sumedenie de persoane care au deţinut funcţii importante în Mişcare. La prima eliberare eram tobă de legionarism şi cu foarte mulţi prieteni de suflet printre legionari

şi fraţi de cruce. Din timpul detenţiei nu am regrete. Dimpotrivă, mă consideram fericit să mă găsesc în tabăra luptătorilor anticomunişti. Or, lucrul acesta este mai puţin important, ceea ce contează cel mai mult este atitudinea mea în cadrul rezistenţei anticomuniste. Discriminarea o făcea Securitatea, noi considerându-ne toţi o apă şi un pământ. La a doua arestare am fost inclus într-o „organizaţie politică subversivă", „legionară", şi trimis, după o sentinţă cunoscută dinaintea judecării procesului, la Aiud, o închisoare pe care MAI o destinase în mod special legionarilor. În încadrarea de la proces şi stabilirea duratei pedepsei, calificativul arbitrar ataşat numelui meu a cântărit foarte mult. Alţi opt ani am împărţit cu legionarii necazurile între pereţii groşi şi umezi ai puşcăriei. Niciodată în detenţie sau mai târziu nu am avut de ce să mă desolidarizez de vreun grup politic, fiind înfrăţit cu toţi cei care s-au opus comunismului, indiferent de culoare şi convingeri. Rămân şi acum, la aproape 80 de ani, credincios idealului care m-a călăuzit în luptă.

Aiudul

Închisoarea de la Aiud are trei corpuri principale de clădire. Prima, se cheamă Zarca (zárka, în limba maghiară înseamnă puşcărie) şi se pare că a fost construită pe vremea Mariei Tereza, aşadar înainte de 1780, având destinaţia iniţială de grajd. Această clădire avea două nivele şi pereţii foarte groşi, putând găzdui în jur de 100 de deţinuţi, în încăperi pentru două persoane. Să fi avut vreo 60 de celule în total. La etaj erau celule cu paturi şi saltele, cu câte patru deţinuţi, fiecare fereastră având obloane de scânduri, ce aveau în partea superioară o fantă de până la 10 centimetri prin care pătrundeau lumina şi aerul. Existau şi sobe de tuci pentru încălzit, însă nu prea am avut ocazia să le văd arzând. Nu era voie să ne apropiem de fereastră la mai puţin de un metru.

Alăturat, celularul, cea de-a doua clădire, avea patru nivele, cu o capacitate de peste 2.000 de oameni, aproape de poarta principală a penitenciarului. Avea formă de „T" şi vreo 375 de celule. Unde se întâlneau cele două aripi ale T-ului, existau câte două camere mari, la fiecare etaj, iar la capete câte un closet cu robinet pentru apă de spălat şi băut şi guri pentru scurgerea fecalelor. La fiecare etaj se găsea câte un cabinet medical, care ocupa o celulă. În interior, etajele aveau balcoane mărginite de balustrade care dădeau în scara principală şi către toalete. Uşa fiecărei celule avea o portiţă pentru gamelele cu

mâncare şi o vizetă prin care caralii ne puteau supraveghea continuu. La fiecare etaj exista câte o celulă lipsită de fereastră şi de pat - de cele mai multe ori chiar şi de tinete - Neagra. Tot la fiecare etaj se mai găsea câte o magazie unde se păstrau efecte (saltele, perne, pături, săpun etc.), pe care noi nu prea le vedeam. În subsolul celularului erau celule de pedeapsă cu beton pe jos, unde se arunca zilnic apă pe jos, iar paturile erau din fier, rabatabile, manevrate din exterior, în cursul zilei fiind ridicate pe perete.

În afara acestor clădiri mai era Secţia, cea de-a treia, un patrulater, de fapt un „U", cu camere mari de câte 30 de persoane, la una din extremităţile sale găsindu-se bucătăria. Aici stăteau deţinuţii favorizaţi, aici era carantina la sosirea în complexul penitenciar, şi tot aici a luat fiinţă, mai târziu, clubul de reeducare. Au mai rămas puţine zile de carantină şi ne vor răspândi pe la alte celule. Mă gândeam cu strângere de inimă la acea zi când nu-i voi mai avea lângă mine pe Marin Răducă, de vârsta mea, necăsătorit. A fost ucenic în Braşov, la Blănăria „Pestrea", iar în 1942 este arestat pentru participare la organizaţia F.D.C. Braşov, condusă de Ioan Agapie, condamnat la zece ani. S-a eliberat după 12 ani, în 1954. Răducă a fost remarcat în Aiud ca un băiat cu calităţi deosebite şi preluat în pregătire de doctorul în drept Victor Biriş care l-a instruit temeinic. Au mai contribuit la pregătirea lui şi alţii. A învăţat engleza, germana şi franceza. A prins acea perioadă de posibilitatea mişcării în închisoare. Mulţi tineri s-au strâns în jurul dr. Biriş şi nu au avut de pierdut. Cei din jurul lui Biriş au adoptat o poziţie intransigentă la venirea comuniştilor. Răducă a fost unul din aceia. Deşi era muncitor cojocar, era foarte bine pregătit intelectual. Discutam mult cu el şi ne completam. Despărţirea de el m-a întristat mult. Un coleg din grupul dr. Biriş era optimistul Ghiţă Trăistaru, de profesie strungar, din Dâmboviţa, arestat şi el pentru apartenenţă la Frăţiile de Cruce, condamnat la zece ani închisoare, din care a făcut 12, fiind eliberat în anul 1954. Şi el făcuse parte din grupul dr. Biriş. Trăistaru era de o dârzenie exemplară şi devotat cauzei pentru care a intrat în închisoare, fiind gata oricând să sară în ajutorul semenilor săi. Acum era condamnat în grupul Mihăilescu la zece ani. Era optimist. Al treilea din grupul dr. Biriş era însăşi fratele său, Toader Biriş, o enciclopedie a Aiudului. Cunoştea viaţa fiecărui fost demnitar al Guvernului Antonescu, a tuturor generalilor care se găseau la Aiud. Toader era un mare povestitor; îl ajuta memoria, eliberat şi el după 12 ani, după care

o lua de la capăt cu alţi zece ani.

Timpul a trecut foarte repede şi plăcut în carantină, până într-o zi când am fost scoşi câte unul cu sacul tras pe cap, ca să nu vedem unde ne duc. Eu am fost luat printre primii. Mă târa un gardian după el, ţinând sacul strâns în jurul gâtului.

La celular

Când am intrat în holul unei clădiri mari, mi-au scos sacul şi în faţa ochilor mi-a apărut o privelişte înfiorătoare. Un interior ca în filme, cu culoare largi care erau în formă de „T", cu pasarele laterale şi transversale, cu patru etaje şi plase imense între etaje, un fel de Sing-Sing. Pe scări am urcat la etajul doi şi am fost dus pe partea dreaptă, cam la jumătatea laturii am fost introdus într-o celulă în care am găsit un om înalt care s-a bucurat la venirea mea, pentru că era singur de mai multă vreme. După ce gardianul închide uşa şi se îndepărtează, domnul care sta în picioare îmi întinde mâna şi se prezintă: „Dr. Tache Ghe. Costache, conferenţiar la Facultatea de Medicină Cluj". „Mă bucur mult. Numele meu este Salcă Alexandru, un oarecare deţinut fără titluri". Mi-am amintit imediat de păţania lui Nae Ionescu la o recepţie la ambasada noastră de la Berlin, când soţia ambasadorului Caragea (o simplă potrivire de nume cu familia domnitoare), o prinţesă Cantacuzino, făcea prezentările, spunea apăsat „Von", iar lui Nae Ionescu „Herr Ionescu", mai apăsat „Herr", pentru a sublinia lipsa titlului de nobilitate. Nae a înghiţit, iar la discuţiile purtate i-a lăsat pe toţi să-ţi dea cu părerea în chestiuni filosofice. Când păreau că au ajuns la o concluzie, a intervenit în discuţie explicându-le, aşa cum numai el putea să facă cum se pun problemele. Toţi s-au repezit să-l invite la ei, pentru a continua discuţiile, spre surprinderea şi jena doamnei Caragea. Profesorul şi-a amânat întoarcerea la Bucureşti cu două săptămâni pentru a da curs tuturor acestor invitaţii. Apoi, dl. conferenţiar mă invită să ocup patul din stânga, ceea ce am şi făcut. Începea apoi un fel de interogatoriu. „De când eşti arestat? Pentru ce? Ce condamnare ai? Căsătorit? Copii?" şi multe altele. La toate întrebările, am răspuns corect şi sincer. Îmi dădeam seama că mă aflu în faţa unui om curios şi prudent. Am căutat să-l fac să aibă încredere în mine. Descopeream pentru prima oară că oamenii nu au încredere unul în altul. Prin coloniile de la Canal eram mai deschişi unii faţă de alţii. Aici, la Aiud, oamenii erau mai circumspecţi. Statul îndelungat în celulă îi făcuse mai tăcuţi şi

meditativi. Cu toate precauţiile, sosirea unui nou venit stârnea interes în această ocnă, unde, în mod normal, nu se schimbă nimic. Acelaşi program monoton şi stupid aplicat de nişte brute de gardieni, asemeni roboţilor. Iar de partea cealaltă, nişte fiinţe umane inteligente şi blânde erau supuse unor metode inumane din partea acestor fiare, care aveau chipuri umane, dar care, prin variate metode de spălare a creierelor, s-au transformat în unelte docile, fără suflet şi acţionând la comanda călăului şef. Aiudul a fost cea mai grea închisoare din ţară. Aici au murit cei mai mulţi deţinuţi politici. Colocatarul meu a ajuns repede la concluzia că sunt un om cu care are ce discuta. Veneam de afară de nouă luni şi că faţă de el, care era de nouă ani la închisoare, eu aveam o imagine mai aproape de realităţile din ţară şi din lume. În special îl interesa revoluţia din Ungaria, iar eu eram curios să aflu ce s-a petrecut la Aiud. Ne-am aşezat imediat, după programul de dimineaţă, turceşte în pat şi începeam discuţiile pe diverse teme. Dimineaţa îmi făcuse program de anatomie, iar după-masă era rândul meu să descriu evenimentele politice din anii cât am fost liber. Timpul trecea foarte uşor cu multe discuţii personale şi familiale. Domnul conferenţiar era bucureştean, tatăl său fusese ofiţer de profesie, a participat la bătălia de la Mărăşeşti, cu gradul de locotenent. A făcut medicina la Cluj şi a ales cariera universitară. Din studenţie a avut simpatii legionare, pentru care a fost condamnat la nouă ani. Acum erau expiraţi de vreo lună şi nu-l eliberau. Dumnealui credea că va fi dus undeva în lagăr sau la un domiciliu obligatoriu. Era căsătorit cu o ploieşteancă, tot conferenţiar la medicină. Nu mai ştia nimic de soţie de 9 ani şi nici de părinţi. Vorbea mereu de mama lui ca de o sfântă, ar fi vrut să o mai găsească în viaţă. În altă ordine de fapte, petrecute în Aiud, mi-a relatat de marea grevă ce s-a desfăşurat la Închisoarea Aiud în primele zile ale lunii iulie 1957. Viaţa în închisoare era foarte grea din lipsa asistenţei medicale, hrana foarte proastă o sub limita necesarului, mulţi deţinuţi murind de distrofie şi lipsa medicamentelor. Majoritatea deţinuţilor erau în Aiud din 1948, dar mai erau şi legionari închişi de Antonescu, din anul 1941. Toţi aceştia erau supuşi regimului de exterminare, impus de colonelul Ştefan Koller (Coler, românizat), născut în 2 august 1916, la Huedin, judeţul Cluj, fiul lui Iosif şi Ilona (evrei), a fost comandant la Aiud în 1954-1958). Greva a fost declanşată de uciderea deţinutului Ioan Popa-Teiuş. Acesta făcea închisoarea din 1941 şi acum era grav bolnav de ulcer, iar Koller îi refuza tratamentul medical. Avea nevoie de operaţie. Disperat, într-una

din primele zile ale lunii iulie 1957, celula lui a fost scoasă la plimbare în curtea închisorii. Ajunşi în faţa ţarcului, Popa-Teiuş a luat-o spre gardul de sârmă ghimpată din apropierea zidului care împrejmuieşte închisoarea. Nu a apucat să treacă gardul de sârmă, că un soldat din prepeleac a şi descărcat automatul în pieptul lui Popa-Teiuş, care a căzut lângă gard, într-o baltă de sânge. La auzul focurilor de armă, deţinuţii din celule s-au repezit la geamurile izolate cu obloane, ca să nu se poată vedea afară. Cei din celule au aruncat aceste obloane jos în curte. În câteva minute, unii dintre deţinuţi erau în geamuri, alţii băteau puternic în uşi şi strigau tot felul de proteste la adresa securităţii, la adresa lui Koller şi apeluri la populaţia oraşului, demascând genocidul ce se practică la închisoarea Aiud. Se cutremura închisoarea. Koller înţepenise undeva în apropierea victimei terorii sale aplicate de el. Toţi gardienii s-au retras de pe secţii şi au fost puşi să constituie un cordon în jurul zidului de apărare. Panica a fost mare în rândul administraţiei. În ceea ce-i privea pe deţinuţi, nu mai aveau ce pierde. După mai multe zile de grevă a foamei, care a cuprins secţia şi Zarca, oamenii au renunţat la protest, care a fost spontan şi fără să aibă un comitet de revendicări. O asemenea acţiune cordonată ar fi dus la condamnarea la moarte a iniţiatorilor. După potolirea spiritelor, o parte dintre deţinuţi au fost transferaţi la alte închisori, unii la Gherla, alţii la Ministerul de Interne pentru cercetări. Nu s-a constituit o comisie care să stabilească cauzele care îi duc pe oameni la disperare, să elucideze cauzele deceselor, starea de subnutriţie care făcea atâtea victime sau lipsa unui contact minim cu familia, lipsa unei biblioteci care îi mai ajuta pe deţinuţi să-şi mai menţină contactul cu viaţa culturală, atât de necesară în atare situaţie. Actul disperat a lui Popa-Teiuş putea fi evitat dacă acel soldat ar fi fost instruit în spiritul omeniei şi nu al urii de clasă, stimulat cu recompensa unui concediu dacă ia viaţa unui duşman al poporului, cum erau îndoctrinaţi. Popa-Teiuş nu putea evada. El avea în faţă un zid de patru metri, pe care nu se putea căţăra să-l escaladeze. El voia numai să atragă atenţia asupra stării sănătăţii lui. Pentru acest protest a plătit cu viaţa.

Zilele treceau plăcute în această companie a conferenţiarului, care se aştepta să fie luat într-o zi. Sincer să fiu, mă gândeam ce voi face fără el. Dar cum în închisoare tu nu poţi hotărî nimic, totul se decide de temniceri, fără o logică normală... Şi aşa s-a întâmplat şi atunci când am fost adus lângă dl. conferenţiar, care pentru mine, în cele trei săptămâni de

şedere, a fost foarte benefic. Am asimilat aproape în totalitate expunerile domnului. Într-o dimineaţă s-a deschis uşa şi gardianul l-a întrebat pe colegul meu: „Cum te cheamă?”. „Tache Ghe. Costache”, a răspuns colegul cu o voce puternică, ca să fie auzit şi din celulele vecine. Mi-a întins mâna şi a plecat, cred că la domiciliul obligatoriu. Am rămas singur în această junglă, unde eram înconjurat numai de necunoscuţi. În cine să ai încredere? În pereţi nu băteam, pentru că nu ştiam cine-i dincolo de zid. Ţevile sunau mereu, dar nu eram deprins cu alfabetul Morse, ce se folosea aici. Eu cunoşteam doar pe cel folosit de armată, dar aici lipsea ceva. Punctul era la fel, dar liniile erau tot puncte, scurte şi dese. Eram năucit de mesajele ce se transmiteau de la o celulă la alta.

Rămas singur şi cu regret de plecarea colegului, la un moment dat se deschide uşa şi gardianul îmi zice „Hai!”. Ca un deţinut care se respectă, aveam bagajul gata în orice clipă, şi ce bagaj? O trăistuţă, cu nişte mărunţişuri. Aşa că luai bocceluţa şi plecai în urma lui; la vreo cinci-şase celule mai încolo se opreşte şi descuie o uşă. Îmi zice: „Intră!”. Între paturi erau doi deţinuţi în picioare. Le zic „Bună ziua”, mă prezint şi cel mai în vârstă mă invită să iau loc şi să-mi aleg un pat. Erau livizi, roşi de suferinţă, numai schelete. Doar ochii îi mai sclipeau, cu care te iscodeau. Poate se întrebau în sinea lor „Cine o fi noul venit?”. Totuşi am observat la cel mai în vârstă o bucurie că am fost adus în celula lor. După amabilităţile conjuncturale am început să ne cunoaştem. Domnul mai în vârstă se numea Bulhac Andronic, comandant legionar din Soroca, Basarabia, de profesie contabil în Bucureşti, căsătorit cu o profesoară de limba română din Mineş, judeţul Arad. Domnul Bulhac a fost arestat în 1948 şi condamnat la 25 de ani. Nu mai ştia nimic de soţie, iar copii nu avea. Al doilea se numea Ion Comănescu şi nu mai ştiu cum. Era din Ploieşti, de profesie agronom, condamnat din 1941 pentru aşa-zisa rebeliune la 25 de ani. Făcuse până acum 16 ani. În general, era vizibil imprimată pe figura lui suferinţa. Erau mulţi 16 ani de ocnă. Vorbea mult şi de toate. Se tot interesa de cum este viaţa în regimul comunist şi dacă lumea mai speră într-o schimbare. În ceea ce mă privea pe mine, căutam să pun o notă optimistă în prezentarea situaţiei din ţară şi din lume. Dar am remarcat la el o stare de neliniște şi de revoltă pentru tot ce-l înconjoară. Nu vorbea cu colegul lui de celulă, cu domnul Bulhac, care se temea de el şi stătea retras într-un colţ şi nu prea putea să spună nimic, că domnul Comănescu i-o reteza scurt şi prelua el discuţia. Acest om avea o energie inepuizabilă. Am avut

impresia că venind eu în celulă, un timp va avea cui să-i spună tot ce credea el despre lumea în care a trăit mai bine de 16 ani. Memoria îl ajuta, dar nu şi buna credinţă. Era un tip negativist. Îmi povestea zilnic din istoricul închisorii Aiud din 1941 încoace. Pe unii îi ataca dur, dar avea şiretenia ca să ridice în slăvi pe alţii. Eu, ca unul care eram curios să ştiu care a fost ţinuta oamenilor în general, atât a legionarilor, cât şi a militarilor şi a oamenilor politici. Multe lucruri le aflasem mai înainte de la domnul conferenţiar, care, cu multă amărăciune, mi-a povestit de generalul Aldea, fost ministru de Interne în Guvernul Sănătescu, căruia, îmbolnăvindu-se de o boală gravă de circulaţie, i s-a refuzat orice fel de tratament de către comandantul închisorii, Dorobanţu, lăsându-l că moară în chinuri groaznice. Tot cu respect şi compasiune vorbea domnul conferenţiar şi de Istrate Micescu, marele jurist român, care îi făcuse Regelui Carol Constituţia din 1938. A fost arestat de comunişti în grupul lui Gheorghe Cuza, iar alţii au fost supuşi unui regim dur de închisoare, unde nu s-au putut adapta, fiind aruncaţi, dintr-o dată, dintr-un mediu comod de viaţă, cu toate avantajele unei vieţi civilizate, în promiscuitatea celulei. Diferenţa a fost catastrofală. Să ne imaginăm un Istrate Micescu, profesor universitar, fost ministru, cu studii şi doctorat la Sorbona, luat de nişte haidamaci şi aruncat într-o celulă cu uşă zăvorâtă de afară, fără toaletă, fără apă şi cu gratii la geam, cu un pat de fier, cu o saltea plină de praf şi murdară. Şi, ca tacâmul să fie complet, într-un colţ al celulei era o putină din lemn ce servea drept WC, pe care o utilizam pe rând când aveam nevoie. Aceasta ne scotea din minţi. Tot deasupra acesteia ne şi spălam pe mâini, pe ochi şi spălam şi gamela. Această degradare i-a demoralizat pe mulţi şi i-a dus la disperare. Au văzut cum totul se năruie în faţa lor, s-au îmbolnăvit, foamea îi chinuia. În plus, ura temnicerilor şi vârsta înaintată a multora le-a grăbit moartea. Într-un fel privea conferenţiarul acest genocid şi altfel Comănescu, care ducea în spate mai multe prigoane. El spunea de unii: „Bine le-au făcut comuniştii, că legionarii i-au avertizat din timp de pericolul comunist. Acum să vadă pe pielea lor cum sunt ei, comuniştii! Pe noi ne-au băgat în puşcărie şi cu ei au cochetat.

Eu nu am apucat în Aiud nici foştii demnitari de stat, nici aşa-zişii criminali de război, cum şi-au permis comuniştii să-i considere pe bravii ofiţeri ai armatei române, care s-au acoperit de glorie pe câmpul de luptă, acolo unde i-a trimis patria. Peste 50 de generali şi-au sfârşit viaţa în Aiudul blestemat. Aşa

treceau zilele în lipsa altor preocupări, ascultându-l pe Comănescu. Când era el la rând la tinetă, „bădia”, Bulhac mă atenţiona să vorbesc mai puţin cu acesta, să fiu prudent că s-ar putea să am neplăceri şi chiar şi alţii. La început am crezut că este vorba de relaţiile reci dintre ei şi mai continuam pălăvrăgeala. Dar treptat, am devenit mai rezervat. Comănescu a sesizat schimbarea mea şi făcea în aşa fel încât, atunci când se făcea programul, să nu mai rămân împreună cu bădia Bulhac. Eu am vorbit multe, dar eram printre deţinuţii cu mulţi ani de detenţie. Nu puneam la îndoială buna lor credinţă, deşi pe aceste persoane le văzusem pentru prima dată aici, în celulă. Credeam că deţinuţii din Aiud sunt nişte sfinţi. Nu am luat în considerare nici faptul că celula noastră nu comunica cu celelalte. Au trecut aproape trei săptămâni de când eram în această companie.

Zarca

La începutul lunii septembrie 1957, într-o zi de dimineaţă, vine gardianul şi îi cere lui Comănescu să-şi ia lucrurile şi să-l urmeze. Rămas cu domnul Bulhac, acesta îmi spune: „L-au dus să dea raportul, ai să vezi”. Nu am luat în serios spusele colegului. După două-trei ore vine un alt gardian şi-l scoate pe Bulhac. Din nou am să rămân singur, dar nu pentru mult timp, pentru că vine colonelul şi zice: „Hai!”. Mi-am luat bocceluţa şi am ieşit pe pasarelă. L-am urmat şi am coborât la parter. Acolo eram aşteptat de un alt caraliu (gardian), care avea în mână un sac, pe care mi l-a tras pe cap, apoi mi-l strânge în jurul gâtului şi mă trage după el ca pe un câine jigărit. Mă mai împiedicam, pentru că nu vedeam. După ce am trecut prin mai multe porţi, am ajuns undeva. S-a deschis o uşă şi am intrat într-un hol. Aici mi s-a scos sacul. Eram obosit şi cam speriat. Cel care m-a adus îi dă un bilet gardianului portar şi pleacă. Se vedea că acea clădire este veche, cu un coridor de la un capăt la altul şi cu nişte scări la mijloc, care duceau la etaj. „Hai, urcă!”, îmi zice când am ajuns. În capul scării era o grilă metalică şi din nou un coridor din cap în cap. Pe coridor, un plutonier, care mă ia în primire, se uită lung la mine şi eu la el. L-am recunoscut. Fusese la Canal. Şi el m-a recunoscut, dar n-a zis nimic, iar eu nici atât. Acest plutonier îmi va face mult rău de-a lungul anilor şi asta din teamă. Mă duce în aripa stângă a coridorului, la celula 58. Când am intrat în celulă am crezut că am vedenii. În picioare, între paturi, era bădia Bulhac, care plecase cu o jumătate de oră înaintea mea. Când m-a văzut m-a reproşat: „Te-am făcut atent

să vorbeşti mai puţin. Uite unde ai ajuns!”. „Dar unde sunt aici?” „În Zarca. Dacă am ajuns în Aiud, trebuie să trec şi pe aici”. Apoi privesc în celulă. În picioare, lângă perete stătea un tânăr subţirel, înalt, cu o figură tânără şi plăcută. Cum voi afla mai târziu, fusese student la Academia Comercială. Trecuse prin Piteşti şi Gherla. Din nou bădia Bulhac mă atenţionează să am grijă că acest om fusese reeducat şi încă nu s-a eliberat de frică. Acest student se numea Bărbulescu Nicolae, fiul unui negustor din Tg. Jiu. Fusese bine educat în familie, cu cunoştinţe în multe domenii, dar cum tinerii sunt pregătiţi pentru o carieră normală în viaţă şi nu să fie supuşi unui regim de spălare a creierelor prin tortură fizică şi morală, foame, frig şi izolaţi de cei dragi. Îl înţeleg pe Bărbulescu şi îi iert teama cumplită ce o avea faţă de ofiţerul politic, căpitanul Chirilă, un tip arogant şi rău. Acest Chirilă m-a trimis în Zarca. Alt personaj important în celulă era inginerul Ghiţă Brahonschi. L-am găsit în greva foamei, stătea culcat în patul de jos, îmbrăcat şi acoperit cu pătura. Eu ştiam multe despre el. Fusese şeful studenţimii legionare din România, fiind considerat o speranţă a elitei legionare. Când m-am apropiat de el să-i strâng mâna şi să mă prezint, în faţa ochilor mei era un om îmbătrânit, cu faţa brăzdată de riduri, cu ochii retraşi. Era de mai multe zile în greva foamei. Când i-am spus că sunt din Braşov s-a bucurat. Fusese şi el inginer la „Tractorul” Braşov. m-a cuprins mila faţă de el şi nu ştiam ce atitudine să iau. Toată noaptea m-am gândit cum să-l ajut. Nu cunoşteam motivul grevei, doar că nu mânca şi se distrugea. Gardienii îl ironizau făcânduol nebun, nu-i acordau nici o atenţie. Încă de a doua zi m-am hotărât să-l ajut pe Brahonschi. Deci, în fiecare zi l-am rugat pe Brahonschi să primească porţia mea de turtoi cu greutate. A primit oferta mea, eu asumându-mi toate riscurile timp de două săptămâni. I-am dat lui porţia mea de turtoi. Brahonschi era bine apreciat de cei din Zarca şi se afla mereu în atenţia ofiţerului politic. Cât am stat eu cu el în celulă, nu s-a petrecut nimic deosebit. Nu se putea. Se fereau să îşi spună gândurile, se fereau de acel student. Din povestirile altora aveam un cult pentru Ghiţă. Îl ştiam foarte bătăios şi inteligent, dar m-a dezamăgit. Nu am reuşit să-mi dau seama ce scop urmăreşte. Îl voi mai întâlni într-o situaţie extrem de grea pentru amândoi. Numai Dumnezeu ne-a salvat. Figura lui m-a urmărit tot timpul. Mă rugam lui Dumnezeu să-l ocrotească şi l-a întărit. Voi mai aminti în alt capitol de el. După două săptămâni de şedere la celula 58, colegul nostru, Bărbulescu, a fost mutat, iar bădia Bulhac îmi face din nou critică pentru că am exagerat

cedând porţia mea de turtoi. Se va afla şi că voi avea de suferit. Am înţeles aluzia. Am rămas pe gânduri. Eu aveam o altă imagine despre Aiud, dar timpul mă va face să revin la convingerile mele anterioare. A doua zi am fost mutat la altă celulă, la 59. Aici am găsit doi oameni tineri şi comunicativi. Unul dintre cei doi era ing. Aurel Şandru din Oradea, fiul unui plutonier major. A făcut liceul la Beiuş, în 1948 a fost arestat, fiind la acea dată şeful organizaţiei legionare a judeţului Bihor. Al doilea era un bănăţean, om blând şi prietenos, care nu se amesteca în problemele altora. Am stat multă vreme împreună, cam o jumătate de an. La început, atmosfera în această celulă a fost foarte plăcută, cu un program de zi încărcat, cu rugăciuni, diverse comentarii pe teme religioase. Atât Şandru, cât şi eu eram greco-catolici. Aveam aceeaşi vârstă, ne deosebea doar nivelul studiilor. În ceea ce mă priveşte, prietenii mă considerau autodidact. Aşa stând lucrurile, puteam discuta destul de lejer. În ceea ce privea atitudinea noastră faţă de biserica greco-catolică şi în general cea catolică, avea unele nuanţe. Şandru punea problemele mai dogmatic, iar eu mai laic. Eram cu totul de acord cu nedreptatea făcută nouă, greco-catolicilor, prin desfiinţarea, la ordinele lui Stalin, a acestui cult în octombrie 1948. La vremea aceea au fost arestaţi toţi episcopii noştri şi condamnaţi la ani grei de închisoare, alături de episcopi. Au fost întemniţaţi un număr mare de alţi slujitori ai bisericii, cu protopopi, preoţi şi profesori ai Blajului. Totul a fost devastat, proprietăţile au fost confiscate, mănăstirile desfiinţate. O parte a bunurilor le-a preluat statul. Nici Biserica Ortodoxă nu s-a lăsat mai prejos, luând şi ea partea leului, adică lăcaşele de cult, casele parohiale, cimitirele şi toate celelalte bunuri. S-au făcut părtaşi cu diavolul. Înşelarea opiniei publice şi mistificarea adevărului, mai ales atunci când s-a consimţit din partea ierarhiei ortodoxe transformarea unor mănăstiri ortodoxe în închisori pentru prelaţii greco-catolici, de exemplu cardinalul Iuliu Hossu, acest sfânt al Bisericii Române Unite cu Roma şi al neamului românesc, cel care a deschis adunarea din 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, cel care în timpul ocupaţiei maghiare a fost alături de enoriaşii săi, îmbărbătânduoi şi apărânduole drepturile. A fost uluitor faptul că nişte conducători ai bisericii să se întovărăşească cu un partid fără neam şi Dumnezeu şi să prigonească alţi fraţi creştini. Unirea bisericilor dacă se va face de către credincioşi în bună înţelegere, şi nu cu poruncă de la diavol. Pe noi ne-a mâhnit această prigoană şi o puneam pe seama unor oameni străini de neamul nostru şi nu

atribuiam această nedreptate creştinilor ortodocşi şi nici clerului. În toţi anii de închisoare nu am auzit oameni şi preoţi care să fie de acord cu desfiinţarea Bisericii Greco-Catolice. Socoteau această nedreptate ca fiind trecătoare şi că odată cu eliberarea ţării de forţele răului totul va reveni la normal. În compania lui Şandru predominau discuţiile religioase, dar erau abordate şi alte teme. Şandru comunica cu vecinii de celulă prin alfabetul Morse. Mai primeam veşti despre mişcările care se făceau din când în când de către ofiţerul politic. La un moment dat, l-am avut vecin pe dl. Radu Budişteanu, fost ministru legionar în Guvernul Gigurtu, prieten cu Codreanu şi membru al Mişcării Legionare, avocat renumit, cu doctorat la Sorbona. Vorbea des la perete, nu avea teamă de caralii. De la el primeam scurte noţiuni de drept, pe care le memoram. Îl mai consultam în probleme politice din trecut. Şandru mai memorase din cugetările lui Horia Cosmovici şi pe care mi le dicta şi mie. Erau toate de nuanţă creştină, unele în limba franceză. Cosmovici, avocat de profesie, a jucat un rol important în Mişcarea Legionară; în guvernarea Antonescu-Horia Sima a fost secretar general al guvernului.

Încet am intrat în viaţa Aiudului şi mai cu seamă a secţiei de exterminare Zarca. Aici, pe lângă o parte a vârfurilor legionare, au fost aduşi şi legionari izolaţi de ofiţerul politic pentru a-i intimida şi distruge, fizic şi psihic, pe cei ce, după calculele torţionarilor trebuiau îngenuncheaţi şi exterminaţi. A venit iarna, dar în Zarca nu s-au făcut nici un fel de pregătiri pentru a face căldură. Nu erau calorifere, nici măcar sobe în celule, iar acolo unde era, nu exista burlan şi nu se putea folosi. În Zarca s-a răbdat de frig, care era aliatul numărul unu al temnicerilor la distrugerea biologică a noastră şi favorizatorul celor mai chinuitoare boli. Cele mai frecvente erau reumatismul, guturaiul, TBCoul, bolile digestive şi cardiace. Către sfârşitul anului 1957 am fost scos din celulă şi, cu sacul pe cap, am fost dus la o distanţă apreciabilă şi introdus într-un birou mai mic, asemănător celor de la Securitate ,cu o masă-birou pentru anchetator, iar în colţ o măsuţă mică cu un scaun prins în şuruburi. Aceasta era masa anchetatului. Mi-am ocupat locul şi a intrat un locotenent major de securitate, care, după o mică introducere, m-a întrebat ce pedeapsă am şi cum suport detenţia. L-am lăsat fără răspuns, apoi a trecut la subiect. M-a spus că vine de la Braşov şi trebuie să-i răspund la unele întrebări, şi anume dacă-l cunosc pe Constantin Grigorescu de la uzinele „Steagul Roşu” Braşov, la care eu i-am răspuns că îl cunosc. „În ce împrejurări l-ai cunoscut?”. „La închisoarea

Braşov, în anii 1948-’49”. „Ce politică făcea Grigorescu”. „Nu ştiu.” „Ce activităţi legionare aţi desfăşurat împreună?” „Nu am desfăşurat asemenea activităţi”. În continuare, au urmat întrebări cu insistenţa anchetatorului, ca să obţină din partea mea o confirmare cum că eu şi Grigorescu am fi desfăşurat activitate legionară. Ancheta a durat până spre seară şi s-a soldat cu un eşec pentru lt. major. m-a ameninţat că mă va duce la Braşov.

Naivitate sau rea-credinţă

Întors în celulă, colegii erau curioşi unde am fost şi de ce. Le-am explicat ce s-a întâmplat, cum că a venit de la Braşov un ofiţer să mă ancheteze în legătură cu un camarad de-al meu şi că îmi este teamă că e arestat, că are acasă o soţie şi doi copii minori. Colegii s-au liniştit şi am reintrat în normal. Fratele Şandru a comunicat vecinilor că am fost anchetat în legătură cu Braşovul. În Aiud veneau zilnic securişti din toată ţara şi făceau anchete. Unii dintre deţinuţi erau duşi la Interne ori la alte securităţi pentru noi anchete, confruntări cu noii arestaţi. Deci, chiar dacă erai condamnat, oricând se putea relua ancheta şi erai implicat într-un nou proces. Unii erau duşi la tribunale, ca martori ai acuzării, iar Securitatea te urmărea şi acolo, în închisoare, prin agenţii informatori plasaţi pe lângă unele personalităţi de care nici conducerea închisorii nu ştia. O altă categorie de informatori aparţinea ofiţerului politic, care sonda starea de spirit din închisoare şi dacă nu se organizează cumva greve, evadări şi alte legături între deţinuţi. Noi, deţinuţii, cunoşteam bine sistemul de supraveghere, dar ne era foarte greu să-i cunoaştem pe adevăraţii informatori. Dacă i-am fi cunoscut, nu mai puteau fi de folos. Aceştia erau bine mascaţi. În schimb, Securitatea, prin aceşti informatori, folosea dezinformarea contra lor şi răspândea informaţii denigratoare despre unii deţinuţi mai puţin cunoscuţi, că aceştia ar fi informatori. Iar naivii cădeau în plasă, acuzând oamenii cinstiţi de turnătorii şi ajutându-i pe cei adevăraţi să-şi desfăşoare activitatea murdară. Foarte des erau scoşi din celule oameni şi duşi la poartă, acolo unde erau şapte camere de anchetă şi ţinuţi acolo mai multe ore. Uneori li se servea şi masa de prânz tot în acel loc. Poate, sub acest paravan, îi hrăneau mai bine pe-ai lor. Pe unii dintre ei, duşi acolo, nu-i întreba nimeni nimic. Acestora li se făcea cel mai mare rău. Întorşi în celulă, oamenii spuneau adevărul. Cine îi credea? Deveneau bănuiţi şi izolaţi şi aşa se

crea o stare de neîncredere între noi, mai ales dacă cel în cauză avusese ceva discuţii contradictorii cu colegii de celulă, era categorisit ca un posibil turnător. Dar aceasta nu era o regulă generală. Majoritatea oamenilor erau cu mintea lucidă şi nu-şi puneau asemenea probleme. Îşi manifestau sentimentele în mod deschis şi nu căutau să-şi ascundă crezul politic. Autocenzura era bună sau nu era. Când am fost dus prima dată la anchetă, aşa cum se obişnuia de regulă, Şandru Aurel a transmis la camerele vecine că am fost dus în poartă. Numai că această comunicare a lui a fost răutăcioasă, exprimându-şi păreri defavorabile mie. Este adevărat că în multele discuţii ce le aveam împreună, nu în toate eram de acord. Nu-l contraziceam în problemele bisericeşti şi nici în cele legionare. Avea şi el, ca şi mine, 20 de ani condamnare şi era de aproape zece ani în detenţie, deci complet rupt de realităţi. Nu era disperat datorită credinţei în Dumnezeu, dar şi mai mult în Biserica Catolică. Era optimist. I-am admirat curajul şi încrederea în ziua libertăţii. La început eram ca fraţii, dar cum şederea noastră în aceeaşi celulă a depăşit o jumătate de an şi subiectele de discuţii s-au cam epuizat, viaţa devenind monotonă, ba uneori plictisitoare, se simţea nevoia unei schimbări. Dar cum asta nu depindea de voinţa noastră, eram sortiţi să convieţuim aşa cum hotăra ofiţerul politic, care specula eventualele neînţelegeri dintre noi. Gardienii de pe coridoare ascultau tot timpul la uşi şi raportau totul politrucului, de exemplu, care cu care se ceartă, ce probleme se discută. După rapoartele lor eram duşi la izolare, fără să cunoaştem motivul, dar o făceam. Orice încercare de a ieşi la raportul superiorilor era sortită eşecului. Întotdeauna gardianul avea dreptate, iar „banditul” nu avea cuvânt. Revin la inginerul Aurel Şandru, cu care discutam şi alte probleme. Am avut cu el o lungă discuţie despre Napoleon I. Eu eram şi sunt un admirator al lui, iar Şandru nu-l agreea deloc şi de aici au apărut discuţii contradictorii. Eu îl consideram cel mai mare general, un geniu militar şi un reformator al legislaţiei. Prin acţiunile sale a contribuit la unificarea statelor germane şi la restrângerea imperiului habsburgic. A introdus ideile liberale în Franţa. Şandru era de altă părere, că a fost un brigand, că a adus numai moarte în Franţa şi Europa. Dar chestiunea fierbinte a fost încoronarea lui Napoleon; Şandru nu-i putea ierta îndrăzneala de a-i lua Papei coroana din mâini pentru a şi-o pune singur pe cap. Eu am făcut greşeala de a fi de acord cu gestul lui Napoleon. Aceasta m-a costat. Şandru şi-a schimbat atitudinea şi în lipsa mea a comunicat la vecini să se ferească de mine. Un gest

incredibil de rea-credinţă.

La celula 31

În sfârşit, după o jumătate de an sunt mutat la celula 31. Aici dau peste o veche cunoştinţă de-a mea, Filip Oprea, originar din Dâmboviţa. Eu l-am cunoscut în 1945 la Braşov. Venise paraşutat din Austria. Plecase în Germania în 1941 şi a stat prin lagărele germane până la 23 august 1944. A făcut parte din Armata Naţională, cu misiunea de a veni în ţară paraşutat. După sosire a luat legătura cu grupurile de rezistenţă din zona Braşovului. În această conjunctură ne-am cunoscut, fiecare cu misiunea lui. După 1946 el s-a stabilit la Covasna, unde s-a şi căsătorit. El a continuat lupta de rezistenţă la Covasna, dar fiind subordonat lui Radu Şutu, care avea conducerea Braşovului, în 1948, după căderea grupului Şutu, cade şi grupul Oprea Filip la Covasna şi este adus la închisoarea Braşov. Aici vom sta împreună un timp, după care Filip Oprea este trimis la Gherla. Acum, după zece ani, ne revedem în Zarca, Aiud, celula 31. A fost o mare bucurie pentru noi. Nu mai eram singur în Zarca. Dumnezeu a vrut să fie aşa. Nu ne-am îmbrăţişat imediat, am aşteptat îndepărtarea gardianului. Apoi, şi unul, şi altul am început să ne punem întrebări legate de timpul scurs de când ne-am despărţit la Braşov. Oprea a trecut prin grele încercări la reeducarea din Gherla. Urmele morale le resimţea şi acum. Îl îngrijora soarta copilului şi a soţiei, ca de altfel pe fiecare dintre noi. Odată cu mutarea mea a fost mutat şi Şandru la celula vecină, cu numărul 30. Prin alfabetul Morse se ia legătura cu vecinii şi aflăm că la ei a fost adus Şandru, iar eu sunt la 31. Domnul iezuit Şandru îi spune celui ce comunica să fie prudenţi faţă de Salcă. Am recepţionat şi eu mesajul şi am rămas mut. Am început să tremur. Inima îmi bătea cu putere, gata să fac infarct. Oprea m-a văzut cum m-am schimbat şi că am făcut o criză. s-a apropiat de mine, m-a frecţionat mâinile şi am rămas amândoi muţi. Când mi-am revenit, plângeam cu suspine. După ce m-am liniştit, vechiul meu prieten a căutat să mă consoleze, să-mi spună că el mă cunoaşte şi consideră că asemenea aprecieri se fac de oaameni lipsiţi de scrupule sau fiind puşi de cineva. Un om normal şi cu credinţă în Dumnezeu nu se poate hazarda fără a avea dovezi. A fost cea mai grea zi din viaţa mea de deţinut politic. Noaptea a fost albă. Dimineaţa ne-am sculat la program şi am început o nouă zi împreună. Când a trecut gardianul pe partea cealaltă, se aud ciocănituri în perete. Oprea

pune urechea pe perete şi de dincolo vorbea Crăciun, un camarad al lui Oprea din Germania şi bun prieten de-al meu de la Poarta Albă. Cu acesta am fost doi ani împreună şi mă cunoştea ca un tânăr cinstit şi idealist. Îi spune lui Oprea să aibă încredere în mine şi mă cere pe mine. Mă apropi cu urechea de perete şi îmi zice: „Sandule, tu eşti din frăţiorii lui nea' Petrică. Te rog nu lua în seamă ce s-a spus şi, uite, domnul Şandru vrea să-ţi spună ceva". Şi a venit Şandru, lamentându-se: „Iartă-mă că am greşit". „Să te ierte Dumnezeu!". Aproape un an cât am stat în acea celulă cu acest om nu am mai comunicat. Ce l-a determinat oare să facă acest gest nu ştiu, dar cred că ori naivitatea, reaua credinţă sau prostia. Oricare au fost motivele, nu a dat dovadă de un bun creştin. Am auzit că după Revoluţie s-a făcut preot greco-catolic la Arad. Poate Sfânta Scriptură îl va lumina să-şi ceară iertare lui Dumnezeu pentru suferinţa morală pe care m-a pricinuit-o acolo, în focul iadului. Cer scuze că m-am lungit atâta, dar suferinţa a fost prea mare pentru mine.

A doua sau a treia zi a fost adus la noi domnul Burlacu, despre care auzisem multe şi de bine, şi de rău. O zi două, doctorul ne-a cântărit, după care am intrat în normal. A fost una din cele mai plăcute companii avute în Zarca. Atât Zarca, cât şi doctorul Burlacu erau oameni înţelepţi, care nu se agitau pe diverse probleme. Erau conştienţi că noi aici nu putem face altceva decât să trăim în armonie, să nu ne lăsăm provocaţi de duşmanii noştri, să ne apărăm demnitatea şi onoarea. Iar în măsura în care putem, să ne ajutăm. Dr. Burlacu era din judeţul Bacău. A făcut liceul la Iaşi, iar Facultatea de Medicină la Cluj. Fusese frate de cruce, apoi în studenţie a luat parte la grevele studenţeşti de la Cluj. După terminarea studenţiei a fost medic la Sibiu, apoi la Făgăraş, unde a avut legături cu Rezistenţa din Munţii Făgăraşului, ajutându-i cu medicamente şi tratamente medicale, ori stabilind unele legături. Arestat în 1955, este condamnat, în procesul celor din munţi, la moarte de Tribunalul Militar Sibiu, apoi pus în lanţuri la închisoarea Sibiu şi dus la închisoarea Rahova pentru a fi executat. Cu lanţuri la picioare, a aşteptat timp de şapte luni ziua executării sentinţei de condamnare la moarte prin împuşcare. A fost ceva îngrozitor să te culci seara aşteptând să vină să te ia în timpul nopţii şi să te împuşte, deoarece execuţiile se făceau numai noaptea. Execuţia în sine nu era aşa de chinuitoare cât era această perioadă de aşteptare. Când îmi povestea Burlacu de emoţiile prin care a trecut de la arestare şi până la schimbarea sentinţei în muncă silnică pe viaţă, mă luau fiorii. Nici nu mă mai gândeam la ceea

ce mi s-a întâmplat, era un mizilic pe lângă cele şapte luni de aşteptare a călăului. În sfârşit, a venit şi noaptea mult aşteptată de 14 noiembrie 1957. Se aud zăvoare şi apoi lanţuri târâş pe coridor, un tuşit care a identificat persoana. Era studentul Metea, apoi ecoul lanţurilor s-a îndepărtat. Alt zăvor, alt tuşit pe coridor. Era Gheorghe Haşu. Dr. Burlacu şi-a făcut rugăciunea şi-şi aştepta rândul lucid şi cu conştiinţa împăcată, că nu a făcut rău nimănui, ci, dimpotrivă, ş-a ajutat camarazii în lupta dreaptă pe care au dus-o. Urmează alt zăvor tras, alt tuşit. Acesta era salutul de despărţire. Poate era studentul Laurian Haşu, după care Jan Pop, funcţionar la Primărie. Burlacu s-a apropiat de uşă şi aştepta senin să se tragă zăvorul, dar se întârzia, iar el nu mai avea răbdare. După mai multe minute de aşteptare a început să bată în uşă cu putere. În toiul nopţii a venit gardianul şi s-a răstit: „Ce baţi aşa, măi?”. „Domnule şef, colegii mei au fost duşi la execuţie. Pe mine m-aţi uitat. Vreau să mor odată cu ei”. Veziţi măi de treabă!”. „Nu, domnule, eu vreau acum”. A fost nevoie să vină ofiţerul de serviciu să-l liniştească. A doua zi, Crăciun i-a scos în faţa unui procuror, care i-a citit decretul de comutare a pedepsei în muncă silnică pe viaţă, atât doctorului Burlacu, cât şi profesorului Olimpiu Borzea. După această formalitate, ofiţerul de serviciu a trimis după fiecare să vină să-i scoată lanţurile. Avea numai răni la picioare şi nespălat de şapte luni. Abia atunci a fost transferat la Jilava şi băgat într-o cameră cu mulţi deţinuţi. i-a trebuit timp ca să se adapteze şi să vorbească, deoarece şapte luni nu vorbise cu nimeni. Şederea doctorului Burlacu mi-a fost de folos. Spre sfârşitul iernii eu am făcut o aprindere de plămâni, cu mare temperatură; deliram. În această situaţie, colegii mei erau foarte îngrijoraţi şi băteau în uşă, cerând pentru mine să vină medicul. Dar acesta nu a venit, iar colegii au intrat în panică, pentru că eu eram incoerent şi zăceam. În această situaţie, dr. Burlacu a încercat să mă ajute, înmuind în apă un prosop cu care mă înfăşura în jurul toracelui. Făcea aceasta de mai multe ori pe zi. După câteva zile, temperatura a scăzut şi mi-am revenit. De puţin timp era comandantul închisorii colonelul Gheorghe Crăciun, care mă cunoştea de la ancheta din Braşov şi mi-a interzis o consultaţie. Medic pe Zarca era doctoriţa Balea, care nu ieşea din ordinele lui Crăciun. Cu ajutorul lui Burlacu am depăşit acest moment critic. Nu eram bine echipat cu haine groase, nu aveam un pulover din lână şi suportam foarte greu frigul. La sugestia doctorului Burlacu, am dat peste o scândurică şi, cu ajutorul cozii de lingură, care era ascuţită, am despicat-o şi, cu multă atenţie, am făcut nişte andrele de vreo 4

mm grosime şi 400 mm lungime, apoi am trecut la procurarea firelor din lână. Am deşirat ciorapii rupţi, tot soiul de petice din lână, păturile le-am mai micşorat şi am făcut rost de fire de toate culorile. Dr. Burlacu ştia foarte bine să împletească. A început lucrul. Eu mă uitam cum ia doi pe faţă, doi pe dos, iar colegul Filip se plimba pe direcţia vizetei ca să împiedice vizibilitatea gardianului. După ce a tricotat doctorul de vreo trei degete spatele, m-a pus pe mine să fac doi pe faţă şi doi pe dos, ceea ce a mers. Am făcut spatele, iar apoi faţa. Au urmat mânecile şi gâtul. Într-o săptămână a fost gata. Cu un ac de sârmă l-am încheiat. Aveam şi eu acum pulover. Tot timpul am lucrat cu emoţie, ca nu cumva să mă prindă. Nu era mare lucru, îmi confiscau materialul şi mă duceau la izolator. Cel mai grav lucru ar fi fost să mă despartă de dr. Burlacu, pentru că atunci nu mai avea cine să-mi arate cum să fac mai departe. Dar şi de astăodată Dumnezeu m-a ajutat. Am mai stat mult împreună. Recitam poezii, aveam conversaţii plăcute despre medicină şi altele, mai învăţam cuvinte străine, în germană şi franceză. Dr. Burlacu era pasionat de engleză. Deşi am stat mult în aceeaşi celulă, nu am avut motive să ne plictisim unul de celălalt. Dar a venit şi ziua când am fost risipiţi după planurile politicului, fără să ne mai întâlnim în Aiud. Mă voi revedea cu dr. Burlacu după mulţi ani, la Policlinica „Brâncoveanu”, în Braşov, unde venise, prin concurs, ca medic ORL-ist. De atunci şi până în prezent am întreţinut aceleaşi relaţii de prietenie. Eu am ieşit din închisoare grav bolnav. Prin relaţiile doctorului Burlacu am fost tratat şi îngrijit de medici de specialitate, cărora le datorez că am depăşit momentele critice şi, în primul rând, îngerului meu păzitor, dr. Nicu Burlacu.

Inginerul silvic Gheorghe Matei

De la celula 31 am fost dus la celula 19, de la parter. Aici am găsit un tânăr, vioi şi optimist. Ne-am împrietenit repede. Gheorghe Matei era din comuna Ceret, judeţul Olt, dintr-o familie de ţărani mai înstăriţi. Erau patru fraţi, doi băieţi şi două fete. Fratele mai mare a făcut dreptul la Bucureşti şi era căsătorit cu o doctoriţă nemţoaică, fiică de învăţători. Cele două surori ale lui Matei nu au fost date la liceu, au rămas acasă. Cea mare s-a căsătorit la Slatina cu un mecanic de locomotivă, iar cea mică, Chati, a rămas cu părinţii la gospodărie. Era o familie unită şi respectată în comună. Matei Ghiţă, după ce a terminat facultatea, a fost pus în urmărire pentru că în studenţie a făcut

parte dintr-o organizaţie de rezistenţă anticomunistă, pentru care motiv a fost căutat de fosta Securitate, să-l aresteze. A reuşit să scape şi s-a retras la părinţi, în comuna Ceret. Acolo au făcut un perete dublu într-o cameră, cu intrarea din pod. În acel cavou a stat şapte ani, îngrijit fiind de familie, dar mai cu seamă de sora sa, Chati. Toţi membrii familiei au fost solidari cu suferinţa lui Ghiţă. Ascunzătoarea era perfectă. La numeroasele controale ale miliţiei nu s-a observat nimic. Ghiţă îşi petrecea timpul citind. Era foarte documentat. Toate au mers bine. Din când în când, venea fratele de la Bucureşti, cu soţia şi socrii. Mama-soacră era fericită să vină la ţară. Se apropiase de sora mică, pe care o învăţa arta gospodăriei. Aici avea materie primă din belşug: porc, păsări, ouă, făină şi multe altele. Cu acestea a iniţiat o adevărată şcoală cu Chati. O făcuse iscusită, asemeni ei în arta menajului. Dar toate au o limită. În toate cazurile intervine un Iuda. Aşa şi la Ghiţă Matei, o familie de intelectuali din comună. Făceau din când în când câte o vizită sorei lui Matei, ocazie cu care au vorbit şi cu Ghiţă. Aceste comunicări au durat mai mulţi ani. Era normal ca aceste vizite să atragă atenţia Securităţii şi aceasta să caute să îi iscodească pe cei doi, care au acceptat în final să colaboreze. Ca urmare, în 1955 Matei va fi trădat de soţul prietenei. După arestare este dus la Bucureşti, judecat şi trimis la Aiud. Când am fost dus la el în cameră eram bolnav de hepatită, mă balonam foarte tare. Făcusem o grevă a foamei de cinci zile pentru a-i sensibiliza pe gardieni să mă ducă la medic, dar fără succes. După cinci zile am început să mănânc. La camera 19 am stat cu Matei vreo trei luni, după care ne-au mutat la etaj, la celula 35, tot în doi. Boala se agrava şi nu mai ştiam ce să fac. Chiar şi colegul meu era îngrijorat de soarta mea. După un timp am refuzat din nou hrana, solicitând o consultaţie medicală. Cu sacul pe cap am fost dus în poartă, în biroul colonelului Crăciun, care, din dosul unui birou impozant, îmi zice, cu vocea lui de lemn: „Ce-i, Salcă? Ce s-a întâmplat?”. Eu îi răspund scurt: „Sunt bolnav, domnule colonel, şi am nevoie de tratament”. „Şezi pe scaun!”. M-am aşezat cu sfială şi aşteptam reacţia lui. Acesta era un temnicer imprevizibil. „Măi, Salcă, tu faci aici greve şi faci pe eroul, dar uiţi că şefii voştrii huzuresc prin Spania. Horia Sima s-a dat cu americanii. Acasă te aşteaptă nevasta şi copila”. Şi s-a oprit, aşteptând reacţia mea, care a fost scurtă şi la obiect: „Domnule colonel, eu nu am nici o legătură cu ceea ce face Horia Sima, iar soţia mea va face ce crede ea că trebuie să facă. Eu am recurs la greva foamei crezând că subordonaţii dumneavoastră nu v-au raportat că am

solicitat să fiu prezentat medicului". „Măi, Salcă, eu, în calitate de comandant, te sfătuiesc să renunţi la grevă şi să mănânci, iar eu voi da ordin să fii dus la medic". „Eu vă mulţumesc şi voi ieşi din grevă". În acel moment am crezut că nu e folositor pentru mine să-l întărât. m-a trimis la cameră cu promisiunea că voi fi dus la medic, iar eu am reintrat în normal. M-am încrezut în cuvântul lui de comandant. Timpul a dovedit că era un mincinos şi că urmărea cu totul alte scopuri. Trei luni am aşteptat să fiu dus la medic, dar nimeni nu mă băga în seamă. Crăciun a uitat de medic şi, pe 5 aprilie 1963, am intrat din nou în greva foamei.

Urmările celei de-a treia greve

Dimineaţa, când a venit gardianul cu terciul, eu l-am refuzat. „Nu-i nimic", m-a zis sergentul major Makay şi ş-ia luat terciul şi a plecat. Colegul meu de celulă, Ghiţă Matei, era îngrijorat de mine, căuta să mă încurajeze. Îmi zicea că aceştia sunt porniţi contra mea şi mă vor lăsa să mor şi nu-mi vor da medic. El s-a oferit să-mi dea din porţia lui, idee pe care am refuzat-o. „Ghiţă, tu vezi ce chinuri sunt pe mine. Orice mănânc îmi face rău. Am slăbit foarte mult şi sunt tot timpul balonat. Nu mai pot suporta. Mai bine mor acum şi scap de toate suferinţele". Îmi făcusem un fel de sondă dintr-o bucăţică de lemn şi o introduceam pe anus, crezând că voi putea evacua gazele, dar fără succes. Diagnosticul pus de mine: gastrită ori colită. Eu eram la celula 37 şi sub mine era grupul de comunişti cu Vasile Luca (Lukács László). Aceştia întrerupeau comunicarea prin Morse. La camera alăturată de la parter era un mare medic internist din Bucureşti, dr. Constantin Veselovschi. Prin Morse, Matei a luat legătura cu el, descriindu-i simptomele. A spus că poate fi ceva mai grav, o hepatită cronică cu tulburări digestive. Acest diagnostic este prezumtiv. „Dacă aş avea posibilitatea să vă consult v-aş spune precis. Dar dacă sunteţi în greva foamei, eu nu mă pronunţ ce să faceţi. Vă dau, însă, un sfat: pe toată durata grevei să beţi zilnic doi litri de apă". I-am respectat sfatul. De atunci, în fiecare zi dr. Veselovschi se interesa cum mă simt. După masa de prânz a venit plutonierul Rădulescu, unul din cei patru aghiotanţi ai colonelului Crăciun, să mă întrebe ce am de gând. „Să ajung la medic, domnule plutonier". „Voi raporta, domnule Salcă". Eu mi-am continuat

greva. De la celula 38 am fost chemaţi la vorbitor. Era doctorul Nae Nicolau, care a venit să ne întrebe ce-i la noi, pentru că a auzit uşa şi vorbă. Ghiţă, care se ocupa de comunicare, le-a spus că Salcă a început greva foamei. Dr. Nicolau întreabă „De când, de azi dimineaţă? Păi şi la noi a început greva foamei. Luca Damaschin este grav bolnav de ulcer, nu mai poate mânca nimic. Vomită totul. Îndată am realizat că soarta noastră se complică şi concluzia tiranului Crăciun va fi că noi ne-am înţeles să începem greva în aceeaşi zi. Înapoi nu mai puteam da şi am mers înainte. Noi nu am recurs la acest gest ca să bravăm, ci din disperare pentru viaţa noastră. Cine este Luca Damaschin? El este din Banat. În 1941 s-a refugiat în Germania, unde a rămas până după terminarea războiului. Soţia şi fiica cea mică au rămas în ţară. La familie nu s-a putut întoarce din cauza urmăririi penale date de pe vremea lui Antonescu. A venit însă în anii ’47-’48 cu unele misiuni de la conducerea legionară să scoată anumite persoane importante din ţară şi să le ducă în Occident. Operaţiunea a reuşit de mai multe ori, dar într-o zi a eşuat. Venind după un inginer din Bucureşti, s-a întâmplat ca să găsească în casă Securitatea, care venise să-l aresteze pe acel inginer. Când au intrat securiştii, l-au întrebat de acte şi ce caută acolo. Dacă nu l-au găsit pe cel căutat, l-au luat pe Luca cu ei, ca să nu meargă „cu mâna goală”. După lungi anchete şi verificări pe teren şi-au dat seama că ceva nu-i în regulă şi au început, cu metodele lor, tortura, şi anume bătut la tălpi cu pantofii în picioare. A avut ghinion, pentru că s-a desprins talpa şi au căzut nişte cocoşei de aur. Din acel moment, totul s-a schimbat. Luca a fost identificat şi nu a mai avut ce face, a admis că a vrut să-l convingă pe acel inginer să plece în Apus. Pentru aceasta a fost judecat de Tribunalul Militar şi condamnat la 25 de ani muncă silnică şi trimis la Aiud. Ne găseam amândoi în greva foamei pentru aceleaşi motive: ceream să fim văzuţi de medic şi să ni se acorde tratament medical, tratament ce ne-a fost refuzat de colonelul Crăciun. Aşa suferinzi cum eram şi nemâncaţi, nu aveam voie să stăm culcaţi pe pat. Eu am reuşit să stau la marginea patului opt zile şi nu m-am mai putut scula. Eram foarte epuizat. Luca fiind şi mai în vârstă şi mai grav bolnav, a căzut mai repede. Pe toată durata grevei, Ghiţă şi dr. Nae Nicolau comunicau între ei despre starea noastră. După opt zile au venit în celulă colonelul de securitate Iacob Martin, colonelul de securitate Ivan, adjunctul lui Crăciun şi căpitanul Chirilă, ofiţer politic la închisoarea Aiud. Eram întins pe pat când au intrat. Nu m-am ridicat. S-au uitat la mine şi colonelul Iacob

m-a întrebat: „Ce ţi s-a întâmplat, Salcă?”. „Sunt bolnav, domnule colonel şi vă rog să fiu văzut de medic”. M-a privit lung, fără să zică nimic, iar din spatele lui căpitanul Chirilă, care m-a trimis cu doi ani în urmă în Zarca, intervine: „Lăsaţi-l, tovarăşe colonel, că ăsta vrea să devină erou”. Nu a mai spus nici unul nimic şi au făcut stânga-mprejur şi au plecat. Aceeaşi figură au făcut-o şi la Luca Damaschin. Noi ne-am continuat greva încă opt zile, fără să ne întrebe nimeni nimic. Normal era să anunţe procurorul, aşa cum prevedea legea, dar la Aiud legea o făcea colonelul Crăciun. În ultimele zile am observat un fenomen îngrijorător. Când dădeam cu palma pe corp, vedeam cu pielea era uscată şi se desprindea ca tărâţa pe picioare şi pe mâini. Matei l-a întrebat pe dr. Nicolau care-i cauza descuamării, iar acesta a zis că din lipsa vitaminelor. În perioada acestei greve am renunţat a mă mai gândi la cei de acasă. Mă gândisem că, chiar dacă va fi să ajung cândva acasă, voi fi un infirm şi aceasta le va mări suferinţa lor, la fel şi pe a mea. M-am lăsat în seama hazardului şi a lui Dumnezeu.

În dimineaţa zilei de 20 aprilie 1959, în jurul orei 10.00, cum apreciam noi după lumina lăsată de soare pe perete, se aud zăvoarele la celula lui Luca şi paşi mai mulţi pe coridor. După ce s-au îndepărtat, ne cheamă Nicolau: „Pe Luca l-au dus la spital”. Bucuria a fost mare. Matei îmi zicea: „O să te ducă şi pe tine”. „Ar fi bine, dar nu cred”. După o jumătate de oră se trag şi la noi zăvoarele şi intră plutonierul Rădulescu, urmat de un alt plutonier şi îmi zice: „Hai, Salcă, ia-ţi tot ce ai!”. Pentru o clipă m-am bucurat. Credeam că mă va duce la spital. S-a bucurat şi Ghiţă Matei. Cu bocceluţa în mână mi-am luat rămas bun de la Ghiţă şi, şontâc-şontâc după plutonieri, am coborât la parter. Rădulescu a deschis uşa biroului şi a intrat. Eu după el, iar celălalt plutonier în urma mea. Rezemat cu spatele la geam, plutonierul Rădulescu îmi zice: „Dezbracă-te!”. Am dat tot pe jos de pe mine. Celălalt le controla, apoi îmi zice să scot şireturile de la bocanci. Abia atunci m-am dezmeticit că nu-i vorba de spital, că mi se pregăteşte altceva. Am rămas mut. Plutonierul îmi dă pantalonii ca să-i îmbrac, apoi vestonul fără pulover, îmi opreşte ciorapii groşi şi îmi dă mantaua, aboi bocancii. Ion Rădulescu îmi zice să bag puloverul şi ciorapii de lână în traistă şi să-mi iau gamela şi lingura, iar celălalt plutonier îmi vâră un sac pe cap şi mă trage după el. Am mers destul de mult până m-a oprit în faţa unei uşi metalice şi m-a coborât pe nişte scări răsucite. Când am ajuns jos m-a luat sacul de pe cap. Eram într-un hol mare, cu

ziduri groase şi în faţă vreo trei uşi de fier. m-a băgat la cea din mijloc şi m-a încuiat. În celulă era numai beton, nu era pat, ci doar într-un colţ o tinetă fără capac, ca să nu poţi sta pe ea şi un alt vas cu apă, tot fără capac. Plutonierul a plecat. După ce a încuiat uşa de la ieşire, aud o voce cunoscută: „Care eşti acolo?”. Era vocea lui Ghiţă Brahonschi. „Sunt Salcă”. „De unde vii, din Zarca?” „De când sunteţi aici, domnule Brahonschi?” „De vreo lună”. Se aude din nou uşa la intrare şi paşi pe hol, care se opresc la celula mea. Se deschide uşa şi este împins în celulă un deţinut mai în vârstă ca mine, care se prezintă: „Boncotă Gheorghe. Sunt inginer agronom din Constanţa. Sunt căsătorit cu o farmacistă, avem şi un copil. De când eşti aici?”. „De o jumătate de oră”.
„De unde te-au adus?” „Din Zarca”. „Pentru ce?” „Nu ştiu.” „Şi eu vin tot din Zarca”. Încep să-i spun povestea mea, cum că sunt în greva foamei, în a 16-a zi. I-am spus cum a venit plutonierul Rădulescu şi m-a luat. Eu credeam că mă duce la spital şi m-a adus aici, la izolare. Nici nu ştiu unde sunt. Aici suntem în subsolul celularului. Boncotă era de zece ani în Aiud şi-l cunoşteam bine. „Eu cred că dacă te-au adus aici vor să te lichideze şi nu va şti nimeni ce s-a întâmplat cu dumneata. Eu zic că pe timpul cât eşti la izolare să întrerupi greva. Ne ajunge regimul de izolare. Nu vezi că nu avem pat în celulă, nu avem pe ce să stăm? Cum vei rezista? Eu zic să mănânci o dată la trei zile”. L-am consultat şi pe Brahonschi. El avea o lună de izolare şi urmăreau să-l termine. M-a zis şi el cât suntem aici, mâncăm. Deşi era o înfrângere pentru mine, mi-am ascultat colegii. Când a venit masa la prânz am luat-o şi, câte puţin, până seara am mâncat-o. Seara făceam la fel. La ora 22.00 a venit gardianul şi ne-a aruncat în celulă două jumătăţi de pătură şi o somieră de la un pat de fier. Această somieră avea trei fâşii de balot longitudinale şi trei transversale, fără saltea. Pe acestea urma să dormim amândoi. Ne-am uitat unul la altul şi am hotărât să ne aşezăm unul la un capăt, altul la celălalt. Mi-am dat jos bocancii şi i-am făcut pernă, iar picioarele le-am învelit în pătură şi ne-am culcat. Am adormit, iar la ora 5.00 dimineaţa a venit gardianul şi ne-a luat somiera şi bucăţile de pătură. Am golit tineta, am schimbat apa şi ne-a încuiat. Apoi a plecat şi-a mai venit seara la zece. Acelaşi ritual: tineta, apa, somiera şi bucăţile de pătură. Noaptea ne mai încălzeam proptindu-ne spate-n spate, dar ziua era cumplit de frig. Primăvara, zidurile acestea groase erau ca un congelator. Cum eram foarte epuizat din cauza grevei, nu puteam sta mult în picioare şi puneam gamela

jos şi şedeam pe ea. Şederea cu Boncotă a fost un dar al lui Dumnezeu, pentru că nu eram singur; aveam un suflet lângă mine, cu care discutam, deoarece Boncotă avea ce povesti. El plecase din Constanţa, în 1941, în Germania cu un grup de legionari de frunte: Eugen Teodorescu, Puiu Traian, Stoia şi alţii, peripeţii îndurate printre străini. Germanii erau când cu legionarii, când cu Antonescu, pe care îl şantajau cu Horia Sima. Pe cât de mare era ca general, aşa de obsedat era de pierderea puterii. La început erau liberi în Germania, iar mai târziu au fost strămutaţi la Rostock să muncească la o fabrică de avioane. Contribuiau şi ei la susţinerea frontului prin muncă. Prin 1942, Horia Sima era sătul de amăgelile lui Himmler şi s-a hotărât să plece din Germania în Italia spre a cere protecţia lui Mussolini. Când a aflat Gestapo-ul de plecarea lui Horia Sima, au fost înnebuniţi de spaima că ar fi plecat în România să dea lovitura de stat şi să-l răstoarne pe Antonescu. Imediat a fost adunat grupul legionarilor de la Rostock şi membrii acestuia au fost duşi în faţa plutonului de execuţie. Mitralierele erau în faţa lor şi aşteptau comanda. Legionarii erau îngroziţi. Nu-şi puteau explica ce s-a putut întâmpla. Din cei 200-300 câţi erau în front a ţâşnit în faţă Ghiţă Stoica, comandant legionar din Constanţa, care s-a adresat colonelului german care comanda plutonul de execuţie, protestând vehement împotriva acelei crime oribile ce li se pregătea acestor oameni, care au venit acolo la muncă, iar rezultatele au fost creşterea producţiei de avioane. După un timp au fost trimişi la barăci şi nu au mai fost duşi la lucru. După câteva zile Horia Sima s-a întors în Germania şi a fost internat în lagăr împreună cu celelalte căpetenii legionare. Acelaşi lucru s-a petrecut cu toţi legionarii din Germania: au fost internaţi în lagăre, unde au rămas până la 23 august 1944. Boncotă spunea: „Am dus în Germania o viaţă destul de grea; am fost mereu supravegheaţi de Gestapo. Le era frică să nu i se întâmple ceva lui Antonescu. Se temeau de noi, dar au neglijat celelalte pericole care îl pândeau pe Antonescu şi viitorul ţării noastre. Noi, acolo, în lagărele Germaniei aveam informaţii că ceva se mişcă la Bucureşti. De aceea nu ne-a surprins lovitura de stat de la 23 august. Jenaţi, germanii ne-au scos din lagăre când era prea târziu, ruşii invadaseră România. Acum nu le mai sta nimeni în cale pentru a bara bolşevizarea ţării. În această nouă conjunctură, Horia Sima a întreprins unele acţiuni politice, cum a fost formarea Guvernului Naţional cu sediul la Viena. Armata Naţională, sub comanda generalului Platon Chirnoagă, organizarea unor grupe de paraşutişti legionari în spatele

frontului cu misiuni precise, nu să provoace acte de sabotaj şi diversiune, ci pentru a veni în ajutorul legionarilor care, după evenimentele de la 23 august, erau planificaţi, dezorientaţi şi ameninţaţi cu deportarea în Siberia. Încă de la începutul lunii septembrie s-au organizat lagăre, unde au fost strânşi legionari şi alte categorii de politicieni. Or, aceste echipe de legionari paraşutaţi aveau misiunea de a restabili moralul celor în derută şi unitatea legiunii în jurul comandantului Horia Sima. Inginerul Gheorghe Boncotă era fiu de oieri din Săcele-Braşov, plecaţi în Dobrogea cu oile după primul război, stabilindu-se acolo. A devenit legionar pe vremea când era student la Agronomie. Era o fire activă. Şederea în Germania i-a adus mari pagube în gospodărie. Instalarea comuniştilor i-a distrus şi ceea ce mai rămăsese. Acum era şi el proletar, locatar al Aiudului pentru 15 ani. Nu regreta nimic. Îl nemulţumea nedreptatea îndurată de naţiunea română; avea o fire optimistă. Din când în când mai conversam şi cu Ghiţă Brahonschi, un campion al suferinţelor. Era şi el la capătul puterilor. A fost adus aici în cămaşă de forţă şi torturat de gardienii colonelului Crăciun, dar se resemnase, cum de altfel şi noi. Nu mai aveam ce spera. Trecuseră 10-15 zile de izolare şi nu ne întreba nimeni nimic. Dârdâiam de frig, foamea ne dădea ameţeli, mai ales mie, după acea lungă grevă a foamei. Seara şi dimineaţa ne făceam rugăciunea şi aşteptam resemnaţi ce va mai urma. Ne ajunsese oboseala, fizică şi psihică. Vorbeam mai puţin şi mai greu. În acel an, sărbătoarea Paştelui a fost în luna mai. În noaptea Paştelui am auzit clopotele Învierii lui Iisus. Câtă mângâiere pentru cei în suferinţă! Parcă pentru noi băteau altfel. Am uitat de toate relele şi ne-am concentrat toate gândurile la ai noştri de acasă. Pentru noi, cei din izolare, prima şi a doua zi de Paşti au fost fără mâncare. Am făcut post negru fără voia noastră. Câtă ură şi răutate a putut fi în sufletele acelor temniceri! Nu le-am cerut ouă şi o gură de vin în aceste zile sfinte ale neamului omenesc, măcar o ciorbă din resturi de miel, aşa cum dădeau în Vinerea Mare ca să ne spurce. Mă gândeam la spusele Sfântului Ioan Gură de Aur, către împărăteasa Eudoxia, la trimiterea în exil: „Unde aţi putea să mă trimiteţi să nu-l aflu pe Dumnezeu?”. Sărbătoarea Paştelui a trecut, iar noi tot acolo eram. Rezistenţa scădea. Şedeam mai mult pe fundul gamelei. Când mă ridicam, stam rezemat de perete.

13 MAI 1959

Se împlineau 23 de zile de când ne găseam în acest regim crunt de exterminare fizică, ordonat de colonelul Crăciun, reprezentantul guvernului la închisoarea Aiud, cu misiuni speciale. Boncotă avea unele informaţii în acest sens. El credea că urmează o purificare a tuturor şi că presiunile ce se fac asupra unora au scopul de a-i intimi-a pe ceilalţi. Mai spunea că Puiu Traian, omul de încredere al lui Horia Sima s-ar afla în beciul Ministerului de Interne. Acestea erau mai mult supoziţii. Voi afla mai târziu, în libertate fiind, că a fost răpit de Securitate într-o ţară occidentală şi adus la Bucureşti. Dar să trecem la ziua de 13 mai 1959. În jurul prânzului auzim paşi mulţi pe hol. Gardianul trage zăvoarele şi intră în celulă colonelul Iacob, însoţit de un locotenent şi doi plutonieri. Eu stam rezemat de perete, iar Boncotă în picioare în mijlocul celulei. Iacob, foarte degajat şi stăpân pe el, mi se adresează: „Salcă, de ce eşti aici?”. „Păi, de unde să ştiu eu? M-a spus cineva ce am greşit ca să fiu adus aici?”. „Ei, îţi spun eu: să nu mai vorbeşti la pereţi şi să nu mai ajuţi pe alţii (aluzie la Brahonschi)”; nici o vorbă de greva foamei sau de boală. Apoi se întoarce la Boncotă: „De ce eşti aici, Boncotă ?”. „Pe mine mă întrebaţi, criminalilor, care nu aveţi nici un respect faţă de om şi de lege, după cum ne trataţi?”. „După legile făcute de voi”, răspunde colonelul. „Eu am luptat contra şi lupt împotriva nedreptăţilor făcute de voi”. Colonelul se întoarce la locotenent şi-i spune: „Ia-i mă, de aici, nu vezi cum arată?” şi a plecat. Într-adevăr, arătam foarte rău. Eram nebărbieriţi de o lună, nemâncaţi, sleiţi de frig. Eu nu mă mai puteam ţine pe picioare. Nu după mult timp a venit un plutonier şi l-a luat pe Boncotă . Cred că l-a dus în Zarca. La vreo jumătate de oră a venit şi după mine, m-a pus sacul în cap şi m-a dus tot în Zarca. La intrare mi-am primit bocceluţa.

O nouă izolare. Celula 60

Cu bocceluţa în mână m-au urcat la etaj, iar sergentul major Makay m-a luat în primire şi m-a dus la celula 60, care era mai mare decât celelalte. Aici am avut parte de o altă izolare. Celula avea un singur pat cu duşumea pe jos şi nelipsitele hârdaie, cel pentru necesităţile fiziologice şi cel pentru apă. Această celulă se deosebea de celelalte fiind complet izolată. Se

afla în capătul coridorului. Toţi pereţii erau afară. Unul era despărţitor de WC, iar pe acesta se afla un jgheab plin cu apă rece. Peretele era umed tot timpul, iar patul era lângă acesta şi nu am avut voie să-l mut de acolo. Imediat după ce m-au băgat acolo, s-a servit masa. Au venit şi la mine. Sergentul major Makay a deschis şi a apărut în celulă plutonierul Rădulescu, cu figură şi atitudini de şmecher. Purta pe vârful degetelor un castronaş şi în mod teatral îmi zice: „Serviţi masa, domnule Salcă?". Era cam o jumătate de porţie. Poate se gândeau că după atâta foame să nu fac încurcătură de maţe. Mi-am luat castronul, iar plutonierul s-a răsucit pe călcâie şi a plecat, dar nu înainte de a-mi spune şmechereşte „Poftă bună, domnule Salcă!". Şi acest ritual s-a repetat timp de 30 de zile, de trei ori pe zi. Aceasta nu mă deranja deloc. Dar, de-a doua zi dimineaţa, o noutate. După ce îmi luam terciul, venea sergentul major Makay cu o găleată de apă rece şi mi-o arunca pe duşumea, răstindu-se la mine: „Spală, nu vezi ce murdar e aici?". Mi-a aruncat şi un petic de pătură. M-am apucat să strâng apa şi să storc cârpa în tinetă. Operaţiunea dura mult, pentru că nu aveam o cârpă mai mare care să mă ajute să termin mai repede. Era suficient timp ca această apă să pătrundă în duşumea şi în oasele mele. Cu o perseverenţă diabolică, acest temnicer obtuz şi mărginit, Makay, a repetat zi de zi figura: „Îi murdar aici, spală!". Am îndurat cu stoicism acest atentat la sănătatea mea. Deşi Rădulescu venea de trei ori pe zi în celulă, nu m-am plâns niciodată. Cred că el şi colonelul Crăciun erau în spatele acestei tentative de distrugere a mea fizică. Am calculat în toate felurile care le este scopul: 1. să mă constrângă să le cer milă, iar aceasta echivala cu pierderea onoarei mele şi 2. distrugerea mea fizică.

Crăciun mai încercase o tentativă de şantaj la Braşov, cu soţia mea, pe care a arestat-o împreună cu fiica noastră de numai cinci luni. Numai că soţia mea, cea foarte intransigentă, şi cu toate ameninţările, nu a acceptat nimic, motiv care a stat la baza strămutării sale din Braşov. Treptat, organismul s-a resimţit de atâta umezeală, dar, fiind vară, efectele şi chinurile au apărut când a venit frigul iernii din '59- '60.

Ilie Stângă şi celula 36

După cele 30 de zile de tratament cu apă pe jos şi cu raţia de ciorbă redusă la jumătate şi după celelalte 16 zile de grevă a foamei prelungite, cu cele 23 de zile la talpa iadului din beciul

celularului, am fost readus printre ceilalţi. Când am pătruns în celulă, trei perechi de ochi stăteau aţintiţi asupra mea. Primul care m-a întâmpinat a fost Ilie Stângă. Auzisem de el, dar nu-l cunoşteam. Al doilea era Ion Moldoveanu, care a fost în lot cu mine şi un maistru de la o fabrică de filatură din Iaşi, se numea Spătaru, un om tare de treabă. Important era faptul că nu mai eram singur. Stângă era o fire veselă. Nu l-au alterat anii mulţi de puşcărie. M-a trebuit mai mult timp să-mi revin. Vorbeam încet şi parcă mă dureau fălcile cum nu am mai vorbit atâta timp. Treptat am revenit la viaţa obişnuită. M-am bucurat de a fi în aceeaşi celulă cu Ilie Stângă. Acesta a fost student la Iaşi, la Facultatea de Drept. A luat parte la toate luptele politice din acea vreme cu Totu, cu Dobre, cu Strugaru şi mulţi alţi studenţi, care în timpul dictaturii carliste au fost ucişi. Un bun camarad al lui a fost şi Herghelegiu, împuşcat la Braşov în 21/22 septembrie 1939. Cu fiul lui am fost la Canal. Avea vreo cinci anişori la uciderea tatălui său. Îl crescuse mama, care nu s-a mai recăsătorit, ocupându-se numai de copil. La vârsta de 18 ani comuniştii l-au trimis la Canal, pentru că era fiu de legionar. Stângă a fost foarte afectat de soarta lui Herghelegiu junior şi îmi tot spunea de viaţa lor de la Râpa Galbenă. Aşa, ca temperament, nu ne asemănam. El a fost un tip bătăios şi avea o vorbă a lui. Mult timp m-a trebuit până să-mi tocesc colţurile. Nu am pierdut ocazia să-l întreb de ce s-a aflat la Curtea Marţială Braşov, în 1936. „Trebuia să fiu judecat la Iaşi, în 1936 şi, fiind foarte cunoscut în lumea studenţilor, procesul a fost mutat la Braşov. Motivul arestării şi judecării a fost că eu aş fi tăiat urechea profesorului Bratu, rectorul universităţii. Dar, din lipsă de probe, au trebuit să mă achite. Cine l-a cunoscut pe acest profesor, era revoltat de comportarea lui faţă de studenţii creştini. Şi în urma acestor plângeri ale studenţilor am hotărât să-l pedepsim, să-l însemnăm. Sorţii au căzut pe mine şi într-o seară, profitând de întuneric, i-am pus mâna pe ureche şi i-am tăiat-o. M-a bănuit pe mine şi am fost arestat. După cercetări m-au trimis în judecată, dar cum nu aveam martori, nu m-au putut condamna”. Stângă a luat parte la numeroase acţiuni de-a lungul anilor. El era aghiotantul lui Totu. A reuşit să scape represiunilor din 1939, fiind mereu în acţiune. În 1940 participă la evenimentele din septembrie. Horia Sima îl numeşte chestor de poliţie în Bucureşti. Misiunea nu i-a fost uşoară. Existau două poliţii, cea de stat şi cea legionară, condusă de Moisescu, cunoscut şi sub numele de Boieru. Acesta din urmă a colaborat cu Securitatea, căutând să se infiltreze în grupul celor din Munţii

Făgăraş. A fost identificat şi împuşcat de cei din grupul lui Gavrilă. Lucrurile s-au urnit greu din loc. Nu cunoştea pe nimeni în Poliţie, nu-l ajuta nimeni. Majoritatea comisarilor erau din cei ce au urmărit legionarii, i-au arestat, pe vremea lui Carol, şi i-au împuşcat şi torturat. Aceştia îi erau colaboratorii şi subalternii. În acest viespar i-a fost greu să-şi îndeplinească sarcinile de serviciu. Legionarii care au fost numiţi în poliţia Capitalei erau oameni cinstiţi în majoritate. Radu Mironovici, prefectul Poliţiei Capitalei, un om blând, curat sufleteşte; numai acolo nu-i era locul, între răufăcători. Colonelul Ştefan Zăvoianu sau prinţul Alexandru Ghica, la Siguranţă, în patru luni nu au avut timp să-şi cunoască domeniul de activitate. Şi toţi aceştia erau subordonaţi subsecretarului de stat de la Interne Rioşanu, un om de încredere al lui Antonescu. Acest Rioşanu îl informa pe general de toate lipsurile legionarilor şi împreună cu Eugen Cristescu de la SSI îi făceau rapoarte false lui Antonescu, prezentându-i numai intrigi şi comploturi la viaţa lui (Antonescu o n.a.). Toate acestea au avut scopul precis de a crea o situaţie tensionată între legionari şi Antonescu. În acelaşi timp, toate cercurile de spionaj din ţară şi-au concentrat tirurile asupra legionarilor. După spusele lui Stângă, Horia Sima era deseori chemat la Antonescu şi i se aduceau la cunoştinţă evenimentele petrecute în capitală şi în alte locuri din ţară. De la toate aceste întâlniri şeful venea supărat şi le reproşa celor din Poliţie că nu ştiu ce se petrece în jurul lor. El, Stângă, credea că majoritatea faptelor erau regizate de cei interesaţi în deteriorarea raporturilor dintre legionari şi Antonescu. De altfel, chiar Eugen Cristescu menţionează aceste eforturi făcute de el pentru aoi învrăjbi pe legionari cu Antonescu. Majoritatea legionarilor erau tineri şi le lipsea experienţa funcţiilor, dorinţa de a face ceva era greu de stăpânit. Elitele legionare, în frunte cu Căpitanul, au fost ucise de dictatura lui Carol. A fost nevoie să se apeleze la elemente mai puţin devotate şi chiar dintre cei care de-abia intraseră în mişcare (septembrişti). Aceştia nu erau obişnuiţi cu disciplina legionară şi nu-şi făcuseră pregătirea în cuiburi. Ca în Revoluţie, au avut loc şi unele răfuieli. Unii şi-au răzbunat anumite umilinţe la care au fost supuşi în trecut. Horia Sima era presat mereu de imaginea ce trebuia să o aibă Mişcarea în faţa opiniei publice, iar pe de altă parte să tempereze elanul revoluţionar al legionarilor, plus ambiţiile orgoliosului general, care urmărea să preia el şefia. Asta, şi multe altele duceau la o stare tensionată în toate sectoarele de activitate. Pe de o parte, legionarii au luat măsura domiciliului obligatoriu pentru asasinii camarazilor lor. Aceasta a

durat până când Gavrilă Marinescu a reuşit să fugă. A fost prins în Insula Ada-Kaleh, travestit, gata să părăsească ţara. Acest incident a dus la arestarea celor vinovaţi de crime şi internaţi la închisoarea Jilava, în număr de 67 foşti demnitari, jandarmi şi poliţişti. Toţi au fost cu mâinile pătate de sânge de români nevinovaţi şi ucişi fără sen- tinţe de condamnare la moarte, ci în baza unor ordine verbale emise de nişte sceleraţi.

Patru întrebări adresate lui Ilie Stângă

1. „Domnule Stângă, se tot vorbeşte în mediile politice din ţară şi din afară, precum şi propaganda comunistă pe care o ştim şi se adresează societăţii, cerând moartea opozanţilor politici, acuză Mişcarea Legionară de crime. Cum vedeţi dumneavoastră cele petrecute la Jilava în noiembrie 1940?”

„Aşa cum ştiu, în 30 noiembrie 1938, Căpitanul, nicadorii şi decemvirii au fost luaţi de la închisoarea Râmnicu Sărat şi aduşi spre Bucureşti, în Pădurea Tâncăbeşti, şi au fost ştran- gulaţi şi apoi, aşa morţi, au mai fost şi împuşcaţi în spate, si- mulându-se fuga de sub escortă. După crimă i-au dus într-un loc necunoscut şi i-au aruncat într-o groapă comună. Noi, de la început, în 1940, am făcut cercetări să aflăm cine sunt ucigaşii şi locul în care au fost îngropaţi. L-am identificat pe plutonierul Sârbu, care a recunoscut faptele şi ne-a arătat locul. O echipă de legionari, condusă de Dumitru Groza (unii ortografiază numele Dimitrie Grozea), şeful Corpului Muncitoresc Legionar, s-a deplasat în curtea închisorii Jilava, la locul indicat, şi s-a apucat de săpat. Greu a fost la început, până s-a îndepărtat placa de beton turnată deasupra gropii, când s-a ajuns la cadavrele celor 14. Toţi cei care lucrau la deshumare au fost cuprinşi de o stare de disperare, văzându-şi camarazii cu mâinile legate la spate, aruncaţi unul peste altul şi arşi de vitriol. L-au recunoscut pe Căpitan. Revolta a fost imensă. Tuturor le-a apărut în memorie imaginea crimelor regale din anii 1938-1939. Cu greu au fost stăpâniţi să nu dea buzna la celule, să-i răzbune pe cei ucişi. Cei deshumaţi au fost înmormântaţi la Predeal. După înmormântare, Antonescu a luat unele măsuri de salvare a celor închişi la Jilava. Legionarii au prins de veste şi o echipă de legionari a plecat la Jilava, sub conducerea lui Opriş, Marcu şi Creţu. Aceştia i-au ucis pe cei 67 ce erau încarceraţi. Pentru această acţiune Antonescu l-a destituit pe colonelul Zăvoianu de la Prefectura Capitalei, trimiţându-l în judecată şi condamnându-l la moarte împreună cu Creţu. Pe ceilalţi i-a scăpat. Acţiunea de pedepsire a celor

vinovaţi de uciderea celor 14 legionari a produs o stare de şoc, care nu a mai putut fi stăpânită de nimeni. Atunci au apărut în memoria celor de acolo şi uciderea sutelor de legionari luaţi în miez de noapte de lângă copiii şi soţiile lor şi împuşcaţi la răscrucea drumurilor, pentru ca în zori să fie văzuţi de trecători. Mă întreb: acestea nu au fost crime? Ori crimele regale nu se tratează ca atare?”.

Se pune întrebarea: de ce şi după 60 de ani istoricii nu au curajul să prezinte faptele aşa cum s-au petrecut în realitate? Dacă este vorba de crime, acestea sunt crime, indiferent de cine le-a făcut, avându-se în vedere contextul în care s-au petrecut.

„După execuţie toată lumea a intrat în alertă. Antonescu s-a înfuriat, a cerut explicaţii lui Horia Sima şi generalului Constantin Petrovicescu, care era ministru de Interne. Apoi, a dat ordin să fie schimbată garda legionară de la Jilava cu militari.

2. Şi cum un necaz nu vine niciodată singur, l-am întrebat pe Stângă cum explică cazul Iorga, care a făcut să curgă multă cerneală şi a devenit un atuu în condamnarea legionarilor. Stângă susţine că uciderea lui Iorga este un mister, o uneltire din umbră a unor cercuri de spionaj şi executată prin mâna unor legionari inconştienţi. Toată lumea ştia că Nicolae Iorga a avut rolul decisiv în arestarea şi condamnarea lui Codreanu. Cu toate acestea, conducerea legionară nu l-a arestat şi nu l-a deranjat. Iorga îşi vedea de muncă, de cărţile la care lucra la Văleni. În ziua asasinării lui, Horia Sima a primit un telefon anonim, care-l avertiza că o echipă de legionari a plecat spre Ploieşti să-l caute pe Iorga. Alarmat peste măsură, Horia Sima l-a sunat pe Stângă să-i ceară relaţii. Acesta nu ştia nimic. Atunci au plecat împreună la Ploieşti, la avocatul Cojocaru, care era chestorul căruia i-au cerut relaţii în legătură cu echipa de la Bucureşti, care s-a deplasat în zonă să-l caute pe Iorga. Dl. Cojocaru le-a răspuns că nu ştie nimic. Se pare că Horia Sima a fost tras pe sfoară de ploieşteni, care au ştiut de acea echipă căreia i s-au alăturat unii din Ploieşti, după spusele lui Stângă, chiar fratele lui Cojocaru a făcut parte din acea echipă. Conducătorul era inginerul agronom Traian Boieru, di-rector general al Institutului Naţional al Coperaţiei. Ciudată iniţiativă. Poate nu se va şti niciodată cine a stat în spatele acestei crime din localitatea Strejnicu. Cert este că, după crimă, făptaşii s-au ascuns, fiind urmăriţi de poliţie şi de autorităţile legionare. Traian Boieru a venit la Braşov să-şi caute adăpost, dar a trebuit să plece. S-a aflat că se ascundea pe la Predeal sau Azuga. După 23 ianuarie a fugit în Germania,

unde a fost izolat de către ceilalţi legionari. După război, a intrat în afaceri, ajungând un om bogat, dar niciodată nu ş-a explicat motivele care l-au determinat să facă această crimă, lăsând-o să planeze în seama Legiunii".

3.„Nene Ilie, comuniştii se tot plâng că legionarii i-au persecutat". „De ei se ocupau Siguranţa şi jandarmii. Noi căutam să-i ajutăm pe muncitori să nu se lase atraşi de propaganda spionajului sovietic. De altfel, ei toţi nu depăşeau o mie de comunişti. Pentru noi nu era o problemă politică, ceea ce deranja erau legăturile de spionaj conduse de reţeaua comunistă din Ucraina. De acolo le veneau manifestele tipărite şi alte materiale de propagandă. Aceste acţiuni s-au amplificat odată cu pierderea Basarabiei şi cu intrarea trupelor germane în România. Comuniştii nu aveau priză la români din cauză că toţi conducătorii lor erau evrei, unguri, bulgari, iar românii se putea număra pe degetele unei mâini. Dar aceştia erau prinşi în acţiuni necurate. Am fost, totuşi, prinşi într-o acţiune iniţiată de un grup de tineri UTC-işti. Mai mulţi ovreiaşi şi David Constantin au organizat în Piaţa Obor o manifestaţie cu caracter politic. Poliţia legionară a operat arestări, care s-au soldat cu moartea lui David Constantin. Manifestaţia a fost organizată în data 7 noiembrie 1940". Bădia Ilie şi cei amestecaţi în cazul David sunt aici în Aiud, chiar şi Grimalschi şi Bebe Toma. Al treilea, Oprea, a fost executat de Securitate. Bebe Toma, un macedonean, a fugit în Grecia şi s-a înrolat în serviciile de spionaj americane şi paraşutat în ţară prin 1952. Ajuns prin părţile Aiudului, şi-a îngropat echipamentul şi s-a predat, atrăgându-i după el şi pe cei din grup. Judecat în lotul Ică Tănase, a fost condamnat doar la trei ani. După ce s-au servit de el şi-au amintit de povestea cu David, în care avea o condamnare dată de Antonescu, de 25 de ani. Când i-au comunicat, s-a cam dereglat psihic.

4. Am lăsat la urmă cea mai delicată problemă şi anume înlăturarea legionarilor de la conducerea statului şi a instituţiilor publice. „Eu nu mă împac cu termenii. A fost o lovitură de stat pusă în mişcare de însuşi conducătorul statului, generalul Antonescu, după procedeul Regelui Carol al II-lea, care s-a folosit de Guvernul Goga până ş-a pregătit treburile şi apoi a dat lovitura de la 11 februarie 1938. Cazurile se aseamănă între ele. Antonescu ştia bine poziţia tranşantă a legionarilor faţă de Regele Carol. Împreună cu Horia Sima stabileşte calendarul acţiunilor de la 3 septembrie 1940. Horia Sima dă loviturile de la Radio Bod, la Chestura Poliţiei Braşov şi la «Telefoane». Asemenea acţiuni au avut loc şi la Constanţa şi Bucureşti. În

acelaşi timp au loc şi manifestaţii stradale ale legionarilor. Sub presiunea acestor evenimente, Carol îl invită pe generalul Antonescu să scoată ţara din haos. Generalul, sprijinit de Horia Sima, devine pretenţios şi cere regelui să-l investească cu prerogative speciale. Regele, timorat de amploarea manifestaţiilor, cedează, dar generalul şi Horia Sima îi cer abdicarea. Încolţit şi părăsit de generali, abdică după ce avusese o convorbire cu generalul Coroamă, care la acea vreme deţinea comanda trupelor din Capitală. Generalul Coroamă îi spune că nu-i poate garanta securitatea. Acesta avea simpatii legionare şi aşa se ajunge la guvernul de la 6 septembrie 1940. Primele două luni lucrurile au mers armonios. În unele ocazii, generalul a schimbat tunica militară cu cămaşa verde, lăsând la o parte hotărârea lui de a declara statul «naţional-legionar». Se poate trage concluzia că totul este normal. El îi mai numea pe legionari «copiii mei». De altfel, şi pe Regele Mihai îl socotea tot un copil, căruia îi raporta numai ce credea el de cuviinţă. Şi tensiunile între Rege şi general s-au acumulat continuu. Până am văzut ce tehnic a fost arestat sub nasul germanilor şi fără să sară cineva în apărarea lui.

4. Am reluat întrebarea: „a fost o rebeliune armată pusă la cale de legionari sau de şeful statului, generalul Antonescu, care era şi conducătorul armatei?”.

„Legionarii au colaborat cu Antonescu, ca să-l alunge pe Carol şi să asigure forţa politică, care să preia funcţiile din guvern şi din administraţie. Guvernul s-a format. Antonescu şi-a impus lista lui, iar Horia Sima pe a lui. Au fost aleşi la repezeală cei chemaţi să preia aceste funcţiuni. Poate nu cei mai potriviţi, se pare că nici nu a existat un protocol de guvernare care ar fi pus bazele şi principiile guvernării. Este clar pentru oricine că legionarii valoroşi au fost ucişi de Regele Carol. Puţinii care au reuşit să scape erau insuficienţi pentru guvernarea ţării. Deci, s-a recurs la improvizaţii. Tot la cererea lui Antonescu s-au deschis larg porţile pătrunderii în mişcare oricui, fără a trece mai întâi prin şcoala din cuib. Această măsură a dus la alterarea caracterului legionar. S-a permis purtarea cămăşii verzi oricui era înscris la vreun cuib de fabrică şi unii o purtau şi fără să aibă vreo legătură cu legiunea. Indivizii certaţi cu legea s-au dedat la hoţii. Toate acestea se raportau amplificat de către cei interesaţi lui Antonescu şi astfel apăreau discuţii şi reproşuri. Antonescu, tot după modelul lui Carol al II-lea, a dorit un partid unic, al cărui conducător să fie el. Or, Horia Sima nu putea face acest lucru. Mişcarea nu era a lui, era a tuturor legionarilor. Aceasta l-a supărat tare pe Antonescu şi cum nu concepea să împartă

puterea cu nimeni, acest general, dezmierdat de doamna Veturia Goga cu «dragul meu Napoleon», a trecut la pregătirea lichidării Mişcării Legionare cu ajutorul lui Rioşanu şi al lui Eugen Cristescu, iar pe de altă parte a fost sprijinit de unii din serviciul secret al armatei germane. Aceştia îl informau pe Hitler. Tendenţios, luau partea lui Antonescu. Ei aveau planuri militare şi în toate ţările Europei ocupate de armata germană. Organizaţiile naţionaliste au fost interzise, de ce nu ar fi făcut-o şi la noi? Mişcarea Legionară era autentic naţionalistă şi dorea să trateze cu germanii de la egal la egal. Antonescu, speculând unele greşeli şi acţiuni pripite ale unor legionari, a trecut la pregătiri militare, urmate de acţiuni politice. Încă de la începutul lunii decembrie au fost aduse în Capitală trupe militare şi plasate în centre strategice. Legionarii au fost infiltraţi de agenţi ai SSI, condus de Eugen Cristescu. Simpatiile lui Antonescu, sub presiunile centrelor iudeo-masonice, s-au transformat în ură de moarte faţă de cei care l-au ajutat să ajungă la putere. După masacrul de la Jilava, colonelul Zăvoianu a fost demis şi mai târziu condamnat la moarte. În vizita pe care i-a făcut-o lui Hitler, Ion Antonescu, profitând de absenţa lui Sima, a căutat să obţină acordul acestuia pentru înlăturarea legionarilor din guvern. A făcut asemeni Regelui Carol, când s-a întors din Anglia în 1938 pe la Hitler să-l sondeze în legătură cu lichidarea căpeteniilor legionare. Şi atunci, ca şi acum, Hitler avea alte scopuri pentru el în 1938. Important era petrolul şi, dacă regele i l-a oferit, a fost mai convenabil pentru Hitler. În 1941 voia colaborarea armatei. Antonescu s-a oferit să se pună sub ordinele lui Hitler”.

Destrămarea guvernării

Este foarte greu pentru oricine să pătrundă tainele acestor evenimente şi mai ales atunci când una din părţi a zdrobit-o pe cealaltă, nu-i mai stă nimic în cale să fabrice falsurile de care are nevoie ca să-şi distrugă adversarul. Pe dictatori nu-i poate combate nimeni. Ei sunt judecători şi executori. Crimele lor sunt întotdeauna legale, iar victimele nu au voie nici la apărare. În 19 ianuarie a fost asasinat, în faţa Hotelului Ambasador, maiorul german Döring, şeful Serviciului German de Informaţii din Balcani, de un agent al serviciilor secrete străine la Bucureşti, probabil al Intelligence Service. Agentul era grecul Demetrios Sarantopulos. În urma acestui incident, legionarii au organizat la

Bucureşti o mare manifestaţie de solidarizare cu armata germană şi de condamnare a masonilor din guvern, a lui Rioşanu. Ca urmare a acestei manifestaţii, Antonescu a scos armata în stradă. Armata a ocupat poziţii strategice în jurul sediilor legionare. Este o minciună că legionarii au deschis primii focul; ei au fost provocaţi. Generalul Petrovicescu a fost înlocuit brutal de către Antonescu din fruntea Ministerului de Interne. De asemenea, prefecţii care au legionari au fost chemaţi la Bucureşti şi în timp ce erau în conferinţă, din ordinul lui Antonescu, prefecturile au fost ocupate de prefecţi colonei. Doar doi-trei prefecţi nu s-au dus la conferinţă. A ce seamănă acest procedeu? Nu a lovitură de stat? Legionarii ameninţaţi s-au retras în sedii şi s-au pus la adăpost de gloanţe şi tancuri. Oamenii lui Antonescu au inventat tot soiul de crime, jafuri, arestări de evrei şi personalităţi, toate bazaconiile ce le-au trecut prin cap scribilor, care au întocmit lucrarea pe marginea prăpastiei. Este adevărat că în cele trei zile cât legionarii au fost asediaţi în cazarma gardienilor publici la sediul din str. Roma şi la toate celelalte, cu voie de la Eugen Cristescu, bande de borfaşi şi ţigani, unii chiar cu cămăşi verzi, cutreierau Bucureştiul şi jefuiau în numele legionarilor. Acte bune de pus la dosar pentru hulirea legionarilor. Şi au făcut atâta zarvă pe aceste probleme. Carol nu a folosit astfel de termeni. I-a catalogat terorişti, dar nu i-a făcut hoţi, aşa cum şi-a permis propaganda Antonescu. Se ştie că legionarii au înfiinţat „Ajutorul Legionar", care se ocupa de ajutorarea celor nevoiaşi şi, în mod special, a refugiaţilor din provinciile cedate de Regele Carol şi camarila sa, în 1940. În aceste centre de ajutor legionar erau multe bunuri donate de populaţie şi instituţii, pentru a fi ajutaţi nevoiaşii. Toate aceste bunuri au fost confiscate de poliţia militară şi declarate mărfuri furate. Legionarii fiind arestaţi, nu au putut să se justifice sau să ia parte la încheierea proceselor-verbale. Se pot spune multe despre legionari, dar hoţi nu pot fi făcuţi. Ei s-au ridicat cu hotărâre împotriva jefuitorilor avuţiei naţionale, a tuturor răufăcătorilor şi îmbogăţiţilor de pe urma războiului. Regele Carol s-a îmbogăţit pe seama aşa-zisei înzestrări a armatei, luând mari comisioane de la furnizorii de arme. Nu am reuşit să termin tot ce aveam să cunosc din lupta dusă de tineretul naţionalist, aşa cum se întâmpla în Zarca.

Eram mereu mutaţi după logica ofiţerului politic, ca să nu stai mult într-un loc. Eu am „aterizat" la celula 47 cu alţi deţinuţi, doi ţărani olteni, unul din Dolj şi altul din Vâlcea. A mai fost adus şi domnul Georgescu, un artist din Bucureşti, un om mai în

vârstă, care nu erau legionari. Ţăranii au fost condamnaţi cu colectivizarea, pe care au combătut-o. Ţăranul din Dolj era la 50 de ani şi mai şmecher. Ca toţi oltenii, în tinereţe a fost prin Bucureşti. Nu prea îi păsa de puşcărie, era optimist. Cel din Vâlcea, ceva mai în vârstă, era timorat, nu atât din cauza detenţiei, cât a bolii. Era suferind cu inima şi cu stomacul. Mă tot punea să-i ascult inima care se întrerupea uneori mai des. Aş fi vrut să-i spun ceva, dar nu ştiam ce. Timpul trecea şi la toate solicitările lui de a fi dus la medic, nu au fost auzite în iadul lui Crăciun. Omul se mai plângea şi de dureri de cap. Şmecherul de la Bucureşti, care era sănătos, nu-l supăra nimic, într-o zi îi dă vâlceanului, în mare taină, o pastilă pentru dureri de cap. Dar durerile îi revin şi acesta îi dă din nou o pastilă miraculoasă. „Tratamentul" acesta a durat vreo zece zile, când într-o zi îl aud pe Merin spunându-i celuilalt pe un ton ridicat: „Mai fă-ţi şi tu pastile". „Adică, cum să-mi fac?" „Aşa cum ţi-am făcut şi eu. Ia un turtoi, dă-i forma pastilei şi răzuie var de pe perete, după care albeşte-o". „Tu ţi-ai bătut joc de mine!". „Măi, îţi trecea durerea?" „Îmi trecea". „Păi, atunci cum îmi băteam joc de tine?". Atunci am înţeles cât de mare este autosugestia. Am râs cu toţii de ingeniozitatea lui Merin şi ne-am continuat calvarul. Domnul Georgescu era mai în vârstă şi ceva mai dificil. Suporta greu viaţa aceasta terorizantă şi stresantă. El trăise, în tinereţe, în lumea artiştilor. Avusese şi un teatru, dar găsea şi el clipe de resemnare când ne delecta în surdină cu arii din operete, cu povestiri din lumea artiştilor. El fusese un mare admirator a lui Tănase. Comuniştii l-au epurat din teatru şi, cum nu cunoştea nici o meserie practică, nu a găsit de lucru. În cele din urmă, a fost angajat la crematoriul din Bucureşti. Avea o ocupaţie ingrată. Punea morţii pe cărucior şi-i introducea în cuptor. Trăgea de şubăr şi privea cum îşi trăgeau corpul în faţă şi picioarele se adunau sub efectul curentului electric. Se făcea o mogâldeaţă şi apoi se transforma într-o grămăjoară de cenuşă. Această cenuşă, dacă se răcea, o aduna cu grijă, o eticheta şi o preda. Erau şi morţi fără identitate. Povestirile lui erau macabre. Pe mine mă cuprindeau fiorii, mai ales cum povestea cu patos, ca la teatru, cu descrieri pasionante. A băgat în cuptor şi fete tinere şi frumoase. Îşi aducea deseori aminte de o tânără blondă, cu păr lung de aur şi plângea. Până la urmă ne-am supărat, deoarece eu nu mai puteam suporta aceste povestiri. Domnul Georgescu fusese arestat când şi-a pus întrebări în legătură cu morţii fără identitate şi arşi fără proceseoverbale de incinerare. El a pus întrebarea unui coleg: „Oare ăştia nu vin din Rahovei?".

A fost arestat şi condamnat la cinci ani pentru instigare. După două-trei luni ne vom despărţi şi nu am auzit nimic despre el. În locul lui a venit nenea Setebe Popescu, arestat de Antonescu în 1941 şi condamnat la 25 de ani. Omul atacase un comisariat de poliţie. Cei 18 ani de detenţie îl marcaseră profund. Devenise un automat. Nu avea familie, nu mai era interesat de libertate. Unde să se ducă, ce să facă? 18 ani fără legătură cu lumea, nu a primit niciodată vreun colet de la nimeni. Era ros de reumatism şi alte boli. O neatenţie, un gest involuntar l-au aruncat brusc în bezna temniţelor fără drept de replică. L-am tratat cu multă simpatie. Scârbit de viaţă, dezamăgit de oameni, hiberna toată ziua.

Un nou coleg de celulă adus la noi a fost şi domnul Nicolae Pârvulescu din Constanţa, născut în Scorniceşti, judeţul Olt. După ce a făcut Academia Comercială la Bucureşti s-a stabilit în Constanţa, lucrând contabil. A ajuns la închisoare pentru că a avut relaţii de prietenie cu Eugen Teodorescu. A fost condamnat la 15 ani. De Pârvulescu m-a legat o tristă amintire, şi anume pe 24 decembrie 1959 am fost luaţi amândoi din celulă. Ni s-au pus sacii pe cap şi ne-au dus la secţie, la „Neagra”. Când am pătruns înăuntru, era complet întuneric. Cu greu, prin pipăire, am găsit tineta şi vasul de apă. Pipăind aşa pereţii, am determinat conturul celulei „Neagra”, am pipăit pe jos, unde era duşumea. Aşa că, ne-am aşezat jos şi ne întrebam care să fie motivul izolării noastre chiar în ajunul Crăciunului. Nu am găsit nici o explicaţie în afară de aceea de timorare a noastră şi a celorlalţi. Noi nu eram personalităţi politice care, eventual, puteam intra în calculele politice a torţionarilor Crăciun, Ivan, Iacob, care jucau la două capete. Pe unii îi protejau, iar, în acelaşi timp, pe alţii îi ţineau prin izolări şi lipsiţi de orice asistenţă medicală. Am petrecut primele două zile de Crăciun fără mâncare; erau cele două zile în care nu aveam dreptul la hrană, numai la apă. A treia zi era cu hrană. Aşa era regimul lor de pedeapsă. s-a potrivit ca şi de Revelion să fim nemâncaţi, în 31 decembrie şi 1 ianuarie. La „Neagra” nu erau paturi. Primeam seara la 10.00 o pătură şi ne înveleam cu ea, jos pe duşumea. Dimineaţa, fix la ora 5.00, ne-o lua gardianul. Ziua mai ţopăiam pe întuneric, ca să ne mai încălzim. Această pedeapsă a durat 14 zile. În tot acest timp nu ne-a vizitat nici un ofiţer sau medicul închisorii. După 14 zile am fost scoşi de acolo îngheţaţi lemn. Mergeam foarte greu. Şoldurile ne dureau îngrozitor. Acest tratament al colonelului Crăciun m-a scos, practic, din circulaţie. Nu mai puteam merge normal. Coastele erau inflamate. Era cea

mai mare nenorocire să strănut sau să tuşesc. Deci, întorşi în celulă, am fost primiţi cu simpatie, dar şi cu durere de cei doi colegi care făceau şi serviciul nostru de celulă. Am schimbat şi noi lenjeria şi ne-am spălat. Aveam mucegai pe noi, deoarece de 14 zile nu am mai dat cu apă pe faţă.

Camarazi de celulă la Zarca

Printre mulţi oameni de calitate cu care am fost hărăzit să convieţuiesc în acea blestemată Zarca, o închisoare veche de pe vremea Mariei Tereza, am avut mulţi colegi la care mă voi opri pe rând în măsura efectului psihologic lăsat asupra mea. Voi începe cu profesorul Aurelian State. El s-a născut în judeţul Câmpulung-Muscel. Era absolvent al şcolii normale, fiind învăţător. Face şcoala militară, obţinând gradul de sublocotenent în rezervă. Începutul războiului îl găseşte concentrat, pleacă pe front. Parcurge toate etapele războiului de la Nistru la Caucaz, luptă fără frică, angajându-se total în cele mai grele acţiuni. Deseori, inamicul punea serioase probleme şi cuiburi de rezistenţă, care, prin metodele clasice erau greu de distrus. În aceste situaţii se făcea apel la voluntari. State era întotdeauna în fruntea listei, iar în urma lui cei mai curajoşi subofiţeri şi ostaşi se aliniau. După ce cercetau foarte temeinic poziţia inamicului, treceau la atac prin surprindere, paralizând inamicul şi cucerind poziţii cheie. Cele mai importante fapte de eroism le-a avut în jurul Sevastopolului. Cu ajutorul grupului de voluntari, condus de Aurelian State, a făcut posibilă cucerirea fortăreţei Sevastopol. Această victorie i-a adus lui State cea mai înaltă decoraţie a Armatei Române „Mihai Viteazul”. După cucerirea Sevastopolului, unitatea lui State şi-a continuat înaintarea spre Caucaz. Aici, State primeşte o misiune foarte riscantă. Lupta cu partizanii, care era foarte dificilă, lupta cu forţă în uniformă se ducea după toate regulile războiului. Dar cea de partizani nu-ţi oferea nici o şansă de apărare. Pe partizani nu-i puteai distinge de populaţia civilă; aceştia atacau prin surprindere şi erau ascunşi de localnici. Uneori şi localnicii cădeau sub gloanţele partizanilor, fiind bănuiţi de colaborare cu inamicul. Locotenentului de rezervă Aurelian State i-a fost foarte greu până a reuşit să-şi organizeze un serviciu de informaţii în rândul localnicilor, care nu toţi simpatizau cu partizanii şi se temeau de întoarcerea armatelor sovietice. Relatările locotenentului State erau foarte captivante şi te ţineau cu sufletul la gură. Avea şi o memorie fidelă şi foarte talentat povestitor şi analist al situaţiei

al cărei participant a fost. Între timp au preluat ruşii iniţiativa după dezastrul de la Stalingrad, unde gerurile cumplite au demoralizat armatele româno-germane, motoarele avioanelor şi ale blindatelor nu mai porneau. Peste toate acestea a venit şi trădarea Japoniei, care a încheiat pactul de neagresiune cu Rusia, permiţând ruşilor să-şi retragă cele 100 de divizii din Manciuria şi să le arunce în luptă la Stalingrad, realizând încercuirea trupelor germano-române, care, datorită gerului, lipsei de aprovizionare şi oboselii nu au mai putut rezista şi feldmareşalul Friedrich Paulus, comandantul Armatei a VI-a germană, a capitulat. Puţini au scăpat din acea încercuire, mulţi ostaşi aveau degerături şi erau bolnavi. Povestirile lui Aurelian State continuă cu retragerea din faţa ofensivei sovietice. În această retragere el va avea un rol, trupele române din Crimeea s-au retras în portul Sevastopol, unde aşteptau numeroase vase care să le îmbarce pentru întoarcerea în ţară. Aceasta se întâmpla în primăvara anului 1944. Pentru a se asigura îmbarcarea trupelor era nevoie de de o grupă de mitraliere care să-i ţină pe ruşi pe loc, să nu pătrundă în incinta portului. Pentru această operaţiune era nevoie de oameni de sacrificiu, de voluntari. Şi de această dată ofiţerul în rezervă Aurelian State se oferă, cu mai mulţi curajoşi, conştienţi fiind că în cele din urmă vor fi ucişi în luptă sau, în cel mai bun caz, vor cădea prizonieri. După ce s-au instalat cu mitralierele în poziţii strategice, au deschis focul asupra poziţiilor ruseşti, oprindu-le pătrunderea în rada portului, până ce toate trupele s-au îmbarcat şi au ieşit în larg. Odată misiunea încheiată, voluntarii lui State au încetat focul şi s-au predat ruşilor. Fiind luaţi prizonieri, au fost îmbarcaţi într-un tren de marfă cu care au călătorit aproape două săptămâni până au ajuns în lagărul Oranki din Siberia. Aici, după multe investigaţii, a fost identificat că a luptat contra partizanilor. Va fi judecat de un tribunal militar şi condamnat la 25 de ani muncă silnică. State, după proces, este trimis în alt lagăr, săoşi execute pedeapsa. În acel lagăr majoritatea condamnaţilor erau germani, ofiţeri cu grade superioare. Această mutare i-a făcut un serviciu. El, care cunoştea limba germană, aici, între nemţi, s-a apucat de conversat, aprofundându-şi cunoştinţele lingvistice şi literare. În acelaşi timp, el fiind dotat cu înclinaţii spre cultură, a împărtăşit şi germanilor cultura poporului român. Profesorul State, cum îl numeau germanii, a stat zece ani în acel lagăr, până în 1955, când au fost eliberaţi cei condamnaţi din lagărele ruseşti. În urma vizitei lui Konrad Adenauer la Moscova, State putea opta

atunci pentru Germania, dar s-a întors acasă să-şi vadă mama şi ţara pentru care a făcut atâtea sacrificii. Nu bănuia atunci ce-l aşteaptă în ţara lui dragă. Se stabileşte la Bucureşti, îşi continuă cursurile de limbă germană, devine profesor de limba germană. Dar cum era o fire de luptător neînfricat, ia legătura cu anumiţi luptători din rezistenţă şi din prizonierat. Urmărit permament de Securitate, el care avea şi o fişă încărcată din Rusia, în 1958 este arestat şi dus la Ministerul de Interne. Acolo este supus unor torturi cumplite ca să-şi declare activitatea pe care a făcut-o împotriva statului şi complicii pe care îi are. A rezistat câteva săptămâni la tortură, dar îşi dădea seama că într-o zi nu va mai putea îndura. Şi, cum nu accepta să-şi deconspire camarazii, a studiat un plan. Când îl duceau la anchetă, trecea printr-un coridor care avea un geam fără gratii, acest geam dădea într-o curte interioară. l-a ochit bine şi şi-a calculat mişcările cum să sară când va fi deschis. Ocazia s-a ivit curând şi, ca un atlet ce era, a sărit de la etajul şase în gol. Când a luat contactul cu solul, corpul său s-a frânt în mai multe părţi, fruntea, bărbia s-au crăpat, nasul s-a rupt, o mână s-a fracturat în mai multe locuri, la fel bazinul şi un picior rupt în mai multe locuri. Aşa tocat cum era, după izbitura cu solul, şi-a pierdut cunoştinţa, a fost transportat la Spitalul Central. O echipă de medici s-a pus pe treabă şi a reuşit să-l salveze. După mai multe luni s-au sudat fracturile datorită îngrijirilor medicale. În final, un picior i-a rămas cu şapte centimetri mai scurt, de asemenea şi o mână. La bărbie avea o cicatrice, la fel la bazin şi la frunte, nasul mai avea nevoie de operaţie pentru a căpăta formă de nas. Asupra lui avea două cârje, ca să se poată deplasa. Cu toată grozăvia accidentului, avea un moral de invidiat. Colonelul Crăciun, în loc să-l ducă la spitalul închisorii, l-a trimis la secţia de exterminare Zarca. Şederea mea cu State în celulă a fost o plăcere. El era foarte volubil şi un povestitor neîntrecut. Era ajutat de o memorie excepţională. După mai multe luni ne vom despărţi cu multe regrete. Între noi se stabilise o adevărată prietenie. După ce ne-au separat, am căutat să mai aflu ceva despre el, dar a fost imposibil. După trei ani, în 1964, ne-am reîntâlnit în trenul ce ne ducea spre casă, eu la Braşov, iar el la Bucureşti. În libertate nu ne-am mai văzut. Am aflat de la alţi fraţi de suferinţă că este profesor de germană în Bucureşti şi apoi, prin „Europa Liberă”, că are probleme cu Securitatea lui Ceauşescu, care l-a arestat şi ucis în beciurile lor. M-a întristat mult dispariţia acestui adevărat erou.

1962 este anul în care la Aiud ceva începe să se mişte. În

Zarca, regimul de supraveghere se înteţeşte. Se fac percheziţii în miez de noapte. Totul este luat, scotocit. Suntem scoşi pe coridor şi dezbrăcaţi. Alţi gardieni desfac saltelele şi caută. Dar ce căutau nu ne dădeam seama. Apoi, cu hainele în braţe, eram vârâţi în celulă, unde totul era aruncat pe jos: saltele, pături şi un nor de praf plutea în aer. Părea că o nebunie colectivă i-a cuprins pe toţi, dar în dosul acestor mizerii se ascundea un plan diabolic, pus la cale de conducerea politică a Securităţii. Zarca, la acea vreme nu era aşa de populată, ceea ce-i permitea colonelului Crăciun să mai aducă pe unii din celular să-i intimideze şi să le dea o lecţie de ce pot păţi dacă nu sunt cuminţi. Într-adevăr, cei ajunşi aici intrau în panică. La început şiretenia lui Crăciun era mare şi pe mulţi îi ţinea o lună-două şi îi ducea înapoi la secţie ori la celular. Oamenii, după ce vedeau regimul dur din Zarca, fără medic, fără foc, fără plimbare, baie la două-trei luni o şi aceea în mare viteză, apa fiind când fiartă, când rece, robinetul era manevrat de gardian, care se amuza când ne opărea. Abia dădeam cu săpun pe noi şi ne oprea apa. Deseori plecam cu săpunul pe noi. Odată cu sosirea unora de prin celular, se strecurau şi unele informaţii şi anume că unele personalităţi din rândul deţinuţilor ar fi fost contactate de reprezentanţi ai guvernului, ai Ministerului de Interne etc. Pentru cei din Zarca acestea erau de necrezut, dar zvonurile circulau şi nu se puteau verifica. Şi totuşi ceva se mişca. La parter, în Zarca, era izolat profesorul universitar George Manu. Cred că era cel mai reprezentativ intelectual din Zarca, specialist în ştiinţele atomice. A fost elevul soţilor Pierre şi Marie Sklodowska Curie. George Manu era grav bolnav de TBC şi nu primea nici un fel de tratament. În această situaţie critică, colonelul Crăciun i-a cerut ca în schimbul tratamentului medical să facă o vizită la unele unităţi de stat şi să facă o declaraţie despre măreţele realizări ale regimului. Bineînţeles că profesorul George Manu a refuzat târgul şi a fost lăsat să moară în chinuri cumplite. Aşa am primit noi informaţia despre profesor. S-ar putea scrie mult şi au făcut-o alţii cu mai multă competenţă. Eu nu am avut privilegiul să stau cu dumnealui în celulă, cu siguranţă aş fi avut mult de câştigat.

O altă companie plăcută a fost cea a lui Toader Roşca, învăţător din comuna Adrian, de lângă Reghin. Eram apropiaţi cu comunele. Aveam multe cunoştinţe comune la Reghin. În libertate nu ne-am cunoscut, dar în împrejurările date am devenit repede amici, mai ales că ne apropiau aceleaşi sentimente patriotice şi originea noastră de fii de ţărani nevoiaşi.

Roşca era orfan de război; l-a crescut mama cum a putut, a făcut şcoala primară în comuna Adrian. De mic s-a remarcat ca un elev eminent. Învăţătorul său a stăruit mult pe lângă mama lui să-l dea la liceu, dar ea nu avea resurse materiale. Totuşi, s-a găsit o soluţie. Şcoala Normală din Târgu Mureş i-a oferit o bursă. La şcoală era cel mai sărăcăcios, dar uimea colegii şi profesorii cu dragostea lui pentru învăţătură. A participat la mai multe concursuri de literatură pe ţară, de unde s-a întors cu premii. După terminarea şcolii normale a plecat la şcoala de ofiţeri în rezervă. Cedarea Ardealului de Nord îl găseşte în armată cu gradul de sublocotenent. În 1941 pleacă pe frontul de răsărit. Ajunge până la Cotul Donului, unde cade prizonier. Este trimis în lagărul de la Oranki în 1942. Acolo se alătură grupului de ofiţeri români care se opun grupului comunist care veneau prin lagăre să-i determine să devină voluntari în diviziile trădătoare, „Tudor Vladimirescu" şi „Horia, Cloşca şi Crişan". În 1947 se întoarce în ţară şi se stabileşte în comuna natală, Adrian, unde este numit învăţător. Dar acum era un bun român şi cunoscuse comunismul în patria sa, nu putea sta cu braţele încrucişate în faţa ofensivei comuniste de distrugere a specificului nostru tradiţional, lăsat nouă moştenire de cei ce s-au jertfit ca să fim o ţară liberă, unită şi independentă. Roşca, mânat de sentimente de patriotism, se alătură mişcării de rezistenţă din judeţul Mureş. După venirea din Rusia se căsătoreşte şi, la arestarea din 1948, avea şi un băieţel. Soţia lui era de origine germană şi s-a luptat din greu să supravieţuiască şi să-şi crească copilul, muncind la colectiv. Roşca a fost condamnat la 15 ani închisoare. Comuniştii nu i-au iertat atitudinea din lagărul de prizonieri, precum şi participarea lui la mişcarea de rezistenţă. Când ne-am întâlnit în Zarca, avea 14 ani executaţi. Era şi foarte bolnav, ros de reumatism. Se mişca foarte greu, fiind ajutat de alţii. Avea însă mintea limpede, povestea frumos despre viaţa de copil, de război şi din lagărele prin care a trecut. Spera la o reînviere a neamului românesc. Îşi făcea unele planuri de viitor de natură spirituală. Mai avea puţin din pedeapsă şi spera că-l vor elibera. m-a asigurat că dacă va merge acasă îmi va căuta soţia. Şi, întroadevăr, la terminarea celor 15 ani l-au pus în libertate. După cum voi afla, i-a dus veşti soţiei mele, dânduoi speranţe. După eliberare, Roşca a fost angajat ca muncitor necalificat la căile ferate, la târnăcop şi lopată. Munca a fost foarte grea şi în scurt timp, epuizat de greul închisorii, la doi-trei ani de la eliberare, Roşca a decedat. Familia lui a luat-o de la capăt cu suferinţa.

Un personaj dezamăgit

În una din celulele din Zarca am fost coleg cu domnul Gheorghe Posmoşanu, din Bacău, fost cuzit. Din tinereţe a luat parte, ca locotenent al lui Nichifor Robu, la marile bătălii politice ale partidului în anii ’30-’38. Omul era voinic, 1,96 metri înălţime şi foarte curajos în tinereţe. Acum îl doborâse suferinţa, şi-a păstrat însă demnitatea. Cum era aşa voinic, îl chinuia foarte tare foamea, toată ziua vorbea numai de mâncare şi saliva mai ales la apropierea mesei. Eu, de multe ori dădeam din mâncarea mea, după ce mânca îşi mai revenea şi mai povestea din viaţa lui foarte bogată în evenimente. În afară de politică, se ocupa cu exploatări forestiere în zona munţilor Vrancei, care îi aduceau venituri serioase. În timpul războiului a fost numit primar în oraşul Smerinka, în Transnistria. În acel oraş era şi un lagăr de evrei în subzistenţa Primăriei şi păziţi de armata română. Domnul primar a stabilit relaţii de prietenie cu unii evrei mai importanţi, pe care îi scotea din lagăr pentru diferite munci la Primărie şi în gospodăria proprie. Aceste şiretlicuri ale lui i-au fost de folos după război, când a fost judecat ca fiind criminal de război. Acei evrei au depus mărturii în apărarea sa. De această dată era pentru a doua oară închis pentru alte probleme politice. Fiind şi mai în vârstă, suporta mai greu detenţia. Gândul îi era îndreptat tot timpul acasă, la soţie şi la fiica lui, pe care le diviniza. Cred că şi dorul de familie îl măcina şi îi crea o stare de nervozitate şi de descurajare. În viaţa lui a avut parte de multe satisfacţii. A dus o viaţă îndestulată. Se supăra mereu şi credea că numai legionarii sunt de vină că s-au organizat şi i-au provocat pe comunişti. La replica mea că George Cuza a opus şi el rezistenţă, împreună cu Istrate Micescu şi Nichifor Robu, care este foarte tranşant în lupta cu comuniştii şi menţine relaţii amicale cu legionarii, care a condus la concluzia: „Dumneavoastră, care aţi fost cel mai apropiat aghiotant al lui Robu, trebuie să-i urmaţi exemplul”, în acel moment şi-a ieşit din fire şi mi-a dat o palmă peste faţă. Am rămas nemişcat, nu am reacţionat în nici un fel. Îl priveam compătimitor. Surpriză. Plutonierul deschide vizeta şi mă întreabă: „Salcă, ce s-a întâmplat?”. „Nimic, domnule plutonier”. „Salcă, te mai întreb o dată!”. „Nimic, domnule plutonier”. „Bine, Salcă, mă minţi” şi a închis vizeta. În acel moment mi-am dat seama că el ascultase la uşă discuţia noastră şi văzuse pe vizor când m-a lovit Posmoşanu. După plecarea plutonierului, colegul, cu ochii plini

de lacrimi, şi-a cerut scuze şi m-a îmbrăţişat. I-am înţeles ieşirea involuntară şi totul s-a stins, dar plutonierul a făcut raport de cele auzite şi văzute, iar cei mari au hotărât ca Salcă să fie pedepsit cu cinci zile de izolare, că nu şi-a pârât colegul de celulă. În ziua următoare am fost ridicat din celulă şi dus la izolare. De astă dată, am fost băgat într-o încăpere la secţie, de 1,5 m lăţime, 4 metri înălţime şi 5 metri lungime, numai beton. Lipit de perete, avea o placă din lemn cu un mecanism care se manevra de pe coridor, acesta era patul care la ora 10.00 seara era lăsat la orizontală şi te întindeai pe acea placă de scândură, care avea gheaţă pe ea de la contactul cu peretele. Aceste celule, în număr de şase, au fost făcute la începutul iernii, iar pereţii, fiind umezi, au îngheţat. A fost prima dată când credeam că aici îmi voi da sfârşitul. Pe placa aceea de gheaţă, când o lăsa la orizontală, mai întâi mă chinuiam să înlătur ghiaţa de pe ea şi apoi mă aşezam să mă culc. Toată noaptea mă întorceam de pe un şold pe altul, că mă dureau îngrozitor. La ora cinci dimineaţa se ridica placa şi rămâneai în picioare 17 ore în frig şi fără mâncare. Aceasta nu a fost ultima izolare, voi mai face una de şapte zile şi tot în aceste cavouri ale colonelului Crăciun. După cinci zile m-am întors în Zarca, mi-am găsit colegii îngrijoraţi, iar Posmoşanu nu mai înceta să-şi ceară scuze.

Nichifor Robu

Printe aceştia importanţi, cu care am locuit în celulă, era şi vestitul Nichifor Robu, pe care Crăciun nu a reuşit să-l determine să se reeduce. Între mine şi Robu s-au stabilit relaţii de prietenie mai ales atunci când a aflat că am stat cu unul dintre fii lui, Iancu, la Canal (Iancu venea de la Târgşor, unde a fost închis încă de elev). Prima lui întrebare a fost: „Cum s-a purtat Iancu?”. La aprecierea mea elogioasă, a exclamat: „Acum pot să mor că are cine mă urma”. Marea lui bucurie a fost când i-am relatat că, la Colonia Eforie Nord, Iancu Robu şi Ilie Popa din Sibiu au organizat o grevă a celor 500 de deţinuţi aflaţi acolo. Colonelul Crăciun, care era atunci conducătorul politic al Canalului, a fost umilit de aceşti tineri; cu toate străduaniile făcute nu a aflat cine sunt capii grevei. Cu perversitatea ce-l caracteriza, colonelul Crăciun îşi alegea selectiv victimele. Robu a fost şi el prin Zarca; era mereu bolnav şi intra în greva foamei ca să fie tratat. Pentru Robu se făcea o excepţie: după mai multe zile de grevă era alimentat forţat câtva timp şi când nu mai rezista, intra în

normal. Domnul Nichifor Robu a fost o mare personalitate. s-a născut în 1902, în comuna Volovăţ, judeţul Rădăuţi, şi a urmat liceul şi Facultatea de Drept la Cernăuţi. Proprietar a 100 de hectare de pământ şi al unei fabrici de cherestea la Vatra Dornei, s-a avântat în politica naţionalistă, cuzistă, mai precis, fiind opt ani deputat, apoi guvernator al Bucovinei şi prefect al Cernăuţiului. Pentru activitatea sa politică a făcut 16 ani şi jumătate de închisoare la Caracal, Craiova, Sighet şi Aiud. Doi dintre fiii săi, Iancu şi Constantin, au făcut, la rândul lor, puşcărie din motive politice (mezinul Nichifor şi cele patru fete au avut noroc). Nichifor Robu a devenit cunoscut publicului datorită conversiunii. După 1944, împreună cu George Cuza şi Istrate Micescu a creat o organizaţie de rezistenţă anticomunistă. Au fost arestaţi şi condamnaţi la 25 de ani închisoare, Cuza şi Micescu murind la Aiud. Robu, fiind mai robust, a scăpat după 16 ani de detenţie. După preluarea conducerii de către colonelul Crăciun, el şi-a repartizat în posturile cheie subordonaţii aduşi de el. Cei patru ofiţeri de legătură acoperiţi ca plutonieri au preluat fiecare câte o secţie. La Zarca a fost trimis plutonierul Rădulescu.

La celula 34

Au fost aduşi doi tineri fedecişti. Nelu Dumitrescu, la arestare, în 1946, era student în anul VI la Medicină, în Bucureşti. Auzisem de el de la alţi colegi de suferinţă. Toţi îl vedeau ca pe o personalitate remarcabilă, am fost fericit când l-am cunoscut. Ştiam că a trecut prin Piteşti şi că a fost o victimă a lui Ţurcanu. Dumitrescu era din Brăila, fiu de negustor cu o educaţie aleasă. De mic l-a pasionat interesul pentru cultură. Arestarea şi condamnarea la 20 de ani închisoare i-au distrus toate visele. La arestare avea părinţii sănătoşi, iar acum nu mai ştia nimic de ei. O soră a lui era căsătorită cu vestitul doctor Robitu din Brăila. Auzise că şi cumnatul lui a fost arestat. Acum venise din celular împreună cu Niculescu, tot frate de cruce. Acesta era din Bucureşti, fiul unui funcţionar cu rang înalt la Primăria Capitalei. Era bine instruit şi Niculescu, dar a avea bine imprimată şmecheria băiatului crescut în Bucureşti, foarte inteligent. Niculescu nu avea fineţea lui Nelu Dumitrescu, care îmi acorda o atenţie plină de bun simţ. Uneori Niculescu era lipsit

de tact şi căuta să i se adreseze colegului în limba franceză. Numai că el nu ştia că în închisoare eu am învăţat atâta franceză cât să-l înţeleg. Nu am vrut să mă deconspir, ar fi fost penibil pentru el. Altfel nu aveam nici un fel de probleme. Timpul trecea uşor, ambii citiseră mult şi povesteau romane destul de fidel, nu încurcau personajele şi astfel timpul trecea pe neobservate. Am evitat să aduc vreodată vorba de Piteşti şi Gherla. Mi-am dat seama că pentru Dumitrescu era o amintire dureroasă. Cu Niculescu discutam foarte mult despre viaţa de la ţară. Avea unele planuri de viitor în legătură cu obiceiurile ţăranului român. El avea în Bucureşti o prietenă, Ana, la care se gândea foarte mult. Aproape că nu era zi să nu o pomenească. Nu după mult timp au fost luaţi tot împreună şi duşi. Îi voi mai revedea în 1964 în condiţii speciale. Eu cu destinul meu, iar ei au evoluat, în special Niculescu, care va încerca să-mi scoată din cap ideile retrograde. Din poziţia de infirm în care ajunsesem mi-am permis să-l reped. Nu mai aveam nimic de pierdut. S-a retras învins, iar pe Nelu Dumitrescu îl voi revedea în mai-iunie 1964 la spitalul închisorii pe post de infirmier, făcea tratamente, dar despre asta ceva mai încolo.

Zvonurile se înmulţesc

De la celelalte secţii veneau mereu deţinuţi care transmiteau informaţii neplăcute. Una din ele menţiona că profesorul Radu Gyr ar fi fost pus în libertate. Această veste a fost crezută de unii, iar de alţii nu, mai ales că era contrazisă de alta o că ar fi murit şi a fost văzut la morga închisorii. Se ştia că suferea de o boală gravă şi care-i punea viaţa în pericol. O ştire care nu a surprins pe nimeni a fost aceea că profesorul Nichifor Crainic a fost eliberat şi că scrie la un ziar, „Glasul Patriei”. Aceasta se întâmpla în 1962. Acest ziar era destinat celor din diaspora. În ţară nu era de găsit. Se mai spunea că şi Radu Gyr scrie la acest ziar prin 1963-’64. Acestea se vor adeveri. Se auzea de la noii izolaţi în Zarca, că erau discuţii aprinse între deţinuţii dintre celular pe seama unui proces de reeducare. Unii din cei ostili erau aduşi în Zarca. Odată cu ei veneau şi informatorii biroului politic spre a lua „pulsul” celor din Zarca. Este de reţinut faptul că cei vechi din Zarca nu s-au lăsat atraşi în această acţiune de intoxicare pusă la cale de colonelul Crăciun. Poate în mod deliberat Crăciun folosea Zarca ca o mănuşă de presiune fizică şi psihologică asupra masei de

deţinuţi, prin aplicarea sistemului de exterminare. Numai gândul că vor fi trimişi la Zarca îi îngrozea pe deţinuţii de la alte secţii. Toate informaţiile care ajungeau la noi erau privite cu neîncredere. Era de-a dreptul absursă informaţia primită că dr. Victor Biriş, unul din prietenii lui Horia Sima şi susţinător fervent a liniei dure a lui Sima, să accepte acum oferta reprezentanţilor guvernului de a face vizite prin ţară să se informeze de realizările regimului comunist. Această veste a venit ca un trăsnet. După biografia lui Victor Biriş, aşa cum o ştiam noi, din 1938 încoace era de necrezut. A fost tot timpul pe baricade, opozant a lui Carol al II-lea, apoi face parte din guvernul legionar din 1940-'41. Arestat de Antonescu şi condamnat la 25 de ani muncă silnică, ajunge în Aiud în 1941. Conduita lui a fost exemplară. Ceilalţi camarazi ai lui îl respectau, era un model de urmat, impunător prin ţinută şi cultură. Timp de 20 ani a fost călăuză pentru o mare parte a legionarilor. Evenimentele din 1944 l-au găsit în Aiud. El s-a pus în fruntea legionarilor care doreau să ducă lupta împotriva comuniştilor şi a ocupantului sovietic. Mulţi tineri i-au urmat exemplul. Aşa a luat fiinţă grupul dr. Biriş. În 1945 Nicolae Pătraşcu, comandant ad-interim al Mişcării Legionare, îi recomanda doctorului Biriş să fie mai flexibil, ca să se obţină eliberarea legionarilor din închisori. Doctorul Biriş refuză să se supună şi declară că el este pregătit să rămână în temniţă toată viaţa, numai să fie eliberaţi ceilalţi. Aceeaşi declaraţie a făcut-o şi Prinţul Ghica. Este adevărat că acţiunea lui Pătraşcu a dus la eliberarea unora şi aceasta temporar. Dar nici unul din grupul Biriş sau din grupul mistic al dr. Traian Trifan n-a achiesat la poziţia lui Pătraşcu. După o rezistenţă înverşunată de 22 de ani, ne întrebam ce raţionamente au dus la schimbarea de atitudine a acestui titan incoruptibil. Este adevărat că rezistenţa fizică a deţinuţilor era la limita suportabilului, ba în multe cazuri se depăşise această limită. Situaţia politică la acea vreme nu oferea nici o speranţă. Forţele răului învinseseră aproape pretutindeni. Rezistenţa în ţară s-a redus foarte mult. Se întorceau la închisoare tot cei care mai fuseseră mulţi ani acolo. Apoi, majoritatea deţinuţilor aveau 10-14 ani de detenţie, executaţi. Nu mai aveau nici o şansă de viitor. Erau flămânzi, bolnavi, ţinuţi în frig iarna, tracasaţi tot timpul de gardieni, fiind supuşi regimului de izolare totală, fără a lua contactul cu familia, cu lipsa informaţiilor, a cărţilor. Toate acestea le trăia dr. Biriş, la fel ca şi ceilalţi. Nu se poate crede

că dr. Biriş era insensibil la toate aceste suferinţe ale deţinuţilor. Cu experienţa celor 22 de ani de suferinţă era în măsură să cântărească complet mersul evenimentelor. Şi este exclus ca el să nu fi luat în calcul soarta celor mulţi şi nu pe a lui personală. Era prea inteligent ca să nu evalueze toate riscurile acestei acţiuni. După ce a vizitat mai multe oraşe în maşină, cu însoţitori, i s-a cerut să relateze cele văzute la clubul închisorii. După cum relatau unii din cei prezenţi, expunerea a fost pe placul regizorului, colonel Crăciun. Lumea s-a abţinut de la comentarii. Pentru unii a fost o uşurare. Se simţeau dezlegaţi de orice angajamente, iar pentru mulţi era o mare tristeţe. Dr. Biriş a fost pus în libertate în fruntea unui lot mai mare, nu că s-ar fi convertit la comunism, ci pentru a câştiga capital politic regimul comunist. Când l-a eliberat la începutul verii 1963, împreună cu părintele Stăniloaie, a fost dus la Bucureşti, unde a primit o locuinţă şi îmbrăcăminte. La început nu avea voie să se ducă acasă, la Mediaş. Dr. Biriş va primi, după două luni, voie să meargă la Mediaş. Acesta îi va fi ultimul drum din viaţa sa. Când a coborât în Gara Mediaş s-a aruncat în faţa unui tren rapid, aşa spune versiunea oficială. Care a fost motivul acestui gest nu se ştie şi poate nu se va şti niciodată. Circula o versiune neoficială că dr. Biriş ar fi avut un însoţitor din partea Securităţii, fără alte comentarii.

La celula 56

În toamna anului 1963 am fost mutat la celula 56. Eram atunci destul de bolnav. Mă mişcam foarte greu din cauza reumatismului. Nu-mi puteam face serviciul de celulă: golirea tinetei, spălatul pe jos etc. În această celulă am găsit doi oameni de treabă care făceau şi serviciul meu. Unul era dr. Şercăianu, din Pleşcoi, judeţul Buzău. Era fiu de preot. În 1949 a fost adus la închisoarea Braşov pentru a fi judecat împreună cu Petre Baicu, care era cu mine în celulă. Mi-a vorbit în termeni elogioşi despre dr. Şercăianu, fiind şi consăteni; se cunoşteau bine. A doua persoană era avocatul Nicolae Păun, tot din Buzău. Aceleaşi lucruri le ştiam şi despre Nicolae Păun tot de la aceeaşi persoană. Mi-au mai vorbit de domniile lor dr. Iliescu Eugen, om cu studii la Paris, fost moşier în judeţul Buzău, un legionar model. Era în vârstă şi se bucura de atenţia tuturor, numai de respectul criminalului Ţurcanu nu, care i-a grăbit sfârşitul. Un alt legionar care mi-a vorbit de cei doi şi de acţiunile lor din Munţii

Buzăului a fost Popescu Pogoanele, un om înstărit şi de mare caracter. Acum aveam ocazia să-i cunosc direct. Pentru mine a fost o mare bucurie că am nimerit în celulă cu asemenea camarazi. Din partea lor mă aşteptam la o trăire înălţătoare. Dar, de la primele ore am văzut că dumnealor nu comunicau unul cu celălalt. Am crezut că este ceva trecător, dar această muţenie a durat mai multe luni. Cât am stat împreună, cu mine discuta fiecare separat şi foarte binevoitor. Cel mai mult vorbeam cu Păun, pentru că era mai vorbăreţ. Nu am încercat să aflu motivele acestei supărări, numai că mă simţeam rău în această situaţie. Păun era căsătorit şi la arestare şi-a lăsat acasă soţia şi o fetiţă micuţă, care avea acelaşi nume cu fetiţa mea, Cornelia. Dumnealui era de 15 ani arestat. Se apropia expirarea pedepsei şi la fel doctorului Şercăianu, dar în privinţa eliberării erau sceptici. Eu le povesteam despre familia mea. Nu speram mare lucru, mai ales că îmi pierdusem capacitatea fizică de a mai munci. Nu am vorbit niciodată de reeducarea ce se desfăşura în acea perioadă în Aiud. Personal nu eram interesat de aceasta şi nici cei doi colegi nu o agreau. I-am povestit domnului Păun cum un student reeducat la Piteşti şi Gherla s-a infiltrat între noi la Braşov şi ne-a adus la închisoare. I-am mai vorbit de reeducarea de la Canal, mai cu seamă cea de la Poarta Albă, unde şeful era un fost învăţător de prin părţile Buzăului, acum colonel, pe nume Haralambie. Acesta a căzut prizonier în U.R.S.S. şi s-a întors cu Divizia „Tudor Vladimirescu”. Omul a ajuns mare colonel, şeful politic al regiunii a treia militară Cluj, dar în urma unor pungăşii a fost arestat şi condamnat la 25 de ani închisoare. Ajuns la Poarta Albă, el, hoţul de drept comun, a fost pus să facă reeducare deţinuţilor politici din colonie. Avea un birou la dispoziţie şi o reţea de informatori. Era mai uşor să toarne decât să tragă la roabă, pentru că munca nu era pentru el. Când povesteam, am observat că domnul Păun dorea să afle amănunte despre acest colonel Haralambie. După mulţi ani în libertate, voi afla că Haralambie era văr primar cu domnul Păun, mamele lor fiind surori. Dar asta nu schimbă cu nimic caracterul onest al domnului Păun. Către sfârşitul anului 1963 am primit în celulă ziarul „Scânteia” de la plutonierul Rădulescu. Pentru noi a fost o surpriză şi un semn de întrebare. Bineînţeles că l-am citit pe nerăsuflate. Colegii mei nu mai văzuseră un ziar de 15 ani. După câteva zile, o altă surpriză: auzeam zgomote pe sală, paşi mulţi care se opreau în faţa celulei noastre. Nu puteam deduce ce se petrece. Mai târziu, când s-au liniştit, s-a deschis vizeta şi ne puteam uita pe coridor. În faţa uşii, pe perete era montat un

difuzor, iar plutonierul Rădulescu se agita pe coridor şi ne invita să fim atenţi. La un moment dat, s-a auzit o voce în microfon care ne anunţa că vorbeşte comandantul Mişcării, Nicolae Pătraşcu. În celulă s-a făcut linişte perfectă, deoarece eram încordaţi la maximum. Nu ne aşteptam la aşa ceva. Domnul Păun şi-a pus coatele pe genunchi şi capul în palme. Nu spunea nimic, mai ofta din când în când. Cât a durat această cuvântare nu am putut evalua şi nici ce a spus nu am putut reţine. Şocul a fost devastator. Am rămas cu impresia că se petrece ceva în viaţa noastră, dar că este prea devreme să putem înţelege ceva. Mă aşteptam ca domnul Păun, care era comandant ajutor legionar să facă vreun comentariu, dar s-a abţinut. Nu a spus nimic, dar pe faţa lui se citea o nelinişte profundă. Ne-am retras fiecare în colţul lui şi mult timp nu a mai spus nimeni nimic, apoi au reintrat în programul normal. Noi, cei din Zarca, nu am putut percepe amploarea fenomenului în desfăşurare. Am auzit că erau cluburi unde se adună deţinuţii. La aceste cluburi iau cuvântul diferite personalităţi, ca părintele Dumitrescu-Borşa, Victor Vojen, de la care lumea se aştepta la compromisuri. Colonelul Crăciun a încercat să-i atragă în acest joc pe Prinţul Ghica, dar acesta nu s-a lăsat impresionat de ceea ce-i prezenta Crăciun. La întrebarea colonelului, după ce a văzut ferma de animale de la Aiud, „Ei, ce spui părinte de realizările noastre?”, prinţul, privind peisajul, răspunde: „Frumoase mai sunt sălciile astea!”. Crăciun s-a înfuriat tare şi l-a dojenit aspru. Un alt incident şeful închisorii l-a avut cu Radu Budişteanu, care, întors şi el dintr-o vizită de informare, la solicitarea lui Crăciun să spună oamenilor despre realizări, Budişteanu le-a spus celor prezenţi că regimul comunist, care a strâns în mâna sa toată avuţia ţării, putea face mai mult. Nu a mai fost lăsat să vorbească. Ne vom convinge ceva mai târziu, când noi, cei din Zarca, vom fi duşi la clubul mare. Acolo am găsit şi alte secţii cu care ne-am amestecat şi am vorbit împreună. Eu am fost grav bolnav de reumatism, iar durerile sciatice m-au paralizat; nu mai puteam merge. Am vrut să rămân în celulă, dar plutonierul Rădulescu a adus doi tineri care au făcut scaun din mâini şi m-au dus şi m-au adus. De această dată nu mai aveam sacii pe cap, ceea ce a fost un eveniment. Coloneii Crăciun şi Iacob, cu statul lor major, erau la tribună, unde se mai aflau şi nişte mărimi dintre deţinuţi. A luat cuvântul Crăciun, care ne-a spus că este reprezentantul guvernului şi acţiunea care se desfăşoară în Aiud este în interesul nostru, dacă înţelegem să ne lepădăm de trecut. A vorbit de marea putere sovietică care a

luat-o înaintea americanilor, plasând primul om în spaţiu, pe Iuri Gagarin. „Acum forţele socialiste nu mai au de ce să se teamă de imperialişti, unde lucrurile nu merg întocmai bine. Dacă nu ştiţi, vă spun eu: preşedintele Statelor Unite, Kennedy, a fost asasinat de duşmanii păcii, care nu vedeau cu ochi buni înţelegerile dintre el şi secretarul general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice". De asasinarea lui Kennedy noi ştiam; imediat ce a avut loc, cineva a anunţat. Era pentru prima oară când luam contact cu programul de reeducare şi ne întrebam care va fi finalul, dacă Crăciun a accentuat „să vă lepădaţi de trecut", fără să precizeze în ce fel. La încheierea cuvântării ne-a fost prezentat un film american cu accente marxiste, care a fost reuşit ca realizare. Nu-l mai reţin, parcă era vorba de oraşul maimuţelor. Pentru două ore am fost absorbiţi de imaginile ecranului, dar odată cu tragerea cortinei am fost duşi la locurile noastre şi lăsaţi să medităm la ceea ce ne-ar putea aştepta dacă vom asculta îndemnurile tătucului Crăciun, care părea să spună „leapădă-te de tine şi urmează-mă". Comentariile au cam lipsit ori s-au limitat la film şi la bucuria revederii cu alţi colegi.

Anul 1964

Eram tot în Zarca. Sănătatea se tot agrava, durerile îmi cuprinseseră coastele, aveam mari probleme cu respiraţia, cu strănutul sau tusea, cu mersul. Nu aveam voie să stau culcat, la marginea patului nu mă puteam ţine pe verticală, ca să respect regulamentul mi-am făcut un fel de ham cu care mă legam de patul de sus şi mă sprijineam în el. Mai rău era cu frigul, care mă seca. Nu puteam face mişcări. În situaţia mea erau foarte mulţi. Asistenţa medicală se acorda selectiv în funcţie de poziţia fiecăruia. Faţă de recunoaşterea legitimităţii regimului comunist, dacă în ţară şi în instituţiile statului s-au impus la fel şi pe plan extern au obţinut recunoaşterea forurilor internaţionale. Existau însă în ţară focare de rezistenţă foarte hotărâte şi care puneau guvernul într-o lumină defavorabilă. La toate întâlnirile diplomatice se ridica problema drepturilor omului. Se cerea insistent eliberarea deţinuţilor politici. La toate nivelele se cerea eliberarea celor persecutaţi pentru motive de conştiinţă. Deci, guvernul era forţat de opinia publică internaţională, informată de mărturiile foştilor deţinuţi ajunşi în străinătate şi care au făcut dezvăluiri senzaţionale despre ororile petrecute în închisorile şi lagărele din România. Se cunoşteau crimele de la Piteşti, Gherla, Canal, Salcia etc. Comuniştii români, la ordinele Moscovei, se

încăpăţânau să continue exterminarea noastră, deci îşi îndeplinise planurile diabolice. De acum nu mişca nimic fără controlul Securităţii, ajunşi de mult la concluzia că nu mai sunt forţe interne care să li se opună. Au pus de o nouă reeducare în cetăţile Aiudului şi Gherlei. Cei închişi aici erau oameni devotaţi unui ideal naţional şi creştin. Pe aceştia era greu să-i convingi că au luptat pentru o himeră şi că acum comuniştii ar fi adus fericirea României. După 20 de ani de prigoană comunisto-KGB-istă, cu omoruri în închisori în luptele din munţi, cu deportări şi răpiri de persoane, care au dispărut fără urme, Securitatea, braţul înarmat al partidului, îşi dădea seama că toate metodele de represiune au eşuat, deci problema legionarilor a fost luată în dezbatere la cel mai înalt nivel al partidului, în biroul politic. La propunerea lui Alexandru Drăghici, a fost ales omul care să rezolve această problemă, în persoana colonelului Crăciun.

În iarna anului 1964 am fost supuşi aceluiaşi regim dur în Zarca, care continua să fie şi pe mai departe mijlocul de presiune fizică şi psihică pentru deţinuţii de la alte secţii şi de la celular. Astfel, cei care comentau defavorabil reeducarea, erau trimişi la Zarca. Într-o noapte, fiind cu părintele Brânzaş în celulă, s-a deschis uşa şi au fost împinşi în celulă 11 deţinuţi, aduşi din celular. Toţi erau refractari la reeducare. Primul care mi-a atras atenţia a fost avocatul Nelu Moldovan din Bucureşti, un bărbat înalt şi chipeş. Pe acesta închisoarea nu l-a învins; era plin de viaţă, cu un moral de invidiat. Făcuse mai bine de 15 ani de detenţie şi mai avea 10 de făcut. De la Nelu Moldovan am aflat multe despre reeducarea din Aiud. Colonelul Crăciun, care are mână liberă de la guvern, aplică metode diferite în funcţie de subiecţi. Pe unii îi trimite la Zarca pentru intimidare, iar pentru alţii, încăpăţânaţi în ideile lor politice, a creat o secţie de nebuni, o altă secţie de TBC, unde era un regim alimentar mai bun. În acel timp mulţi bolnavi de plămâni. În această secţie erau trimişi şi unii care nu erau bolnavi şi care au răspuns favorabil ideii de reeducare. O altă categorie a fost trimisă la grădinile de legume ale închisorii. Aici îi bătea soarele în cap, dar mai ciuguleau o foaie de varză, o ceapă, un morcov şi dispărea poluarea cadaverică de celulă. Aceştia erau buni de filmat pentru imagine, totul era bine regizat.

După lungi discuţii am ajuns la concluzia că guvernul este constrâns să lichideze problema deţinuţilor politici şi o face de pe o poziţie de umilire a noastră, în stilul lor de biruitori. Iar noi să ne declarăm singuri învinşi şi să recunoaştem că am greşit şi ne asumăm toate relele trecutului, să ne întoarcem împotriva

foştilor conducători şi să-i condamnăm. În urma acestor discuţii, am ajuns la concluzia că indiferent de poziţia adoptată, în cele din urmă vom fi puşi în libertate şi să respingem compromisul. În ceea ce mă privea, eram cam deprimat din cauza bolii şi foarte supărat pe comuniştii care m-au adus în această situaţie, în special colonelul Crăciun. De teama că voi fi o povară pe capul familiei, nu-mi doream eliberarea, dar Dumnezeu a vrut altfel. Din acel grup făcea parte şi părintele Ioan Iovan, parohul Mănăstirii Vladimireşti. Mult am dorit să-l întâlnesc şi să-l cunosc. Dumnezeu m-a învrednicit şi mi-a îndeplinit dorinţa. Văzându-mă aşa suferind şi liniştit, s-a apropiat de mine şi m-a întrebat cum mă cheamă. „Salcă", am răspuns. „Şi numele de botez?". „Alexandru". „Frate Alexandru, să spunem Tatăl Nostru împreună". După rugăciune am continuat să vorbim. Părintele era de statură mijlocie şi cam slăbuţ. Şi sfinţia sa era bolnav în urma chinurilor de la Securitate, dar nu-l preocupa boala, ci sufletele altora, pentru care se ruga. Era mereu în rugăciune, vorbea blând şi convingător. A fost o revelaţie pentru mine că am avut această binecuvântare a sa. La despărţire m-a îmbrăţişat, spunânduomi că se va ruga pentru mine. Am rămas mai liniştit. În lunile de iarnă am fost duşi de mai multe ori la club, unde găseam şi pe alţii. Crăciun este asistat de Petre Pandrea. Avea boala de a se întreţine cu oameni mari şi să le zică „mă" şi să le dea sfaturi. Uita că Pandrea era o somitate cu studii în străinătate, cu numeroase scrieri. După discursurile lui urma câte un film. Cele mai multe au fost de copii, producţii ale domanei Bostan. Îmi amintesc că prin luna martie '64 ne-au dus la club. Rădulescu era prin preajma mea. Când am intrat în club le-a ordonat celor care m-au dus pe braţe să mă lase într-un anumit loc, lângă tribună. Rămas singur acolo, plutonierul Rădulescu pleacă şi se întoarce cu bunul meu prieten, Călvărăsan Luca. Am rămas uluit, nu-l mai văzusem de şapte ani. Eram două epave. Eu veneam din Zarca, iar Luca era adus de la secţia de psihiatrie. A fost dus acolo de colonelul Crăciun, care este primul ce a iniţiat înfiinţarea acestei metode de internarea celor ce nu erau de acord cu politica guvernului în secţii de psihiatrie pentru Crăciun. Cel care avea altă părere era nebun. Deci, prietenul meu a fost catalogat nebun. Acum eram faţă în faţă şi-l vedeam normal, ca întotdeauna. Am fost lăsaţi câteva minute singuri, o surpriză din partea lui Rădulescu - aduce o personalitate cunoscută de noi doi şi îl lasă pe noul venit în compania noastră. Nu are importanţă cine este persoana, important era mesajul. „Ce faceţi, măi, copii?". „După

cum ne vedeţi", apoi intră direct în subiect: „Măi, vin din partea domnului colonel Crăciun să vă recomand să fiţi mai înţelegători şi să nu mai faceţi opoziţie la acţiunea iniţiată de conducere. Voi trebuie să înţelegeţi că trebuie să ieşim de aici". „Nu vă supăraţi, domnule, uitaţi-vă cum arăt. Eu am nevoie de tratament medical, nu de reeducare". Luca a fost şi mai intransigent: „Lasă-mă, domnule, în pace. Dacă era să mă fac comunist, mă făceam afară, nu aici". Respectivul a plecat ruşinat, iar noi am rămas depănând în viteză ce s-a petrecut cu noi de şapte ani şi ce poziţie să adoptăm fiecare în parte, fără compromis. Călvărăsan Luca era mai vizat decât eram eu. El avea un frate în Canada, legionar devotat lui Horia Sima. Securitatea îi controla fiecare mişcare. Cu greu ne-am despărţit, mergând fiecare la locul lui, bucuroşi fiind că suntem aşa şi că am avut prilejul să ne verificăm ideile şi să ne punem de acord pentru viitor. Zarca a rămas aşa cum a fost şi în 1957, când lt. major Chirilă mi-a hotărât soarta, nu s-a schimbat nimic în bine. În Zarca veneau şi plecau cei refractari. Cei vechi eram modele de degradare fizică pentru ei. După câtva timp îi scotea speriaţi şi îngroziţi de ceea ce au văzut acolo. Unii din ei deveneau mai blânzi şi îşi ţineau gura.

Plecarea din Zarca

În luna februarie am fost scoşi din Zarca, cred că toată lumea. Eu cred că am ajuns la secţia a cincea, într-o cameră mare. Aici am găsit paturi mai curate, cearşafuri şi perine. În camera în care eram repartizat mai erau deţinuţi mai veseli. Nu era acea atmosferă apăsătoare din celulă. Am găsit acolo un şef de cameră, inginerul Toader, din Banat, băiat simpatic. Când m-a văzut că nu pot merge pe picioare m-a aşezat pe un pat jos. În acea cameră am observat o atmosferă de adeziune la acţiunea dusă de colonelul Crăciun. Printre cei din acea cameră am zărit un vechi prieten de la Canal, Alexandru, care s-a apropiat de mine şi mi-a făcut semn să tac, să fiu atent la cei din cameră. Era acolo şi fostul meu coleg de celulă în Zarca, complet schimbat. Nu mai era legionarul care mă atenţiona când i se părea că nu sunt destul de combativ. A vrut şi aici să-mi spună că acele vremi au apus şi să nu uit că acasă mă aşteaptă soţia şi fetiţa. I-am spus „lasă-mă în pace, domnule! Nu vezi că sunt un infirm?". Nu a mai venit la mine. Aveam impresia că s-a jenat. Acesta era colegul de celulă, Niculescu, dar să-l lăsăm şi să vedem ce s-a mai întâmplat. În acea cameră erau oameni diferiţi şi ca vârstă,

şi ca profesie. Aceştia trecuseră de prima fază a reeducării. Unii erau mai activi şi îi lămureau pe ceilalţi de politica greşită a celor mari care nu au sesizat direcţia în care se îndreaptă omenirea. Pentru toate acestea erau de vină americanii şi Horia Sima, care nu se linişteşte şi, la ordinul americanilor, trimite la moarte sigură noi echipe de legionari fanatici.

Discuţiile nu erau încinse, că nu era nimeni care să aibă altă părere. Oamenii sperau că regimul va acorda un decret selectiv, căutând să păstreze pe unii mai puţin numeroşi, ca o garanţie că cei ajunşi afară vor sta liniştiţi. Toate aceste păreri ajungeau la urechile colonelului Crăciun, ajutându-l să-şi organizeze mai bine planul de acţiune. Seara, după ora 20.00, au intrat în cameră colonelul Crăciun, lt. colonel Iacob, lt. colonel Ivan. La comanda şefului de cameră, Toader, toţi deţinuţii s-au aliniat pe două rânduri într-o ordine perfectă, iar şeful de cameră a dat raportul: „Să trăiţi, domnule comandant! Camera 320, cu un efectiv de 38 e deţinuţi, aşteaptă ordinele dumneavoastră”, la care colonelul a spus „Bună seara”, iar cei 37 au răspuns cu un „Să trăiţi!”. Am zis 37, pentru că eu fiind grav bolnav, nu m-am ridicat de pe pat. Colonelul, aruncându-şi ochii peste cei aliniaţi, l-a întrebat pe şeful camerei: „Dar Salcă unde-i?”. Eu am răspuns: „Aici, domnule colonel, nu mă pot ridica, sunt bolnav. Am nevoie de medic”. În acest moment intervine şi şeful şi îi raportează că deţinutul Salcă a venit bolnav şi nu poate sta decât culcat. „Bine, va fi dus la medic” şi au plecat. A doua zi am fost mutat la camera 323 cu alţii şi nu la spital, cum credeau ceilalţi. Crăciun nu se da bătut uşor. În noua cameră erau tot atâţia deţinuţi. Am găsit un pat liber lângă dl. Popescu Prundeni, un ziarist renumit înainte de 1944. Comuniştii l-au băgat la închisoare pentru articolele scrise în susţinerea războiului pentru eliberarea Basarabiei şi Bucovinei. Era şi el grav bolnav. Şedeam alături şi discutam. Era un om cult şi mare cunoscător al vieţii politice de la noi şi din lume. Domnul Prundeni era de dreapta, foarte cumpănit la vorbă. Discutam în şoaptă. Această cameră era scoasă în fiecare zi la club. Eu nu puteam merge pe picioare şi eram dus de doi colegi, care mă aşezau în fundul clasei. Aici erau bănci ca la şcoală. Şedeam câte doi în bancă. Eu stam cu un buzoian, zidar de meserie, legionar neînduplecat. Era foarte tăcut. De la început am fost luaţi în primire de două persoane necunoscute, care s-au recomandat ca educatori. Unul a spus că se numeşte Paleologu, iar celălalt avocat Buzoianu din Brăila, „fost comandant legionar”, a ţinut să precizeze. Aceşti educatori au omis să ne spună pe cine au reeducat. Primul a luat cuvântul

Paleologu, după nume grecotei, om meşter la vorbă. După o scurtă introducere, prin care ne solicită să mulţumim domnului colonel pentru condiţiile civilizate ce ni le-a creat, faptul că avem fiecare pat cu cearşaf şi că acum putem sta de vorbă între noi fără să ne temem că ne ascultă gardianul este mult prea mult pentru noi, care am atentat la temelia regimului. Acest regim, prin domnul colonel Crăciun, ne acordă o şansă şi noi să o acceptăm. Să o rupem cu trecutul, care ne-a adus aici. Noi nu am putut înţelege că după război lucrurile s-au schimbat şi că forţa cea mai înaintată, clasa muncitoare, a preluat puterea din mâinile moşierilor şi ale exploatatorilor. Noi, cei care nu am înţeles aceasta şi ne-am ridicat împotriva ordinei sociale, ni se oferă acum şansa să ne căim pentru faptele noastre criminale. Deci, va trebui ca fiecare dintre dumneavoastră să vă faceţi autobiografia sincer şi corect, să fim critici cu noi înşine şi cu cei care ne-au adus aici. Asta aşteaptă domnul colonel, să rupeţi cu trecutul. Eu, aşa chinuit cum eram, l-am ascultat şi mă întrebam cine o fi ăsta care vorbeşte ca un activist. Mai târziu voi afla că este unul din secta masonilor. A luat apoi cuvântul Buzoianu în termeni virulenţi: „Domnilor, partidul a fost prea blând cu noi, faţă de crimele pe care noi le-am făcut şi iată că acum, prin domnul colonel Crăciun, ne întinde colacul de salvare. Numai un nebun mai poate crede că mai vin americanii să ne scoată de aici, aşa cum a spus domnul Paleologu, să ne facem demascarea şi să-i arătăm cu degetul pe cei care încă se mai lasă amăgiţi de propaganda lui Horia Sima. Aveţi curajul şi terminaţi cu trecutul. Afară vă aşteaptă familiile. Noi nu forţăm pe nimeni. Cine vrea să rămână pe mai departe în închisoare, poate să o facă, dar să nu ne împiedicaţi pe noi. Acele poveşti: «să faci Căpitane o ţară ca soarele sfânt de pe cer» nu mai sunt de actualitate. Au făcut-o comuniştii”.

Mi-am făcut cruce cu limba în gură, că mulţi demagogi am auzit în viaţă, dar acesta deţine recordul. După ce şi-au încheiat discursurile cei doi, am fost scoşi în recreaţie ca nişte şcolari. Nimeni nu îndrăznea să comenteze. Nu toţi erau legionari la acel club. Erau oameni mai tineri care, în 1940, aveau până la 18 ani. Aceştia nu se considerau vinovaţi de aşa-zisele atentate ale legionarilor, iar acum toţi erau făcuţi părtaşi la păcatul strămoşesc, asemeni lui Adam, care a fost alungat din rai. La Aiud, comuniştii, prin colonelul Crăciun, ne chema la spovadă, ca să ne mântuim de păcatul strămoşesc şi astfel să fim iertaţi. Mi s-a părut nostimă pretenţia inchizitorului Crăciun. Îi mai lipsea doar rugul, că toate celelalte metode le-a folosit. În zilele

următoare s-au continuat exerciţiile de spălare a creierului de către cei doi educatori. Aceştia, înzestraţi cu broşuri de propagandă comunistă, cu hârtie şi creioane, au început munca de convertire la ideile socialismului. Se citea de către educator şi se făceau comentarii, erau puşi şi unii din bănci să comenteze. La început puţini au fost cei care au acceptat. Se invocau tot soiul de motive, cel mai des se recurgea la formula „Eu, domnule educator, nu sunt un om politic şi nici nu mă interesează. Am dat şi eu unui necăjit un ajutor şi pentru asta sunt aici". Toată lumea se eschiva, chiar şi cei care trecuseră prin această fază şi acum aveau roluri speciale în club. După perioada de tatonare, soa trecut la faza următoare, „autobiografia". Unii au considerat că pot să-şi facă autobiografia, că scriu acolo ce vor ei, dar odată autobiografia predată era dusă la un birou special şi comentată de responsabilii politici. Aceştia, ajutaţi de cozile de topor, găseau nepotriviri faţă de informaţiile lor. În zilele următoare se dezbătea cazul în club şi se prezentau informaţii cum că nu ai fost sincer, că altul cu care ai fost în lot spune altfel. „Vezi că tot bandit ai rămas", spunea educatorul. „Noi trebuie să o rupem cu trecutul nostru criminal dacă vrem să ieşim de aici. Să-i demascăm pe cei care mai cred în venirea americanilor, să vă lepădaţi de trecut, de cei ce v-au adus aici. Domnilor, şi eu am fost legionar, am crezut în Codreanu, dar am fost orb. Nu am observat şi cealaltă parte a lui. Nu era român, era polonez, Zelinski. Noi, tineretul, îl adulam şi el făcea politica cercurilor germane şi carliste". Toate aceste trivialităţi la persoana Căpitanului şi a altor conducători ai Legiunii erau provocări adresate cursanţilor, coordonate de comandamentul reeducării. Cu toate presiunile morale, oamenilor le venea greu să pronunţe injurii la adresa lui Codreanu şi a celorlalţi martiri. Ar fi însemnat să te renegi pe tine şi toată lupta ta şi credinţa în existenţa ta. Noi nu am fost condamnaţi pentru fapte infamante, noi nu puteam fi părtaşi la sacrificarea idealului naţional, motiv pentru care guvernanţii comunişti nu erau de acord şi ne-au izolat. Aşa credeam noi la început, dar socotelile lor erau altele. Ei ne-au adunat în temniţe şi lagăre ca să ne distrugă fizic şi moral, ca aceia dintre noi dacă vom mai ajunge vreodată în libertate să fim nişte fiinţe jalnice. Numai că socotelile lor nu s-au împlinit. Rezistenţa umană nu se poate măsura, ea a întrecut orice imaginaţie. Au fost mulţi care s-au prăbuşit sub povara loviturilor torţionarilor, dar majoritatea condamnaţilor au ieşit din această încrâncenare cu conştiinţa curată, deşi aveau trupul plin de răni.

Tot mergând zi de zi la club, observam frământările sufleteşti ale colegilor şi îmi aşteptam rândul după mai multe tatonări ale politrucilor. A venit şi ziua scadenţei. Mai rămăsesem doi fără autobiografie, eu şi un muncitor zidar de la Buzău. În acea zi, educatorul Paleologu a venit hotărât să termine cu noi. Cum a intrat, mi s-a adresat: „Salcă, azi trebuie să te decizi dacă îţi faci autobiografia. Mai avem şi alte probleme, nu mai putem aştepta. Da sau nu?". „Domnule educator, am să mi-o fac, dar acum m-aţi luat aşa direct şi vedeţi în ce hal sunt cu sănătatea. Apoi, eu cred că nu am făcut aşa grozăvii ca să mă ascund. Răspunsul meu l-a mulţumit şi a trecut la colegul de la Buzău. Acesta a fost foarte ferm. Nu de la dumneata. Eşti un deţinut ca şi mine şi nu ai calitatea de a mă ancheta pe mine". Răspunsul lui a produs o reacţie neaşteptată. Unii l-au apostrofat, spunând: „Tot legionar ai rămas. Ai să rămâi aici", iar alţii se bucurau în tăcere de răspunsul categoric. Eu m-am văzut mic în faţa domnului Paleologu. Ne-a lăsat în pauză şi a plecat, probabil la consultări. Când s-a întors, ne-a trimis la camere. M-am aşezat pe pat şi-i povesteam domnului Ilie Prundeni ce gafă am făcut. Nici nu am terminat bine, că apare în cameră un sergent major sanitar cu doi inşi, care aveau o targă. „Care eşti Salcă?". „Eu sunt". „Hai, ia-ţi bagajul, puneţi-l pe targă". Oamenii au executat ordinul şi-n câteva minute am fost în spital, într-o cameră la etaj.

În spital

În camera în care am fost dus mai erau patru persoane grav bolnave, dar totuşi se puteau mişca. Eram singurul care aveam nevoie de ajutor, pe care mi-l dădeau ceilalţi. Doctorul care se ocupa de noi era fost medic militar, condamnat pentru deţinere de monezi de aur (cocoşei). A fost ghinionist, bătut bestial la anchetă ca să spună unde le-a ascuns şi câte are. Ameţit de tortură, a spus că are 70 de cocoşei şi chiar şi locul. Securitatea a scotocit locul şi a găsit 90 de cocoşei, deci o sumă mai mare. În concluzie, anchetatorii au conchis că doctorul a încurcat ascunzătoarea şi de aici au pornit alte bătăi, torturi, ca să spună unde sunt cei 90 de cocoşei. Doctorul şi-a dat seama de eroare şi a cedat. După multe chinuri, în cele din urmă, şi cu averea pierdută, şi fără libertate, era bucuros că a scăpat de celulă şi îşi practică meseria. A fost un noroc pentru mine că am ajuns în salonul lui, pentru că era milos. După o examinare atentă şi amănunţită a început tratamentul după ce l-a aprobat şi doctorul Sârbulescu şi doctorul Balea, medicul şef al spitalului

din partea administraţiei. Mi-a făcut tratament intensiv. Nu am întrebat niciodată cu ce mă tratează, nici nu mă pricepeam. Cert este că după vreo două săptămâni de injecţii şi pilule am început să mă ridic şi să fac mişcări, ceea ce l-a bucurat mult pe dr. Pricunda. Apoi m-a trimis la parter, la sala de electroterapie. Coboram foarte greu scările, mă sprijineam de balustradă. Când am pătruns în acel cabinet, mare mi-a fost surpriza când am dat cu ochii de bunul meu coleg de celulă din Braşov, Constantin Drăghici, nea Costică. A rămas mut de emoţie. Nu ne văzusem de 14 ani şi eu eram şocat, pentru că îl credeam liber, mai ales că după doi ani de anchete la Braşov, Securitatea nu i-a găsit nimic ca să-l implice şi acum iată-ne, ne revedem după 14 ani tot în puşcărie. „Nea Costică, un scaun, că nu mă mai ţin picioarele". „Hai că te ajut eu până la dr. Paul Minea. Este un băiat bun, e de-al nostru, mi-a şoptit la ureche". În Costică Drăghici aveam totală încredere. El a făcut 17 ani de puşcărie curat. Toate presiunile nu l-au putut schimba, aşa că m-am lăsat în seama lui. El îi spune doctorului Minea parcă poruncitor. „Doctore, el este prietenul meu, e de-al nostru, salvează-l !". Doctorul Minea, cu vocea lui domoală: „Staţi aicea jos şi povestiţi-mi ce vă supără". I-am spus că mă doare şi de când şi că am şi o hepatită cronică pentru care nu am fost consultat niciodată. După ce m-a văzut, doctorul Minea i-a spus lui Drăghici ce proceduri să-mi facă. Acesta a început cu ultraviolete. Timp de două săptămâni am făcut aceste raze care au mai ameliorat durerile. Aşteptam dimineaţa să merg la raze; întâlnirile cu Drăghici erau reconfortante. El îmi spunea o mulţime de noutăţi. Costică era la secţia TBC cu doctorul Minea şi acolo reeducarea era activă. Încă din prima zi, Costică D. mă întreba: „Măi, tu ai cocoşi în cameră?". „Nea' Costică, cred că nu. Toţi sunt aşa de bolnavi că bun e Dumnezeu să mai reziste mult". „Mă, tu fii atent ce vorbeşti şi cu cine!". „Nea' Costică, am eu destulă experienţă să cumpăr, nu să vând". „Măi, noi ne cunoaştem de mai bine de 20 de ani şi să ai încredere în ce-ţi spun eu! Noi vom pleca acasă în curând, dar nu că vor comuniştii. Dacă ar fi după ei, aici ne-ar rămâne oasele la toţi. Măi, sunt obligaţi să o facă! Americanii, măi, îi strâng cu uşa pe ruşi, care sunt în găleată. Nu mai au ce mânca, fac rachete şi arme, iar poporul moare de foame. S-au dus la americani după grâu şi li s-au pus condiţii, să se retragă acasă din Europa şi să elibereze toţi deţinuţii politici. Pe partea cealaltă, îi înghesuie în China; la NATO au pus un comandant german. S-au dus în Cuba cu rachete, iar când au aflat americanii i-au spus ciobanului ăla

de Hruşciov săoşi ia jucăriile şi să plece imediat, că altfel Moscova sare în aer, şi au plecat cât ai zice peşte. Păi se joacă ei cu americanii? De acum, americanii sunt tari pe poziţie. I-au pus pe englezi la punct şi pe francezi, îi înarmează pe nemţi şi pe japonezi. Aşa că ruşii sunt prinşi în cleştele american". Toate acestea mă amuzau şi eu, care-l cunoşteam bine pe Costică, eram bucuros să constat că după 17 ani de puşcărie a rămas acelaşi optimist, că va veni şi pentru noi o salvare. El o vedea din partea americanilor, eu o vedeam de la Dumnezeu. Erau două căi diferite, dar amândoi speram.

În altă zi îmi spune: „Tu îi ştii pe cei de la secţia TBC?". „Nu am de unde să-i ştiu". „Măi, acolo este o amestecătură de bolnavi şi sănătoşi. Colonelul Crăciun are un grup de codoşi care-l informează tot ce fac şi vorbesc oamenii. Eu îi bag undeva... Stau toată ziua la soare, citesc cărţi, sunt organizaţi în comandament. Acolo şef este un avocat din Târgovişte, Grigorescu, fost comandant legionar. Acesta era alt comandant, Ţocu Petre, din Galaţi, şi mulţi alţii care făceau pe zmeii pe afară. Ce mă revoltă cel mai tare sunt popii ăştia mari, Stăniloaie, care abia-şi duce nădragii după el, vorbeşte pe la club. Ne spune că stăpânirile sunt de la Dumnezeu şi noi trebuie să ne supunem lor. „Auzi, măi, că-s de la Dumnezeu aceşti ucigaşi, dar cel mai pezevenchi este Valeriu Anania, ăla care conducea grevele studenţeşti în 1946. La Cluj îi îndemna pe studenţi să reziste comunismului. Bieţii copii au intrat cu miile în închisori şi comuniştii i-au terminat definitiv. Acum Anania este răsfăţatul lui Crăciun. A primit hârtie şi creioane, se cocoaţă pe patul de sus, şi cu picioarele scoase printre gratii îşi pune placa pe genunchi şi scrie. Când se plictiseşte, coboară şi mai dă o fugă la comandament. Ce-o fi scriind, numai el ştie. Cred că ceva ce-i place lui Crăciun, că altfel nu l-ar încuraja. Eu aveam o altă impresie despre Anania. Ştiam că este copil orfan, l-a crescut mama lui cum a putut şi că era student la Medicină, după ce făcuse Teologia. Îl admiram. „Ce spui matale mă face praf". „Păi, tu nu ştii că este nepotul popii ăla care l-a ascuns pe Dej când a evadat de la Târgu Jiu? Era mână-n mână cu comuniştii, Iustin Marina. Dej, într-o zi l-a făcut patriarh şi toţi bărboşii au acceptat. Nu s-a ridicat unul să spună că s-au călcat canoanele şi dreptul bisericesc. Şi marele Bălan de la Sibiu i-a sărutat mâna. Ăsta, măi, v-a desfiinţat biserica voastră greco-catolică şi v-a băgat episcopii la închisoare. Ordin de la Stalin, mă, şi apoi ce să aştepţi de la nepotu-su. Ăsta mai zice că-i mare scriitor şi lucra la unchiul său, la Patriarhie, ca bibliotecar şi i-a chemat acolo la

şezători literare pe Radu Gyr, Tudor Arghezi şi Vasile Voiculescu. Aceştia recitau poezii din creaţii originale şi Anania le înregistra pe casete, cum zicea el „să rămână viitorimii". Numai că şi la patriarhie era plin de codoşi şi careva i-a turnat, aşa a ajuns aici şi bietul de Radu Gyr, condamnat la moarte, care, după ce a trecut prin fiorii morţii, i s-a comutat pedeapsa în muncă silnică pe viaţă. Acum, Anania ne îndeamnă să ne pocăim şi spune că abia acum a avut ocazia să cunoască umanismul clasei muncitoare".

Îl ascultam cu atenţie pe nea' Costică. El avea umorul lui specific locuitorilor din Şcheii Braşovului şi mai presăra şi câte ceva de mamă. Nea' Costică nu a fost un politician, el a avut un magazin de aparate electrice în buricul târgului şi comuniştii i l-au luat. Şi ca să fie treaba ca lumea, l-au mai şi băgat în puşcărie.

În camera de la spital nu vorbeam nimic din ceea ce îmi spunea Costică. Eram tăcut, dar observam că starea de sănătate se ameliorează datorită medicilor Pricunda şi Minea. Cu mine în cameră mai era un deţinut, Ogrin, de prin părţile Banatului, care era grav bolnav de ciroză hepatică, ascitogenă, îşi dădea sema că nu mai are nici o şansă. Cu toată boala, era cel mai vorbăreţ din cameră. Avea şi ce povesti, deoarece viaţa lui a fost foarte chinuită. A activat ca legionar la Timişoara, după o perioadă mai bună a fost internat în lagăr cu toţi ceilalţi legionari. La plecare şi-a lăsat acasă soţia, cu două fetiţe de care nu mai ştia nimic, nu le mai văzuse. „S-or fi căsătorit?, se întreba. „Dar soţia?". În 1944, 23 august, a scăpat din lagărul german. S-a dus la Viena cu toţi ceilalţi legionari şi s-a pus la dispoziţia Guvernului Naţional de sub preşedinţia lui Horia Sima. Ogrin a fost repartizat la Serviciul de Presă, făcea ziaristică. După capitularea Germaniei a rămas în Viena, ca refugiat politic. Viena era interesată de tot felul de oameni fugiţi din calea hoardelor bolşevice: români, unguri, cehi, bulgari şi mulţi alţii, îndeosebi populaţia săsească din Ardealul de Nord. Toţi aceşti năpăstuiţi ai soartei aşteptau un prilej să emigreze înspre Apus. Ogrin a rămas în Viena şi trăia cum putea, sperând că se va putea să se întoarcă în ţară. Viena a fost şi ea împărţită în zone de ocupaţie. El a avut un pic de noroc, că a picat în zona americană. În această zonă viaţa era ceva mai bună, dar ruşii, care se sprijineau în principal pe acţiuni de spionaj şi diversiune, au împânzit zonele aliaţilor cu spioni şi diversionişti. Ogrin, ziua mai făcea şi el câte ceva ca să trăiască, iar seara intra la o berărie în care se găseau tot felul de indivizi care, la o halbă, discutau

politică. Ogrin, în această berărie se cunoaşte cu un refugiat ungur, cu care se va întâlni seară de seară. Noua lui cunoştinţă s-a prezentat ca membru al partidului naţionalist maghiar al lui Ferenc Szálasi, Crucile cu Săgeţi. Ogrin, legionar, om a lui Horia Sima, se împăcau bine amândoi. Fiecare îşi lăuda şeful şi, tot discutând ei aşa luni de zile, Ogrin s-a lăsat tras de limbă şi ca să-şi dea mai mare importanţă, a spus ungurului că s-a văzut cu Horia Sima. Această laudă îi va fi fatală. În seara următoare, prietenul îl aştepta, ca de obicei, însă după un timp s-a scuzat că are ceva treabă şi a plecat. Ogrin a mai băut o halbă şi a plecat şi el.

Zece ani în Siberia

La ieşirea din berărie, fără să bănuiască ceva, este imobilizat de doi indivizi vânjoşi, aruncat în portbagajul unui autoturism, care porneşte în trombă. Cu căluş şi cătuşe la mâini, ajunge în zona sovietică a Vienei, în curtea comandamentului NKVD-ului. Vârât într-o celulă până a doua zi, când este dus la aeroportul militar sovietic, fără să-l fi întrebat cineva măcar cine este. După mai multe ore de zbor, avionul aterizează şi este dus cu o dubă. Când opreşte duba şi-l dă jos, vede că este în curtea unei cazărmi pe care scria „Mircea cel Bătrân” - Constanţa. Devenise speriat, nu-şi mai putea reveni. Ruşii îl băgaseră într-un arest, i-au dat apă şi mâncare. După două zile îl duc din nou la avion şi din nou la drum. De astă dată, drumul era mai lung. În sfârşit aterizează. Duba aştepta la scară. După ce străbate multe străzi, este iarăşi introdus într-o clădire cu mai multe etaje şi cu uşi zăvorâte. Şi-a dat seama că este vorba de o închisoare. Dus la corpul de gardă, un ofiţer îl ia în primire, odată cu corespondenţa. Ofiţerul îl trimite cu o escortă la Secţia Secret. Ogrin a aflat repede că aici este cea mai temută închisoare din Rusia, Lublianka, de pe fluviul Neva. Băgat în celulă, era ca nebun. „Ce caut eu aici, cu cine m-au confundat?”. Îşi strângea capul în mâini, se plimba agitat prin celulă, nu găsea nici o explicaţie. După două-trei zile de acomodare este dus la anchetă. Un ofiţer cu ochi albaştri, care vorbea româneşte, îl primeşte jovial, cu cuvintele lui: „Gheorghe, ai ajuns şi pe la noi. Sper să ne înţelegem bine, dacă vei fi sincer. Dacă nu, vom avea noi şi alte metode. Dacă nici astea nu reuşesc, glonţul sau Siberia”. „Dar, domnule ofiţer, eu sunt cetăţean austriac, locuiesc la Viena şi nu înţeleg de ce am fost răpit din zona americană şi adus aici. Nu am făcut nici un rău statului sovietic”.

După un rechizitoriu sumar, îi completează o fişă şi-l trimite la celulă, fără să înţeleagă ceva. Ogrin şi-a pus multe probleme, care se vor lămuri în zilele şi săptămânile următoare. Brusc, la următoarea anchetă, este întrebat de un personaj, în faţa căruia toţi stăteau smirnă. Acesta se adresează cu apelativul „Ciolovec Ogrin, tu eşti legionar". „Am fost, dar acum sunt fără identitate, deţinut în ţara socialismului şi nu ştiu de ce". Acest personaj vorbea prin perivoci: „Ogrin, să-mi spui dacă-l cunoşti pe Horia Sima". „Îl cunosc, că am fost cu el în lagărele germane alături de comunişti şi de evrei". Ogrin o întoarce. „Ei bine, Ciolovec Ogrin, nu asta ne interesează pe noi. Când l-ai văzut ultima oară pe Horia Sima?". „La terminarea războiului, când am fugit care unde am apucat". „Horia Sima unde se ascunde? Tu ştii şi trebuie să ne spui!". Abia în acel moment Ogrin îşi dă seama în ce cursă s-a băgat singur. Dar cum să iasă? Va reuşi el să se facă crezut? Acel mare şef s-a retras, lăsându-l cu o seamă de anchetatori care l-au sfătuit să spună tot ce ştie, că altfel îl supără pe tovarăşul Beria. Când a aflat cu cine a vorbit, Ogrin a leşinat. Deja se vedea împuşcat. A fost dus la celulă, iar după ce şi-a revenit a pregătit răspunsul. Şi-a adus aminte de prietenul lui ungur şi de laudele lui. Acum pricepea că ungurul era agent. Deci, s-a hotărât să le spună cum s-a dat mare, întărind şi cu alte poveşti imaginare avute cu prietenul de pahar. După lungi cercetări, cu tot soiul de presiuni, cazul lui s-a închis, iar el a fost trimis la Polul Nord, în Siberia, într-un lagăr de muncă. În acel lagăr erau tot felul de naţionalităţi şi lucrau la tăieri de arbori, iar alţii la cărbuni în mină. Gard în gard cu lagărul lui era unul de femei, cu care în timpul liber cochetau printre sârma ghimpată. Şi ce idile se înfiripau! Se mai întâlneau şi la muncă, dar cele mai plăcute momente erau seara, la gardul de sârmă ghimpată. Acestea erau tolerate de conducerea lagărelor, că se lăsau cu prunci. Apoi deţinutele aveau un folos în urma naşterii unui copil, deoarece scăpau de muncă un timp, primeau lapte şi un supliment de hrană. Erau internate în dispensar. Pentru noi, cei careol ascultam pe Ogrin, toate grozăviile acestui gulag de la Berlin la Vladivostok ni se părea că delirează. Dar, din păcate, am auzit din multe surse asemenea grozăvii, chiar şi Soljeniţîn ne redă fapte mult mai grozave. Bietul popor rus multe a mai îndurat de la o conducere paranoică. Ogrin a stat în acel iad zece ani. S-a obişnuit cu greu cu caşa, o mâncare care se servea cel puţin o dată pe zi. Foamea şi frigul l-au chinuit mult. După vizita cancelarului Adenauer la Moscova, toţi prizonierii au fost repatriaţi. Ogrin, luat de sentimente şi de dorul de familie, deşi a

fost răpit din Austria, se putea întoarce acolo. Alegerea i-a fost fatală din cauza lipsei de informaţii privind starea de teroare comunistă. Bucuros că după 14 ani şi-ar putea revedea familia, dar după veselia din tren, la Vama Ungheni, Ogrin este separat de ceilalţi şi este dus la Securitate, unde i se comunică că are de executat o condamnare de 25 de ani, fiind condamnat în URSS. Frumoasă primire i-a rezervat patria al cărei fiu era! Plimbat din închisoare în închisoare, ajunge la Aiud. Eu îl voi găsi în spitalul închisorii, în salonul celor irecuperabili, cu un moral de invidiat şi cu credinţa că înainte de a muri îşi va vedea soţia şi cele două fetiţe, pe care nu le mai văzuse de 23 de ani. Ce soa mai întâmplat nu mai ştiu. Eu fiind scos de la irecuperabili şi mutat în alt salon, cu cei care făcuserăm unele progrese în urma tratamentului. În salonul 4, unde l-am găsit pe Toma Simion, legionar, pe vremuri activase în frăţiile de cruce, fiind adjunctul lui Istrate, organizatorul acestei organizaţii. Când am intrat în salon m-a recunoscut şi m-a chemat la el, unde era un pat liber pe care l-am ocupat. Întâlnirea cu Toma mi-a făcut mare bucurie. Aveam un prieten cu care să discut, aveam multe să ne spunem. De Toma mă despărţisem în 1954 la Canal, unde ne-am cunoscut şi am lucrat împreună. Ne împrietenisem. El era un om blând şi respectuos. Cunoştea bine lupta tineretului. De la el am aflat multe lucruri. Toma era internat în spital cu o boală de inimă. În acest salon îl aveam ca doctor pe Nelu Dumitrescu, fost la Piteşti şi cu care am mai fost în celulă împreună în Zarca, Aiud, cu vreo patru ani în urmă. Am rămas surprins când l-am văzut pe Nelu Dumitrescu că vine să-mi facă tratamente. Îmi făcea injecţii cu vitaminele B1, B2, B6, B12, C, extract de ficat, apoi transfuzii cu sânge. Cu multă dăruire, dr. Dumitrescu s-a îngrijit de mine, de Toma, precum şi de ceilalţi bolnavi. După acest tratament intensiv, care a durat aproximativ o lună, am fost externat din spital.

Din nou la reeducare

După externarea din spital m-au dus la secţie, la camera 338, unde nu cunoşteam pe nimeni. Aici eram în convalescenţă. Mă bucuram că puteam să merg cu ajutorul bastonului. Scoaterea mea din spital s-a făcut la sfârşitul lunii iunie 1964. Vremea era frumoasă, soare, cald. Ziua ne lăsau în curte, la plajă, iar după masa de prânz până la cea de seară. Eram o mulţime de infirmi din cauza bolilor reumatice. Dimineaţa ne duceau la cluburi pentru reeducare. De data aceasta am nimerit

în clubul lui Ioniţă, un bucovinean stabilit la Braşov, fost comandant legionar. Ca ocupaţie, a lucrat la Administraţia Financiară Braşov, ca inspector. Un tip blond şi corpolent, Ioniţă se manifesta deschis în favoarea regimului. De cum a aflat că sunt braşovean, a căutat mai întâi a mă proteja şi a-mi câştiga prietenia şi a mă informa de activitatea lui la club. Apoi mi-a făcut oferta direct şi deschis - să ţin cont de sfaturile lui şi anume: noi am greşit faţă de regimul comunist, regim care acum ne-a oferit şansa de a ne reeduca şi să ne ierte de restul pedepsei şi să ne integreze în muncă după pregătirea fiecăruia. Dar, aşa cum spune domnul colonel Crăciun, numai munca singură nu este suficientă, mai trebuie să ajutăm organele de securitate după ce vom ieşi afară. L-am ascultat, prefăcânduomă că îl înţeleg, nu i-am dat nici un răspuns. Nu mai era mult până la decretul de graţiere. Lăsarea liberă a noastră la soare se urmărea să ne schimbăm paloarea cadaverică a feţei, ca să vadă lumea că nu arătăm aşa rău. Şi această metodă va face parte din metodele de dezinformare a securităţii. Exteriorul conta, inima, ficatul, plămânii etc. nu se vedeau. După orele de club, care nu mai interesa pe nimeni, plecam în curte, unde mă întâlneam cu vechi cunoştinţe şi, în mod special, cu cei din Braşov. Petre Baicu a fost primul care m-a căutat în curtea unde stam la soare. Auzise că sunt bolnav şi a venit la mine cu o gamelă de borş să-l beau. Am discutat cum am ajuns din nou în închisoare. I-am explicat în amănunt evenimentele anului 1956 şi poziţia noastră faţă de revoluţia maghiară. În zilele următoare, Baicu mă vizita şi îmi aducea borş, câte un morcov, o ceapă. Precizez că Baicu lucra prin curte, la corvezi, ajuta la diferite munci. Cu Petrică Baicu am discutat şi efectele reeducării asupra celor din Braşov. Baicu credea că nu trebuia să fim îngrijoraţi. El era foarte prudent, se ferea să acuze pe cineva. L-am întrebat ce părere are de ceea ce a vorbit Nicolae Pătraşcu. Mi-a răspuns că este mai bine să nu comentăm acest discurs atâta timp cât nu cunoaştem motivele care au dus la această hotărâre şi presiunile care s-au făcut asupra lui Pătraşcu nu poate fi considerat dezertor. El, Baicu, crede că este vorba de o acţiune politică a lui Pătraşcu. Legionarii erau închişi de 16 ani şi unii chiar de 23 de ani, ajunşi la limita rezistenţei. Trebuia ca cineva să-şi sacrifice orgoliile şi să-i dezlege de orice angajamente pe legionari, care erau strâns legaţi între ei prin idealul de luptă şi prin personalitatea Căpitanului şi a celorlalţi conducători. Asupra lui Nicolae Pătraşcu s-au făcut multe presiuni din partea colonelului Crăciun, atât fizice, cât şi psihice. Au fost băgaţi în celulă alături

de el indivizi partizani ai reeducării, special instruiţi, care îi cereau să-i scoată din închisoare. Unii erau violenţi. Nu ştiu în situaţia lui cine ar fi făcut altfel, având în spate peste 4.000 de legionari ajunşi la capătul puterilor. Eu, în acele clipe hotărâtoare am acţionat altfel. Pentru mine era simplu. Răspundeam numai de persoana mea. Pătraşcu ducea cu sine povara unei armate decimate de un duşman feroce, care nu se limita numai la prizonierii aflaţi în dosul gratiilor. S-au pus în practică măsuri draconice şi împotriva familiilor deţinuţilor politici. Soţiile erau date afară din slujbe dacă nu divorţau sau erau trimise în domicilii obligatorii împreună cu copiii sau se exercitau şi alte presiuni. Mulţi copii ai foştilor deţinuţi politici au fost exmatriculaţi din şcoli. Toate aceste represalii au fost bine cumpănite de Nicolae Pătraşcu în acţiunea de capitulare, aşa cum pe nedrept încearcă domnul Nicu Păun să afirme în capitolul 13 din cartea dumisale, „Muntele suferinţei". I-am cunoscut amărăciunea. În acel timp eram colegi de celulă, alături de dr. Şercăianu. Eram cu toţii consternaţi şi lăcrimam. Nu ne-a fost uşor să constatăm eşecul speranţelor noastre. Nu am fost de acord cu ideile acelui discurs, dar din respect faţă de suferinţele acestui om nu am îndrăznit să-l judec nici atunci şi nici mai târziu. Rechizitoriul domnului Păun la o distanţă de 35 de ani este neavenit şi pătimaş. Sigur că toate cele spuse de domnul Pătraşcu nu ating trecutul curat al subordonaţilor săi. Din momentul arestării, Pătraşcu nu mai avea controlul Mişcării şi, deci, acţiona de unul singur şi apoi, cine poate măsura rezistenţa unui om. Colonelul Crăciun şi superiorii săi cereau un preţ pentru punerea noastră în libertate şi anume că vina deţinerii noastre ne aparţine nouă, victimelor. Iar aceasta să o afirmăm noi, să spunem noi că am fost înşelaţi de Căpitan, care nu a fost o mare personalitate, cum greşit am fost educaţi. Deci, trebuia demolat mitul şi cine să o facă? A fost ales Nicolae Pătraşcu, simbolul Rezistenţei Naţionale. Aşa cum declară colonelul Crăciun în memoriile sale, el spune că l-a cerut de la Ministerul de Interne pe Nicolae Pătraşcu, ca să fie adus la Aiud. După ce a sosit în Aiud, Crăciun i-a dat o celulă în care sta de unul singur. După o vreme i-a dat un coleg, pe nume Puşcaş. Acesta fusese instruit de Crăciun să-l informeze pe Pătraşcu de ceea ce se petrece în Aiud, de reeducare. Nimeni nu ştie cum a reacţionat Pătraşcu. Cert este că au urmat alte combinaţii de colegi de celulă, care s-au străduit să-l determine să renunţe la rezistenţă. Pătraşcu a fost, la un moment dat, în compania lui Victor Biriş, cel mai intransigent dintre fruntaşii legionari de

peste 22 de ani. A avut tot timpul o atitudine exemplară, a fost ca un far pentru cei cu care venea în contact. De profesie judecător, a fost şi ministru. Se pare că Biriş şi-a dat seama că suferinţa nu mai are sens. Aruncaţi în ghearele ruşilor de americani şi de aliaţii lor, comuniştii români erau stăpâni pe situaţie. În ce ne priveşte pe noi, drepturile omului nu se aplicau; masoneria şi evreii îşi urmăreau adversarii politici peste tot în lume. În România situaţia era mai specială. Eram un popor latin, în mijlocul unei mase de slavi şi aveam în sânge ideea naţionalistă. Aceasta îi deranja foarte mult pe ruşi. Aşa cum declara un general rus în 1945 lui Ogrin, „sunteţi un popor de 15 milioane de români, 5 milioane îi deportăm, 5 milioane vă asimilăm şi restul vă exterminăm". În mare parte şi-au realizat planul, cu concursul comuniştilor din România şi cu ajutorul braţului înarmat, Securitatea, în fruntea căreia, aşa cum afirmă generalul Cosma şi colonelul Crăciun, se aflau numai şefi evrei şi maghiari. Dar eu zic că erau şi numeroşi ofiţeri români, toţi lucrau uniţi împotriva noastră. Nu este cazul să-i numim. Colonelul Crăciun nu este tatăl legionarilor, aşa cum îi plăcea să-şi zică; el a fost groparul legionarilor.

Dar să ne întoarcem la ultimele desfăşurări a evenimentelor din Aiud. Dimineaţa program la cluburi. Acestea îşi aveau oamenii grupaţi după importanţa şi rolul avut în viaţa politică a fiecăruia dintre noi. Erau cluburi selecte şi de plebei. Miza mare era la personalităţi. Aceştia trebuiau să se demaşte, să se autodemaşte şi să-i ponegrească pe cei mai mari. Cu cât inventau mai multe grozăvii, cu atât erau mai bine văzuţi de „tătucul" Crăciun (micul despot). În cartea „Securitatea" afirmă că nici el nu credea ce auzea şi îi mai trăgea de mânecă pe delatori. În luna iulie 1964, după ce luam terciul, mergeam fiecare la clubul de care aparţineam. Aceleaşi baliverne: realizările regimului, marea Uniune Sovietică, crimele legionare, politica nefastă a burgheziei reprezentate de Iuliu Maniu şi Brătianu. Mâna întinsă de partid şi alte bazaconii. Clubul la care eram obligat să iau parte era format din persoane care nu au avut o activitate de conducători ai rezistenţei anticomuniste, ci simpli luptători. Personal nu angajam discuţii cu ceilalţi din prudenţă şi nu mă mai lăsam provocat. Eram avantajat şi de infirmitatea în care mă găseam. Era către jumătatea lunii iulie 1964. Se vedea bine că va urma ceva neobişnuit. Cu confraţii braşoveni mă vedeam zilnic, cu Baicu, cu avocatul Ştefan Muscalu. Era o plăcere să-l asculţi recitând versuri proprii. Toate discuţiile cu el erau culturale. Avocatul

Muscalu mai avea şi alţi prieteni de discuţii, şi anume Petre Ţuţea, Ghinea, Alexandru Constant şi alţii. În afara clubului se evitau orice discuţii politice. Nimeni nu mai avea încredere în nimeni. Unii, care ne cunoşteam din libertate, ne înţelegeam din priviri. Cluburile făceau ultimele presiuni asupra celor care ezitau să se situeze în tabăra ree- ducaţilor. Într-una din zile vine la mine şeful clubului, Ioniţă, cu o coală de hârtie şi un creion. Pe toată coala erau trei întrebări:
1. Vă desoliarizaţi de Mişcarea Legionară? 2. Vă desolidarizaţi de Corneliu Zelea Codreanu? 3. Vă desolidarizaţi de Horia Sima?
În răspunsul meu am făcut pe naivul şi am spus: „Eu nu am făcut parte din Mişcarea Legionară şi nu văd cum m-aş solidariza de o mişcare al cărei membru nu am fost". 2. „Pe Corneliu Zelea Codreanu, eram copil când l-am cunoscut, el făcea politică, nu ştiu ce idei avea, ca atare nu ştiu de este nevoie să mă desolidarizez"; 3. „Horia Sima? Am auzit că trăieşte undeva prin Apus. Nu am fost influenţat de activitatea lui şi de ce m-aş desolidariza de un necunoscut?". Sigur, în mare, aşa a fost poziţia mea. Este greu să redai exact cuvintele de atunci. Când am dat hârtia lui Ioniţă, care a rămas mut pentru moment, el îmi zice: „Cum merg eu cu aceasta la domnul colonel?". Am dat din umeri şi m-am îndepărtat; a fost ultima încercare a lui Ioniţă. După 15 iulie, în Aiud au apărut mulţi ofiţeri de la inspectoratele de Securitate. Noi bănuiam că ni se pregătea ceva. Cam în acea vreme s-a întrerupt activitatea cluburilor, doar unii mai mergeau pe la birouri. Deşi au mai fost eliberări parţiale, începând cu 1963 nesiguranţa îşi făcuse loc printre noi. Poate că vor fi reţinuţi unii, dar nu a fost aşa. Colonelul Crăciun îşi pregătea discursul şi făcea ultimele retuşuri la luările de cuvânt ale unor fruntaşi dintre deţinuţi.

Idolii încep să cadă

Crăciun cunoştea bine structura Mişcării Legionare, sistemul de organizare, cultul şefului. El ştia că legionarii îşi divinizează şeful. La legionari, şeful nu se alegea prin vot, era din cei care se distingeau în luptă şi aveau charismă şi reale calităţi morale. Cei care puneau mai presus dragostea de neam şi de ţară, iubirea faţă de semenii lor, după verificări minuţioase erau promovaţi întâi în cuib, unde îşi făceau şcoala politică. Colegii de cuib îi stabileau cu devotament faţă de neam, de biserică şi supunere faţă de principiile legionare. Colonelul

Crăciun, după 20 de ani de activitate în reprimarea legionarilor, cunoştea bine că această forţă spirituală nu va putea fi distrusă cu metodele represive. După studierea metodelor de reeducare folosite la Piteşti, Târgşor, Târgu Ocna, Gherla şi Canal, au dus la rezultate cunoscute. Studenţii omorâţi în bătaie de către colegii lor, în colaborare cu Securitatea şi conducerea penitenciarelor. Cu toate aceste crime, cu zeci de morţi, majoritatea victimelor au găsit o mângâiere în biserică şi nicicum în politica regimului. Prima grijă a celor ieşiţi din închisori era aceea de a-şi descărca sufletul şi a-şi cere iertare de la Dumnezeu. Da, din păcate şi aceste mărturisiri au ajuns la Securitate, ducând la neîncredea faţă de unele feţe bisericeşti. Fiii satanei au recurs la toate mijloacele diabolice pentru a distruge încrederea între oameni. Şi au reuşit în mare măsură. După teroarea colonelului Koller apare în Aiud colonelul Crăciun, care găseşte aici 4.000 de legionari, roşi de subnutriţie, fără asistenţă medicală. Câteva sute de tuberculoşi care erau lăsaţi în celule printre ceilalţi. Foarte mulţi cardiaci şi cu boli digestive, cu ulcer şi hepatită. De reumatism nu mai spun, că toată lumea suferea. Mai erau oameni bolnavi psihic. Acesta era materialul pregătit de Koller, care acum este privat în Bucureşti. Cu acest material îşi începe Crăciun marea lui operă de reeducare.

Dacă în centrele de reeducare din anii ’50-’52 organizau, în prealabil, şedinţe legionare şi după ce cunoşteau starea de spirit a indivizilor, banda lui Ţurcanu trecea la atac, folosindu-se de bâte furnizate de ofiţerii politici. Victimele care căzuseră singure în plasă, iar faptul că şi-au dezvelit trecutul i-a dus la pierzanie. Colonelul Crăciun şi echipa lui au venit cu lecţiile făcute după ce au studiat procedeele folosite de Nicolschi, Pintilie, Sepeanu, Dulgheru ş.a. Cu această tristă experienţă, la care se adaugă şi experienţa sa proprie, apoi studierea dosarelor personalităţilor marcante aflate în detenţie la Aiud, luând în calcul şi starea de sănătate a subiecţilor, a scos de prin dosare toate picanteriile strecurate voit de anchetaţi pentru a deruta anchetatorii. Un exemplu, în anii ’44-’48 se practica ajutorul legionar. Familiile celor închişi erau ajutate de cei rămaşi încă în libertate. Acest ajutor a fost interpretat de acoliţii lui Crăciun ca imoral în cazul soţiilor celor închişi şi le anunţa pe la cluburi, urmărind discreditarea celor vizaţi. Cea mai cinică metodă era aplicată grav bolnavilor, pe care îi ducea în biroul său şi le punea problema tranşant: „Vezi că eşti grav bolnav; mult nu o mai duci. Uite aici medicamentele care te pot salva. Noi te ajutăm, ajută-ne şi tu pe noi”. Elocvent este cazul profesorului universitar

George Manu, căruia i s-a cerut în acest fel colaborarea. Profesorul Manu a ales moartea, refuzând târgul cu diavolul. Colonelul Crăciun nu a putut accepta răspunsul demn al lui George Manu şi l-a trimis înapoi la Zarca, unde a şi murit. Un alt caz este cel al comandantului legionar Petre Ţocu, în aceeaşi situaţie cu George Manu. Ţocu acceptă propunerea lui Crăciun, care îl trimite la spital. După ce se întremează este făcut şef de club. La club devine foarte activ, el trăind mult în preajma lui Codreanu. A divulgat multe din viaţa acestuia. Aceste dezvăluiri îl încântau pe colonel şi chiar le populariza. Asemeni lui Ţocu au procedat şi alte vârfuri, sătui de suferinţe şi boli, suferinţe care nu mai duceau niciunde. Chiar dacă cel mai intransigent legionar, Victor Biriş, după ce a fost plimbat prin ţară de Crăciun să vadă realizările bine regizate, la întoarcerea în Aiud, a făcut un apel patetic către legionari să înceteze rezistenţa, menţionând că trans- formările făcute de regimul comunist corespund aşteptărilor şi nu mai este cazul să ne transformăm crucificaţi de dragul lui Horia Sima. Schimbarea de atitudine a lui Victor Biriş, fost ministru în guvernul legionar, a produs consternare printre legionari. Se ştie că atunci, în 1944, când ruşii au invadat Aiudul, Biriş s-a pus în fruntea sutelor de legionari şi i-a înfruntat pe ruşii care au intrat în închisoare. Un grup de tineri i-a urmat exemplul şi a refuzat orice contact cu noile autorităţi. Nu a existat nici un astfel de moment în cei 22 de ani de detenţie ai doctorului Biriş. El a fost mereu în primele rânduri ale opoziţiei faţă de comunism. Biriş nu s-a subordonat în 1945 lui Nicolae Pătraşcu, când acesta, în urma arestării de către comunişti, a intrat în tratative cu ministrul de Interne, Teohari Georgescu, sau obţinând: 1. ameliorarea situaţiei legionarilor din închisori; 2. încetarea urmăririi penale a celor fugari şi a celor paraşutaţi din Germania în spatele frontului; 3. desfiinţarea lagărelor şi punerea în libertate a celor arestaţi; 4. deschiderea posibilităţii celor condamnaţi de a ataca în justiţie condamnările date de Antonescu legionarilor. Cei care au făcut asemenea revizuiri de dosare au acceptat şi subiecţii achitaţi. Schimbarea lui Biriş rămâne un mister. El a fost eliberat în 1963, după ce l-a convins pe Pătraşcu să facă şi el la fel. Biriş s-a stabilit la Bucureşti, unde a primit ceva de lucru. El nu s-a bucurat de libertate deplină, tot timpul a fost supravegheat de Securitate. În deplasările făcute la Mediaş, la familie, avea însoţitor. Şederea lui în libertate a fost de scurtă durată. Într-o călătorie făcută la Mediaş, Victor Biriş, a coborât din tren. Din partea opusă venea un rapid. Cum a ajuns sub roţile rapidului,

poate nu vom şti niciodată. Bănuieli sunt, fie că s-a aruncat singur (dar de ce?), fie că a fost „ajutat” să ajungă sub roţile rapidului. De ce a fost nevoie să dispară unul din actorii dramei de la Aiud? Era un martor prea periculos pentru Securitate sau au fost făcute presiuni asupra lui să colaboreze la revista pentru cei din exil, „Glasul Patriei”? Presupuneri...

O situaţie identică a avut şi Nicolae Pătraşcu: sinucidere ori asasinat, dumnealui rămânând singur acasă, soţia fiind plecată la serviciu. La întoarcerea soţiei, d-na Pătraşcu, a găsit o tragedie. l-a găsit pe domnul Pătraşcu în toaletă, spânzurat. Ce motive avea Pătraşcu să recurgă la acest gest? Toată lumea a rămas cutremurată. Acest om, care a trăit peste 24 de ani în numeroase închisori, cele carliste, germane şi comuniste. De fiecare dată a suportat cu stoicism tortura, nu a dat dovezi de renunţare la ideologiile legionare. Ţinut 16 ani în totală izolare, nu putem crede că acest comandant ad-interim al Mişcării Legionare, fiind ţinut de unul singur, să nu fi avut şi stări depresive, dar nu şi-a pierdut cumpătul. Vom vedea mai încolo unele declaraţii ale sale. După şase ani de izolare sunt perfect logice. Dacă este adevărat ce scrie colonelul Crăciun? El afirmă că Pătraşcu îşi iubea aşa de mult soţia, atunci se pune întrebarea cum, aşa deodată, i-a venit ideea sinuciderii, fără să lase măcar câteva rânduri scrise familiei, pe care o iubea aşa de mult. Aşa cum scrie Ghiţă Brahonschi, este vorba de un asasinat pus la cale de unii specialişti în materie. Sinuciderea este iposibilă, dacă lucrurile stau aşa cum le descrie Brahonschi: mai întâi şi-a tăiat venele de la o mână, apoi şi-a înfipt cuţitul în piept, iar apoi s-a spânzurat. Se pune întrebarea cum a mai fost în stare să se lege cu un cablu electric şi apoi să-l agaţe de ţeava din baie. Fără „ajutorul” unor criminali toate acestea nu ar fi fost posibile (ţinem seama de versiunea inginerului Brahonschi, care a cercetat cazul). Oricum am privi aceste cazuri, ele sunt o consecinţă a acţiunii de reeducare a clonelului Crăciun, la Aiud. Mulţi foşti deţinuţi au ieşit puternic marcaţi de această metodă de spălare a creierelor. Colonelul Gheorghe Crăciun obişnuia, când participa la şedinţele clubului mare, să se înconjoare de oameni de talia lui Petre Ţuţea, Petre Pandrea, Valeriu (Bartolomeu) Anania şi alţii, pe care urmărea să-i compromită în faţa deţinuţilor. El îi forţa să ia cuvântul; firește, nici unul nu putea să se pronunţe potrivit concepţiilor sale. Însă cei menţionaţi, şi alţii ca ei, erau foarte versaţi în arta vorbirii şi îl târau pe colonel prin tot felul de teorii filosofice, pe care acesta nu le înţelegea, dar care îl încântau şi de aceea se lăuda cu

prietenia lor.

A venit şi eliberarea

După multe frământări, multe emoţii şi incertitudini, s-a anunţat şi mitingul. Am fost scoşi din celule şi duşi în curtea mare, unde era improvizată o tribună. Noi am luat loc pe jos, deoarece nu eram aşa de rezistenţi să stăm în picioare. După un timp a sosit colonelul Crăciun, însoţit de statul său major şi au urcat pe tribună, au fost aplaudaţi. Crăciun a deschis mitingul, apoi a dat cuvântul unui ofiţer care ne-a citit decretul de graţiere, care a adus un ropot de aplauze. În acel moment şedeam pe jos, rezemat de un zid, împreună cu Aurel Călin, care a refuzat să participe la reeducare şi nu a semnat nici o declaraţie. Călin, atunci când a fost dus la club, s-a ridicat şi a părăsit clubul, protestând astfel la iniţiativa colonelului Crăciun. De altfel, Călin era acuzat de Crăciun că el a iniţiat greva din 1957. M-a bucurat revederea cu Aurel Călin după aproape 18 ani. Era acelaşi dârz şi devotat cauzei legionare. Eram abătuţi şi dezgustaţi de umilinţa la care am fost supuşi. Nu credeam că afară vom fi cu adevărat liberi. Vedeam pericolul care ne ameninţă, distrugerea încrederii dintre noi. Acesta a şi fost scopul reeducării ca oamenii să se demaşte unii pe alţii şi au reuşit în mare măsură. După citirea decretului, Crăciun a dat cuvântul domnului Nicolae Pătraşcu, care a mulţumit pentru actul de clemenţă. Cuvântarea lui nu a diferit de cea din 1963. Stăteam muţi şi eu şi Călin. El era vădit nemulţumit. Când s-a încheiat cuvântarea lui Pătraşcu, Călin s-a ridicat brusc de lângă mine cu lacrimi în ochi şi s-a pierdut în mulţime. Am plecat şi eu în lungul zidului. La câţiva metri îl găsesc pe inginerul Petre Stănescu, cu care am făcut Canalul, la Poarta Albă şi la Midia. Când ne-am văzut am început să plângem. Amândoi eram emotivi, apoi locul şi împrejurarea justifică emoţia noastră. Printre suspine, mă întreabă: „Cum te simţi, copilul meu?”. „Fericit nu sunt, nea’ Petrică şi observ că nici dumneavoastră. Mă întristează această mascaradă. Ce am crezut noi şi ce a

ieşit. Mi se pare că Dumnezeu şi-a întors faţa de la noi. Câtă speranţă nutream la Canal într-un viitor fericit şi iatăone părăsiţi de cei în care noi ne-am pus nădejdea. Mi se rupe inima, copilul meu". „Nea' Petrică, eu rămân aşa cum mă ştiţi, încrezător, că odată şi-odată Dumnezeu se va îndura şi de noi".

Aş fi fariseu dacă aş spune că nu doream libertatea. Aceasta a fost şi motivaţia luptei noastre. Dar când intri în luptă doreşti victoria, lucru pe careol doreşte şi duşmanul. Pe noi ne-a învins uzura fizică, morală şi timpul. Chiar şi cei care au capitulat aveau convingerea că dreptatea este de partea lor. Doar inutilitatea continuării rezistenţei fizice l-a determinat să iasă în luptă. Armata germană, una din cele mai formidabile armate ale Secolului XX, după nenumărate victorii, datorită uzurii fizice, a acceptat capitularea. Tot aşa şi rezistenţa română, după nenumărate exemple de eroism, a ajuns la capătul puterilor". Cu ochii în lacrimi m-am despărţit de nenea Petrică. Se terminase şi parodia de miting şi ne îndreptam spre celulele noastre. La tribună au urcat mai mulţi foşti deţinuţi, care şi-au manifestat bucuria că vor pleca acasă. Ce au spus nu mă interesa. Eram copleşit de infirmitatea ce mă preocupa tot timpul.

După miting eram oameni liberi şi celulele nu s-au mai încuiat, aşa că oamenii au mers să-şi caute prietenii. Eu am mers în celular să-l caut pe Luca Damaschin. L-am găsit într-o celulă întins jos, pe o saltea; nu se putea ridica. Ne-am bucurat împreună. Luca mi-a spus că a fost anunţată familia să vină să-l ia. El nu-şi mai văzuse soţia şi fiicele de 23 de ani. Era o epavă. S-a urmărit exterminarea lui în mod diabolic de colonelul Crăciun. M-am despărţit de Luca Damaschin, dorindu-ne unul altuia să ne însănătoşim şi să găsim familiile sănătoase. Întors la celula mea, colegii îşi făceau bagajele. De la grefă soseau curieri care anunţau pe foştii deţinuţi să se prezinte la câte un birou unde aşteptau ofiţeri de la Securitate.

Drumul spre casă

În sfârşit, în dimineaţa zilei de 31 iulie am fost şi eu la comisia de verificare şi eliberare. În birou mă aşteptau doi ofiţeri de la Securitatea Braşov, colonelul Ispas şi lt. major Dima, care erau bine dispuşi. Colonelul Ispas avea în mână dosarul meu. Am spus „Bună ziua". Securiştii s-au arătat amabili şi se mirau că merg sprijinit în baston. Au intrat direct în subiect: „Vezi că guvernul v-a iertat. Acum ce veţi face?" „Mă voi trata şi când sănătatea îmi va permite, mă voi încadra în muncă. Asta depinde

şi de ce voi găsi acasă. Eu plec de aici fără nici o perspectivă. Ei m-au asigurat că lucrările s-au schimbat şi că voi fi tratat medical şi voi găsi de lucru. Apoi m-au întrebat unde mă voi stabili, „fireşte că la Braşov, de acolo am plecat". Dima a luat un formular şi a început să noteze localitatea, strada şi numărul. Am dat adresa: strada Temelia nr. 2, Braşov. Am semnat hârtia. În continuare, mi-au citit o declaraţie cu antetul închisorii Aiud. Declaraţia suna cam aşa: „Subsemnatul, domiciliat în Braşov, str. Temelia nr. 2, la punerea mea în libertate din Penitenciarul Aiud, am luat la cunoştinţă de faptul că nu am voie să divulg nimănui nimic din cele văzute şi auzite de mine în legătură cu locurile de deţinere pe unde am trecut şi nici persoanele încarcerate etc.". Din această declaraţie am dedus că libertatea mea era condiţionată şi Securitatea îşi asigurase un atu să te şicaneze. Fireşte că am semnat, ştiind bine că nu o voi respecta. După această formalitate mi-au dat biletul de eliberare. Cu acest bilet am mers la magazia de efecte. Am mers împreună cu Ilie Stângă. Prin curte m-am întâlnit cu plutonierul ... , cel care îmi semna rapoartele de pedeapsă ordonate de ofiţerul politic. Plutonierul s-a apropiat de mine şi mă abordează cu cuvintele: „Domnule Salcă, mergeţi acasă! Să aveţi grijă ce faceţi şi ce vorbiţi, deoarece veţi fi şi acasă urmăriţi. Eu a trebuit să urmăresc ce faceţi şi ce vorbiţi. V-am ascultat şi cu aparatul de ascultat". Abia acum am înţeles de ce eram mereu izolat. Mi-am continuat drumul la magazie, am dezbrăcat zeghea şi m-am îmbrăcat în hainele mele ponosite şi pantofii uscaţi şi am revenit la celulă. Nişte caralii veneau pe la celule cu liste de oameni care erau chemaţi să se prezinte cu tot ce au la ei. Tabelele erau făcute în funcţie de destinaţie şi de orarul trenurilor; însoţiţi de miliţieni, cu un camion eram duşi, unii la Gara Aiud, iar alţii la Teiuş. Eu am picat în grupul celor duşi la Teiuş cu un camion. Am aşteptat sosirea trenului personal Cluj-Bucureşti. În gară am primit biletul de călătorie. Când a apărut trenul, am urcat la întâmplare într-un vagon. Mare mi-a fost bucuria să-l găsesc pe colegul meu de celulă de la Zarca, Aurelian State. Mi-a făcut loc lângă el şi am călătorit discutând până la Braşov, unde am fost obligaţi de soartă să ne despărţim. A fost tristă despărţirea de acest autentic erou, care va fi ucis de poliţia politică a lui Ceauşescu. Era ziua de 1 august când am sosit în Braşov. De la gară am mers pe jos aproximativ doi kilometri până la unchiul meu Simion, fratele tatălui meu. Când m-a văzut unchiul, a rămas împietrit, deoarece nu se aştepta, apoi a izbucnit în lacrimi şi, cu o oarecare tristeţe, îmi zice: „Tu ai trecut prin

atâtea şi nu ai murit, iar bă- iatul meu, care a avut de toate, a murit". La auzul acestor vor be am rămas ca trăsnit. Nu am mai putut zice nimic. Vărul meu era cu opt ani mai tânăr ca mine şi lucra la Regionala CFR. În acest timp, mătuşa mea pregătea masa. În timpul mesei am pus şi eu unele întrebări în legătură cu familia mea. Eram pre gătit pentru orice veste. Unchiul nu m-a menajat şi mi-a spus că tatăl meu a murit încă din 1958 de la o apendicită banală. Durerea a fost cumplită. Mult aş fi dorit să-l găsesc în viaţă. A murit la 62 de ani. A doua veste proastă, cea referitoare la so ţie: „Să ştii că Viorica a divorţat". În acel moment am zis: „Era mai bine să fi rămas la Aiud". Mă vedeam singur şi fără posibiblitatea încadrării în muncă din cauza sănătăţii. Noaptea a trecut cu greu. Dimineaţa m-am prezentat la Securitate pentru viză. Mi s-a pus o viză pe biletul de eliberare, cu care m-am dus la poliţie să mi se facă buletin de identitate. În Braşov s-au stabilit trei fraţi de-ai mei, pe care i-am căutat. Ei mi-au dat un costum de haine şi ceva bani, ca să mă descurc, pentru început. A trecut aproape o săptămână până mi-a făcut buletinul de identitate. Între timp, familia mea a aflat că sunt în Braşov de la un consătean de-al meu, cu care m-am întâlnit pe stradă. Acesta mergea la ţară şi a spus în sat că m-a văzut şi că eram terminat. Această veste i-a neliniştit foarte tare pe ai mei, mai ales pe mama, care a anunţat-o şi pe soţie, care se afla în alt sat. Deci, sâmbătă, 7 august 1964, am plecat la familie cu trenul până la Reghin. De acolo am luat autobuzul spre satul meu, Căcuciu. Acest autobuz continua traseul spre Şerbeni, unde erau soţia şi fiica noastră, Cornelia. Eu am coborât în satul meu ca să merg la mama, care a suferit mult pentru mine în timpul detenţiei. Deseori, gândurile mele mă duceau la mama, pe care o lăsasem cu sănătatea şubredă. Nu speram că o voi mai găsi în viaţă. Pentru tata nu mă temeam, era prea sănătos, dar soarta a fost altfel. De la autobuz nu aveam mult până acasă şi am mers fără să atrag atenţia vreunui curios. Pe mama am găsit-o singură, aşa cum de altfel doream, să vorbim ca de la mamă la copil. Când m-a văzut s-a bucurat, dar nu a plâns. Îmi zice: „Eşti rău bolnav!". „Sper că am să mă fac bine. Dumneata cum eşti?". „De când a murit taică-tău sunt mereu necăjită. Apoi, închisoarea ta am suportat-o greu. Ne-a distrus când am aflat că eşti din nou arestat. Imediat ne-a dus gândul la Viorica şi la Neli. Ce se fac ele, rămase singure în Braşov? Necazul mare al nostru a fost când Viorica a fost şi ea arestată şi alungată din Braşov. A venit în plină iarnă, cu fetiţa în braţe, zdrobită de durere. Impresiile din sat a fost după oameni. Unii, în taină, îl

încurajau pe taicăotu, alţii, care erau comunişti, îi ziceau «Ce, mă, băiatul tău a vrut să se facă ministru?». Se cătrănea tare rău, i-ar fi strâns de gât, dar îi era frică de Securitate. Nenorocirea mare a fost când s-a făcut colectivul şi ne-au luat pământul, dar mai ales căruţa şi caii. A fost a doua mare durere a tatălui tău; fără cai era un om mort. Eu sunt bătrână şi nu pot lucra la colectiv. Am noroc cu pensia de urmaş, după taică-tu. Mă mai ajută şi Ilie, fratele tău mai mic". Am lăsat la urmă întrebarea în legătură cu soţia şi fiica mea. Răspunsul mamei a fost liniştitor şi încurajator: „Săraca de ea, cât a suferit după ce a venit de la arest şi a fost chemată la Securitatea din Reghin. Nu a avut serviciu vreo trei ani, până a divorţat ca să fie primită la şcoală, să-şi poată creşte fetiţa. Noi am fost de părere să divorţeze, iar taică-tu i-a zis: «Viorica, din partea noastră eşti liberă să faci cum crezi tu. El este condamnat la 20 de ani şi nu cred că va mai veni acasă. Noi te sfătuim să te căsătoreşti», la care Viorica s-a supărat tare şi i-a spus lui taică-tu: «Eu am un copil şi nu-i vreau un tată vitreg. Dacă mai spuneţi aşa ceva, eu nu vă mai calc pragul. Îl aştept până va veni, eu cred că va veni»". În autobuzul care m-a adus acasă era o nepoată a soţiei, care m-a văzut. Aceasta, cum a sosit în Şerbeni, a dat fuga la mătuşa ei şi i-a spus că l-a văzut pe unchiul Sandu în autobuz şi a coborât la Căcuciu. La auzul acestei veşti, Viorica s-a emoţionat şi a căutat fetiţa şi i-a spus: „Hai, spală-te şi îmbracă-te frumos, mergem la mama 'tână, a venit tăticu'!".

Întâlnirea cu soţia şi cu fiica

Stând aşa de vorbă cu mama, observ prin geam cum cineva urcă treptele şi intră în verandă. Până să mă ridic, au şi pătruns în casă. Era soţia şi fetiţa mea. Viorica s-a prins de gâtul meu, fericită. „Sandule, Dumnezeu ne-a ascultat rugăciunile şi te-a adus acasă, la fetiţa noastră!". Apoi se întoarce la fetiţă, care sta nemişcată şi-i spune: „Neli, acesta este tăticul tău. De acum ai şi tu tată. Hai, du-te în braţe la el". Am îmbrăţişat-o şi m-am aşezat cu ea pe laviţă. Era foarte sfioasă, nu era

entuziasmată de ceea ce vede şi aude. Când am fost luat de lângă ea avea patru luni, nu ştia nimic. Acum avea opt ani. Probabil se întreba „Ăsta o fi tata?”. De când le-am văzut m-am bucurat. Erau îmbrăcate frumos. Fetiţa avea o rochiţă de catifea neagră, cu pantofiori negri de lac. Soţia avea un costum bej, o notă aparte era coafura. Amândouă aveau codiţe. Soţia nu şi-a mai tăiat părul de la arestarea mea, spunând că numai la întoarcerea mea îşi va scurta părul. Cornelia avea un păr blond şi foarte creţ. Eu eram destul de emoţionat, parcă pluteam. Era ceva extraordinar spectacolul, să fiu din nou cu cei dragi. Cu luni în urmă nu visam acest spectacol cu fiica mea în braţe, cu mama alături şi soţia în faţă. Pentru moment, eram cu toţii fericiţi, după ce mama ne-a omenit cu ce avea la îndemână. După opt ani am gustat o gură de rachiu, am mâncat caş, slănină, ceapă verde şi roşii. Soţia şi fiica mea erau nerăbdătoare să mergem la casa lor, de acum şi a mea. Ne-am luat rămas bun de la mama şi am plecat în satul Şerbeni. Am lăsat bastonul la mama şi m-am susţinut de braţul soţiei, care radia de bucurie. Neli era numai ochi şi urechi la discuţiile noastre. Pe drum am întâlnit oameni care se întorceau de la câmp, dar care nu intrau în vorbă cu noi. Lumea era prea speriată, pentru ca să intre, în public, în vorbă cu cei declaraţi duşmani ai regimului. Trecuseră 20 de ani de regim totalitar şi oamenii îşi pierduseră orice speranţă. În afara libertăţilor mai pierduseră şi pământul şi acum trăiau din mila partidului. Odată cu pierderea proprietăţii au pierdut şi demnitatea. Un om fără avere este o unealtă la discreţia activistului venit de la oraş, să le ridice munca, bucatele pentru a le duce la baza de recepţie. Pentru ţărani rămânea foarte puţin, 1-2 kg pentru o zi de muncă. Partidul nu lua în calcul numărul copiilor dintr-o familie, care trebuiau şi ei hrăniţi, fără să mai vorbim că ţăranul mai vroia să crească nişte păsări, un porc sau o văcuţă, pentru care coseau şanţurile, râpele ori dealurile; ca să facă faţă ţăranul a învăţat să fure. Nu o făcea că era hoţ, dar copiii trebuiau hrăniţi. Apoi, tineretul, din cauza mizeriei, se refugia la oraş. Mulţi dintre tinerii cu origine socială sănătoasă au fost angajaţi în miliţie, Securitate ori armată. Mulţi au fost recrutaţi la cursuri de scurtă durată, de trei luni, în diverse întreprinderi din ţară, care s-au stabilit la oraş, formând proletariatul dezorientat, dar cu pretenţii exagerate. Dar mergând aşa prin sat, am constatat multă murdărie. Oamenii nu mai măturau strada, se vedea dezinteresul pentru gospodărie. Tot mirându-mă cum au regresat ţăranii în urma colectivizării şi comentând cu soţia starea jalnică a soţului, am ajuns la locuinţa

familiei soţiei.

O întâlnire de suflet

Încă de la intrarea în curte, familia soţiei era adunată, cu mic cu mare, toţi lăcrimau de bucurie. Mama-soacră s-a sprijinit de gâtul meu şi, printre suspine, îmi zice: „Sandule, Viorica te-a aşteptat şi noi toţi. Neli a fost îngrijită de noi. Acum eu ţi le dau în primire şi să ai grijă de ele, aşa cum le-am îngrijit eu”, apoi ne-am îmbrăţişat cu toţii. După plecarea fraţilor, a sorei, cumnatelor şi nepoţilor soţiei, am rămas singuri în familie; eram foarte obosit. Cumnata, Nina, a pregătit cina, iar fratele soţiei tot agita o sticlă cu vinars şi mă îmbia să beau: „Hai, şogore, să bem, că s-a terminat necazu'!”. Fireşte că nu am băut. Am stat la cină cu toţii. Era pentru prima oară când cinam cu fiica mea - o mare bucurie pe noi. Abia după-masă ne-am retras în dormitorul soţiei. Fetiţa noastră ne-a urmat. După ce mi-a arătat icoana Fecioarei Maria deasupra patului, îmi zice: „Tăticule, eu şi mămica, în fiecare seară ne aşezam în genunchi în faţa Maicii Domnului şi ne rugam pentru tine să vii acasă la noi şi Doamne-Doamne ne-a ascultat. De acum să nu ne mai laşi singure”. „Nu vă las, micuţa mea! Vom merge cu toţii la Braşov”. Apoi se întoarce la mămica sa şi, cu lacrimi în ochi, spune: „Mămică, eu merg să mă culc cu buni”. Fiind obişnuită să doarmă cu mămica ei, acum i-a venit greu.

SuferInţele soţiei şi ale familiei

Rămaşi singuri, am reluat firul vieţii de acolo de unde s-a întrerupt, la 15.11.1956. Soţia mă întreabă: „Spune-mi, care este starea ta de sănătate? Văd că eşti slăbit şi că mergi greu. Da, aşa cum mă vezi, e bine. Eu am făcut unele economii şi de luni vom merge la medic şi vom face un tratament medical, apoi vom merge la Reghin, la croitor, să-ţi fac haine şi cămăşi şi tot ce ai nevoie. După ce am aflat că eşti condamnat la 20 de ani, am dat hainele tale fraţilor mei mai mici. Am oprit costumul de ginere”. Eu i-am explicat cum am fost ridicat de la serviciu de patru securişti. Nu m-am opus arestării. Au făcut-o, în schimb, colegii mei de muncă. Ajuns la Securitate, am fost imediat supus unor anchete dure şi umilitoare. Aceasta m-a determinat să refuz cererea căpitanului Deithel de a veni cu ei la percheziţie. Eram

prea răvăşit fizic şi sufleteşte ca să mă prezint în faţa ta şi a copilei noastre. Cu două ore înainte fusesem prevenit că voi fi arestat. Puteam să fug, dar nu am făcut-o de teama consecinţelor care te puneau într-o situaţie neplăcută. Te luau pe tine ca să mă predau eu. Noaptea târziu m-au scos la o anchetă fără să-mi spună ce au ridicat la percheziţie. În schimb, mi-au dat şi nişte lucruri de îmbrăcăminte, trimise de tine. Cam târziu, dar vă cer scuze la toţi pentru suferinţele ce vi le-am pricinuit. De cum au început evenimentele din Ungaria, eram supravegheat. Tot timpul mă aşteptam la arestare. Nu am avut curajul să te previn, îmi era teamă că te vei speria. De altfel, ştiam că nu aveam o activitate care să justifice arestarea mea. Comuniştii au intrat în panică. Tot ei, din cauza revoltei maghiarilor, şi-au arestat eventualii opozanţi. Am avut ghinionul să fiu printre primii. În continuare, soţia povesteşte: „Te aşteptam să vii după ora patru, ca de obicei. Am văzut că întârzii, mi-am zis că poate te-ai dus la celălalt loc de muncă şi vii pe la ora opt. Am început să vorbesc cu fetiţa: «Tăticu' vine mai târziu, tu mănâncă şi mai culcă-te. Te va scula tăticu' atunci când va veni». Afară se lăsase întunericul. În acea linişte care era la noi, fiind singuri în casă şi curte, se aud bătăi în poartă. Deschid şi apare colegul tău, Victor Urdea, care avea în mână servieta ta. M-a trecut un fior când am văzut servieta. L-am poftit în casă şi acesta îmi spune: «Soţul dumneavoastră a fost ridicat de Securitate şi m-a rugat pe mine să vă aduc servieta cu unele cumpărături». Altceva nu mi-a spus. După plecarea lui Urdea am început să plâng şi am alergat peste drum, la familia Bentu, să le spun ce s-a întâmplat şi să îi rog să o lase pe fiica lor să doarmă cu mine, fiindu-mi frică singură. Răspunsul a fost categoric «Nu, şi nouă ne este frică, apoi în noaptea asta va veni Securitatea să facă control şi nu aş dori ca să o găsească pe fiica noastră acolo». M-am întors acasă zdrobită de durere. În acele clipe nu mai aveam nici un sprijin, doar pe fiica mea de numai patru luni, care nu înţelegea nimic. Printre lacrimi îi spuneam că tăticul nostru nu mai vine, repetam mereu. Nu m-am culcat, stăteam cu lumina aprinsă, aşteptam să se întâmple ceva, şi s-a şi întâmplat. În jurul orei 24.00 am auzit zgomote în curte, apoi nişte bătăi în uşă. Am întrebat «Cine-i?». «Miliţia, deschide!», mi s-a răspuns. Când am deschis, au năvălit în cameră mai mulţi securişti. În jurul casei şi prin curte erau alţii. Veniseră ca la un criminal periculos, la o biată femeie cu un copilaş, foarte periculoşi. Cei care au intrat s-au împărţit în camera de dormit, în bucătărie, la bibliotecă, unde unul s-a apucat de scotocit. Nu a

rămas carte nerăsfoită. Au găsit poezii, scrisori de la prieteni, de la rude, au ales câteva cărţi şi le-au luat. Nu mi-au spus ce caută, dar nu a rămas un colţ nerăscolit. Saltelele le-au aruncat pe jos. Am stat neputincioasă în mijlocul lor. Ei erau conduşi de unul cu ochelari şi haină elegantă din piele, care a avut impertinenţa să se uite la fetiţă şi să spună: «Banditul, a lăsat şi un copil», la care eu i-am răspuns prompt: «De ce-l faci bandit, domnule, că soţul meu este un om cinstit, nu a furat şi nu a făcut rău nimănui». La plecare m-au pus să semnez un proces-verbal în care nu am ştiut ce scrie. Au luat lucrurile confiscate o cărţi, caiete cu însemnări, multe notiţe o şi la plecare mi-au cerut să le dau ceva lenjerie să ai tu, pentru că nu vei veni curând acasă. Am căutat prin lucrurile răvăşite pe jos. Le-am dat la repezeală ciorapi, cămăşi, izmene, maieuri şi batiste. După plecarea lor am început să-mi adun lucrurile şi să fac ordine. A doua zi am mers de dimineaţă cu fetiţa în braţe la familia Grigorescu, să-i anunţ că ai fost arestat şi am lăsat fetiţa acolo, de unde am plecat la poştă ca să trimit o telegramă mamei ca să vină urgent la mine. În ziua următoare, mama a şi sosit. Împreună am mers la fratele tău, Miron, să-i spun şi lui ce s-a întâmplat. Am mai dat o telegramă la Sibiu. Am uitat să-ţi spun că după plecarea securiştilor am găsit în salteaua fetiţei o carte, „Mişcarea Legionară şi muncitorimea”. Am aruncat-o în foc şi am ars-o. Mă gândeam că vor veni după ea, şi aşa s-a şi întâmplat. După câteva zile au venit din nou la percheziţie. Nu mi-au spus ce anume caută, doar atât: «Unde-s cărţile legionare?”. «Le-a luat Securitatea”. „Bandito, îmbracă-te şi mergi cu noi!». În ţipetele disperate ale mamei mi-am luat fetiţa şi am mers cu ei. Când am ajuns acolo, m-au predat maiorului Lazăr, un om rău, care s-a răstit la mine: «Şi tu eşti bandit, ca şi bărbatul tău! Altfel nu văd de ce te-ai măritat cu un legionar». «Bărbatul meu nu-i nici bandit, nici legionar». «De ce ai luat copilul ăsta cu tine?» «Ca să-l alăptez, domnule». «Ei bine, n-ai să-l alăptezi. Pe tine te bag la beci, iar copilul îl dăm la leagăn, să-l creştem în ideile noastre. Voi nu meritaţi să creşteţi copii». La răcnetele fiarei, fetiţa s-a speriat şi a început să plângă, iar bestia continua să mă amenințe şi să-mi ceară cărţi legionare. Eu răspundeam: «Cereţi celor care au făcut percheziţie, că ei au luat ceea ce au găsit». Exasperat de plânsetele fetiţei, m-a trimis la celulă, să ne liniştim. Când ne-am întors, hotărârea era luată şi anume să părăsesc Braşovul în cel mai scurt timp şi să nu mai iau legătura cu bandiţii. Dacă nu plec, voi ajunge lângă «banditul de bărbatul tău». Mi-am luat fetiţa şi am plecat. De cum am ieşit pe poarta

Securităţii, fetiţa a încetat să mai plângă. Am mers la fratele tău, Miron, şi i-am spus ce am păţit şi că m-au somat să părăsesc Braşovul imediat, rugându-l pe Miron să mă ajute să-mi fac bagajele şi să le las la el, în special cărţile. Ajunsă acasă, mama mă aştepta plânsă şi zdrobită de durere; avea 67 de ani şi o tensiune de peste 22. I-am povestit şi mamei ce am păţit şi că trebuie să părăsesc Braşovul. «Nu-i nimic, mergeţi cu mine acasă, o să creştem noi fetiţa». În două-trei zile am şi plecat. Mă temeam de Securitate, că mă vor lua din nou.

Dar nici aşa nu am scăpat. După două săptămâni am fost luată de Securitatea din Reghin şi dusă la Braşov. Şi de această dată nu am lăsat fetiţa acasă, lucru care l-a înfuriat din nou pe maiorul Lazăr. Acesta a reluat aceeaşi poveste de la început, unde-s cărţile şi cine erau prietenii noştri, ce căuta Boian la noi, Mihăilescu, Luca, Grigorescu şi ce discutau. Discutau probleme legate de familie, banalităţi. «Nu asta, ce probleme politice, despre legionari...». «Eu nu am auzit astfel de discuţii». Mi-a luat declaraţii scrise şi m-a ameninţat că mă trimite lângă tine. Seara mi-a dat drumul şi m-au urmărit unde am mers. Eu, ca de obicei, am mers la Miron şi am rămas acolo peste noapte. Le-am spus de ce m-au adus. Când am pomenit de cărţi, a tresărit, iar după plecarea mea le-a ars filă cu filă, de frică să nu le găsească la el”.

Se apropia de ziuă şi noi tot aveam de vorbit. A doua zi fiind duminică, au venit rudele şi ne-am întreţinut cu ele. Pe neobservate, viaţa noastră a intrat în normal. Luni am mers la Căcuciu, la medic, la dl. dr. Blaga, care era ungur, dar avea un suflet mare. Acesta mi-a prescris tratament. m-a trimis la analize şi mi-a recomandat tratament la Sovata.

Soţia, care avea economii, i-a spus doctorului să-mi prescrie orice, că ea vrea să mă fac sănătos. Ziua următoare am mers la Reghin, la analize şi la cumpărături. A comandat un costum de haine la un prieten de-al nostru, care era croitor, Zaharie Vultur. În aceeaşi zi mi-a luat şi lenjerie. Acasă, soacra mea a început să-mi facă băi de plante timp de două săptămâni în fiecare seară. Într-o cadă îmi pregătea baia, care m-a ajutat mult, încheieturile s-au deblocat. După băile făcute de mama-soacră am fost trimis de soţie la Băile Sovata pentru 18 zile. M-am cazat într-o vilă elegantă în centrul staţiunii, nu departe de dispensar şi de bazele de tratament. Medicii de acolo erau maghiari, foarte competenţi şi umani. Nu am ascuns că am fost deţinut politic. Personalul medical m-a tratat cu multă bunăvoinţă făcându-mi împachetări cu nămol, băi sărate la cadă, ionizări, afuziuni, băi

de lumini. Am fost răsfăţat de medici, aşa cum mă răsfăţau soţia şi fetiţa, care veneau sâmbătă şi duminică la mine cu bunătăţi şi bani, pe care nu-i cheltuiam, ci le cumpăram tot lor cadouri. Cât şedeau ele la mine, mergeam la biserică şi ne plimbam prin parc. Mai făceam fotografii în zilele când eram împreună la Sovata. Soţia a continuat cu povestirea necazurilor ei.

Sovata - confidenţe

„Dragă Sandule, după arestarea ta am fost supusă la tot soiul de presiuni şi privaţiuni. Norocul meu a fost mama şi părinţii tăi, care m-au ajutat cu ce puteau. Tatăl tău venea la mine cu căruţa şi o ducea la voi acasă pe Neli. Era foarte fericită că merge cu moşu'. Dar, din păcate, moşul a părăsit-o la numai doi ani şi jumătate. Am suportat greu moartea tatălui tău. Am căutat să-mi găsesc o suplinire, da nu a fost chip să fiu angajată. Mi se spunea că sunt soţie de deţinut politic şi nu se poate să fiu în preajma copiilor. Umblând pe la şcoală, am aflat de la fostele colege că activistul de la Securitate şi cel de la UTC mă urmăresc la fel. Şi şeful de post se interesa unde merg şi cu cine vorbesc. Eu mergeam la Reghin, deşi nu aveam voie să părăsesc comuna. Mă ajuta să plec doctoriţa de copii, soţia doctorului Blaga, care îmi dădea trimitere la policlinica de copii pentru Neli şi nu aveau încotro. Cu acea ocazie mergeam la naşi, la camaradul tău de închisoare, Vultur, o vizitam pe Paulina Sfera, soţia colegului tău din proces. Speram că poate a aflat unde sunteţi. O vizitam pe prietena mea Violina. Costi, soţul ei, ajunsese mare la partid. Tot speram că va face ceva să fiu încadrată în învăţământ, dar au trecut doi ani şi cei de la învăţământ erau surzi. Financiar o duceam tot mai greu. Banii pe care i-am avut la arestare s-au împuţinat, cu toate economiile făcute. Aveam nevoie de serviciu. Fetiţa creştea şi trebuia îmbrăcată. În comună se făcea colectivizarea. Ne luau totul. Eu nu m-am înscris şi nici fratele, Sandu. Fratele Gorea a fost arestat şi torturat, dar a refuzat. Cu pământul meu şi al lui Sandu s-a înscris mama. Ea ne-a scos din încurcătură. Acum nu mai aveam nimic. La începutul anului '58 s-a făcut un loc în grădiniţa din comună şi, cu ajutorul naşilor mei, am fost angajată pe post de educatoare. Am fost foarte bucuroasă, numai că această bucurie nu a ţinut mult. Cineva a sesizat Inspectoratul şi am fost chemată acolo. Disperată şi cu teamă am plecat la Reghin, la prietena mea, Violina Moise, şi i-am povestit scopul

vizitei mele şi cum cineva vrea să mă lase fără pâine. Violina l-a sunat pe Costi să vină urgent acasă. Acesta a sosit repede. Când m-a văzut, a zis: «Ce-i cu tine?». «Ce să fie, cineva mă lucrează la inspectorat. Sunt disperată». Intervine Violina şi pe un ton poruncitor îi spune: «Costi, te duci la Căldare, primul secretar, şi îi rezolvi problema. Ai înţeles?». «Bine, merg imediat la Căldare. Viorica aşteaptă telefonul şi după aceea mergi la Inspectorat, dacă va mai fi cazul». Costi s-a dus la primul secretar, căruia i-a povestit cum m-a cunoscut în comuna Sânmihai, unde eu eram primar, iar fata aceasta era învăţătoare şi răspundea la toate solicitările Primăriei. O trimiteam la adunat spice după secerat, în timpul verii mobiliza copiii la creşterea viermilor de mătase în folosul şcolii. Este adevărat că soţul ei este deţinut politic, dar are un copil care trebuie crescut. Căldare i-a arătat mai multe reclamaţii. În final, Căldare a dat telefon la inspectorat să nu fiu dată afară, dar i-a spus lui Costi să mă sfătuiască să divorţez, altfel el nu mă poate ajuta. După un timp destul de lung a venit Costi Moise şi mi-a spus că pentru un timp s-a rezolvat, dar primul secretar condiţionează rămânerea mea pe mai departe la învăţământ dacă voi divorţa de tine. Violina şi Costi m-au îndemnat să fac aceasta pentru fetiţă. Nu am putut să le răspund, le-am spus doar să mă consult cu mama lui Sandu, cu mama mea şi apoi cu naşul nostru, preotul greco-catolic Iuliu Pop, care a fost şi el arestat de mai multe ori pe termen scurt. A fost lăsat în pace când a acceptat să părăsească comuna Sânmihai, ca să nu mai aibă influenţă asupra sătenilor. De la Violina am plecat tristă acasă la mama şi i-am povestit toată situaţia. M-a ascultat cu atenţie şi mi-a zis: «Draga mamii, eu nu ştiu ce să te învăţ, în familia noastră nu a divorţat nimeni până acum». «Dar mamă, dacă eu voi fi silită să fac acest pas, nu-l fac ca să mă recăsătoresc. Eu îl aştept până va veni, să ne creştem fetiţa». «Vorbeşte mai întâi cu mama lui!». «Da, voi vorbi». După câteva zile am mers la mama-soacră şi i-am povestit ce-am făcut la Reghin, i-am spus povestea cu primul secretar Căldare, condiţionarea menţinerii mele la grădiniţă, de divorţul meu de Sandu. «Păi, eu ce să-ţi spun? E tare greu. Tu ai un copil pe care să-l creşti. Eu sunt bătrână şi neputincioasă. Socrul tău a murit, pământul ni l-au luat, este greu să te ajut. Tu ai fetiţa de crescut şi ştii mai bine ce trebuie să faci». «Vezi, mamă, îmi este foarte greu să iau o hotărâre aşa de grea singură. Pe Sandu nu-l părăsesc, îl voi aştepta până se întoarce. Aşa zice şi mama, să fac ce cred eu. Voi merge la naşu' să-l întreb ce crede că este mai bine să fac». «Bine faci, draga mea.

El este om învăţat şi îţi poate da un sfat bun. El este şi preot şi un lucru rău nu te poate învăţa». După această discuţie am plecat şi mai confuză. Nu-mi rămânea decât să-l consult pe naşul, Iuliu Pop. Deci, am mers la Reghin. Naşul era deja informat de Moise despre decizia primului secretar Căldare, că dacă vreau să rămân în învăţământ trebuie să divorţez. Naşul îşi făcuse un plan, asumându-şi el răspunderea divorţului. Mi-a vorbit cam aşa: «Fină, eu am vorbit cu Costi şi la inspectorat de situaţia ta. Nimeni nu are curajul să te susţină pe faţă. Va trebui să divorţezi formal, ca să-ţi creşti copila. Dacă se va întoarce finul, mă oblig eu să discut cu el această situaţie. El cunoaşte foarte bine metodele de presiune şi şantaj ale comuniştilor. Eu voi vorbi cu un avocat şi vom vedea ce formalităţi trebuie să facem. Te voi anunţa ce-am aranjat». După discuţia cu naşul m-am reîntors la mama şi i-am povestit ce sfat mi-a dat naşul. «Draga mami, fă cum crezi». «Da, mamă. Altă soluţie nu am, ori divorţez, ori renunţ la serviciu şi voi lucra cu ziua pe unde voi putea, ca să-mi cresc fetiţa. Eu cred că tot va veni Sandu şi ne vom creşte împreună copilul. Mă duc să vorbesc şi cu mama-soacră, să-i spun şi ei ce a zis naşul nostru». Când i-am spus mamei tale, a fost de acord cu părerea naşului şi a zis: «Viorica, fă ce ţi-a spus naşul vostru, apoi, dacă va veni Sandu acasă, îi voi spune şi eu cât de greu ai dus-o doi ani fără lucru. Din partea mea fă cum crezi că este mai bine, eu nu te voi condamna niciodată. Tu eşti tânără, trebuie să trăieşti. El este copilul meu şi dacă a mai fost închis trebuia să nu se însoare, să te lase şi cu un copil». «Mamă, dacă mai vorbeşti aşa, eu nu mai dau pe la dumneata. Eu dacă sunt silită să divorţez o voi face doar ca să-mi schimb numele, care îi deranjează pe cei de la partid. Dacă nu mai port numele de Salcă, nu mai au treabă cu mine. Ştii bine, mamă, cât îl urau comuniştii pe tata-socru că se opunea colectivizării. Nu voi divorţa ca să mă recăsătoresc, pentru că nu voi mai găsi tată la copil. Un bărbat pot găsi, dar un tată nu. Îl voi aştepta până va veni, să ne creştem fetiţa împreună». Aici am izbucnit amândouă în plâns. Acele zile şi chiar săptămâni eram într-o stare de nelinişte. Mă gândeam tot timpul la acest lucru, mă trezeam şi noaptea, îmi vuia capul când mă gândeam ce motive voi invoca la divorţ. Nu găseam motive; aveam doar un an şi trei luni de convieţuire, nu ne-am certat niciodată, ne respectam şi ne iubeam. Eram foarte fericiţi că aveam un copil, deoarece acesta era visul nostru. Până să mă decid a trecut încă mult timp. Abia în luna mai 1959 nu s-a mai putut şi prin naşu' am depus cererea ce divorţ, după ce directoarea îmi comunică

că nu mă mai poate reîncadra. La 1 septembrie, nemaiavând încotro, m-am dus la Reghin, unde am luat legătura cu naşul şi împreună am mers la Tribunal, unde am depus cererea, care s-a judecat pe 11 iunie 1959. Ca motive de desfacere a căsătoriei am depus copia după sentinţa ta de condamnare la 20 de ani de muncă silnică. Citirea sentinţei a fost suficientă la luarea hotărârii. Prin sentinţa de divorţ mi-a fost repartizată fetiţa, spre creştere şi educare".

După divorţ

Este adevărat că în septembrie am fost numită fără probleme la grădiniţă şi, în plus, am primit şi o suplinire la clasele I-IV. Pentru o vreme am fost lăsate în pace; părea că s-au liniştit. Eram chemată la şcoală la diferite munci cu copiii, chiar şi la Sfatul Popular, ca să îi ajut la diferite lucrări de birou, tabele cu diverse probleme cu colectivul. După un timp am observat că tot ce mi se dădea să fac nu era întâmplător, avea un substrat politic. Oamenii erau refractari la întrebările puse de noi. În general, colegele se sustrăgeau de la asemenea munci. Eu eram cu pată şi angajată din milă. Nu aveam încotro. Ca soţie de deţinut politic, trebuia să mă reabilitez, spuneau ei, să dovedesc că am terminat cu tine, lucru foarte greu pentru mine. În concluzie, nici nu prea înţelegeam ce vor. Mă tot chemau activiştii, veniţi la Reghin, la cancelaria şcolii şi îmi ţineau tot felul de teorii, cum trebuie educaţi copiii în spiritul ideilor revoluţionare şi al luptei de clasă. În plus, directoarea era obligată să mă supravegheze şi să facă rapoarte în legătură cu activitatea mea la şcoală şi în viaţa particulară. În ceea ce privea obligaţiile de serviciu, nu avea ce să îmi reproşeze. Uneori îmi spunea: «Tu ai divorţat numai de formă, inima ta este tot alături de Sandu, altfel nu ai mai merge mereu la soacră-ta. Am aflat că te duci cu ea pe la preoţi să vă citească». Se vede că am fost urmărită. Altă dată îmi zice «Viorica, dacă ai divorţat cu adevărat, de ce nu ai şi tu un amant»? I-am răspuns sec: «Mie îmi trebuie tată la fetiţă, nu amant». Dar, Sandule, ce s-a petrecut cu mine, s-a petrecut şi cu alte soţii de deţinuţi politic. Soţia colegului tău, Sfera, a păţit la fel. Nu i-au primit copiii la liceu până nu a divorţat. Acelaşi lucru s-a petrecut şi cu învăţătoarea de la Gurghiu, soţia preotului Ioan Pop, mamă a cinci copii. Ca să nu o dea afară din învăţământ, să-şi poată creşte copiii, a divorţat. Se pare că cei de la învăţământ

înnebuniseră, aşa de mult se ocupau de noi, soţiile de deţinuţi politici».

În 1958-'59 am observat şi noi, în închisoare, că ceva se petrece cu voi, soţiile noastre. Veneau multe sentinţe de divorţ, din care noi am dedus că această avalanşă de comunicări, de divorţuri, avea loc odată cu începerea acţiunii de reeducare din închisori. Deci, era vorba de două acţiuni concertate de Securitate în vederea înfrângerii rezistenţei morale a deţinuţilor. Efectul nu a fost însă cel scontat de Securitate. Oamenii au înţeles tactica Securităţii, de demoralizare şi de înfrângere a rezistenţei. Eu, neprimind nici o comunicare, stăteam liniştit. Nu prea credeam că tu vei divorţa. Ştiam că ai şi caracter, şi voinţă, apoi l-ai avut profesor, la religie şi morală, pe protopopul Alexandru Todea, rudă de-a mea, pe care tu îl stimai foarte mult şi care a fost şi el închis pentru credinţă şi libertate. „Fiind cadru diactic, nu aveam voie să merg la biserică, ca să nu influenţez copiii. Dar fără asistenţă religioasă era greu ca să îmi satisfac această necesitate. Mergeam la Reghin, la biserica romano-catolică, noi fiind, de fapt, greco-catolici. Eu, prin naşu', primeam asistenţă spirituală de la preoţii care nu au trecut la ortodocşi. De exemplu, am mers la Iernuţeni cu mama ta, la un preot mai în vârstă, care ne-a citit din Evanghelie şi a rămas să se roage tot timpul pentru tine. Am fost şi la preotul din Frunzeni, un om cu vârstă înaintată, căruia i-am spus necazul meu şi l-am rugat să deschidă Pravila, din care a citit şi a spus că «Te afli într-o situaţie grea. Eşti în mare suferinţă, dar vei scăpa şi te vei întoarce acasă». Într-adevăr, am încercat în toate părţile să aflu ceva despre tine, dar nu a fost posibil. Aşa că, toată speranţa am pus-o în Dumnezeu şi mergeam la preoţi să se roage pentru sănătatea ta. Prima veste de la tine am primit-o prin luna iulie 1964, când a venit acasă prietenul tău, Toader Roşca, învăţător în comuna Adrian. Acesta, când a coborât din tren, a căutat printre oameni şi a găsit pe unul din satul meu, care mă cunoştea. Roşca l-a rugat să-mi spună că tu eşti în viaţă la Aiud şi să te aştept că, într-o săptămă-două, vii acasă. Consăteanul meu, de la autobuz, a venit la mine acasă şi de la poartă a început să strige: «Doamna Viorica, vine domnul Sandu acasă!». Am ieşit speriată din casă. Au ieşit şi ceilalţi. S-au adunat şi vecinii. Acesta continua să repete într-una «Vine domnul Salcă acasă», că i-a spus lui unul care a fost cu domnul Sandu şi care acum venea acasă. De emoţie, de bucurie, am început să plâng. Toate femeile plângeau. Vestea că vii acasă s-a răspândit în tot satul. A venit şi sora Maria, care m-a întrebat:

«Soră dragă, ce vorbeşte Ion al Fătului, să fie adevărat?». «Eu cred că da» şi am plâns amândouă. Cele două-trei săptămâni au trecut mai greu decât cei opt ani. Cum ieşeam pe stradă, lumea mă întreba: «A venit soţul tău?», iar eu răspundeam: «Nu încă, dar trebuie să sosească». Începusem să fiu convinsă că vei veni. Împreună cu Neli ne făceam planuri cum te vom primi. Mergeam la Căcuciu în fiecare zi să vorbim cu mama ta. Acum suntem împreună şi nimic nu ne mai desparte".

Hotărârea de la Sovata

Timpul petrecut la Sovata ne-a fost de un real folos. În linişte am putut să ne depănăm amintirile celor opt ani de suferinţă. Am constatat că şi soţiile noastre au fost, în general, supuse, alături de copii, la tot felul de privaţiuni şi umilinţe, fiind supravegheate continuu, îndepărtate din servicii, eliminarea copiilor din şcolile superioare o liceu, facultate , trimise la munca de jos. Analizând împreună situaţia noastră, care, din punct de vedere religios, nu suferise nici o schimbare, eram uniţi pe viaţă în faţa lui Dumnezeu. Am hotărât împreună ca în cel mai scurt timp să ne înfăţişăm în faţa ofiţerului Stării Civile ca să reînnodăm firul care vremelnic s-a întrerupt. Deci, după întoarcerea de la Sovata am luat legătura cu Primăria şi pe 10 septembrie 1964 am făcut din nou căsătoria civilă. Aşa cum hotărâsem, să ne reîntoarcem la Braşov, în jurul datei de 10 octombrie am plecat singur să-mi caut de lucru şi o locuinţă. Cu serviciul a fost mai uşor. În zece zile am fost angajat, dar cu locuinţa a fost mai greu, deoarece au trecut nouă luni până să ne putem reîntregi.

Nu pot să nu mă gândesc acum, la capătul acestui episod de familie, la exemplul Penelopei, simbolul soţiei credincioase. Fiica lui Icarios şi a zeiţei Peribea l-a aşteptat pe Ulise în Itaca 20 de ani: zece pe vremea războiului troian şi alţi zece până a ajuns acasă, fiind înconjurată tot timpul de pretendenţi vicleni, care aşteptau să fie aleşi de ea, amânându-i cu vorbele: „Tinerii mei peţitori mai aşteptaţi şi nu daţi zor cu nunta până să isprăvesc pânza asta, ca să nu mi se destrame urzitura că doar e giulgiul lui Laerte, şi când nemiloasa moarte l-o scoborî în lungul ei somn, n-aş voi ca femeile din popor să spună că am îngropat fără de giulgiu un crai ce a agonisit atâta avere", amăgindu-i patru ani, destrămând noaptea ceea ce lucra în timpul zilei. Homer pune în gura lui Agamemnon, într-o discuţie între suflete, în

Hades, următoarele cuvinte: „Fericitule fiu al lui Laerte, iată că ţi-ai găsit femeia! Ce suflet drept, cinstit şi mândru a fost în neprihănita Penelopă! Cum şi-a adus ea aminte de bărbatul fetiei ei! Nicicând noare să-i piară slava numelui, căci cântăreţii inspiraţi de nemuritori au să cânte pe cumintea Penelopă. Ea nu şi-a întins mâna ucigaşă pe soţul ei ca fiica lui Tindar, a cărei amintire o să fie hulită în cântece cumplite şi ruşinea ei o să cadă şi asupra femeilor cinstite" (traducerea în proză a acestor pasaje din „Odiseia" aparţine lui E. Lovinescu). Foarte multe dintre soţiile prigoniţilor regimului comunist au fost la aceaşi înălţime.

Aduc omagiile mele familiei şi, în mod special, soţiei, care a suferit alături de mine toate privaţiunile impuse.

Subalternii colonelului Crăciu la Penitenciarul Aiud

1. Lt. colonel Ioan Ivan ;
2. Lt. colonel Martin Iacob, ofiţer politic, născut 25.01.1923 în Săcele, judeţul Braşov. Tatăl Ioan, mama ...;
3. Colonel Gheorghe Ionescu, ofiţer politic, născut 04.11.1924 în Drăgăneşti, judeţul Argeş. Tatăl Haralambie, mama ...;
4. Cpt. Scarlat Chirilă, ofiţer politic, o fiară;
5. Colonel Dumitru Băncilă, ofiţer politic, născut în data de 29.03.1927 în Bucşani, judeţul Dâmboviţa. Tatăl Dumitru, mama Maria, ofiţer politic.

Ofiţerii din Securitatea Braşov 1956/1957

1. Colonel Gheorghe Crăciun, comandant Inspectorat, născut la 24 iulie 1913, în Mintiul Gherlei, judeţul Cluj. Tatăl Nicolae, mama ..., român;
2. Mihali ..., locţiitor comandant, ungur;
3. Colonel Ion Cernea, adjunct al lui Crăciun în Munţii Făgăraşului, român;
4. Colonel Moiş, implicat în problema Făgăraş, ungur;
5. Lt. colonel Lazăr Maier, evreu, torţionar;
6. Maior Stelian Alexandrescu, anchetator şef; a făcut parte din Divizia „Tudor Vladimirescu”, locuieşte în Piaţa Enescu nr. 9, Braşov, cu pensie de colonel;
7. Maior Toth Ştefan, şeful arestului, pretindea că este frate cu Vasile Luca, ungur;
8. Căpitan Mircea Rusu, anchetator şef, evreu, torţionar;
9. Căpitan Dumitru Vera, anchetator, macedonean;

10. Căpitan Ernest Deithel, şeful filajului, evreu. În prezent locuieşte la New York, are un magazin de mobilă veche;
11. Lt. major Traian Urzică, anchetator, bătăuş, român. În prezent locuieşe pe str. Cuza Vodă, cu o pensie de colonel;
12. Lt. major Constantin Teodoru, lucra la filaj, făcea şi pe anchetatorul, român;
13. Lt. Pop era încă novice în ale anchetei, român;
14. Maior Cârnu, se ocupa cu codoşii, român;
15. Lt. colonel Ispas, anchetator;
16. Lt. major Dima, anchetator;
17. Lt. colonel Ioan Ivan, născut 05.02.1922 în Dorohoi, judeţul Suceava. Tatăl, Iordache, mama...; a lucrat la Securitatea Braşov.

Rolul lui Gheorghe Crăciun

Am prezentat mai sus o listă foarte redusă de ofiţeri care lucrau în Inspectoratul Braşov. La Braşov au fost concentrate cele mai bine cotate cadre din ţară, majoritatea erau ofiţeri şi acţionau în zona Făgăraş. Toate aceste forţe, împreună cu batalioanele de soldaţi în termen, nu au reuşit să-i captureze pe luptători. Solidaritatea populaţiei făgărăşene a întrecut orice închipuire de fraternitate cu cei din munţi. În faţa acestui eşec, conducerea Ministerului de Interne şi a Securităţii au decis să termine odată cu aceşti eroi. Dar pentru aceasta aveau nevoie de un şef şi l-au găsit în persoana colonelului Crăciun. Acesta fusese de la început şef în poliţia comunistă. Mai întâi la Cluj, în toiul provocărilor celor de la Dermata, apoi în grevele studenţeşti. A cunoscut personal o seamă de luptători din rezistenţă, în special studenţi legionari. A reuşit să-şi creeze o reţea de informatori pe care i-a lăsat în urmă pe unde a trecut. De la Cluj a fost mutat la Sibiu, unde îşi stabilise cartierul general Nicolae Petraşcu, împreună cu alte căpetenii legionare. Aceştia au fost supravegheaţi pas cu pas de colonelul Crăciun. În cartea generalului Neagu Cosma, „Securitatea o poliţia politică, dosare, informatori” are şi colonelul Crăciun un capitol, „Aiudul, temniţă grea”, un capitol plin de mistificări, în care tratează situaţia de la Aiud ca o mare nedreptate ce i s-a făcut după atâtea servicii aduse partidului prin trimiterea la moarte a grupului maiorului Dabija şi cel mai spectaculos grup, cel al făgărăşenilor ucişi diabolic, folosind cele mai perfide mijloace de antrenare a vechilor săi informatori, timoraţi, şantajaţi, ademeniţi cu funcţii, cu transferuri aranjate ori plătiţi. Unora li s-

au revizuit condamnările şi au fost puşi în libertate. Toţi aceştia sunt în egală măsură vinovaţi, cum este şi colonelul Crăciun. Cu toate serviciile aduse comunismului în lupta de lichidare a celor ce-şi apărau nevoile şi neamul, domnul colonel a fost trimis acolo unde erau probleme. Un om mândru, arogant şi rău. După isprăvile cu răsunet în Apuseni şi la Făgăraş, se aşteptase să fie înaintat la gradul de general. Dar, din motive necunoscute, nu a primit acest grad mult râvnit, o gradaţie, poate lipsa studiilor, poate teama unora de el, sau poate, Drăghici se gândea să-l mai folosească în teren. Nu sunt plauzibile argumentele lui invocate în capitolul „Aiudul, temniţă grea", în care se lamentează că încă de la Cluj a fost persecutat de unguri, cu care a colaborat foarte bine sau cu evreii din conducere, care îi făcuseră dosar. Şi că de câte ori era chemat la mai marii de la Bucureşti tremura de frică, că-l vor aresta. Dacă se temea aşa de tare şi după cum insinuează că el avea inimă de român, de ce nu şi-a dat demisia din Securitate să scape de persecuţia lui Moghioroş şi a lui Pintilie şi să nu mai trimită români la moarte? Dar puterea şi gradele erau mai importante şi, în plus, dragostea lui pentru marea ţară a socialismului l-a aruncat cu totul în sfera lor de interese. Rezistenţa română trebuia lichidată de un român. Aşa a fost trimis Crăciun la Aiud. Dovada că a venit cu un scop anume reiese din convorbirea avută cu Pintilie, acel evreu rus ce l-a instruit şi i-a spus: „Măi, Crăciun, tu mergi la Aiud, că acolo legionarii îşi fac de cap. Faci tu acolo reeducare cu ei, dar ei să nu priceapă". Dovada că a considerat aceasta ca o sarcină de partid reiese şi din faptul că colonelul Crăciun şi-a ales singur echipa de colaboratori cu care s-a prezentat la post. Printre primele măsuri luate a fost şi construcţia unor celule de izolare draconică cu mecanisme de afară, care puneau în mişcare o placă din lemn drept pat, care seara, la orele 10.00, se lăsa jos fără nimic pe ea. Aceasta servea drept pat între orele 22.00 şi 5.00 dimineaţa. Gardianul o ridica şi o lipea de perete. Timp de 17 ore nu aveai pe ce să te aşezi, trebuia să stai în picioare şi să te plimbi dacă puteai în acele celule frigorifice şi cu o bucată de mămăligă o dată la trei zile. Restul, post negru. Durata pedepsei varia după toanele gardianului şi după indicaţiile personale ale colonelului: 5, 7, 10, 14 zile şi, uneori, mai mult.

- Sfârşitul Volumului al II-lea -

Căsătoria cu Viorica Grama, 14 august 1955

Împreună cu naşul pr. Iuliu Pop şi fiica sa Menina

Neli înconjurată de Buni, Mama Tână şi Viorica (în iulie 1961)

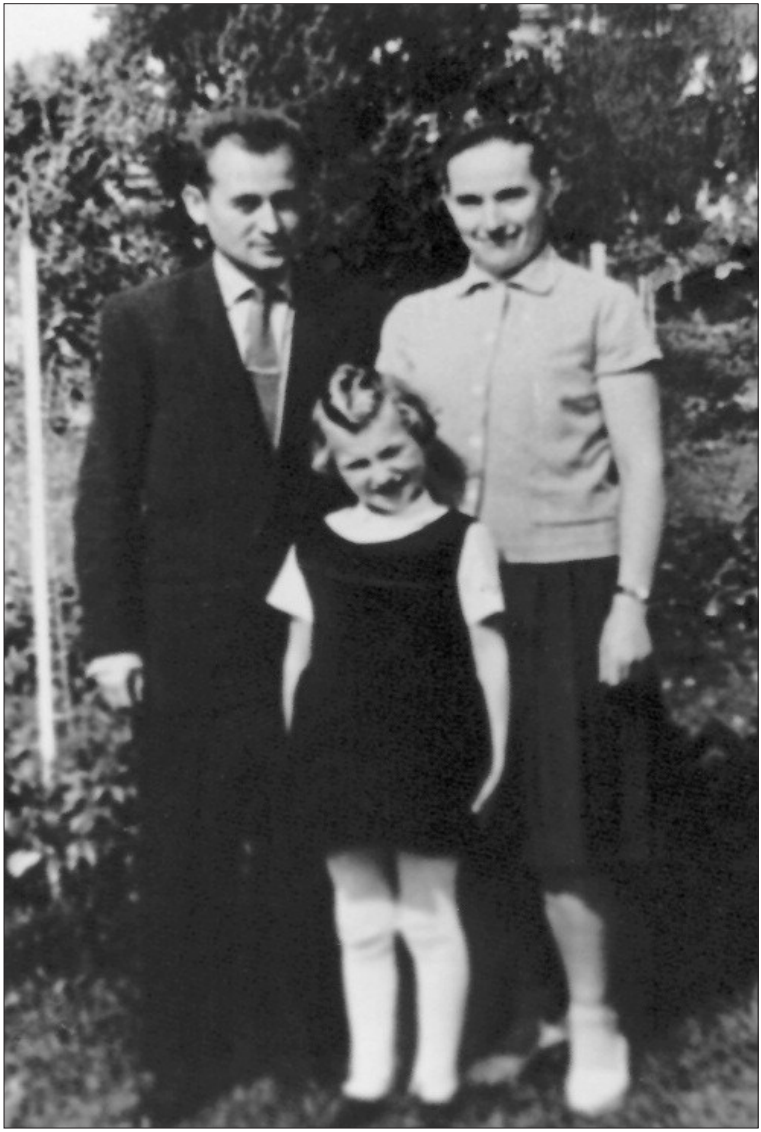

Prima poză de familie, la o lună după eliberare
(Sovata, septembrie 1964)

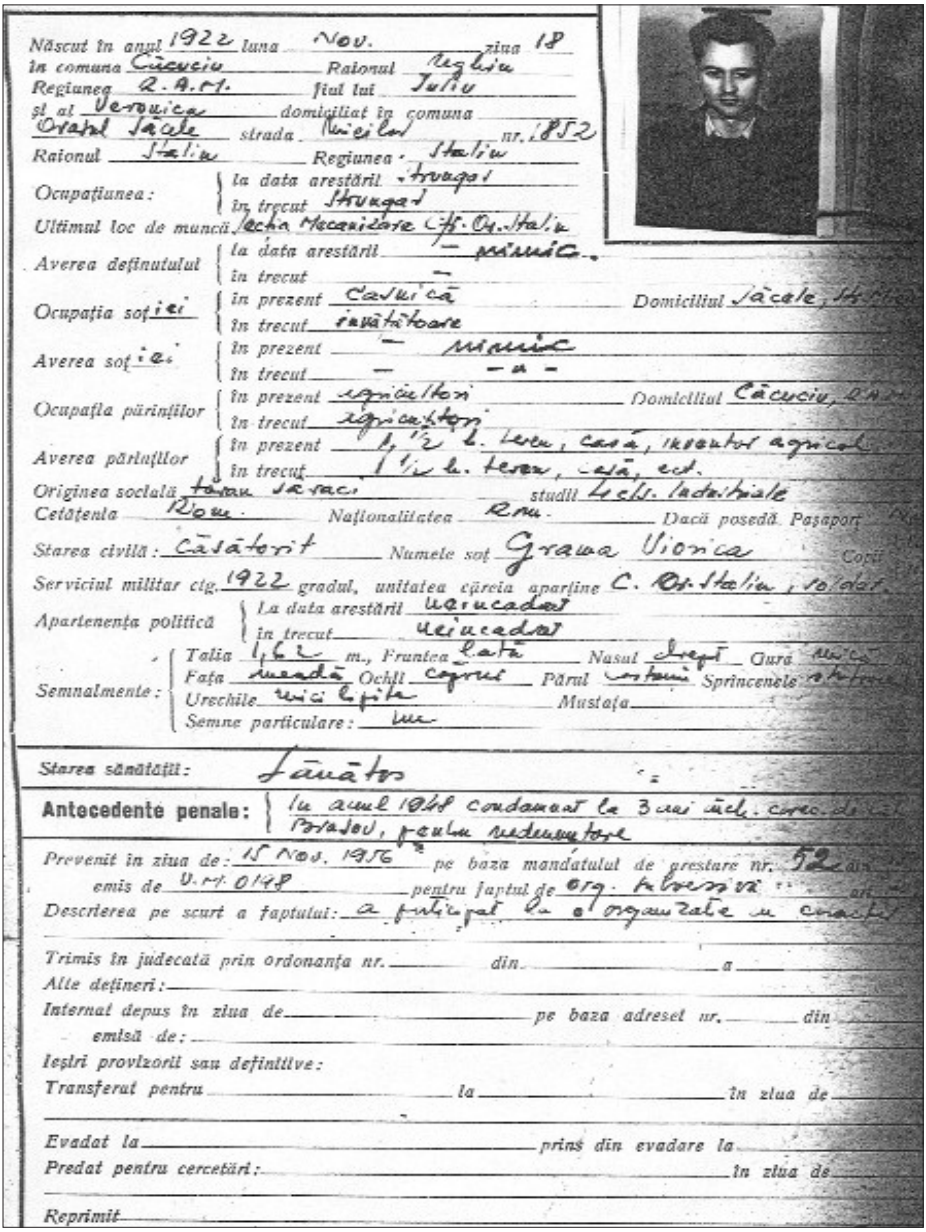

Născut în anul 1922 luna Nov. ziua 18
în comuna Căcuciu Raionul Reghin
Regiunea R.A.M. fiul lui Iuliu
și al Veronica domiciliat în comuna
Orașul Sacele strada Nicolae nr. 1852
Raionul Stalin Regiunea Stalin

Ocupațiunea: la data arestării strungar
în trecut strungar
Ultimul loc de muncă Secția Mecanizare Cff. Oț. Stalin

Averea definitului: la data arestării — nimica.
în trecut —
Ocupația soției: în prezent Casnică Domiciliul Săcele, Str.
în trecut învățătoare
Averea soției: în prezent — nimic
în trecut — — —
Ocupația părinților: în prezent agricultori Domiciliul Căcuciu, R.
în trecut agricultori
Averea părinților: în prezent 1, 1/2 h. teren, casă, inventar agricol
în trecut 1 1/2 h. teren, casă, ect.
Originea socială țăran sărac studii 4 cls. industriale
Cetățenia Rom. Naționalitatea Rom. Dacă posedă Pașaport
Starea civilă: Căsătorit Numele soț Grama Vionica Copii
Serviciul militar clg. 1922 gradul, unitatea căreia aparține C. Oț. Stalin, soldat
Apartenența politică: la data arestării Uciucadar
în trecut Uciucadar

Semnalmente: Talia 1,62 m., Fruntea lată Nasul drept Gura mică
Fața ovală Ochii căprui Părul castanii Sprincenele rărite
Urechile mici lipite Mustața
Semne particulare: nu

Starea sănătății: sănătos

Antecedente penale: în anul 1948 condamnat la 3 ani închisoare corecțională de Tribunalul Brașov, pentru uzurpare

Prevenit în ziua de: 15 Nov. 1956 pe baza mandatului de arestare nr. 52 art.
emis de U.M.V. 0148 pentru faptul de org. tulburări art.
Descrierea pe scurt a faptului: a fost prins la o organizare a cercului

Trimis în judecată prin ordonanța nr. din a
Alte deținere:
Internat depus în ziua de pe baza adresei nr. din
emisă de:
Ieșiri provizorii sau definitive:
Transferat pentru la în ziua de
Evadat la prins din evadare la
Predat pentru cercetări: în ziua de
Reprimit

Fișa personală, cu fotografie, la data arestării

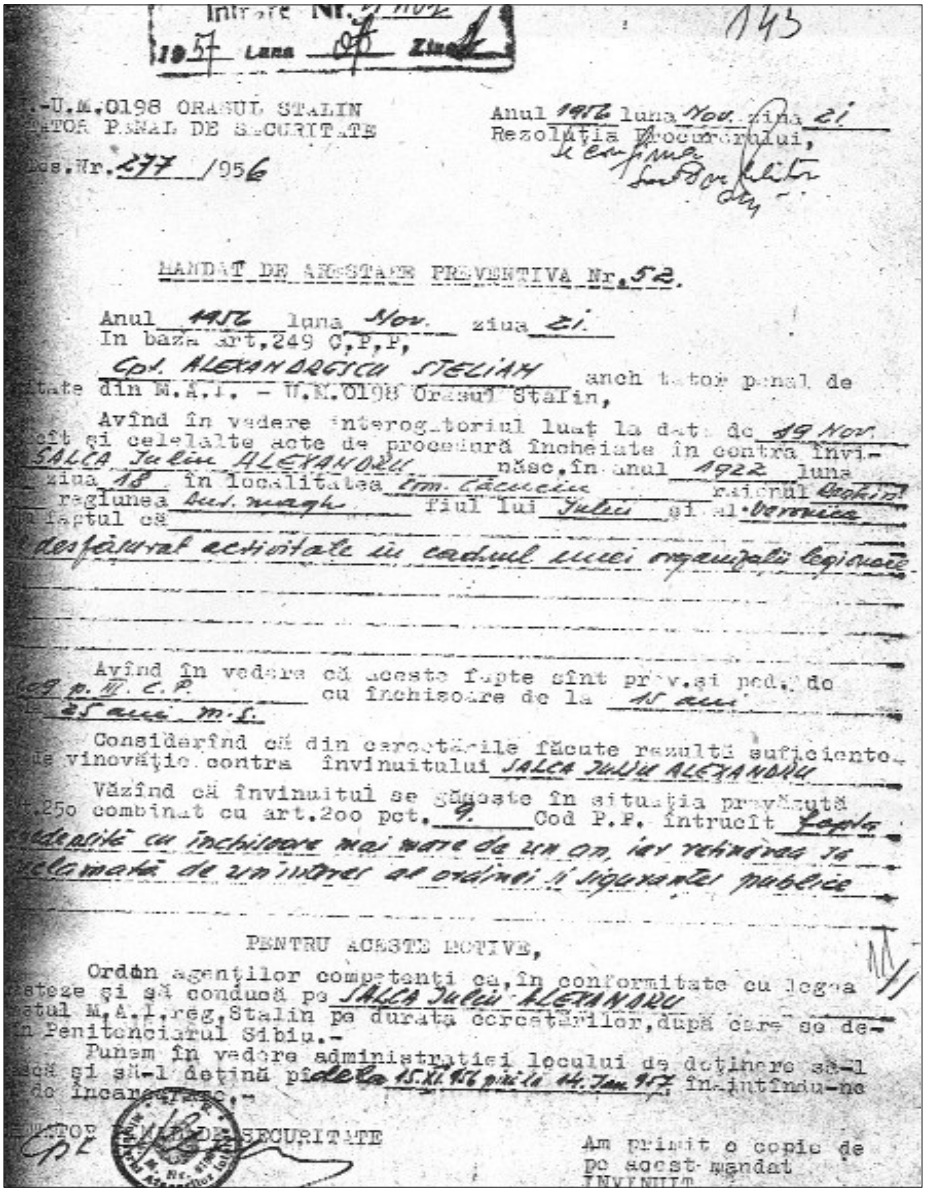

Intrare Nr. 1102
1957 Luna 05 Ziua 4

143

...-U.M.0198 ORAȘUL STALIN
...TOR P.ENAL DE SECURITATE

Anul 1956 luna Nov. ziua 21
Rezoluția Procurorului,

Dos.Nr. 277 /956

MANDAT DE ARESTARE PREVENTIVA Nr. 52.

Anul 1956 luna Nov. ziua 21.
In baza art.249 C.P.P.
Cpl. ALEXANDRESCU STELIAN anch. ...tor penal de ...itate din M.A.I. - U.M.0198 Orașul Stalin,

Avînd în vedere interogatoriul luat la dat. de 19 Nov. ...oft și celelalte acte de procedură încheiate în contra învi-
SALCA Iulian ALEXANDRU născ.în anul 1922 luna ...
ziua 18 în localitatea Com. Căcucia raionul Reghin
regiunea Aut. Maghiară Fiul lui Iulius și al Varvara
...faptul că
desfășurat activitate în cadrul unei organizații legionare

Avînd în vedere că aceste fapte sînt prev.și ped. de
...leg.p.R.P.C.P. cu închisoare de la 15 ani
...25 ani m.l.

Considerînd că din cercetările făcute rezultă suficiente ...
...de vinovăție contra învinuitului SALCA Iulian ALEXANDRU

Văzînd că învinuitul se găsește în situația prevăzută ...
...art.25o combinat cu art.2oo pct. 9 Cod P.P. întrucît Legea ...
...dispune cu închisoare mai mare de un an, iar reținerea sa ...
...reclamată de un interes al ordinii și siguranței publice

PENTRU ACESTE MOTIVE,

Ordon agenților competenți ca, în conformitate cu legea ...
...este și să conducă pe SALCA Iulian ALEXANDRU ...
...atul M.A.I.reg.Stalin pe durata cercetărilor, după care să de-
...în Penitenciarul Sibiu.-

Punem în vedere administrației locului de deținere să-l ...
...aibă și să-l dețină până la 15.XI.56 până la 14.Ian.57 înștiințîndu-ne ...
...de încarcerare."

...TOR P...AL DE SECURITATE
Cpl

Am primit o copie de
pe acest mandat
ÎNVINUIT

Mandatul de arestare, din dosarul penitenciar
(în prezent în arhivele Tribunalului Cluj)

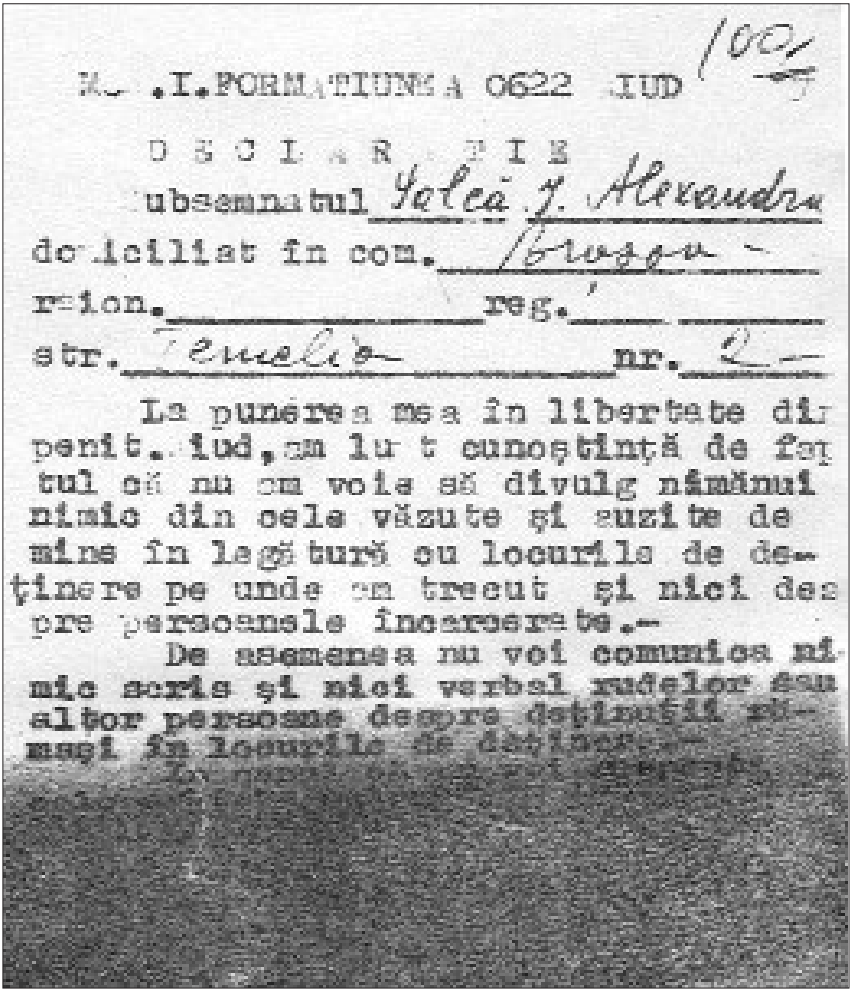

M. .I.FORMATIUNEA 0622 JUD 100

D E C L A R A Ţ I E

Subsemnatul Iolea I. Alexandru

domiciliat în com. Giurgiu -

raion. reg.

str. Tunelă nr. 2 -

La punerea mea în libertate din penit. iud. am luat cunoştinţă de faptul că nu am voie să divulg nimănui nimic din cele văzute şi auzite de mine în legătură cu locurile de deţinere pe unde am trecut şi nici despre persoanele încarcerate.-

De asemenea nu voi comunica nimic scris şi nici verbal rudelor sau altor persoane despre deţinuţii rămaşi în locurile de deţinere.-

Declaraţia semnată la eliberare, din dosarul penitenciar (în prezent în arhivele Tribunalului Cluj)

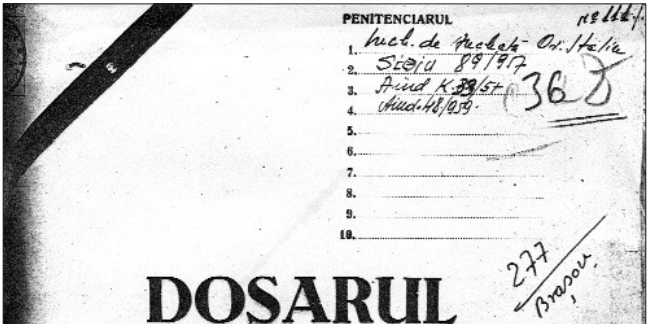

PENITENCIARUL nr. 114

1. Inch. de Percheş - Or. Italia
2. Sibiu 89/917
3. Arad K. 89/St.
4. Aiud 48/959

(36)

277 Braşov

DOSARUL

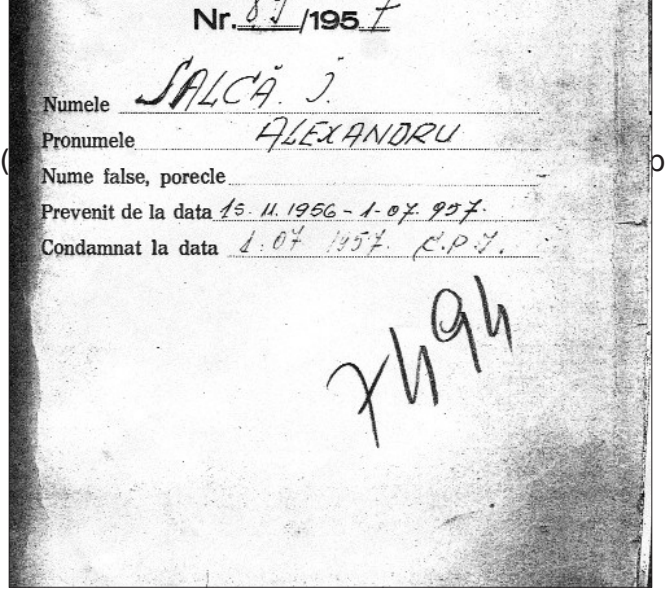
Nr. 87/195 I

Numele SALCĂ I.

Pronumele ALEXANDRU

Nume false, porecle

Prevenit de la data 15. II. 1956 - 1-07. 957.

Condamnat la data 1.07 1957. C.P.J.

7h94

(...pagini)

267

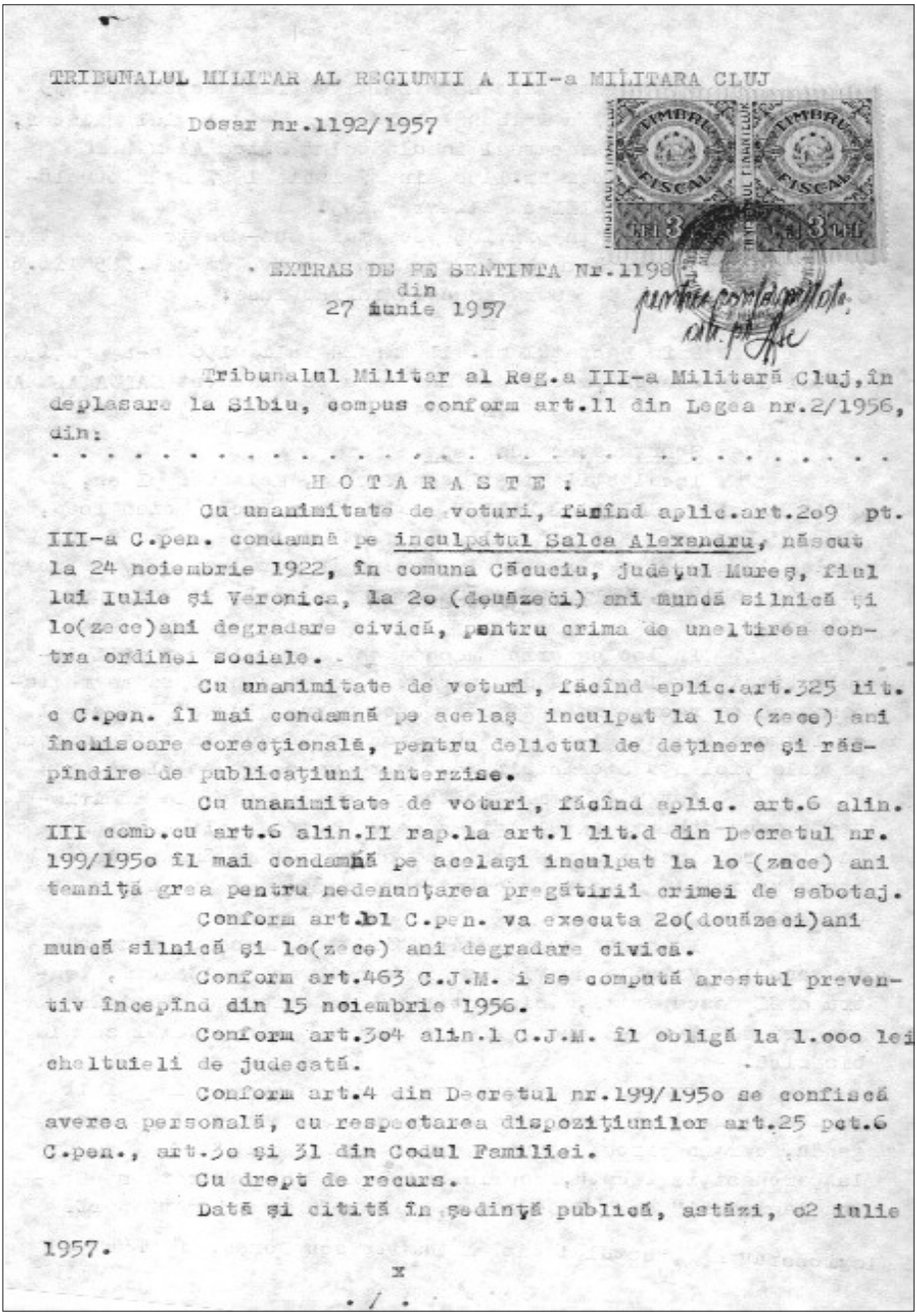

TRIBUNALUL MILITAR AL REGIUNII A III-a MILITARA CLUJ

Dosar nr.1192/1957

EXTRAS DE PE SENTINTA Nr.1198
din
27 iunie 1957

Tribunalul Militar al Reg.a III-a Militară Cluj, în deplasare la Sibiu, compus conform art.11 din Legea nr.2/1956, din:

. . . . . .

H O T A R A S T E :

Cu unanimitate de voturi, făcînd aplic.art.209 pt. III-a C.pen. condamnă pe inculpatul Salca Alexandru, născut la 24 noiembrie 1922, în comuna Căcuciu, judeţul Mureş, fiul lui Iulie şi Veronica, la 20 (douăzeci) ani muncă silnică şi 10(zece)ani degradare civică, pentru crima de uneltirea contra ordinei sociale.

Cu unanimitate de voturi, făcînd aplic.art.325 lit. c C.pen. îl mai condamnă pe acelaş inculpat la 10 (zece) ani închisoare corecţională, pentru delictul de deţinere şi răspîndire de publicaţiuni interzise.

Cu unanimitate de voturi, făcînd aplic. art.6 alin. III comb.cu art.6 alin.II rap.la art.1 lit.d din Decretul nr. 199/1950 îl mai condamnă pe acelaşi inculpat la 10 (zece) ani temniţă grea pentru nedenunţarea pregătirii crimei de sabotaj.

Conform art.61 C.pen. va executa 20(douăzeci)ani muncă silnică şi 10(zece) ani degradare civică.

Conform art.463 C.J.M. i se compută arestul preventiv începînd din 15 noiembrie 1956.

Conform art.304 alin.1 C.J.M. îl obligă la 1.000 lei cheltuieli de judecată.

Conform art.4 din Decretul nr.199/1950 se confiscă averea personală, cu respectarea dispoziţiunilor art.25 pct.6 C.pen., art.30 şi 31 din Codul Familiei.

Cu drept de recurs.

Dată şi citită în şedinţă publică, astăzi, 02 iulie 1957.

x

. / .

Extras de pe sentinţa din 27 iunie 1957 (prima pagină)

Hotărîrea a rămas definitivă prin decizia nr.533 din 3 octombrie 1957 a Tribunalului Suprem - Colegiul Militar, prin care se dmite recursul inculpatului Sălca Alexandru făcut contra sentinţei nr.1195 din 27 iunie 1957 a Tribunalului Militar al Reg.aIII-a Militară Cluj.

Casează în privinţa acestuia sus-menţionata sentinţă în partea privitoare la infracţiunea prev. de art.325 lit.c C.pen. şi îl achită pentru această infracţiune.

x

Prin Decretul nr.411 din 24 iulie 1964 s-a graţiat restul de pedeapsă pe care îl mai avea de executat SALCA ALEXAN

x

Scurta stare de fapt.

Inculpaţii Mihăilescu Victor, Moldovan Ioan, Biriş Nicolae, SĂLCA ALEXANDRU, Calvărăsan Luca, Boian Ioan, Ioan N.Ioan şi Tarinescu Florea sînt elemente ce au făcut parte din fosta organizaţie legionară în care au activat încă înainte de 1940, toţi suferind pedepse pînă la 15 ani muncă silnică.

In loc ca prin executarea pedepselor numiţii inculpaţi să înţeleagă să se îndrepte, ei au căutat să se regrupeze, să se reorganizeze şi să continua "lupta" în scopul ca la momentul ce l-ar găsi oportun să treacă la răsturnarea pe cale violentă a orînduirii noastre democrat populare.

Astfel, reţine instanţa de fond probele administrate, sus-numiţii inculpaţi, după ce au fost eliberaţi din închisoare, încă înainte de 1956, au trecut la înfăptuirea organizaţiei legionare, a cărei activitate fusese întreruptă un timp.

In acest scop inculpaţii se întruneau de regulă în casa lui Mihăilescu Victor şi de cele mai multe ori, pentru a fi descoperiţi, prin întîlniri în diferite părţi în grupuri de cîte 2-3 inşi, fie pe stradă, prin grădini sau la biserică.

Pentru îndoctrinarea lor şi educarea în spirit legionar inculpaţii au folosit un bogat material de propagandă, care a circulat între ei, material care a fost găsit la percheziţia făcută, cuprinzînd între altele: cartea "Pentru legionari" de C.Z.Codreanu, cartea "Cea mai mare jertfă legionara" de preotul legionar Dumitrescu Borşa, cartea.

./.

Extras de pe sentinţa din 27 iunie 1957 (pagina a II-a)

"Crucificaţie" de Bănica Dobre, cărticica şefului de cuib, fotografii prezentînd manifestaţii legionare, ziare legionare, etc.

Parte din materialul găsit la percheziţie a fost păstrat încă în închisoare, fiind trimis, de către inculpatul Răduca Marin, ascuns într-un geamantan cu fundul dublu. Acest geamantan cu material i-a trimis acasă pentru a-l avea la dispoziţie cînd va fi eliberat. Intre timp, cu ocazia mutării într-un alt penitenciar, Răduca Marin a trimis materialul subversiv, prin coinculpatul Trăistaru Gheorghe lui Mihăilescu Victor, care după ce l-a citit şi studiat, l-a trimis coinculpatului Boian Ioan spre a-l ascunde în domiciliul său unde s-a şi găsit.

Inculpatul Seremet Stanislav, legionar fanatic, care în 1949 suferise o condamnare de 4 ani pentru uneltire împotriva securităţii statului, pătruns de ură faţă de regimul democrat popular în perioada evenimentelor din Ungaria a căutat să atragă elemente legionare din oraşul Stalin pentru a constitui o bandă, cu ajutorul căreia să provoace pe calea ferată acte de diversiune asupra unor trenuri ce transportau ajutoare pentru guvernul revoluţionar muncitoresc ţărănesc din R.P.Ungară, care luptă pentru înăbuşirea contrarevoluţiei.

Acest plan el l-a expus şi coinculpaţilor Teodorescu Dumitru şi Călvărăsan Luca, la care discuţii a asistat şi coinculpatul Tifrea Ovidiu.

Despre planul de diversiune conceput de Seremet Stanislav au luat cunoştinţă şi inculpaţii Mihăilescu Victor şi Salca Alexandru, comunicarea fiindu-le făcută de către Călvărăşan Luca.

Inculpaţii Teodorescu Dumitru, Călvărăsan Luca, Trifea Ovidiu, Mihăilescu Victor şi Salca Alexandru, deşi au avut cunoştinţă de Seremet Stanislav, prin planul conceput şi expus pregătea constituirea unei bande pentru a provoca acte de diversiune pe calea ferată, ce ar putea avea consecinţe foarte grave, ei nu au denunţat acest fapt autorităţilor.

x

S-a eliberat prezentul extras în baza cererii înregistrată la Tribunalul Militar Teritorial Bucureşti sub nr. 359 din 17 iunie 1959.

Pentru exactitate

Extras de pe sentinţa din 27 iunie 1957 (pagina a III-a)

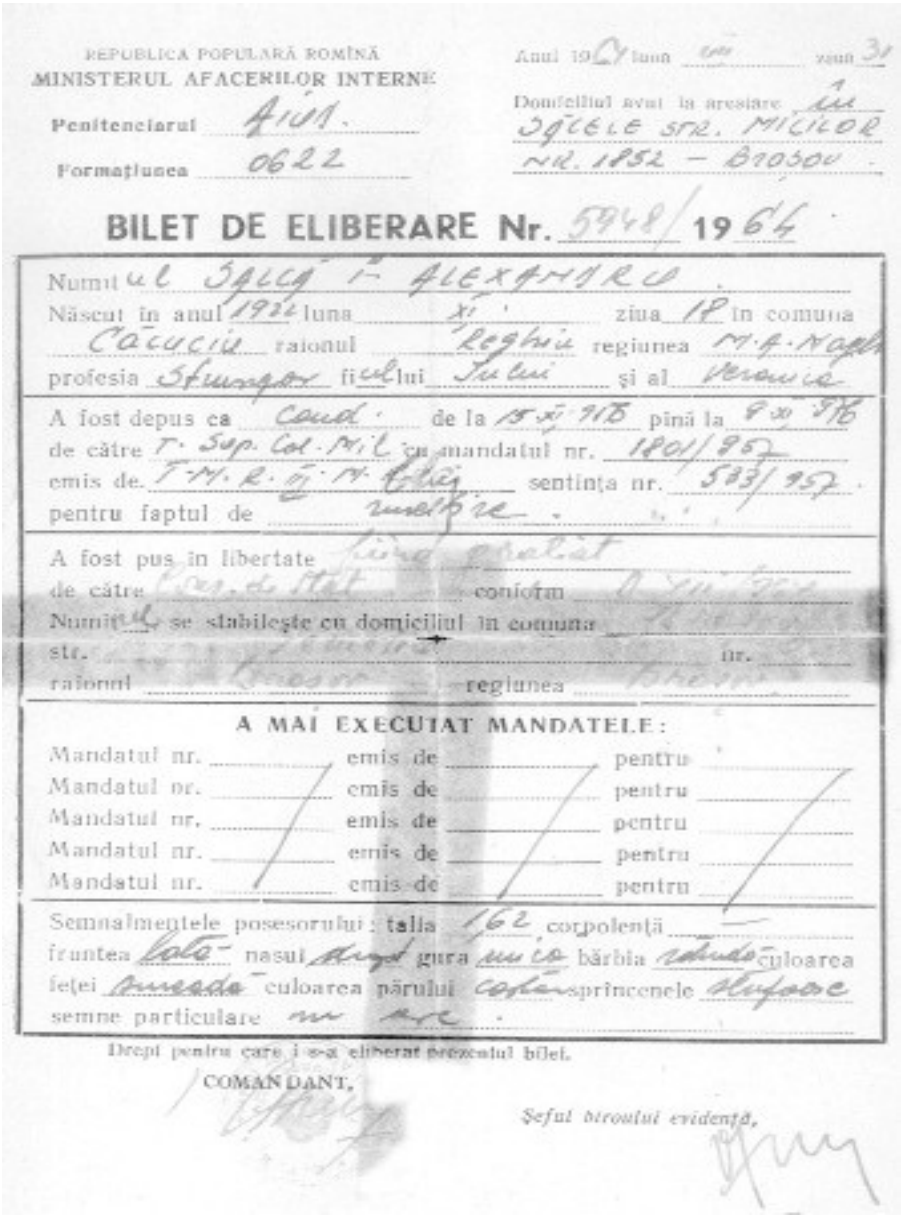

REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

Penitenciarul Aiud.

Formaţiunea 0622

Anul 1964 luna [illegible] ziua 31

Domiciliul avut la arestare în Oţelele str. Micilor nr. 1852 – Braşov.

BILET DE ELIBERARE Nr. 5948/1964

Numitul Ţăluş I- Alexandru.

Născut în anul 1924 luna XI ziua 18 în comuna Căcucin raionul Reghin regiunea M.A.Nagh

profesia Strungar fiul lui Iulu şi al Veronica

A fost depus ca cond. de la 15.XI.958 până la 9.XI.964

de către T. Sup. Col. Mil cu mandatul nr. 1801/957

emis de T.M.R.U.M. Cluj sentinţa nr. 583/957.

pentru faptul de [illegible].

A fost pus în libertate fără grațiat

de către Com. de Stat conform [illegible]

Numitul se stabileşte cu domiciliul în comuna [illegible]

str. [illegible] nr. [illegible]

raionul [illegible] regiunea [illegible]

A MAI EXECUTAT MANDATELE:

Mandatul nr. [illegible] emis de [illegible] pentru [illegible]

Mandatul nr. [illegible] emis de [illegible] pentru [illegible]

Mandatul nr. [illegible] emis de [illegible] pentru [illegible]

Mandatul nr. [illegible] emis de [illegible] pentru [illegible]

Mandatul nr. [illegible] emis de [illegible] pentru [illegible]

Semnalmentele posesorului: talia 162 corpolenţă [illegible]

fruntea lată nasul drept gura mică bărbia rotundă culoarea feţei smeadă culoarea părului castaniu sprîncenele stufoase

semne particulare nu are.

Drept pentru care i s-a eliberat prezentul bilet.

COMANDANT,

Şeful biroului evidenţă,

Biletul de eliberare de la Penitenciarul Aiud

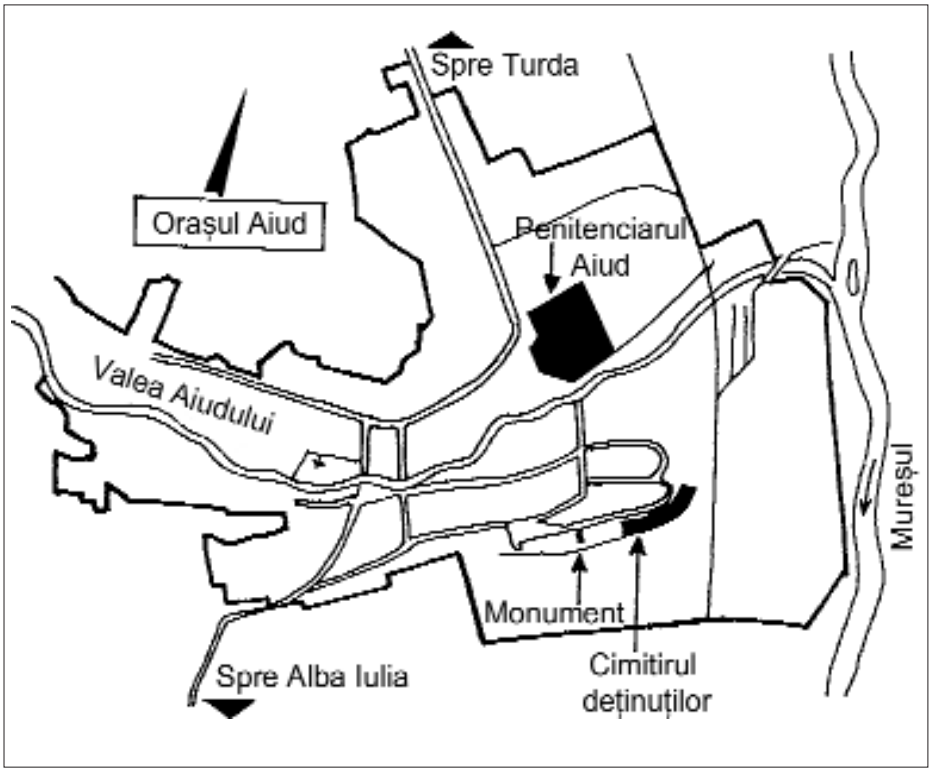

Situarea Penitenciarului Aiud (după o schiţă întocmită de AFDPR)

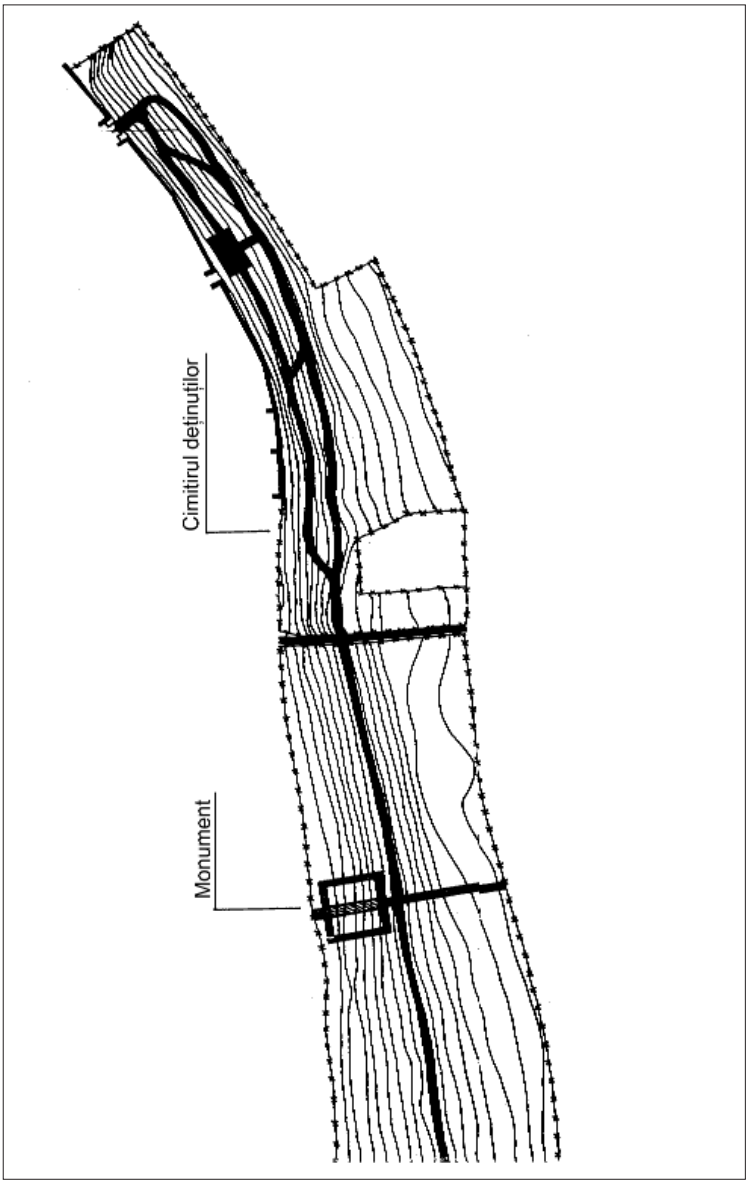

Râpa Robilor, locul în care sunt îngropaţi, cei mai mulţi în gropi comune, deţinuţii morţi la Aiud

273

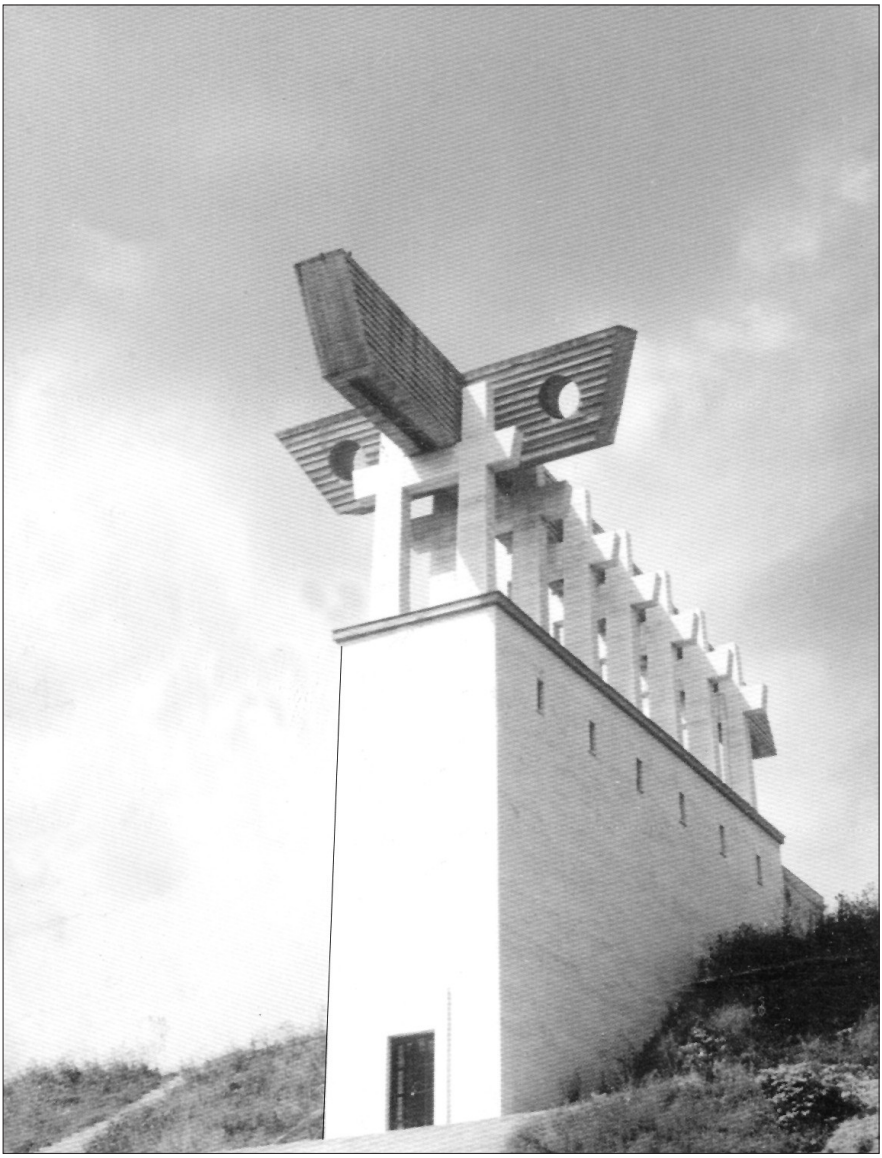

Mausoleul de la Aiud, ridicat la iniţiativa lui Gheorghe Brahonschi
şi conceput de arh. Anghel Marcu, sfinţit în 14 septembrie 1999, ziua Înălţării Sfintei Cruci

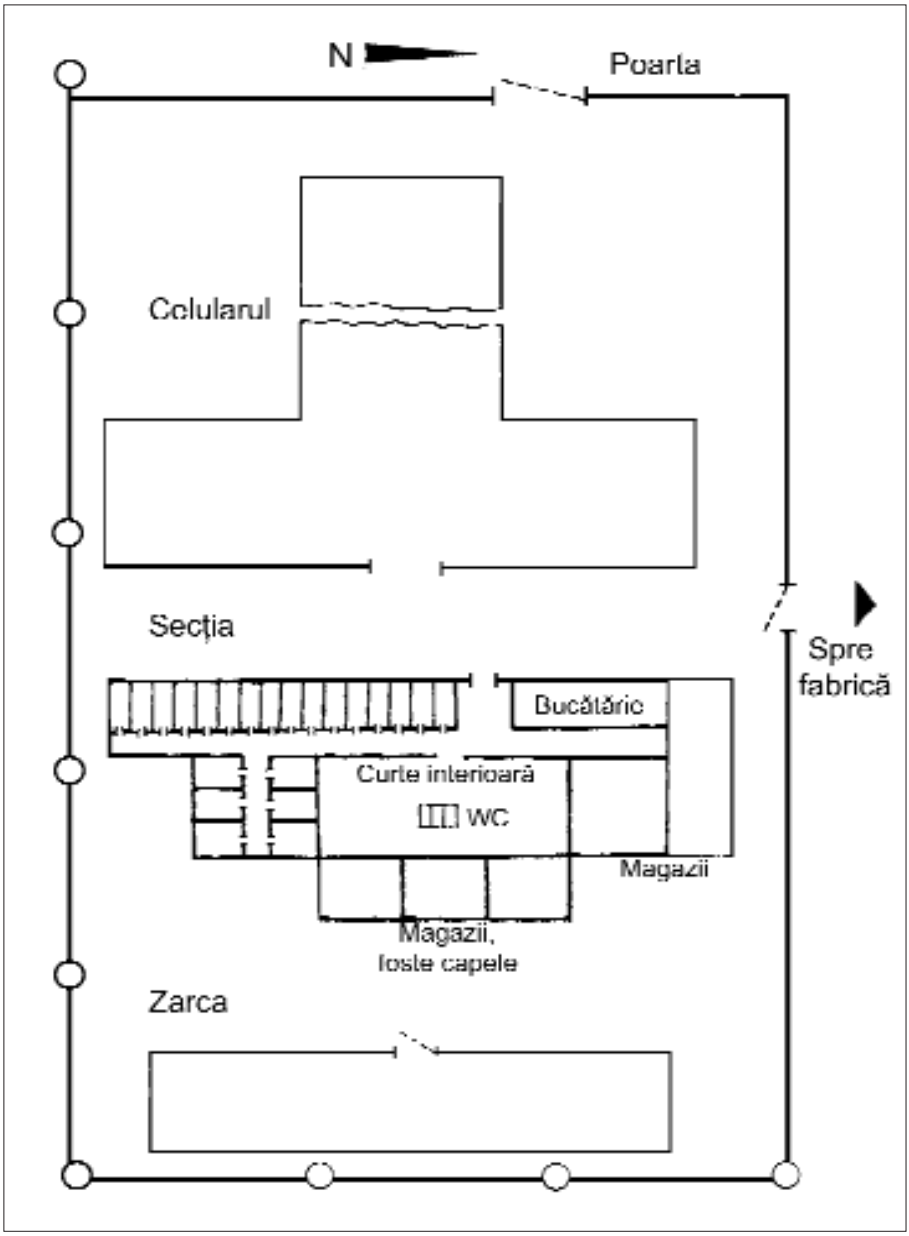

O schiţă, din memorie, a Penitenciarului Aiud

Către

Tribunalul Popular al Rai. Stalin

Reg. Stalin

Subsemnata Falcă Florica domiciliată în satul Serbeni Nr. 120/a Com. Urlaia rai. Reghin R.A.M. împotriva soțului meu Falcă Alexandru fost cu ultimul domiciliu în orașul Stalin (satu Jung str. Mailor Nr. 185) înaintez prezenta,

acțiune de divorț.

rugându-vă ca după fixarea unui termen de judecată să pronunțați desfacerea căsătoriei din vina pârâtului și plasarea minorei Falcă Cornelia născ. la 5 iulie 1956, la mine pentru creștere și educare pentru cheltuielile minorei

Am încheiat căsătorie cu pârâtul la data de 15 aug. 1955 în fața delegatului stării civile din com. Șeuleuș rai. Reghin R.A.M.

Ultimul domiciliu l-am avut cel cu menționa

Soțul meu a fost arestat la data de 15 XI 19

din motive necunoscute iar până azi nu s-a

reîntors.

Față de cele de mai sus Vă rog să bine-

voiți a-mi desface căsătoria întrucât am ne-

voie ca urgență pentru a aranjarea

condiției materiale de trai.

În speranța că cele de mai sus se vor lua

în considerare semnez.

Serbeni 1 apr. 1957.

Solicitoare pentru pace

Anexe:

- Copia certif. căsăt.
- " " naștere fiicei.

Acţiunea de divorţ la care a fost constrânsă soţia p
entru a putea primi serviciu...

Tribunalul Popular al Raionului Reghin Regiunea Autonoma Maghiara
Dos. Nr.1808/1959

SENTINTA CIVILA Nr.1167
Sedinta Publica din 11 iunie 1959
Presedinte :Pe nume Iosif
Asesorii populari :Precup Flores si
:Cheraches Petru
Secretar :Pauu Doina

Pe rol judecarea procesului civil intentat de catre reclamanta Salca Viorica din satul Srebeni nr.120 contra piritului Slaca Alexandru cu domiciliu in loc necunoscut,pentru desfacerea casatoriei.-
La apelul nominal facut in cauza se prezinta reclamanta,lipsa piritul.-
Procedura completa.-
S-a dat citire actelor de la dosar dupa care:
Reclamanta depune extrasul de pe sentinta Tribunalului Militar Cluj din care rezulta ca piritul a fost condamnat la 20 ani munca silnica pentru uneltire contra ordinei sociale.-
Instanta fata de extrasul de pe sentinta de condamnare a piritul constata ca nu mai este necesar a se face alte probe in cauza astfel ca da cuvintul in fond.-
In fond:reclamanta cere admiterea actiunei,a dispune desfacuta casatorie dintre ei si a plasa pe minora la ia pentru crestere si educa re fara obligarea piritului la plata pensiei alimentare.-
Reprez.procurorului pune concluziuni de admiterea actiunei a dispune desfacuta casatoria dintre parti,iar minora sa fie plasata pentru cresterea si educarea mamei reclamante.-

T r i b u n a l u l

Asupra actiunii civile de fata

Prin actiunea civila inregistrata la acest Tribunal de reclamanta Salca Viorica din comuna Urisiu satul Serbeni nr.120 raionul Reghin. a chemat in judecata pe piritul Salca Alexandru fost cu ultimul domiciliu tot in Serbeni nr.120 pentru ca dupa administrarea robelor necesare sa se declare desfacuta casatoria dintre parti incheiata la 11 august 1955 in comuna Sinmihai.-
Ca motiv ca actiunii reclamanta arata ca piritul a fost condamnat la 20 de ani munca silnica de Tribunalul Militar al Regiunii III Militara Cluj in dosarul 1192/1957 prin sentinta penala 1198/1957 si ca din aceasta cauza casatoria in fapt nu mai exista cerind desfacerea si iar copila rezultata din casatoria partilor sa-i fie plasata spre crestere si educare.-
Vazind ca motivele invocate de reclamanta constituie motive temeinice pentru desfacerea casatoriei fara concaliere deoarece sa depus in extras hotarirea de condamnare a piritului din care rezulta ca acesta a fost condamnat la 20 ani munca silnica pentru uneltire impotriva statului nostru aceasta imprejurare fiind dovedita constituie un motiv pentru care casatoria dintre parti nu mai poate continua urmind a fi desfacuta in temeiul art.38 din codul familiei iar in baza art.42 cod fam.urmeaza a se plasa copilul minor Salca Cornelia la reclamanta pentru crestare si educare.-
Pentru aceste motive,

In numel p oporului
H o t a r a s t e

Admite actiunea de divort intentata de reclamanta Salca Viorica din comuna Urisiu satul Serbeni nr.120,contra piritului Salca Alexandru fost cu ultimul domiciliul tot in comuna Urisiu satul Serbeni nr. 120 raionul Reghin.-
Declara desfacuta din vina piritului a casatoriei incheiate intre parti la 11 august 1955 in comuna Sin,ihaiul de Padure raionul Reghin.-
Plaseaza spre crestere,ed are si intretinere pe minora Salca

- - -

[illegible] 5 luile 1960 la mama sa.-
Cu drept de recurs in termen de 15 zile de la comunicare.-
Data si citita in sedinta publica din 11 iunie 1959.-

Presedinte, Asesorii populari
Secretar,

Pentru conformitate

... şi sentinţa de divorţ dată *din vina mea*, în lipsă

ROMÂNIA
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BRAŞOV

DIPLOMA

DE CETĂŢEAN DE ONOARE
AL MUNICIPIULUI BRAŞOV

Se acordă domnului **Salcă Alexandru**, membru al Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici – Filiala Braşov, pentru toată activitatea depusă în organizarea şi înfăptuirea acţiunilor de rezistenţă anticomunistă.

Braşov, 7.12.1999

Ioan Ghişe
Primarul Braşovului

.

Un gest de recunoaştere a suferinţei, pe care însă nu-l aşteptam